T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İLİŞKİ DOYUMUNUN YORDAYICILARI OLARAK OLUMSUZ ÇOCUKLUK ÇAĞI YAŞANTILARI VE İKİLİ İLİŞKİLERDE ÇATIŞMA ÇÖZME BECERİLERİ

BURÇİN HAZAL AĞCA
22736059

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. SEHER MERVE ERUS

2025

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
REHBERLİK VE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İLİŞKİ DOYUMUNUN YORDAYICILARI OLARAK OLUMSUZ ÇOCUKLUK ÇAĞI YAŞANTILARI VE İKİLİ İLİŞKİLERDE ÇATIŞMA ÇÖZME BECERİLERİ

BURÇİN HAZAL AĞCA
22736059
ORCID NO: 0009-0008-9594-9919

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. SEHER MERVE ERUS

HAZİRAN 2025

Burçin Hazal AĞCA tarafından hazırlanan "İlişki Doyumunun Yordayıcıları Olarak Olumsuz Çocukluk Çağı Yaşantıları ve İkili İlişkilerde Çatışma Çözme Becerileri" başlıklı çalışma **19/06/2025** tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunmuş ve jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programında **YÜKSEK LİSANS** tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman	**İmza**
Doç. Dr. Seher Merve Erus	……

Jüri Üyeleri	**İmza**
Prof. Dr. Mehmet Engin Deniz	……
Dr. Öğr. Üyesi Neslihan Yaman	……

ÖZET

İLİŞKİ DOYUMUNUN YORDAYICILARI OLARAK OLUMSUZ ÇOCUKLUK ÇAĞI YAŞANTILARI VE İKİLİ İLİŞKİLERDE ÇATIŞMA ÇÖZME BECERİLERİ

Bu araştırmanın amacı yetişkinlerin ilişki doyum düzeyleri ile olumsuz çocukluk çağı yaşantıları ve ikili ilişkilerde çatışma çözme arasındaki ilişkileri ortaya koymaktır. Ayrıca araştırma kapsamında yetişkin bireylerin ilişki doyumu düzeylerinde cinsiyet, medeni durum, yaş, eğitim durumu, çalışma durumu ve algılanan ekonomik düzeye göre anlamlı bir farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Araştırma grubu, Türkiye'de yaşayan 18 ile 66 yaş arası nişanlı ve evli bireylerden oluşmaktadır. Araştırmada, "Kişisel Bilgi Formu", "Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları Ölçeği", "İkili İlişkilerde Çatışma Çözme Ölçeği" ve "İlişki Doyum Ölçeği" kullanılmıştır. Katılımcıların ilişki doyum düzeylerinin cinsiyet, medeni durum değişkenlerine göre anlamlı farklılığı olup olmadığını belirlemek amacıyla bağımsız gruplar t-testi yapılmıştır. Katılımcıların ilişki doyum düzeylerinin yaş, eğitim düzeyi, çalışma durumları ve algılanan ekonomik durum değişkenlerine göre anlamlı farklılığı olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Yetişkinlerin olumsuz çocukluk çağı yaşantıları ve ikili ilişkilerde çatışma çözmenin ilişki doyumlarını ne derece yordadığını belirlemek amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda yetişkinlerin ilişki doyumlarında cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu değişkenlerinde anlamlı düzeyde farklılık bulunmuştur. Yetişkinlerin ilişki doyumlarında yaş, çalışma durumu ve algılanan ekonomik düzey değişkenlerine göre anlamlı farklılık bulunmamıştır. Çoklu regresyon analizi sonucunda olumsuz çocukluk çağı yaşantıları, ikili ilişkilerde çatışma çözme değişkenlerinin birlikte ilişki doyumunu yordadığı bulunmuştur. Araştırmanın bulguları, alanyazın ışığında tartışılmış, öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İlişki, İlişki Doyumu, Travma, Olumsuz Çocukluk Çağı Yaşantıları, İkili İlişkilerde Çatışma Çözme

ABSTRACT

ADVERSE CHILDHOOD EXPERIENCES AND CONFLICT RESOLUTION SKILLS IN ROMANTIC RELATIONSHIPS AS PREDICTORS OF RELATIONSHIP SATISFACTION

The aim of this study is to examine the relationships between adults' relationship satisfaction levels and adverse childhood experiences as well as conflict resolution in romantic relationships. In addition, the study investigates whether there are significant differences in adults' relationship satisfaction levels based on gender, marital status, age, education level, employment status, and perceived economic status. The research group consists of engaged and married individuals aged between 18 and 66 residing in Turkey. In the study, the "Personal Information Form", "Childhood Trauma Questionnaire", "Conflict Resolution Styles Scale in Romantic Relationships", and "Relationship Assessment Scale" were used. To determine whether there were significant differences in participants' relationship satisfaction levels according to gender and marital status, independent samples t-tests were conducted. To examine differences based on age, education level, employment status, and perceived economic status, one-way ANOVA was used. To determine the extent to which adverse childhood experiences and conflict resolution styles predict adults' relationship satisfaction, multiple regression analysis was performed. The results revealed that there were statistically significant differences in relationship satisfaction based on gender, marital status, and education level. However, no significant differences were found according to age, employment status, or perceived economic status. The results of the multiple regression analysis showed that adverse childhood experiences and conflict resolution styles together significantly predicted relationship satisfaction. The findings were discussed in light of the existing literature, and recommendations were presented.

Keywords: Relationship, Relationship Satisfaction, Trauma, Adverse Childhood Experiences, Conflict Resolution in Romantic Relationships

ÖN SÖZ

Yüksek lisans hayatım boyunca ders dönemi ve araştırma sürecimde desteğini ve sabrını esirgemeyen değerli tez danışmanım, canım hocam Doç. Dr. Seher Merve ERUS'a her fırsatta engin bilgilerinden yararlanmamı sağladığı, her koşulda yardımcı olmaya çalıştığı, sabırla her zaman yol gösterdiği için sonsuz şükranlarımı sunuyorum. Bu akademik yolculukta sizin rehberliğinizle ilerlemiş olmaktan dolayı kendimi çok şanslı hissediyorum.

Şartlar ne olursa olsun her zaman yanımda olduklarını bildiğim, sırtımı güvenle yasladığım ailem Yasemin Erden ve Ufuk Erden'e yaptıkları her fedakârlık için teşekkür ederim. Hayattaki en büyük şansım olan biricik ablam Hasret Erden'e her zaman beni desteklediği için teşekkür ederim. Sizin gibi bir aileye sahip olmak en büyük gücüm ve gururum.

Bu sürecin her anının en büyük destekçisi eşim Ozan Ağca'ya sabrı ve desteği için teşekkür ederim. Bana olan inancın bu tezin bitmesinde büyük bir motivasyon kaynağı oldu. Zorlandığım anlarda bana güç verişin ve yanımda oluşun çok kıymetliydi. Varlığın bu zorlu süreci anlamlı ve katlanabilir kıldı.

Bu yolculuktaki en büyük sürprizim, biricik kızım Duru… Varlığını öğrenmek, bu süreci yalnızca bir akademik başarıya değil aynı zamanda hayata anlam katma serüvenine dönüştürdü. Ve sen yolculuğumdaki en parlak ışık oldun.

Tez sürecini beraber götürdüğümüz, zorlu ve yoğun dönemlerimde yanımda olan, desteğini ve dostluğunu esirgemeyen tez arkadaşım Begüm Uyğur'a teşekkür ederim.

Değerli zümrem ve kıymetli hocam Psikolojik Danışman Yücel Aydın'a; her daim yanımda olduğu, en mutlu anlarımı benimle birlikte yürekten paylaştığı ve desteğini hiçbir zaman esirgemediği için en içten teşekkürlerimi sunarım.

Bu süreçte yanımda olan, moral ve motivasyon veren, veri toplama sürecimi kolaylaştıran tüm arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Burçin Hazal AĞCA

Haziran, 2025; İstanbul

Canım kızım… Duru'ma…

İÇİNDEKİLER

ÖZET iii
ABSTRACT iv
ÖN SÖZ v
İÇİNDEKİLER vii
TABLOLAR LİSTESİ x
ŞEKİLLER LİSTESİ xi
KISALTMALAR LİSTESİ xii

1. GİRİŞ 1
1.1. Araştırmanın Amacı 7
1.2. Araştırmanın Önemi 8
1.3. Araştırmanın Varsayımları 11
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları 11
1.5. Tanımlar 11
1.5.1. Olumsuz Çocukluk Çağı Yaşantıları 11
1.5.2. İkili İlişkilerde Çatışma Çözme Becerileri 11
1.5.3. İlişki Doyumu 12

2. KURAMSAL ÇERÇEVE 13
2.1. İlişki Doyumu ile İlgili Açıklamalar ve Kuramsal Çerçeve 13
2.1.1. Romantik İlişki Kavramı ve Tanımı 13
2.1.2. İlişki Doyumu Kavramı ve Tanımı 15
2.1.3. İlişki Doyumunu Etkileyen Faktörler 20
2.1.3.1. Hızla Yayılan İnternet ve Sosyal Medya 20
2.1.3.2. Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar 20
2.1.3.3. İletişim Kalitesi 21
2.1.3.4. Duygusal Yakınlık 21
2.1.3.5. Çatışma Çözme Becerileri 22
2.1.3.6. Olumsuz Çocukluk Çağı Yaşantıları 22
2.1.4. İlişki Doyumu ile İlgili Kuramsal Yaklaşımlar 23
2.1.4.1. Karşılıklı Bağımlılık Kuramı- Etkileşim Kuramı 23
2.1.4.2. Karşılıklı Yatırım Kuramı 24
2.1.4.3. Adillik Kuramı 25
2.1.4.4. Bağlanma Temelli Kuram- Bağlanma Kuramı ve Bağlanma Stilleri 25
2.1.5. Romantik İlişki Doyumu ile İlgili Yurtiçi ve Yurtdışında Yapılan Çalışmalar 26
2.2. Olumsuz Çocukluk Çağı Yaşantılarına Yönelik Açıklamalar ve Kuramsal Çerçeve 30
2.2.1. Travma 30
2.2.2. Olumsuz Çocukluk Çağı Yaşantıları 31
2.2.3. Olumsuz Çocukluk Çağı Yaşantıları Türleri 34
2.2.3.1. Çocuk İstismarı 34
2.2.3.2. Çocuk İhmali 43

2.2.4. Olumsuz Çocukluk Çağı Yaşantılarının Kuramsal Temelleri 48
2.2.4.1. Psikodinamik Kuram..... 48
2.2.4.2. Stres Tepki (Genel Uyum Modeli) Kuramı 50
2.2.4.3. Sosyolojik Model 51
2.2.4.4. Etkileşimsel Model..... 52
2.2.4.5. Sosyal Öğrenme Modeli 52
2.2.4.6. Bağlanma Kuramı 53
2.2.4.7. Ekolojik Model..... 55
2.2.4.8. Tarihsel Psikojenik Kuram..... 55
2.2.4.9. Ekolojik-Etkileşimsel Model..... 57
2.2.4.10. Gelişimsel Psikopatoloji Kuramı 57
2.2.4.11. Sosyal Etkileşimsel Model 58
2.2.5. Olumsuz Çocukluk Çağı Yaşantılarının Risk Faktörleri 59
2.2.5.1. Kişisel Risk Faktörleri 59
2.2.5.2. Ailesel Risk Faktörleri 60
2.2.5.3. Toplumsal Risk Faktörleri..... 60
2.2.6. Olumsuz Çocukluk Çağı Yaşantılarının İlişki Doyumundaki Rolü..... 61
2.2.7. Olumsuz Çocukluk Çağı Yaşantıları ile İlgili Yurt Dışında ve Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar 62
2.3. İkili İlişkilerde Çatışma Çözme Becerileri ile İlgili Açıklamalar ve Kuramsal Çerçeve 66
2.3.1. İkili İlişkiler 66
2.3.2. Çatışma ve Çatışma Çözme 68
2.3.3. Çatışma Çözme Becerileri- Çatışma Çözme Stratejileri 75
2.3.4. İkili İlişkilerde Çatışma Çözme Becerileri..... 78
2.3.5. İkili İlişkilerde Çatışma Çözme Becerilerinin İlişki Doyumundaki Rolü 82
2.3.6. İkili İlişkilerde Çatışma Çözme Becerileri ile İlgili Yurtiçi ve Yurtdışında Yapılan Çalışmalar 82

3. YÖNTEM 86
3.1. Araştırmanın Modeli.....86
3.2. Araştırmanın Grubu 86
3.3. Veri Toplama Araçları.....88
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu 88
3.3.2. Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği 88
3.3.3. İkili İlişkilerde Çatışma Çözme Tepkileri Ölçeği 89
3.3.4. İlişki Doyum Ölçeği 90
3.4. Verilerin Toplanması.....90
3.5. Verilerin Analizi 91

4. BULGULAR 94
4.1. Yetişkinlerin Olumsuz Çocukluk Çağı Yaşantıları, İkili İlişkilerde Çatışma Çözme ve İlişki Doyumuna Yönelik Betimsel İstatistikler 94
4.2. Demografik Değişkenlerin İlişki Doyumu Üzerindeki Farklılığının İncelenmesine Yönelik Bulgular 95
4.3. Olumsuz Çocukluk Çağı Yaşantıları, İkili İlişkilerde Çatışma Çözme ve İlişki Doyumunu Yordamasına Yönelik Bulgular.....98

5. TARTIŞMA VE YORUM..... 100

5.1. Yetişkinlerin İlişki Doyumlarında Demografik Değişkenlere Göre Anlamlı Farklılık Olup Olmadığına Yönelik Tartışma ve Yorum 100
5.2. Olumsuz Çocukluk Çağı Yaşantıları ve İkili İlişkilerde Çatışma Çözmenin İlişki Doyumunu Yordamasına Yönelik Tartışma ve Yorum 113

6. SONUÇ VE ÖNERİLER 119
6.1. Sonuç 119
6.2. Öneriler 119
6.2.1. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler 120
6.2.2. Gelecekte Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler 120

KAYNAKÇA 121
EKLER 168

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Araştırma Grubuna Ait Demografik Bilgilerin Frekans ve Yüzdelik Değerleri 87

Tablo 2. Değişkenlerin Toplam Puanlarına Ait Standart Sapma, Standart Hata, Ranj, Minimum ve Maksimum Değerleri 94

Tablo 3. İlişki Doyumu Düzeyinde Cinsiyete Göre Farklılık Olup Olmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar t-testi Sonuçları 95

Tablo 4. İlişki Doyumu Düzeyinde Medeni Durumlarına Göre Farklılık Olup Olmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar t-testi Sonuçları 96

Tablo 5. İlişki Doyumu Düzeyinde Yaşa Göre Farklılık Olup Olmadığını Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Analizi Sonuçları 96

Tablo 6. İlişki Doyumu Düzeyinde Eğitim Düzeyine Göre Farklılık Olup Olmadığını Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Analizi Sonuçları 96

Tablo 7. İlişki Doyumu Düzeyinde Çalışma Durumlarına Göre Farklılık Olup Olmadığını Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Analizi Sonuçları 97

Tablo 8. İlişki Doyumu Düzeyinde Algılanan Ekonomik Düzeye Göre Farklılık Olup Olmadığını Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Analizi Sonuçları 97

Tablo 9. Olumsuz Çocukluk Çağı Yaşantıları, İkili İlişkilerde Çatışma Çözme ve İlişki Doyumu Arasındaki İlişkiyi Belirlemek için Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları 98

Tablo 10. Olumsuz Çocukluk Çağı Yaşantıları, İkili İlişkilerde Çatışma Çözme ve İlişki Doyumu Arasındaki İlişkiyi Belirlemek için Yapılan Çoklu Regresyon Analizi Sonucu 99

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Olumsuz Çocukluk Çağı Yaşantılarının Risk Faktörleri 59
Şekil 2. Çatışma Tekerleği 70
Şekil 3. Çatışma Çözme Stratejisi 76

KISALTMALAR LİSTESİ

APA : American Psychological Association (Amerikan Psikoloji Derneği)
TDK : Türk Dil Kurumu
TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu
WHO : World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)
YÖK : Yükseköğretim Kurulu
YTÜ : Yıldız Teknik Üniversitesi

1. GİRİŞ

İnsan doğası gereği etkileşim kurma ve ilişkiler geliştirme eğiliminde olup yaşamı boyunca farklı ilişki türleri aracılığıyla varlığını sürdürmeye çalışmaktadır (Fromm, 1956). Erikson (1963) ve Sullivan (1953) gibi kuramcılar, insanların yakın ilişkiler kurma ve bu ilişkileri devam ettirme yetisinin psikososyal gelişim süreçlerinde merkezi bir rol oynadığını belirtmişlerdir. Bu kuramsal çerçeve günümüzde ilişki dinamiklerinin anlaşılmasında önemli bir temel sağlamaktadır. Özellikle erken dönem bağlanma deneyimlerinin bireylerin ilerleyen yaşantılarında kuracakları ilişkiler üzerinde belirleyici bir rol oynadığı vurgulanmıştır (Bowlby, 1969; Ainsworth, 1989). Erikson, kişilik gelişimi kuramında Freud'un erken çocukluk deneyimlerini psikoseksüel nedenlere dayandırmasını eleştirmiş ve bunun yerine bu deneyimlerin psikososyal yönüne odaklanmıştır. Özellikle bakım veren ile çocuk arasındaki iletişim ve etkileşimin psikoduygusal boyutlarına önem vermiştir (Burger, 2006). Kişilik gelişim kuramlarını etkileyen önemli yapı taşlarından biri olan Erikson, psikososyal gelişim kuramını sekiz aşamadan oluşan bir süreç olarak tanımlamakta ve her aşamada çözülmesi gereken krizleri sıralamaktadır. Bireylerin yakın ilişki kurma becerilerinin temelinin atıldığı ilk evre olan temel güvene karşı güvensizlik ile bunu takip eden altıncı evre olan yakınlığa karşı yalıtılmışlık konularına özellikle değinen Erikson, genç yetişkinlik dönemindeki romantik ilişki deneyimlerinin arka planında ilk evrenin şekillendirici rolüne dikkat çekmektedir (Erikson, 1963). Bu doğrultuda bireyin ilk evrede bakım verenleriyle kurduğu ilişkinin gelecekteki ilişkilerine temel oluşturduğu belirtilmektedir. Bu dönemde güvene dayalı kurulan bağlar bireyin ilerleyen yaşantısında kendisine ve karşısındaki kişilere güven duymasını destekler. Yakınlığa karşı yalıtılmışlık olarak adlandırılan altıncı gelişim evresi genellikle 20'li yaşların başında başlayıp 30'lu yaşların sonuna kadar devam etmektedir (Erikson, 1963). Bu süreçte bireyin başkalarıyla yakın ilişkiler kurabilmesi beklenir.

Yakın ilişkiler kapsamında arkadaşlık, dostluk ve romantik ilişkiler değerlendirilmektedir (Collins, 2003). Yakın ilişkiler, yaşam boyunca her yaştan birey için büyük bir öneme sahiptir. Bebeklik döneminde ilk yakın bağlar anne ve baba ile

kurulur ardından aile üyeleri, çevredeki insanlar ve arkadaşlar bu ilişkilere katılır (Karakaş ve Şahin-Dağlı, 2019). Ergenlik dönemine gelindiğinde ise bireylerin hayatında romantik ilişkiler ön plana çıkmaya başlar (Furman, 2002; Sabatelli, 1988). Romantik ilişkiler flört, birlikte yaşama, evlilik ve diğer uzun süreli birliktelikleri içeren bir kişilerarası ilişki türüdür (Hendrick ve Hendrick, 2006). Romantik ilişkiler, bireylerin duygusal ve kişisel gereksinimlerine bağlı olarak birbirlerine gösterdikleri sevgi, şefkat ve yakınlığı içeren bir ilişki biçimidir (Çevik, 2024). Birey, içinde bulunduğu ilişkide duygusal tatmine ulaştıkça ilişkide doyum düzeyi de artmaktadır (Saraç ve Hamamcı, 2015). Romantik ilişki doyumu, bireyin içinde bulunduğu romantik ilişkiye dair olumlu değerlendirmelerinin yoğunluğu, yüksek mutluluk seviyesi, çatışmaları çözme becerisi ve partnerine destek olma gibi çeşitli unsurların bir araya gelmesiyle artış gösterebilir (Bradbury ve ark., s. 970). Bireyler, ilişkileri boyunca sevgi ve saygı gördüklerinde birbirlerine daha yakın hissedip ilişki doyumunu daha yüksek seviyede deneyimleyebilmektedir (Satıcı ve Deniz, 2018). Ancak erken dönem yaşantılar bireylerin ilişkisel dinamiklerini şekillendirmekte ve bağlanma stillerini etkileyerek romantik ilişkilerde karşılaşılan sorunların temelini oluşturabilmektedir (Shaver ve Mikulincer, 2002). Bu sebeple yetişkinlik döneminde bireylerin romantik ilişkilerinde partnerleriyle duygusal ve sosyal sorunlar yaşamasına neden olabilen önemli faktörlerden biri de olumsuz çocukluk çağı yaşantılarıdır (Kaler ve Freeman, 1994). Olumsuz çocukluk çağı yaşantıları çocuğun fiziksel, duygusal veya sosyal gelişimine zarar veren, onun haklarını ihlal eden davranışlar olarak değerlendirilir (Oral ve ark., 2001). Çocukluk döneminde ölüm, hastalık veya doğal afet gibi travmatik olayların yanı sıra istismar, ihmal, cinsel taciz, fiziksel şiddet gibi durumlar da yaşanabilir (Kahil ve Palabıyıkoğlu, 2018). Erken çocukluk döneminde yaşanan olumsuz deneyimler ilerleyen yaşam sürecinde bireyin psikolojik, fiziksel sağlığını ve işlevselliğini olumsuz etkileyerek sorunlara neden olabilmektedir (Briere ve Runtz, 198). Olumsuz çocukluk deneyimleri, bireylerin sağlıklı sosyal ilişkiler geliştirme ve bu ilişkileri sürdürebilme becerilerini zayıflatabilir bu da zamanla yalnızlık duygularının artmasına neden olabilir. Yalnızlık ise bireyin yaşamdan aldığı doyumu ve genel psikolojik iyilik halini olumsuz yönde etkileyebilir (Uygun ve ark., 2025). Çocuğun yaratıcılığının kısıtlanması, duygusal olarak destek eksikliği yaşanan bir aile ortamı, ebeveynlerin tutarsız davranışları da çocuklar üzerinde travmatik izlere neden olabilir (Şar, 1998). Ayrıca, çocukluk döneminde deneyimlenen travmalar, ilerleyen yaşlarda psikolojik, kişilerarası ve sosyal sorunların ortaya çıkmasına yol

açabilir (Chapman ve ark., 2004; Mancini ve ark.,1995; Spitzer ve ark., 2008; Türkkan ve Odacı, 2019). Bu deneyimler, yetişkinlik döneminde bireylerin romantik ilişkilerinde partnerleriyle duygusal ve sosyal sorunlar yaşamasına neden olabilir (Kaler ve Freeman, 1994). Benzer araştırma bulgularına göre bu tür deneyimler ilerleyen dönemlerde bireylerin ilişkilerinden aldıkları doyumu da olumsuz etkileyebilmektedir (Bradbury ve Shaffer, 2012; Kaler ve Freeman, 1994; Keizer ve Schenk, 2012; Mason ve ark., 2005; Tencer, 2002).

Çocukluk döneminde yaşanan olumsuz deneyimler erken gelişim sürecinde oluşan inançları, tutumları ve algıları olumsuz yönde etkileyerek işlevsiz, mantıksız ve katı inançların oluşumuna neden olmaktadır (Beck, 1995). Literatürde ilişki doyumunu etkileyen faktörler incelendiğinde ilişkilerle ilgili inançların ve bilişsel çarpıtmaların önemli bir rol oynadığı dikkat çekmektedir (Çakır ve ark., 2014; Hendrick, 1989; Lumley ve Harkness, 2007; Metts ve Cupach, 1990; Owens ve Chard, 2001; Saraç, 2013; Stackert ve Bursik, 2003; Uebelacker ve Whisman, 2005). Bu inançların ve bilişsel çarpıtmaların artmasının ilişki ve evlilik doyumunun azalmasıyla bağlantılı olduğu belirtilmektedir (Bradbury ve Fincham, 1989; Debord ve ark., 1996; Madahi ve ark., 2013; Sullivan ve Schwebel, 1995). Bu doğrultuda çocukluk döneminde yaşanan travmatik olayların bireylerin kendileri, diğer insanlar ve dünya hakkında olumsuz, çarpıtılmış, mantıksız ve işlevsiz inançlar geliştirmelerine ve bu inançları temel alarak değerlendirmeler yapmalarına neden olduğu düşünülmektedir.

Çocukluk döneminde travmatik deneyimler yaşamış kadınların evliliklerinde daha fazla sorunla karşılaştıklarını ve ayrılma ile boşanma olasılıklarının bu tür deneyimleri yaşamamış kadınlara kıyasla daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır (Colman ve Widom, 2004; Finkelhour ve ark., 1989). Yapılan araştırmalarda cinsel istismara maruz kalmış kadınların bu deneyimi yaşamamış olanlara kıyasla romantik ilişkilerinde daha fazla çatışma riski taşıdığı görülmüştür (Godbout ve ark., 2009).

Diğer bir araştırmada ise çocukluk döneminde istismara uğrayan yetişkinlerin evlilik ilişkilerinde strese bağlı zorluklar yaşayabildiğini ortaya koymuştur (Whisman, 2006; Nguyen ve ark., 2017). Bu çalışmalar maruz kalınan istismarın bireylerde güvensizlik duygusuna yol açarak ilişkilerinde zayıf bir bağ oluşmasına sebep olabileceğini göstermektedir. Kaler ve Freeman (1994) tarafından yapılan araştırma, çocukluk döneminde cinsel istismara maruz kalan bireylerin yalnızca evlilik hayatlarında değil ilerleyen dönemlerde karşı cinsle olan ilişkilerinde ve romantik bağlarında da çeşitli

zorluklar yaşadığını ortaya koymaktadır. Tencer (2002) tarafından yapılan bir başka araştırma, duygusal istismara maruz kalan bireylerin ilerleyen dönemlerde yakın ilişkilerinde ve kişilerarası etkileşimlerinde çeşitli zorluklar yaşadıklarını ve genellikle bu ilişkilerde başarısız olduklarını ortaya koymuştur.

Çocukluk dönemi travmatik deneyimlere maruz kalan her birey yetişkinlik döneminde patoloji geliştirmeyebilir. Bu durumda bireylerin travma sonrası deneyimlerine karşı verdikleri tepkiler ve benimsedikleri farklı başa çıkma mekanizmaları devreye girebilir (McLaughlin ve Lambert 2017). Başa çıkma süreci kişiden kişiye değişiklik göstermekte olup bazı bireyler bu travmatik deneyimlere rağmen olumlu yaşam becerileri geliştirebilmektedir (Yaman, 2020). Herkesin bu deneyimlerle baş etme şekli farklı olabilir; kimisi bu deneyimleri işleyebilir ve olumsuz etkilerini azaltabilirken kimisi ise farklı psikolojik savunma mekanizmalarını kullanarak etkilerini hafifletebilir veya minimize edebilir. Bu durum bireylerin travma sonrası yaşantılarını işleme şekilleri ve bu süreçte benimsedikleri stratejilerin çeşitliliğini gösterir (Nolen-Hoeksema ve ark., 1994). Bu stratejilerin yetişkinlikte ilişkinin niteliğini belirlediği düşünülmektedir. İlişkinin niteliğinin de ilişki doyumunu arttırdığı gözlemlenmektedir (Kaygas ve Özbay, 2023). İlişki doyumu değişkeninin oluşumunda bireylerin ilişkilerinde yaşadıkları çatışmalara karşı sergiledikleri tutumlar veya iletişim tarzlarının, erken dönem deneyimlerinden etkilenebileceği belirtilmektedir (Godbout ve ark., 2009). Bireylerin çocukluk döneminde öğrendikleri çatışma çözme stillerini yetişkinlikte de sürdürdükleri belirtilmektedir (Johnson ve Johnson, 1995). Pek çok araştırma, iletişim kalitesinin hem kısa vadede hem de uzun vadede ilişki doyumuyla bağlantılı olduğunu göstermektedir (Sharma ve Hasan, 2024; Litzenger ve Gordon, 2005) ancak yapıcı iletişim biçimleri (örneğin, partnerin mesajlarını anlamaya açık olmak veya sözler vermek) ilişkinin niteliğini olumlu yönde desteklerken eleştiri, sözel tartışmalar, savunmacı tutumlar ya da ilişkiden uzaklaşma gibi olumsuz iletişim davranışları ilişkinin stres yaşamasına ve sorunların çözümsüz kalmasına neden olmaktadır (Falconier ve Epstein, 2010). Bireyin ilişki hakkında yaptığı öznel değerlendirmeler, ilişki doyumunu belirleyen önemli bir faktördür. Bu değerlendirmelerin olumlu olması bireyin ilişkiden doyum aldığını; olumsuz olması ise doyumun düşük olduğunu gösterir (Freihart ve ark., 2023). Bir ilişkide doyum seviyesi yüksek veya düşük olabilir ve yüksek ilişki doyumu, bireyin mutluluğu ve

duygusal iyilik haline olumlu katkı sağlar. Ayrıca yüksek ilişki doyumu ilişkinin devamlılığı açısından da kritik bir rol oynamaktadır (Hendrick ve Hendrick, 1989).

Laursen ve Collins (1994), bir ilişkinin ilerlemesi ve sürdürülebilmesi için bireylerin, ilişkide yaşanan çatışmaları en aza indirerek davranışlarını ve hedeflerini ortak bir paydada buluşturmalarının gerekli olduğunu ifade etmektedir. Bu nedenle çatışmaları etkili bir şekilde çözmeye yönelik stratejiler geliştirmek büyük önem taşımaktadır. Öner-Koruklu (2010), çatışmayı taraflar arasında ortaya çıkan uyuşmazlık ve farklılıkların neden olduğu bir durum olarak tanımlamaktadır. Romantik ilişkilerde, çatışma çözme sürecinde sergilenen tepkiler ilişki doyumunu belirleyici bir faktör olmaktadır (Reese-Weber ve Kahn,2005; Shantz ve Hartup, 1992).

Rusbult ve ark., (1982) ise, kişinin ilişki sürecinde bir noktada doyum yaşaması durumunda, yıkıcı tepkiler yerine yapıcı tepkiler vererek ilişkiyi tekrar doyum seviyesine getirmeye çalıştığını ifade etmektedir. Daha önce doyum deneyimleyen birey, bu doyumu yeniden sağlayabileceğine dair bir inanca sahiptir. Partnerlerin çatışmaları ele alış ve bu durumlarla başa çıkış biçimleri, ilişkilerinin temelini oluşturmaktadır. İlişkilerin gelişimi ve sürdürülebilirliği için bireylerin yaşanan çatışmaları en aza indirerek davranışlarını ortak hedeflerle uyumlu hale getirmeleri gerekmektedir. Bu nedenle eşlerin çatışma yönetme becerilerini geliştirmeleri sağlıklı bir ilişki açısından kritik bir öneme sahiptir (Reese-Weber, 2000). Araştırmalar, uzlaştırıcı ve bütünleştirici çatışma çözme stillerinin kullanımının romantik ilişki doyumunu arttırdığını ve bu stillerin ilişkilerin devamlılığında önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır (Cann ve ark., 2008; Pistole, 1989). Olumlu çatışma çözme stilleri ilişki doyumunu artırırken olumsuz çatışma çözme stilleri ise çatışmanın içeriğinden bağımsız olarak ilişki memnuniyetini azaltmaktadır (Cramer, 2002; Luo ve ark., 2010). İlişkiden alınan doyum, ilişkide yaşanan sorunların nasıl çözüldüğü (Metts ve Cupoch, 1990), çatışma anında sergilenen tepkisel davranışlar (Chapin ve ark., 2001) ve olumsuz çocukluk çağı yaşantıları (Ainsworth, 1989) tarafından olumlu veya olumsuz yönde etkilenebilmektedir. Rands ve ark., (1981), çiftlerin çatışmalardan kaçınması veya partnerlerinden birinin diğerini uzlaşmaz olarak algılaması durumunda, ilişki doyumunun düşük olduğunu belirtmektedir. Başka bir ifadeyle çiftlerin çatışmalara yaklaşım şekilleri ile çatışma sürecinde sergiledikleri yapıcı ya da yıkıcı tutumlar çatışmanın çözüme ulaşıp ulaşmaması veya gerginliğin devam etmesi açısından büyük bir öneme sahiptir.

Literatürde yapılan çalışmalar incelendiğinde romantik ilişkilerde ilişki doyumunun çatışma çözme becerileri ile bağlantılı olduğunu gösteren çeşitli bulgulara rastlanmaktadır (Ayenew, 2016). Gottman ve Krokoff'un (1989) yaptığı araştırmada evli çiftler arasındaki çatışmaların iletişim eksikliği ve yetersiz çatışma çözme becerilerinden kaynaklandığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada, çatışmalardan kaçınmak yerine bu sorunlarla yüzleşip çözüm arayışına giren çiftlerin daha yüksek ilişki doyumu yaşadıkları belirlenmiştir. Ayrıca zayıf iletişim ve etkisiz çatışma çözme yaklaşımlarının çiftlerin ilişkilerinde sorunlara yol açtığı vurgulanmıştır. Araştırmanın sonuçları çiftlerin çatışmaları yapıcı bir şekilde ele almasının ve etkili iletişim becerilerinin geliştirilmesinin ilişki doyumunu artırmada önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Cramer'ın (2000) gerçekleştirdiği çalışmada, romantik ilişkilerde çatışma çözme davranışları ile ilişkiden alınan doyum arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma, ilişkideki sorunları çözmek için atılan her adımın ilişkiyi geliştirdiğini ve ilişkiden alınan doyumu artırdığını göstermektedir.

Taluy ve Büyükşahin-Sunal'ın (2015) yaptığı araştırmada, romantik ilişkilerde çatışma çözme tepkilerinin karşılıklı etkileşimini incelemiş ve yapıcı tepkilerin ilişki doyumunu artırırken, yıkıcı tepkilerin bu doyumu azalttığını ortaya koymuştur. Korkmaz (2020) tarafından yürütülen çalışmada, romantik ilişkilerde çatışma çözme stilleri ve öz-duyarlığın ilişki doyumu ve ilişkiye yapılan yatırım üzerindeki etkileri incelenmiş; özellikle olumlu çatışma çözme stratejilerinin doyumu ve yatırımı artırdığı bulunmuştur.

Bu bulgular doğrultusunda, yetişkinlerde olumsuz çocukluk çağı yaşantıları ve ikili ilişkilerde çatışma çözme değişkenlerinin ilişki doyumu ile ilişkisi olabileceği öngörülmektedir. İlgili değişkenlerin ilişki doyumu ile olan ilişkilerinin nasıl bağlantılı olduğunun alanyazına önemli katkılar sunacağı düşünülmektedir. Her bir değişkenin ilişki doyumunu açıklayıcı rolünün ortaya konması ilişki doyumunu artıran ya da azaltan etmenlerin belirlenmesine yönelik literatürdeki bilgi birikimini arttırmayı hedeflemektedir. Mevcut araştırmada, ilişki doyumunun belirleyicileri olarak olumsuz çocukluk çağı yaşantıları ve çatışma çözme becerileri ele alınmakta ve bu iki değişken bireyin erken dönem yaşantılarından gelen psikolojik yapıların ve mevcut ilişki içinde sergilediği davranışların doyum ilişkisini incelemek açısından oldukça önemlidir. Çocuklukta yaşanan ihmal ve istismar gibi olumsuz yaşantılar bireyin bağlanma stilini, güven düzeyini ve duygusal düzenleme becerilerini etkileyerek romantik ilişkilerde

doyumu azaltabilir (Teicher ve Samson, 2016; Mikulincer ve Shaver, 2007). Etkili çatışma çözme becerileri ise özellikle evlilik gibi uzun süreli ilişkilerde doyumu artıran temel dinamiklerdendir (Gottman ve Silver, 1999; Saraç ve Hamamcı, 2017). Bu araştırmada ilişki doyumunun ele alınması bu kavramın bireylerin psikolojik, duygusal ve sosyal iyi oluşlarının çok önemli bir göstergesi olmasıdır. İlişki doyumu, bireyin romantik ilişkisine yönelik genel memnuniyetini, ilişki kalitesini ve partnerine yönelik duygusal bağlılığını kapsayan çok boyutlu bir yapıdır (Spanier, 1976; Bradbury ve ark., 2000). Yapılan çalışmalar, ilişki doyumunun yalnızca romantik ilişkilerdeki mutluluğu değil aynı zamanda bireyin yaşam doyumu, özsaygı düzeyi, depresyon belirtileri ve genel ruh sağlığı gibi birçok alanda belirleyici bir faktör olduğunu göstermektedir (Fincham ve Beach, 2010; Proulx ve ark., 2007). Yüksek ilişki doyumu, bireylerde psikolojik dayanıklılığı ve öznel iyilik halini artırmakta; düşük ilişki doyumu ise stres, ilişki çatışmaları, duygusal kopukluk, ayrılık ve boşanma gibi olumsuz sonuçlara yol açabilmektedir (Karney ve Bradbury, 1995; Gottman, 1994) ancak bu durum yalnızca bireysel düzeyde değil aynı zamanda çocukların gelişimi ve aile yapısının sürdürülebilirliği açısından da kritik önem taşımaktadır. Özellikle Türkiye gibi kolektivist kültürlerde evlilik ve romantik ilişkiler, sadece bireyler arasındaki bağlarla sınırlı kalmamakta; aynı zamanda geniş aile yapıları ve toplumsal normlar tarafından da şekillenmektedir (Kağıtçıbaşı, 2005). Bu çalışmada bireylerin romantik ilişkilerdeki doyum düzeyleri; çocukluk döneminde yaşanan travmatik deneyimler gibi bireysel etkenler ile çiftler arasındaki çatışmaları yönetme biçimlerini yansıtan çatışma çözme becerileri gibi ilişkisel etkenler doğrultusunda çok boyutlu bir şekilde incelenmektedir. Bu kapsamda ilişkinin bireyin geçmiş yaşantıları ve ilişkisel dinamikler ile nasıl ilişkili olduğunu ortaya koyarak ilişki doyumunu etkileyen temel faktörlerin anlaşılmasına katkı sağlanması amaçlanmaktadır ve psikolojik danışmanlık, aile danışmanlığı alanlarında müdahale programlarının yapılandırılmasına da bilgi birikimi olarak katkı sağlayacaktır. Ayrıca ilişki doyumunu etkileyen faktörlerin daha derinlemesine anlaşılmasına olanak tanıyacaktır.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı yetişkinlerin demografik özellikleri açısından ilişki doyum düzeylerinde anlamlı bir fark olup olmadığını incelemektir. Araştırmanın diğer amacı ise yetişkinlerin ilişki doyumları ile olumsuz çocukluk çağı yaşantıları, ikili ilişkilerde

çatışma çözme arasındaki ilişkileri ortaya koymaktır. Araştırmanın problem cümlesi ve alt problem cümleleri aşağıda sunulmuştur.

1. Katılımcıların ilişki doyumu düzeyleri demografik değişkenlere göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

1.1. Katılımcıların ilişki doyumu düzeyleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

1.2. Katılımcıların ilişki doyumu düzeyleri medeni durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

1.3. Katılımcıların ilişki doyumu düzeyleri yaşa göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

1.4. Katılımcıların ilişki doyumu düzeyleri eğitim durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

1.5. Katılımcıların ilişki doyumu düzeyleri çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

1.6. Katılımcıların ilişki doyumu düzeyleri algılanan ekonomik durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

2. Yetişkinlerin olumsuz çocukluk çağı yaşantıları ve ikili ilişkilerde çatışma çözme ilişki doyumunu anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?

1.2. Araştırmanın Önemi

Romantik ilişki doyumu bireylerin romantik ilişkilerinde psikolojik, cinsel, duygusal ve sosyal ihtiyaçlarının ne ölçüde karşılandığını öznel olarak değerlendirmeleri ve bu değerlendirme sonucunda oluşan algıları olarak tanımlanmaktadır (Hendrick ve Hendrick, 1989). Romantik ilişkilerden alınan doyumun yalnızca bireyin yakın ilişkilerini değil yaşamının farklı alanlarını da etkilediği görülmektedir (Zhan ve ark., 2022). Bireylerin romantik ilişkilerinden memnun olduklarında bu durumun yaşam kalitelerine yansıyarak daha sağlıklı ve mutlu bir hayat sürmelerine katkı sağladığı ifade edilmektedir (Neff ve Suizzo, 2006). Killingworth ve Gilbert (2010) tarafından yapılan çalışmada, bireylerin romantik bir ilişki içindeyken kendilerine yönelik olumsuz eleştirileri daha kolay tolere ettikleri ve daha düşük seviyede kaygı yaşadıkları tespit edilmiştir. Dush ve Amato'nun (2005) araştırmasında, ilişki doyumu

yüksek olan bireylerin daha yüksek benlik saygısına sahip oldukları ve bu durumun çiftler birbirine daha çok bağlandıkça kişisel iyi oluşlarının da artmasıyla sonuçlandığı belirtilmektedir. Bu da bireylerin çatışmaları yapıcı şekilde çözmesini sağlamaktadır. İlişkiden alınan doyumun zamanla bireylerin ruhsal durumunu olumlu yönde etkileyebileceği belirtilmektedir. Ayrıca bireylerin yaşadığı sağlıklı ilişkilerin sonraki ilişkilerinde oluşturacakları şemaların temelini oluşturduğu ifade edilmektedir (Kaya, 2018). Bu bulgular, ilişki doyumunun yalnızca mevcut ilişkilerin niteliğini değil bireyin psikolojik iyi oluşunu, gelecekte kuracağı ilişkilerin sağlığını ve çatışma çözme becerilerini de doğrudan etkileyen temel bir unsur olduğunu göstermektedir.

Günümüzde romantik ilişkiler bireyin psikolojik, duygusal ve sosyal yaşam alanlarını etkileyen çok boyutlu ve dinamik bir yapıya sahiptir. Bu ilişkilerin kalitesini şekillendiren başlıca etkenlerden biri bireyin geçmişte edindiği yaşantılar ve ilişkisel yeterlilikleridir (Demir, 2008). Bu araştırmanın güncel olarak gerçekleştirilmesi bu yüzden büyük bir öneme sahiptir. Özellikle çocuklukta maruz kalınan travmatik olayların bireyin bağlanma stilleri, güven geliştirme düzeyi ve duygularını düzenleme becerileri üzerinde uzun vadeli etkiler oluşturduğu çeşitli araştırmalarla ortaya konmuştur (Teicher ve Samson, 2016; Riggs, 2010). Bu tür erken dönem deneyimler, bireyin yetişkinlik dönemindeki romantik ilişkilerde duygusal yakınlık kurma ve ilişkiyi sürdürebilme becerilerini doğrudan etkileyebilmektedir. Yapılan çeşitli araştırmalar (Riggs, 2010; DiLillo ve ark., 2009), bireyin çocukluk döneminde maruz kaldığı travmatik yaşantıların yetişkinlikte kurduğu romantik ilişkiler üzerinde kalıcı etkiler bırakabileceğini ortaya koymaktadır. Olumsuz çocukluk yaşantıları yalnızca bireysel gelişimi değil kişilerarası ilişkileri de etkileyebilmektedir. Bu nedenle ilişki doyumu gibi ilişkisel bir değişkenin incelenmesini önemli kılmaktadır. İlişki doyumu, bireyin bağlanma biçimi ve duygusal yakınlık kurma kapasitesiyle ilişkilidir ve romantik ilişkilerdeki işlevselliği yansıtabilir. Aynı zamanda bireysel iyi oluşun ve ilişki sürekliliğinin önemli bir göstergesi olduğundan çocukluk deneyimlerinin ilişkisini anlamada değerli bir ölçüttür. Bu doğrultuda çocukluk dönemi olumsuz yaşantılarının yetişkinlikteki ilişki doyumu üzerindeki ilişkisinin incelenmesi romantik ilişkilerin niteliğine ilişkin daha kapsamlı bir anlayış geliştirilmesine katkı sağlamaktadır. Geçmişte yaşanan travmalar ilişki kalitesi üzerindeki etkilerini çoğunlukla dolaylı yollarla özellikle bireyin çatışma çözme becerileri aracılığıyla ortaya koyar. Romantik ilişkilerde karşılaşılan çatışmalar kaçınılmaz olup bu

çatışmaların nasıl yönetildiği, ilişkinin doyum düzeyini ve uzun vadeli sürdürülebilirliğini doğrudan etkiler (Gottman ve Levenson, 1992). Etkili çatışma çözümünde empatik yaklaşım, açık iletişim ve işbirlikçi problem çözme becerileri ön plana çıkarken işlevsiz stratejilerde ise sıklıkla geçmişte yaşanan güvensizlik, kaçınma davranışları ve yoğun duygusal tepkilerle ilişkilidir (Kurdek, 1994; Taluy ve Büyükşahin-Sunal, 2015). Erken dönem yaşantıların bireylerin yetişkinlik dönemindeki romantik ilişkilerde güven, bağlanma biçimi ve duygusal yakınlık gibi temel ilişki bileşenleri üzerinde belirleyici olduğu literatürde sıkça vurgulanmaktadır (Cherry, 2022; Panagar, 2024). Bu üç değişken genellikle birbirinden bağımsız olarak incelenmiş; olumsuz çocukluk çağı yaşantılarının ilişkisel sonuçları yeterince görünür hale getirilememiştir (Quan ve ark., 2025). Bu araştırma, bireyin erken dönem yaşantılarının bugünkü ilişkisel işlevselliği ile ilişkisini ortaya koyarak ilişki doyumunu etkileyen psikososyal faktörlerin çok boyutlu değerlendirilmesine katkı sağlayacaktır. Ayrıca çatışma çözme becerileri gibi dinamik bir değişkenin ve travmatik deneyimlerin nasıl bir ilişkide olacağının incelenmesi özellikle çift terapisi ve evlilik danışmanlığı uygulamaları için önemli bir bilgi temeli sunacaktır (Saraç ve Hamamcı, 2017). Bu bilgiler doğrultusunda psikolojik danışmanlar ve terapistler, danışanların yalnızca güncel ilişkisel problemlerini değil danışanların problemlerin kökeninde yer alan geçmiş deneyimleri fark edebilecekleri bir perspektif kazandırmaya yardımcı olurlar. Böylece bireylerin travmaya bağlı geliştirdikleri savunma mekanizmaları ile ilişkilerde sergiledikleri çatışma çözme stratejileri arasındaki bağlantı görünür hâle getirilebilir. Türkiye gibi kültüre önem veren toplumlarda mevcut araştırmanın çalışılması yalnızca bireysel düzeyde değil aynı zamanda sosyal hizmet, aile politikaları ve psikoeğitim programlarının geliştirilmesi gibi uygulamalı alanlara da bilgi birikimi açısından katkı sağlayacaktır. Psikoeğitim programı kapsamında bireylerin farkındalık geliştirme, duygu düzenleme becerileri, Türkiye bağlamında kültüre duyarlılık ve ailevi ilişkiler kapsamında programlar geliştirmeye temel oluşturabilir. Bu çalışma olumsuz çocukluk çağı yaşantıları, ikili ilişkilerde çatışma çözme becerileri ile ilişki doyumu arasındaki ilişkiyi inceleyerek ilişki doyumuyla ilişkili değişkenlerin anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Elde edilecek bulgular psikolojik danışmanlar, evlilik ve aile danışmanları açısından önemli bir başvuru kaynağı niteliği taşıyacaktır.

1.3. Araştırmanın Varsayımları

Bu araştırmaya ilişkin temel varsayımlar aşağıda sıralanmıştır.

- Araştırmaya katılan bireylerin, kullanılan ölçme araçlarına dürüst ve objektif yanıtlar verdikleri varsayılmaktadır.
- Araştırmada kullanılan ölçeklerin, ölçmeyi hedefledikleri özellikleri doğru bir şekilde değerlendirdiği kabul edilmektedir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın sınırlılıkları aşağıda belirtilmiştir.

- Bu araştırma, Kişisel Bilgi Formu, Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları Ölçeği, İkili İlişkilerde Çatışma Çözme Becerileri Ölçeği ve İlişki Doyumu Ölçeği tarafından ölçülen özelliklerle sınırlıdır.
- Ayrıca, araştırma bulguları yalnızca araştırma grubundan elde edilen verilerle sınırlandırılmıştır.
- Araştırma grubu nişanlı ve evli bireylerden oluşmaktadır. İlişki yaşama durumu olarak araştırma grubunun farklı yaşam dönemlerinde olmaları bu araştırmanın sınırlılığıdır.

1.5. Tanımlar

Bu bölümde, kavramların açıklamalarına yer verilmiştir.

1.5.1. Olumsuz Çocukluk Çağı Yaşantıları

Çocuğun sağlığı, yaşam hakkı, duygusal, fiziksel ve sosyal gelişimi ya da güven temelli ilişkileri kapsayan, gerçekleşmiş ya da olası zararları içeren davranışlar arasında fiziksel, duygusal ve cinsel istismar, ihmal, ekonomik sömürü ve diğer türdeki sömürüleri olarak adlandırılmaktadır (WHO, 2006).

1.5.2. İkili İlişkilerde Çatışma Çözme Becerileri

Çatışma yaşayan bireylerin, olumlu ve başarılı bir çözüme ulaşmak amacıyla birlikte yürüttükleri bir süreçtir (Bedir, 2008).

1.5.3. İlişki Doyumu

Bireyin yakın ilişkisine yönelik olumlu ve olumsuz duygularının bütününü içermektedir (Rusbult ve Buunk, 1993).

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde ilişki doyumu, olumsuz çocukluk çağı yaşantıları ve ikili ilişkilerde çatışma çözme ilişkin kuramsal bilgiler sunulmuştur.

2.1. İlişki Doyumu ile İlgili Açıklamalar ve Kuramsal Çerçeve

2.1.1. Romantik İlişki Kavramı ve Tanımı

Kişilerarası ilişkiler, bireyin erken dönemde bakım veren kişiyle kurduğu bağ ile başlamakta zamanla gelişerek bakım verenin dışında kalan diğer kişilerle kurulan ilişkilerle sürmektedir (Sternberg, 1997). Kişilerarası ilişki türlerinden biri olan yakın ilişki, sevilen kişiyle karşılıklı anlayış ve iletişim temeline dayanan duygusal bir bağlılığı ifade eder ve bu ilişki iki bireyin birlikte ortak aktiviteler yapmasını ve yaşadıkları olayları paylaşmasını kapsamaktadır (Gottman, 1998; Sternberg, 1986). Yakınlık etkileşimleri yoluyla birey planlarını, ideallerini ve düşüncelerini başkalarıyla paylaşır (Eryılmaz ve Ercan, 2011). Aile, akrabalık ve arkadaşlık ilişkilerinin yanı sıra romantik ilişkiler de yakın ilişkiler kategorisine dahildir (Miller, 2011; Berscheid ve Regan, 2005). Romantik ilişkiler flört, evlilik, birlikte yaşama ve diğer uzun vadeli birliktelikleri kapsayan bir ilişki türü olarak ifade edilmektedir (Hendrick ve Hendrick, 2006). Collins (2003), romantik ilişkiyi tarafların birbirlerini isteyerek ve gönüllü olarak kabul ettikleri bir ilişki türü şeklinde tanımlamaktadır. Romantik ilişki bireyin paylaşma ihtiyacını en yoğun şekilde deneyimlediği ve karşıladığı, karşılıklı sevgi ve bağlanmanın bulunduğu, ait olma gibi temel psikolojik gereksinimlerin karşılandığı bir ilişki türüdür (Hindle, 1979). Yakın ilişkilerde yer alan bağlanma, aşk, güven ve sevgi gibi duygular romantik ilişkilerin temel yapı taşlarını oluşturmaktadır (Gülaydın ve Semerci, 2018).

Erikson (1968), romantik ilişkilerin gençlerin gelişim sürecinde önemli bir rol oynadığını vurgulamaktadır. Gençler romantik ilişkiler yoluyla üç temel gelişim görevini yerine getirebilmektedir:

1. Kendilerine özgü bir kimlik oluşturmak,

2. İlişki becerilerini geliştirmek ve karşı cinsle sağlıklı yakınlık kurmak,

3. Cinsel istek ve dürtülerle sağlıklı bir şekilde başa çıkmak (Erikson, 1968; Feldman ve Gowen, 1998).

Eryılmaz ve Atak (2009), Türk kültüründe romantik ilişki başlatma sürecinde beş temel unsur belirlemişlerdir. İlk unsur olan davranışsal yakınlık, ilgi duyulan kişiden telefon numarası almak veya bu amaçla harcanan zamanı ifade etmektedir. İkinci unsur duygusal ve bilişsel yakınlık, bireylerin duygu ve düşüncelerine dair farkındalık seviyesini kapsamaktadır. Üçüncü unsur romantik sözel ifade olup ilgi duyulan kişiye şiir yazmak veya anlamlı sözler söylemek gibi eylemleri içermektedir. Dördüncü unsur kendini algılama, bireyin zekâ, çekicilik ve diğer kişisel yetkinliklerini değerlendirmesini yansıtmaktadır. Son olarak ise beşinci unsur dürüstlük, güven ve başkalarının duygu ve düşüncelerine saygı göstermeyi içeren kendi bilgisi olarak tanımlanmaktadır.

Connolly ve Goldberg (1999), romantik ilişkilerin dört aşamadan oluştuğunu belirtmiştir: süreci başlatma, yakın ilişki, samimi romantik ilişki ve bağlılık aşamaları. İlk aşama olan başlatmada, karşı tarafın fiziksel çekiciliği ön planda tutulurken yakın ilişki aşamasında ilişkinin daha samimi bir boyut kazanarak romantik bir hale dönüştüğü ifade edilmektedir. Romantik ilişki aşamasında ise cinsel yakınlaşmanın ortaya çıktığı belirtilmiştir. Son aşamada, bağlılık süreci devreye girerek ilişkinin daha kararlı bir yapıya büründüğü ve bazen evlilikle sonuçlandığı vurgulanmıştır.

Moss ve Schwebel (1993) ise ilişkinin ilk aşamasını, bireylerin ilişkiyi sürdürme konusunda istekli oldukları bir dönem olarak tanımlamaktadır. Bu aşamayı taraflar arasında duygusal paylaşımların artması ve bağlılık duygusunun güçlenmesi izlemektedir. Son aşamada ise bireylerin ilişkinin devamı için aktif çaba harcadıkları belirtilmektedir.

Sternberg (1997), Üçgen Aşk Teorisi'ne göre romantik ilişkiyi üç temel unsurdan oluşan bir yakın ilişki olarak tanımlamaktadır: samimiyet, tutku ve bağlılık. Samimiyet, romantik ilişkilerde yakınlık ve duygusal bağ kurmayı ifade ederken; tutku romantizm, fiziksel çekim ve cinselliğe yol açan dürtüleri içermektedir. Bağlılık ise bireyin ilişkiyi uzun vadede sürdürme kararını yansıtmaktadır.

Hatfield'e (1988) göre, romantik ilişkiler bireylerin düşünme, hissetme ve davranış biçimleri arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları keşfetmelerine olanak sağlamaktadır. Hatfield (1988), bireylerin ilişkilerde bilişsel, duygusal ve davranışsal olmak üzere belirli özellikler sergilediğini vurgulamıştır. Bilişsel özellikler, bireylerin kendilerini başkalarına ifade etme ve anlaşılma isteklerini yansıtır başka bir deyişle bireyler

ilişkilerde kendileri hakkında bilgi paylaşmada özgür hissederler. Duygusal özellikler, partnerlerin birbirlerine karşı derin duygularını göstermelerini ve birbirlerini önemsemelerini ifade etmektedir. Davranışsal özellikler ise partnerlerin birbirine yakın olduklarında ve fiziksel temas kurduklarında kendilerini mutlu hissetmelerini içermektedir (akt., Eryılmaz ve Ercan, 2010).

Moss ve Schwebel (1993), romantik ilişkilerin beş farklı boyutunu tanımlamıştır. İlk boyut, bireyin ilişkide yaşadığı olumlu ya da olumsuz deneyimlere bağlı olarak ilişkiyi sürdürme istekliliğini ifade etmektedir. Duygusal yakınlık boyutu, çiftlerin derin duygularını paylaşmaları ve birbirlerinin duygusal dünyalarına dair farkındalıklarının artmasıyla ilgilidir. Bilişsel yakınlık, çiftlerden birinin diğerinin düşünce ve algılarındaki değişimlerin farkında olmasını kapsamaktadır. Fiziksel yakınlık ise çiftler arasındaki fiziksel etkileşimle ilgilidir. Beşinci boyut olan karşılıklılık ise ilişkinin devamı için her iki tarafın ortaya koyduğu etkileşim ve çabayı ifade etmektedir (akt. Dönerce, 2018).

Romantik ilişkileri diğer kişilerarası ilişkilerden ayıran beş temel özellik bulunmaktadır. Bu özellikler: katılım, partner seçimi, ilişkinin içeriği, ilişki kalitesi ve duygusal-bilişsel süreçlerdir (Collins, 2003). Hendrick (1988), romantik ilişkilerden alınan doyumun, ilişki kalitesini yansıttığını belirtmiştir. İlişki doyumu ise bireylerin içinde bulundukları ilişkiye yönelik hissettikleri duygular, düşünceler ve sergiledikleri davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Yakın ilişkilerin kurulması bireylerin bağlanma ihtiyacını karşılarken aynı zamanda duygusal, psikolojik ve sosyal gelişimlerini de desteklemektedir (Bouchey ve Furman, 2001). Erikson (1968), bireylerin romantik ilişkilerinden elde ettikleri doyumun psikolojik iyi oluşlarına, sağlıklı ilişkiler kurmalarına ve kimlik gelişimlerine olumlu katkı sağladığını belirtmektedir. Romantik ilişki kurmanın ve bu ilişkileri devam ettirmenin önemini göz önünde bulundurduğumuzda romantik ilişkilerin kalitesini etkileyen önemli faktörlerden birinin ilişki doyumu olduğu söylenebilir.

2.1.2. İlişki Doyumu Kavramı ve Tanımı

İlişki doyumunu tanımlarken aynı anda birden fazla kavram kullanıldığı görülmektedir. Bu kavramlar arasında ilişki kalitesi, ilişki uyumu, ilişki memnuniyeti ve ilişki mutluluğu yer almaktadır (Heyman ve ark., 1994). İlişki doyumu, romantik ilişkilerin kalitesi ve sürekliliği açısından önemli bir unsurdur (Williamson ve ark.,

2014). Hendrick (1988), romantik ilişkilerden alınan doyumun ilişkinin kalitesini yansıttığını belirtmiştir. Bireylerin ilişkiye olan bağlılıkları ve bu ilişkide kendilerini ifade edebilmeleri ilişki doyumu ile bağlantılıdır (Hendrick ve ark., 1988). İlişkiden elde edilen memnuniyet ilişki doyumunun önemli bir bileşenidir (Hendrick, 1988). Sokolsi ve Hendrick (1999), ilişki doyumunu eşlerin birbirlerine gösterdikleri sevgi şekli, cinsel tatmin ve iletişim tarzı gibi bireysel faktörlerin yanı sıra karar alma süreçlerinde eşitlik, kazanç paylaşımı, sorumluluk ve problem çözme gibi çevresel faktörlerden elde edilen psikolojik memnuniyet olarak tanımlamışlardır. Romantik ilişki doyumu, partnere karşı hissedilen olumlu duygular, her iki tarafın ilişkiden aldığı tatmin düzeyi, ilişkinin devamlılığı, kişilerarası çekim değerlendirmesi ve ödül-maliyet dengesini kapsayan mekanizmaları içermektedir. Bu doyum bireyin çift olarak yaşadığı mutluluk ve tatmin duygularını ifade etmektedir (Babcock ve Potthoff, 2015; Bursik ve Starckert, 2003; Rusbult, 1983).

Sağlıklı bir romantik ilişkinin temel dinamiklerinden biri ilişkiden elde edilen doyumdur. Romantik ilişki doyumunu önemli kılan ilişkinin devamlılığını ve sürdürülebilirliğini etkilemesidir (Hendrick, 2004). Fincham ve Beach (2006), bir romantik ilişkiden doyum sağlamak için ilişkinin iletişim ve empati, kendini ifade etme, idealizasyon, çatışma yönetimi, kabul görme veya reddedilme, sosyal destek, beklentilerin uyumu ve ortak değerler gibi çeşitli unsurlara sahip olması gerektiğini vurgulamışlardır. Bu değerler (Fincham ve Beach, 2006):

- İletişim ve Empati: İlişkide tarafların kendilerini rahat ve özgür bir şekilde ifade edebilmeleri, her durumda birbirlerine destek olmaları ve karşılıklı bağlılık göstermeleri ilişki doyumunu artıran temel faktörlerdendir.
- Kendini Açma: Tarafların birbirlerini dikkatlice dinleyerek düşüncelerini, beklentilerini ve duygularını açıkça paylaşmaları ilişkide güvenin oluşmasına katkı sağlar ve tatmin seviyesini yükseltir.
- İdealizasyon: Partnerin ilişkide ideal bir şekilde görülmesi ilişki doyumunu arttıran bir faktördür.
- Çatışma Yönetimi: Bireylerin ilişkide karşılaştıkları sorunlara yaklaşımları ve bu problemlere getirdikleri çözüm yolları ilişki doyumunu etkileyen önemli unsurlardan biridir.

- Kabul Edilmek ve Reddedilmek: Bireylerin ilişkide olduğu gibi kabul edilmesi, olumlu veya olumsuz yönlerine hoşgörüyle yaklaşılması ve kendilerini değerli hissetmeleri, ilişki doyumunu artıran önemli faktörler arasındadır.
- Sosyal Destek: İlişkilerde bireylerin zor zamanlarında birbirlerine verdikleri destek ve sorunları çözmek için sundukları farklı çözüm önerileri ilişkiden alınan doyumu artırıcı bir etki yaratır.
- Beklentilerin Uyumu: Bireyler yaşam boyunca edindikleri deneyimlerle birlikte, ilişkide olmak istedikleri kişinin özelliklerini ve bu ilişkiden beklentilerini belirler. İlişkide bu beklentilerin ve özelliklerin ne ölçüde karşılandığı ilişki doyumunu olumlu yönde etkiler.
- Ortak Değerler: Bireylerin dünyaya dair benzer bakış açılarına sahip olmaları, dini inançlarının uyumlu olması ve ortak değerler paylaşmaları ilişkideki iletişimi güçlendirir ve doyum seviyesini artırır.

Romantik ilişki doyumunu etkileyen bir diğer faktör ise çiftlerin gelecek planları yapmasıdır. Sakallı-Uğurlu'ya (2003) göre, ilişkilerinden memnun olduklarını belirten katılımcıların ilişkilerinin geleceğine daha fazla odaklandıkları görülmüştür. Bu sonuçlar, Rusbult'un (1983) yatırım modeli ve Barnes ve ark., (2007) romantik ilişki doyumuna ilişkin ifadeleriyle de uyum göstermektedir.

Bireyler ilişkilerini değerlendirme eğiliminde olduklarından romantik ilişki doyumu, ilişkinin devamlılığını ve geleceğini etkileyen en önemli faktörlerden biri olarak görülmektedir (Harris, 2003). İlişki doyumu, bireyin ilişkiye dair kişisel değerlendirmesidir ve ilişkinin nesnel bir özelliği değildir. Tamamen öznel bir deneyim ve algıya dayandığından aynı ilişki içerisinde yer alan bireyler ilişkilerinden duydukları memnuniyet konusunda farklı görüşlere sahip olabilirler (Kluwer, 2010). Bu değerlendirmelerin olumlu olması bireyin ilişkiden yüksek doyum elde ettiğini gösterirken olumsuz değerlendirmeler ise ilişki doyumunun düşük olduğunu ifade etmektedir (Dönerce, 2018). İlişki doyumu, ilişkinin sağlıklı bir şekilde başlaması ve devam etmesi için önemli bir faktördür (Fowers ve Olson, 1992). Tatmin duygusunun baskın olduğu, stres ve kaygının yaşanmadığı bir ilişkinin varlığı ilişki doyumuyla doğrudan ilişkilidir (McLean, 2015). Çiftlerin sağlıklı bir ilişki sürdürebilmesi için ilişkiden doyum sağlamaları oldukça önemlidir (Proulx ve ark., 2007). Ancak insan ilişkilerinin tamamen sorunsuz ve problemlerin olmadığı bir yapıda olmasını beklemek gerçekçi değildir. Romantik ilişkiler de dahil olmak üzere tüm kişilerarası

ilişkilerde çeşitli sorunlar ve çatışmalar yaşanabilir ve bu durumlar bireylerin romantik ilişki doyumunu olumsuz yönde etkileyebilir (Çırakoğlu ve Tezer, 2010). Cramer'e (2004) göre, çatışma ile romantik ilişki doyumu arasındaki bağlantı oldukça güçlüdür. Dinamik bir yaşam sürecinde bireyler arasında küçük veya büyük çatışmalar meydana gelebilir. Partnerler arasında ortaya çıkan bu çatışmalar, ilişki doyumunu doğrudan etkileyebilmektedir. Bu nedenle çiftlerin çatışmaları nasıl çözüme kavuşturduğu ilişki doyumu açısından kritik bir rol oynamaktadır (Cramer, 2002). Gulledge ve ark., (2003) araştırmasına göre çiftlerin fiziksel temas kurması, çatışmaların daha kolay çözülmesine yardımcı olmakta ve romantik ilişki doyumunu artırmaktadır.

Romantik ilişki doyumu, çiftlerin birbirleriyle kurdukları iletişimi etkileyen ve bu iletişimden etkilenen bir unsurdur (Meeks ve ark., 1998). Butzer ve Kuiper'in (2008) araştırmasına göre, romantik ilişki doyumu yüksek olan çiftler şaka yaparken daha özenli davranırken ilişki doyumu düşük olan çiftlerin ise mizahı daha çok birbirlerinin olumsuz yönlerini vurgulamak amacıyla kullandıkları belirlenmiştir. Cramer (2023b), koşulsuz kabulün kişilerarası etkileşimde ilişkilerdeki uyumu ve romantik ilişki doyumunu artırıcı bir etkiye sahip olduğunu belirtmiştir. Romantik ilişki doyumunu etkileyen bir diğer faktör erken dönemde oluşan uyum bozucu şemalardır (Kılıç, 2020; Savaş, 2021). Bu şemalar, bireyin erken yaşamında yaşadığı sorunlardan kaynaklanmakta ve ilerleyen süreçte kurduğu yakın ilişkiler üzerinde belirgin etkiler yaratmaktadır (Young ve Gluhoski, 1997). Dumitrescu ve Rusu (2012), erken dönem uyumsuz şemalardan biri olan boyun eğici tutumların düşük romantik ilişki doyumunu öngören faktörlerden biri olduğunu belirtmektedir.

Romantik ilişkilerle ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde irrasyonel inançlar ile ilişki doyumu arasındaki bağlantıyı değerlendiren çeşitli çalışmaların bulunduğu dikkat çekmektedir (Sarı ve Owen, 2016). Bradbury ve Fincham (1993), irrasyonel inançların ilişki doyumunu olumsuz yönde etkilediğini belirtmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, irrasyonel inançların yükselmesi ilişki doyumunda düşüşe neden olurken bu inançların azalması ilişki doyumunun artmasına katkı sağlamaktadır. Romantik ilişkilerdeki problemlere yönelik Bilişsel Davranışçı Terapi uygulamaları, yaklaşık 50 yıl önce Albert Ellis'in evlilik sorunlarını bilişsel yaklaşımla incelemesiyle ortaya çıkmıştır (Ellis ve Harper, 1961). Ellis ve ark., (1989), bireyler partnerlerine yönelik mantık dışı veya gerçekçi olmayan inançlara sahip olduklarında bu beklentiler karşılanmadığında partnerlerini ve ilişkilerini olumsuz bir şekilde değerlendirme

eğilimindedirler. Bu olumsuz değerlendirmelerin romantik ilişki sorunlarına yol açtığı vurgulanmaktadır. Ayrıca bu tür olumsuz bilişlerin ortaya çıkması durumunda bireylerin genellikle öfke, hayal kırıklığı ve karamsarlık gibi olumsuz duygular yaşadığı ve partnerlerine karşı olumsuz davranışlarda bulunma riskinin arttığı ifade edilmektedir. Ellis'in (1977) ilişki problemleri yaşayan çiftlerle yaptığı çalışmalarda, bireylerin mantık dışı inançlarını fark etmelerini ve bu inançlarla başa çıkma becerileri geliştirmelerini amaçladığı belirtilmektedir (Ellis ve ark., 1989). İrrasyonel inançlara ek olarak temel psikolojik ihtiyaçların da romantik ilişkiler üzerinde önemli sonuçlar doğurabileceği düşünülmektedir (Blais ve ark., 1990; akt. Knee ve ark., 2002). Knee ve ark., (2005), bireylerin özerklik ihtiyacının romantik ilişki doyumu üzerinde belirgin bir etkisi olduğunu ve bu ihtiyacın karşılanmasının ilişkinin kalitesini yükselttiğini ifade etmiştir.

Çiftler, romantik ilişki doyumunu farklı biçimlerde değerlendirebilmektedir. Bu algı farklılıklarının kaynağı olarak kişilik özellikleri, baskın zekâ türü, kültürel etkiler ve sosyal faktörler gösterilmektedir (Elphinston ve Noller, 2011; Malouff ve ark., 2014; Sakallı-Uğurlu, 2003). Schore (2019), güçlü anne-çocuk bağlarına sahip bireylerin kişilerarası ilişkilerinde daha sağlıklı etkileşimler kurduğunu ve romantik ilişkilerde de yüksek doyum yaşadığını belirtmektedir. McCrae ve Allik (2002), duygusal dengeye sahip bireylerin romantik ilişkilerde doyum seviyelerinin yüksek olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca Malouff ve ark., (2014), duygusal zekâ düzeyi yüksek çiftlerin romantik ilişki doyumlarının da yüksek olduğunu ifade etmektedir.

Özetle romantik ilişki doyumu, bireylerin ilişkilerinden ne kadar mutlu ve tatmin olduklarını ifade etmektedir. İlişki doyumu partnerlerin birbirlerini anlamaları, etkili iletişim kurmaları, destekleyici olmaları ve sevgi dolu davranışlarda bulunmalarıyla bağlantılıdır. Bunun yanı sıra çiftler arasındaki güç dengesi, çatışma çözme yetenekleri ve karşılıklı saygı da ilişki doyumunu etkileyen önemli unsurlar arasında yer almaktadır. Fletcher ve ark., (2015) göre, bireylerin romantik ilişkilere girmesi genel iyi oluşlarını artırmanın yanı sıra hayata karşı dayanıklılıklarını da güçlendirmektedir. Bu bağlamda bir ilişkiye sahip olmanın önemli olduğu kadar ilişkiden sağlanan doyumun da büyük bir öneme sahip olduğu belirtilmektedir (Satıcı ve Deniz, 2018).

2.1.3. İlişki Doyumunu Etkileyen Faktörler

Romantik ilişkilerdeki doyum düzeyini belirleyen unsurlar bireyin kişisel özellikleri ve ilişki sürecindeki etkileşim dinamikleri gibi birden çok boyutu kapsamaktadır. Yapılan araştırmalar ilişki doyumunun sadece bireysel eğilimlere değil aynı zamanda ilişkinin işleyişine dair etmenlere de bağlı olduğunu göstermektedir (Joel ve ark. 2020; Meltzer ve ark. 2016).

2.1.3.1. Hızla Yayılan İnternet ve Sosyal Medya

Hızla gelişen internet, bireylerin ve toplumun yaşam biçimlerinde köklü değişimlere neden olmakta ve çiftlerin romantik ilişki doyumlarını da etkilemektedir (Dilci ve Ağlar, 2023). Bu doğrultuda romantik ilişki doyumunun günümüzdeki teknolojik gelişmelerden bağımsız düşünülmesi pek mümkün görünmemektedir. Ancak bu konuya ilişkin daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulduğu da vurgulanmaktadır (Meyer ve Landsberger, 2022). Elphinston ve Noller'in (2011) araştırmasına göre, Facebook'un aşırı kullanımı, çiftlerin romantik ilişki doyumunu olumsuz etkileyebilmektedir. Benzer şekilde aşırı telefon kullanımı da bu tür olumsuz etkiler yaratmaktadır (Yam, 2023). Schade ve ark., (2013) ise çiftlerin sanal ortamlarda farkında olmadan birbirlerine incitici mesajlar gönderebildiklerini, özellikle erkeklerin bu tür davranışlara daha yatkın olduğunu ve pişmanlık uyandıran eylemleri daha sık gerçekleştirdiklerini belirtmektedir.

Mobil cihazların yoğun kullanımı insanlar arasındaki ilişkilerin doğasını dönüştürmektedir. Özellikle akıllı telefonlar, bireylerin yaşamlarının her yönünü etkilemekte ve bu etki romantik ilişkilerde de kendini göstermektedir (Doğru ve ark., 2025).

2.1.3.2. Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar

Romantik ilişki doyumunu etkileyen bir diğer unsur erken dönem uyum bozucu şemalardır (Kılıç, 2020; Savaş, 2021). Bu şemalar, bireyin erken yaşantılarında karşılaştığı sorunlar sonucunda şekillenmekte ve ilerleyen dönemde kurulan yakın ilişkiler üzerinde etkili olmaktadır (Young ve Gluhoski, 1997). Dumitrescu ve Rusu'nun (2012) çalışması da bu durumu destekleyerek erken dönem uyumsuz şemalardan biri olan boyun eğici tutumların düşük romantik ilişki doyumunun belirleyicilerinden biri olduğunu ortaya koymaktadır.

2.1.3.3. İletişim Kalitesi

Hendrick ve ark., (1988b), romantik ilişki doyumunu etkileyen önemli faktörlerden biri olarak iletişim kalitesine dikkat çekmişlerdir. İletişim kalitesi, partnerlerin birbirleriyle açık, dürüst ve etkili bir şekilde iletişim kurma becerilerini kapsamaktadır. Bu çerçevede çiftlerin duygu ve düşüncelerini karşılıklı olarak paylaşmaları, empati kurmaları ve aktif dinleme yeteneklerini sergilemeleri ilişki doyumunu artıran temel unsurlar arasında görülmüştür.

Bunun yanı sıra Hendrick ve ark., (1988b), çatışma çözme becerilerini de iletişim kalitesinin ayrılmaz bir parçası olarak ele almışlardır. Çiftlerin anlaşmazlıkları yapıcı bir şekilde çözmeleri, sorunlara birlikte çözüm aramaları ve birbirlerine karşı saygılı bir yaklaşım benimsemeleri ilişkinin genel doyumunu olumlu etkileyen unsurlar arasında yer almaktadır.

Sonuç olarak Hendrick ve ark., (1988b), iletişim kalitesinin çiftlerin etkileşimlerinin niteliğini belirleyen ve romantik ilişki doyumunu doğrudan etkileyen temel bir faktör olduğunu vurgulamışlardır.

2.1.3.4. Duygusal Yakınlık

Hendrick ve ark., (1988b), romantik ilişki doyumunu etkileyen unsurlar arasında duygusal yakınlığın önemli bir yere sahip olduğunu ifade etmişlerdir. Duygusal yakınlık, partnerlerin birbirlerine karşı hissettikleri güçlü bağ, sevgi ve anlayışla ilişkilendirilmiştir. Bu doğrultuda çiftlerin karşılıklı olarak duygusal ihtiyaçlarını fark etmeleri ve birbirlerine destek vermeleri, ilişkinin derinleşmesini ve doyum seviyesinin yükselmesini sağlamaktadır. Bunun yanı sıra Hendrick ve ark., (1988b) duygusal yakınlığın artmasında etkili iletişim ve empati kurmanın temel rol oynadığını vurgulamışlardır. Partnerlerin duygularını açıkça dile getirebilmeleri ve birbirlerinin duygusal durumlarını empatiyle karşılayabilmeleri aralarındaki bağı güçlendirerek ilişki doyumunu olumlu yönde etkilemektedir.

Sonuç olarak Hendrick ve ark., (1988b), romantik ilişkilerde duygusal yakınlığın, partnerler arasındaki bağı derinleştiren ve ilişki doyumunu doğrudan etkileyen kilit bir faktör olduğunu belirtmişlerdir.

2.1.3.5. Çatışma Çözme Becerileri

Hendrick ve ark., (1988b), romantik ilişki doyumunu etkileyen temel faktörlerden biri olarak çatışma çözme becerilerinin önemine dikkat çekmişlerdir. Partnerlerin anlaşmazlıkları yapıcı bir şekilde ele alabilmeleri, sorunları birlikte çözme yoluna gitmeleri ve birbirlerine karşı saygılı bir yaklaşım sergilemeleri ilişki doyumunu olumlu yönde etkileyen önemli unsurlar arasında görülmüştür. Etkili çatışma çözme becerileri partnerlerin duygu ve düşüncelerini açıkça ifade etmelerini, empati yapmalarını ve aktif dinleme yeteneklerini kullanmalarını kapsamaktadır. Bu beceriler, çiftlerin birbirlerini daha iyi anlamalarına katkı sağlarken aralarındaki bağın güçlenmesine de yardımcı olmaktadır. Ayrıca çatışma çözme sürecinde yapıcı ve çözüm odaklı stratejilerin tercih edilmesi ilişkinin sağlıklı bir şekilde devam etmesi ve doyumun artması açısından kritik bir rol üstlenmektedir. Sonuç olarak Hendrick ve ark., (1988b), romantik ilişkilerde çatışma çözme becerilerinin partnerler arasındaki etkileşim kalitesini ve genel ilişki doyumunu doğrudan etkileyen temel bir faktör olduğunu ifade etmişlerdir.

İlişkide doyumunu etkileyen başlıca faktörlerden biri çiftlerin sahip olduğu problem çözme becerileridir. Karşılaşılan sorunların etkili biçimde ele alınması sağlıklı bir evlilik ilişkisi kurulmasına ve evlilik doyumunun yükselmesine katkı sağlar. Öte yandan evli çiftler arasındaki problemler sağlıklı bir iletişimle çözülemezse bu durum evlilik ilişkisine ve eşler arasındaki uyuma zarar verebilir dolayısıyla çatışmaların sıklığı artabilir (Deniz ve ark., 2020).

2.1.3.6. Olumsuz Çocukluk Çağı Yaşantıları

Olumsuz çocukluk yaşantılarına maruz kalan bireyler yetişkinlik dönemlerinde sıklıkla güvensiz bağlanma tarzları geliştirme eğilimindedir. Bu tür bağlanma biçimleri romantik ilişkilerde güven oluşturmayı güçleştirerek ilişki istikrarını olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Mikulincer ve Shaver, 2007). Güvensiz bağlanma stilleri, bireyin romantik ilişkilerde güven inşa etme ve duygusal yakınlık kurma kapasitesini zayıflatarak ilişkinin sürdürülebilirliğini riske atmaktadır. Olumsuz çocukluk deneyimlerine sahip bireyler ise sıklıkla duygusal düzenleme konusunda zorluk yaşamakta bu durum ilişkide karşılaşılan stresli olaylarla baş etme becerisini azaltarak daha yoğun ve yıkıcı çatışmaların yaşanmasına zemin hazırlamaktadır (Messman-Moore ve Coates, 2007). Bu bireylerde yalnızlık hissi ve düşük benlik

saygısı gibi bilişsel ve duygusal problemler yaygın olarak görülmekte bu tür sorunlar ise ilişkilerde aşırı onay ihtiyacı, bağımlı tutumlar ya da duygusal mesafe gibi ilişki doyumunu olumsuz etkileyen davranışlara yol açabilmektedir (Cohen ve ark., 2018). Zayıf iletişim ve yetersiz çatışma çözme becerileri, çiftler arasında karşılıklı anlayış ve desteğe dayalı bir ilişki atmosferinin oluşmasını engelleyerek sağlıklı bir ilişki yapısının gelişimini güçleştirmektedir (Whisman, 2006). Sonuç olarak, travmatik çocukluk deneyimlerine sahip bireyler romantik ilişkileri tehdit unsuru olarak değerlendirme eğiliminde olabilir bu da sadakatsizlik ya da terk edilme gibi olumsuz beklentilerin gelişmesine neden olarak ilişki doyumunu önemli ölçüde olumsuz etkileyebilir (Colman ve Widom, 2004). Bu bulgular çocuklukta yaşanan olumsuz deneyimlerin yalnızca bireyin psikolojik gelişimini değil aynı zamanda yetişkinlikte kurduğu romantik ilişkilerin niteliğini de anlamlı biçimde şekillendirdiğini ortaya koymaktadır.

2.1.4. İlişki Doyumu ile İlgili Kuramsal Yaklaşımlar

Romantik ilişkiler, insan ilişkileri arasında en temel ve en güçlü bağlardan biri olarak kabul edilmektedir. Bu ilişkiler bireylerin duygusal, fiziksel ve psikolojik gereksinimlerini karşılamada önemli bir işlev görmektedir. Romantik ilişkilerin yapısı ve ilişki doyumuna yönelik birçok kuram ve yaklaşım geliştirilmiştir. Aşağıda bu kuramların bazılarına ilişkin kısa açıklamalara yer verilmiştir.

2.1.4.1. Karşılıklı Bağımlılık Kuramı- Etkileşim Kuramı

Thibault ve Kelley (1959) tarafından geliştirilmiş Karşılıklı Bağımlılık Kuramı bir ilişki teorisi olup romantik ilişkilerin dinamiklerini ve bireylerin ilişkiyi sürdürme motivasyonlarını açıklamak ve teorik bir çerçeveye oturtmak amacıyla ortaya koyulmuştur.

Romantik ilişkilerde partnerden alınan duygusal destek, anlayış ve yakınlık gibi istenen unsurlar genellikle birer ödül olarak değerlendirilir ancak bu yakınlığın sağlanması genellikle bireyin özgürlüğünün kısıtlanması, partnerin ihtiyaçlarının öncelik kazanması ve kişisel isteklerin ertelenmesi gibi belirli bedelleri de beraberinde getirir. Araştırmacılar, romantik ilişkilerde ödül ve bedel dengesini matematiksel bir yaklaşımla ele alarak bu etkileşimlerin ilişkiyi olumlu ya da olumsuz yönde nasıl etkileyebileceğini tahmin etmek için bir formül geliştirmişlerdir (Kelley ve Thibaut, 1978).

Olumsuz sonuçlara rağmen bireyleri bir ilişkiyi sürdürmeye teşvik eden iki önemli faktör daha bulunmaktadır: Karşılaştırma seviyesi ve alternatiflerin değerlendirilme seviyesi (Thibault ve Kelley, 1959).

Karşılaştırma seviyesi, bireylerin ilişkilerinde elde ettikleri ödülleri ve katlandıkları bedelleri, başkalarının ilişkilerindeki kazanımlar ve kayıplarla, kişinin geçmiş ilişki deneyimleriyle ve ilişkilerin nasıl olması gerektiğine dair sahip olduğu bilgi ve beklentilerle kıyaslamasıdır.

Alternatifleri karşılaştırma düzeyi, bireylerin mevcut ilişkilerindeki tatmin düzeyinin, partnerleri dışında sahip oldukları diğer seçenekler tarafından etkilenebileceğini ifade etmektedir. Bu kavramlar, bireylerin ilişkilerinde karar alma süreçlerini ve ilişkiyi sürdürme eğilimlerini anlamlandırmak için kullanılmaktadır. Kurama göre, bireylerin mevcut ilişkilerini diğer ilişkilerle kıyaslamaları ve alternatifleri değerlendirmeleri, ilişkilerine olan bağlılık seviyelerini belirlemektedir. Bu bağlamda bir ilişkide memnuniyetin artması ve bağlılığın güçlenmesi için elde edilen ödüllerin katlanılan bedellerden fazla olması ve karşılaştırma seviyesinin düşük kalması gerekmektedir.

2.1.4.2. Karşılıklı Yatırım Kuramı

Caryl Rusbult (1980) tarafından geliştirilen İlişki Yatırımı Kuramı, romantik ilişkilerde bağlılığın oluşumunu ve ilişkilerin devam ettirilmesinde etkili olan dinamikleri açıklamayı hedeflemektedir. Bu kurama göre bireylerin ilişkilerine yaptıkları yatırımlar, ilişkiyi sürdürme eğilimlerini önemli ölçüde etkilemektedir. Rusbult'a (1980; 1983) göre, bir ilişkide hissedilen çekim ve memnuniyet, bireyin ilişkiden elde ettiği ödülleri ve katlandığı maliyetleri kendi beklentileri ya da karşılaştırma seviyesine göre değerlendirmesiyle ilişkilidir. Kişinin ilişkiye olan bağlılığı ise yalnızca ilişki sonucu değil aynı zamanda mevcut alternatiflerin cazibesi ve bireyin ilişkiye yaptığı yatırımların boyutu ile de bağlantılıdır. Başka bir ifadeyle ilişkinin sona ermesi durumunda içsel ve dışsal yatırımlar kaybedileceğinden ilişkiyi sürdürme motivasyonunda temel faktör ilişkiye yapılan yatırımlardır. Kaynakların içsel veya dışsal olarak ilişkiye aktarılması ayrılma maliyetlerini yükselterek bireyin bağlılığını güçlendirir. Bu nedenle ilişkiye yapılan yatırım miktarının artması, alternatiflerin cazibesinin azalması ve ilişkinin değerinin yükselmesi bireylerin ilişkiye olan bağlılık seviyesini artırır. Rusbult (1980; 1983), romantik ilişkilerde bireylerin aldıkları ödülleri en yüksek seviyeye çıkarmaya ve katlandıkları maliyetleri en aza indirmeye

çalıştıklarını belirtmiş ve bu çabaların ilişkiye yapılan yatırımın bir göstergesi olduğunu savunmuştur.

2.1.4.3. Adillik Kuramı

Walster ve ark., (1978), romantik ilişkilerde adalet kuramını açıklamış ve farklı türdeki ilişkilerde adalet ve eşitsizliğin etkilerini anlamaya yönelik faydalı bir çerçeve sunmuşlardır. Bu kurama göre bir ilişkinin adil kabul edilmesi (örneğin, A ve B arasındaki bir ilişki), tarafların ilişkiye yaptıkları katkılar ve elde ettikleri kazançlar arasındaki dengeye bağlıdır (Austin ve Walster, 1974). Bu kurama göre romantik ilişkilerde bireyler, karşılıklı olarak adil bir denge kurulmasını beklemektedir. Adalet, her iki tarafın da ilişkiye yaptıkları katkılar ve elde ettikleri kazançlar arasında bir denge olmasını ifade etmektedir. Bu kavram ilişkide alınan kararların ve yapılan paylaşımların adil olduğu yönündeki algıyı kapsamaktadır. Adalet algısı, ilişkinin devamlılığı ve tarafların memnuniyeti açısından kritik bir unsurdur. İlişkide adalet duygusunun oluşumu partnerlerin ilişkiye yaptıkları katkıları ve elde ettikleri kazançları nasıl algıladıklarıyla doğrudan bağlantılıdır. Eğer bir partner ilişkiye yeterince katkıda bulunmadığını ancak buna rağmen fazla ödül aldığını düşünürse suçluluk duygusu yaşayabilir. Diğer taraftan ilişki için fazla fedakârlık yaptığını ancak karşılığını alamadığını düşünen partner ise haksızlığa uğradığını hissedebilir. Bu tür algılar adalet duygusunu şekillendirmektedir ve ilişkinin sürdürülebilirliği üzerinde önemli bir rol oynamaktadır (Austin ve Walster, 1974). Walster ve ark., (1978), adalet duygusunun ilişkilerde önemli bir rol oynadığını belirterek adil bir denge kuran çiftlerin ilişkilerinden daha fazla mutluluk ve memnuniyet duyduklarını ve ilişkilerinin uzun vadeli olacağına dair daha güçlü bir güven geliştirdiklerini öne sürmüşlerdir.

2.1.4.4. Bağlanma Temelli Kuram- Bağlanma Kuramı ve Bağlanma Stilleri

Bağlanma Kuramı, John Bowlby (1978) tarafından ortaya koyulmuş ve öncelikli olarak çocukların ebeveynleriyle kurdukları ilişkileri açıklamak amacıyla geliştirilmiştir. Bununla birlikte kuram romantik ilişkiler açısından da değerli bir bakış açısı sunmaktadır. Bu yaklaşıma göre bireylerin yetişkinlik dönemindeki romantik ilişkileri, erken çocuklukta ebeveynleriyle yaşadıkları bağlanma deneyimlerinden ve bu süreçte oluşturdukları bilişsel modellerden etkilenmektedir. Başka bir deyişle bireyin çocukluk döneminde bakım verenlerle kurduğu ilişkinin niteliği, samimiyeti ve doyum düzeyi yaşam boyu devam edecek güvenli veya güvensiz bağlanma

modellerinin oluşumunu etkiler (Bowlby, 1982). Bu kurama göre eğer bireyin temel ihtiyaçları bu dönemde doğru bir şekilde karşılanırsa çocukta bir güven duygusu gelişir ve ihtiyaçlarının karşılanmayacağına dair bir kaygı yaşamaz (Holmes, 2014). Bağlanma, bireyin kendini güvende hissetme ve başkalarına güven duyma kapasitesiyle ilişkilidir. "Bağlanma figürleri" olarak adlandırılan önemli kişilere karşı duyulan bağlılık ve bu kişilere yönelik beklentiler, romantik ilişkilerde de önemli bir rol oynayabilmektedir (Shaver ve Hazan, 1987).

Bowlby'nin bağlanma kuramını temel alan Ainsworth ve ark., (1969) çalışması, bağlanma davranışlarının bireyler arasında farklılık gösterebileceğini ortaya koymuştur. Yabancı Durum Değerlendirmesi deneyi ile bebeklerde üç farklı bağlanma modeli tanımlanmıştır: güvenli, kaygılı/kararsız ve kaçınan.

Güvenli bağlanmanın bireylerin kendilerine güven duymaları, sosyal ve romantik ilişkiler kurma ve bu ilişkileri sürdürebilme yetenekleri açısından önemli bir temel oluşturduğu vurgulanmaktadır (Ainsworth ve ark., 2015).

Daha önce de belirtildiği gibi yetişkinlikteki romantik ilişkilerde sevgi, bebeklik veya çocukluk döneminde bakım veren figürlerle kurulan bağlanma biçimine benzer şekilde değerlendirilmektedir. Shaver ve Hazan (1987) ile Hazan ve Shaver (2017) tarafından yürütülen araştırmalar Bowlby ve Ainsworth'un bağlanma teorisinin ve temel bağlanma stillerinin, yetişkinlik dönemindeki romantik ilişkilerdeki davranışlar üzerinde de etkili olduğunu öne sürmektedir. Başka bir ifadeyle bireylerin yaşamın ilk yılında geliştirdikleri güven duygusunun, yetişkinlikte kurdukları ilişkileri de etkilediği ve benzer bağlanma kalıplarını romantik partnerlerine karşı sürdürdükleri tespit edilmiştir. Bu durum Ainsworth'un (1978) tanımladığı üç bağlanma stiline paralellik göstermektedir. Güvenli bağlanma, kaygılı/kararsız bağlanma ve kaçınan bağlanma tarzlarının, bireylerin çocukluk dönemindeki ebeveyn ilişkilerine dair anıları ve erken çocukluk deneyimlerinden oluşan iç çalışma modelleriyle bağlantılı olduğu görülmüştür.

2.1.5. Romantik İlişki Doyumu ile İlgili Yurtiçi ve Yurtdışında Yapılan Çalışmalar

Feldt ve Kinnunen (2004) tarafından gerçekleştirilen çalışmada ekonomik koşulların evlilik uyumu üzerindeki etkileri incelenmiştir. Çalışma Finlandiya'da Jyväskylä Üniversitesi bünyesinde yürütülmüştür. Araştırmanın örneklemini 25 - 59 yaş arası 608 çift oluşturmuştur. Araştırmada incelenen değişkenleri ölçmek için "Ekonomik Yük

Ölçeği", "Psikolojik Sıkıntı Ölçeği" ve "Evlilik Uyum Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma bulguları, kötü ekonomik koşulların bireylerde psikolojik sıkıntılara yol açtığını ve bu sıkıntıların evlilik uyumunu olumsuz yönde etkilediğini ortaya koymuştur

Neyer ve Voigt (2005) tarafından gerçekleştirilen bu çalışma romantik ilişkilerde bireylerin ve partnerlerin kişilik özelliklerinin ilişki doyumu üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma Berlin'de bulunan Humboldt Üniversitesi bünyesinde yürütülmüştür. Araştırmanın örneklemini 19-36 yaş arası 100 çift oluşturmuştur. Araştırmada incelenen değişkenleri ölçmek için "Beş Faktörlü Kişilik Özellikleri Ölçeği", "Benlik Saygısı Ölçeği", "İlişki Doyumu Ölçeği", "Bağlanma Kalitesi Ölçeği" ve "Sosyal Ağ Envanteri" kullanılmıştır. Romantik ilişkisi olan çiftlerle yürütülen araştırmada kişilik benzerliği ve cinsiyetin ilişki doyumu üzerindeki rolü değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular bireyin cinsiyetinin ya da partnerlerin kişilik özellikleri açısından birbirlerine benzerlik göstermelerinin ilişki doyumunu anlamlı düzeyde etkilemediğini ortaya koymuştur. Bu sonuçlar romantik ilişkilerde doyumun yalnızca kişilik benzerliğine dayanmadığını ve ilişki dinamiklerinin daha belirleyici olabileceğini göstermektedir.

Sarı (2008) tarafından yürütülen bu çalışma üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilerde sahip oldukları akılcı olmayan inançların romantik ilişki doyumu üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın örneklemini Ankara'da özel bir üniversitede öğrenim gören 434 üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmada incelenen değişkenleri ölçmek için "Romantik İlişkilerde Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği", "Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II", "İlişki Doyumu Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen bulgular özellikle aşırı beklentilere ve fiziksel yakınlığa ilişkin akılcı olmayan inançların romantik ilişki doyumunu pozitif yönde etkilediğini ortaya koymuştur. Bununla birlikte bağlanma stillerinin kaçınma ve kaygı boyutları ile akılcı olmayan inançların cinsiyet farklılıkları alt boyutunun ilişki doyumu üzerinde olumsuz etkiler yarattığı belirlenmiştir. Ayrıca araştırma kadın katılımcıların romantik ilişki doyum düzeylerinin erkek katılımcılara kıyasla daha düşük olduğunu göstermektedir. Bu bulgular bireysel inanç sistemlerinin ve bağlanma eğilimlerinin romantik ilişkilerdeki doyum düzeyine önemli ölçüde katkı sağladığını ortaya koymaktadır.

Gürcan (2015) tarafından gerçekleştirilen bu çalışma romantik ilişkilerde cinsiyet farklılıklarının, çatışma çözme tepkilerinin ve ilişki doyumuna etki eden bilişsel faktörlerin incelenmesini amaçlamaktadır. Araştırmaya 290 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırmada incelenen değişkenleri ölçmek için "İlişkisel Belirsizlik Ölçeği", "İlişki İstikrarı Ölçeği", "Romantik İlişkiler için Gelecek Zaman Yönelimi Ölçeği" ve "İkili İlişkilerde Çatışma Çözme Tepkileri Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre kadınların erkeklere kıyasla romantik ilişkileri sonlandırma konusunda daha eğilimli oldukları belirlenmiştir. Bu durum geleneksel cinsiyet rolleriyle örtüşmemekle birlikte kadınların modern yaşam koşullarına uyum sağlamaları, iş hayatına katılımları, artan eğitim düzeyleri, evlilik yaşının yükselmesi ve çocuk sahibi olma konusundaki isteksizlikleri ile açıklanmıştır. Çatışma çözme tepkilerinin alt boyutları incelendiğinde ise erkeklerin kadınlara oranla daha fazla konuşma ve bağlılık tepkileri verdikleri tespit edilmiştir. Araştırmada ayrıca benlik, partner ve ilişki bağlamında yaşanan belirsizliğin romantik ilişki doyumunun en güçlü ve olumsuz yordayıcısı olduğu ortaya konmuştur. Bu bulgu, bireylerin ilişkilerini sürekli değerlendirme eğiliminde olmalarıyla açıklanmakta ve romantik ilişkilere dair öznel iyi oluşun önemli bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir.

Karatatar (2018) tarafından gerçekleştirilen bu çalışma beliren yetişkinlik döneminde romantik ilişki yaşayan bireylerin algıladıkları ebeveynlik stilinin, kişilik özellikleri aracılığıyla ve doğrudan olarak ilişki doyumu üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmaya en az altı aydır romantik bir ilişki sürdüren ve yaşları 19-26 arasında olan bireyler katılmıştır. Araştırmada incelenen değişkenleri ölçmek için "Çocuk Yetiştirme Stilleri Ölçeği", "Sıfatlara Dayalı Kişilik Testi" ve "İlişki Doyumu Ölçeği" kullanılmıştır. Bulgular cinsiyet farklılıkları açısından değerlendirildiğinde, kadın katılımcıların romantik ilişki doyum düzeylerinin erkek katılımcılara kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu göstermektedir. Çalışmada, algılanan ebeveynlik stilleri, kişilik özellikleri ve ilişki doyumu arasındaki ilişkiler analiz edilmiş ancak duygusal dengesizlik ve ilişki doyumu dışındaki ölçek ve alt boyutlar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Anne ve babadan algılanan sıkı denetim ve kontrolün romantik ilişki doyumu üzerindeki doğrudan ve toplam etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmazken kişilik özelliklerinin bu ilişkide aracı bir rol oynamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yavuz (2018) tarafından gerçekleştirilen bu çalışma, üniversite öğrencilerinin romantik ilişki doyumu ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmaya 236 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırmada incelenen değişkenleri ölçmek için "Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri" ve "İlişki Doyumu Ölçeği" kullanılmıştır. Elde edilen bulgular, romantik ilişki doyumu ile kaygılı ve kaçıngan bağlanma stilleri arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunduğunu ortaya koymuştur. Bu sonuç, güvenli bağlanma stiline sahip bireylerin romantik ilişkilerinden daha yüksek doyum elde etme eğiliminde olduklarını desteklemektedir. Bununla birlikte, demografik değişkenler dikkate alındığında, bağlanma stilleri ve ilişki doyum düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir.

Norana ve ark., (2018) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, ayrılık sonrası yaşanan stres ve depresyonla başa çıkmada ilişki doyumu ve duygu düzenleme becerilerinin rolü incelenmiştir. Araştırmaya başlangıçta 124 katılımcı, üç yıl sonra 110 katılımcı ile devam etmiştir. Araştırmada incelenen değişkenleri ölçmek için "Duygu Düzenleme Ölçeği", "İlişki Doyum Ölçeği", "Ayrılık Sıkıntısı Ölçeği" ve "Travma Sonrası Büyüme Envanteri" kullanılmıştır. Araştırma bulguları yüksek ilişki doyumunun ve güçlü duygu düzenleme becerilerinin ayrılık sonrası yaşanan olumsuz duygusal süreçleri hafifletmede etkili olduğunu ortaya koymuştur. Bu sonuçlar romantik ilişkilerdeki doyum düzeyinin sadece ilişkinin devamı açısından değil aynı zamanda ilişkiden sonra yaşanan psikolojik iyilik hali açısından da belirleyici olduğunu göstermektedir.

Sağkal ve Özdemir (2020) tarafından yürütülen çalışma, genç yetişkinlerde romantik ilişkilerin bağlanma ve ihtiyaç karşılanmasının ilişki kalitesiyle ilişkisi üzerine bir araştırma ortaya koyulmuştur. Araştırmaya, Adnan Menderes Üniversitesi'nde öğrenim gören 309 öğrenci ile çalışılmaktadır. Araştırmada incelenen değişkenleri ölçmek için " İlişkide İhtiyaç Karşılanması Ölçeği", " Yakın İlişkilerde Bağlanma Ölçeği" ve " Algılanan Romantik İlişki Kalitesi Ölçeği" kullanılmıştır. Elde edilen bulgular, romantik ilişkilerde bireylerin özerklik, yeterlik ve ilişkililik ihtiyaçlarının karşılanma düzeyinin, bağlanma stilleri ve algılanan ilişki kalitesi üzerinde anlamlı etkiler yarattığını ortaya koymuştur. Özellikle ilişkide ihtiyaçların yeterli düzeyde karşılanmasının kaygılı ve kaçınan bağlanmayı azalttığı gözlemlenmiştir. Bu durum,

bireylerin ilişkisel ihtiyaçlarının doyumunun, güvenli bağlanma örüntülerinin oluşmasına katkı sunduğunu göstermektedir.

Birçok araştırmada, duygusal dengesizlik (nevrotiklik) ile ilişki doyumu arasında anlamlı düzeyde olumsuz bir ilişki olduğu belirlenmiştir (White ve ark., 2004; Bouchard ve ark., 1999; Caughlin ve ark., 2000; Watson ve ark., 2000). Buna karşılık, dışa dönüklük kişilik özelliği ilişki doyumu ile pozitif yönde ilişkili bulunmuştur (Karney ve Bradbury, 1997). Bu bulgular, bireyin kişilik özelliklerinin romantik ilişkilerdeki doyumu anlamada önemli bir belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır.

İlişki doyumunu kişilerarası etkileşimler bağlamında inceleyen araştırmacılar, memnuniyetsiz çiftlerde belirli duygusal ve iletişim kalıplarının daha sık görüldüğünü tespit etmiştir. Araştırmalara göre, ilişkilerin devamlılığını belirleyen en önemli faktör, yaşanan çatışmaların sayısından çok, eşler arasındaki iletişim biçimidir (Koski ve Shaver, 1997; Gottman ve Levenson, 1992).

2.2. Olumsuz Çocukluk Çağı Yaşantılarına Yönelik Açıklamalar ve Kuramsal Çerçeve

2.2.1. Travma

İhmal, istismar, doğal afetler ve ebeveyn kaybı gibi pek çok olumsuz durumu içeren olumsuz çocukluk çağı yaşantıları çoğu zaman travma başlığı altında bütüncül bir şekilde ele alınmaktadır. Literatürde bu tür deneyimlerin genellikle travmatik boyutları vurgulanmakta ve birey üzerindeki uzun süreli etkileri bu çerçevede incelenmektedir. Travma, bireyin psikolojik ve fiziksel bütünlüğünü farklı şekillerde sarsan, zarar veren ve yaşamını etkileyen çeşitli olayları içeren bir kavramdır. Bu tanım, belirli olayların etkisiyle zaman içinde şekillenmiştir. 1970'lerden önce korkutucu bir olay yaşayan bireylerin uzun vadede psikiyatrik belirtiler göstermesi genellikle akıl hastalığı ya da bastırılmış çocukluk travması gibi kişisel nedenlere dayandırılmış olayın kendisi ise bir tetikleyici olarak değerlendirilmiştir (Jones ve Wessely, 2007). İkinci Dünya Savaşı ile birlikte yoğun travmatik deneyimlerin psikiyatrik belirtilere yol açabileceği ilk kez kabul edilmiştir (Grinker ve Spiegel, 1945). Vietnam Savaşı sırasında, savaşa karşı olan gaziler tarafından kurulan Rap Group adlı topluluk psikolojik travma yaşayan bireylere destek sağlamış ve bu konudaki farkındalığın artmasına katkıda bulunmuştur. Bu gelişmelerle birlikte travma araştırmaları daha sistematik bir yapıya kavuşmuş ve

araştırmacıların bu alana olan ilgisi giderek artmıştır (Jones ve Wessely, 2006). Günümüzde psikolojik travma bireyin günlük yaşamını etkileyen, psikolojik sağlığını ve bütünlüğünü zedeleyen, olumsuz sonuçlara yol açan ve kişinin yaşamına, beden bütünlüğüne yönelik tehdit, şiddet veya ölüm riski taşıyan her türlü olay olarak tanımlanmaktadır (Pekcanlar-Akay ve Ercan, 2021). Başka bir deyişle psikolojik travma, bir kişinin duygusal sağlamlık sınırlarını aşan olaylarla karşılaşması durumudur. Bu olaylar, kişinin psikolojik bütünlüğünü koruma yeteneğini zorlayabilir (Koenen ve ark., 2010). Kazalar, istismarlar, cinsel saldırılar, bedensel zararlar, işkenceler, savaşlar, tutsaklık, doğal felaketler, hastalıklar ve sevdiklerin kaybı gibi durumlar travmatik etkilere yol açabilir (APA, 2013).

Travma, bireylerin yalnızca tek bir üzücü olay yaşaması ya da ani ve zorlu durumlarla başa çıkmaya çalışması sonucu ortaya çıkabileceği gibi haftalar, yıllar veya daha uzun süre boyunca tekrar eden stresli olaylardan da kaynaklanabilir (SAMHSA, 2014; Verywell Health, 2021). Travmalar her bireyde benzer etkiler oluşturmaz çünkü bireylerin sahip olduğu içsel özellikler (örneğin mizaç, duygusal düzenleme becerileri) ve dışsal koşullar (örneğin sosyal destek sistemi, çevresel faktörler) birbirinden farklıdır. Bu nedenle psikolojik dayanıklılık, bireyin travmatik yaşantılardan kaynaklanan olumsuz etkilerle başa çıkmasında koruyucu bir rol üstlenmektedir. Travmanın etkileri kişiden kişiye değiştiği için bireyler benzer travmatik deneyimlere farklı tepkiler verebilirler (Pearlman ve Saakvitne, 1995). Travmaya karşı bireyler arasındaki risk düzeyindeki bu farklılık bazı kişilerin travmayla başa çıkmasını sağlayan koruyucu faktörlerle ilişkilendirilmekle birlikte bu faktörler arasında bireyin mizacı ve çevresel etmenler yer almakta olup psikolojik dayanıklılık buna örnek olarak gösterilebilir (Gizir, 2007). Travmatik deneyimlerin birey üzerindeki olumsuz sonuçlarını azaltmada psikolojik dayanıklılık önemli bir koruyucu faktör olarak değerlendirilmektedir.

2.2.2. Olumsuz Çocukluk Çağı Yaşantıları

Çocukluk dönemi, bireyin yaşamındaki en temel ve başlangıç aşamalarından biri olmakla birlikte büyük bir öneme sahiptir. Bu süreç duygusal, davranışsal, sosyal, bilişsel ve fiziksel birçok alanı etkileyerek bireyin gelişimine yön vermektedir (Brightwheel, 2023). Aynı zamanda kişiliğin şekillenmeye başladığı bir evre olarak bireylerin ilerleyen yıllarda sağlıklı ve topluma uyumlu bireyler olarak gelişebilmeleri

için gerekli temellerin atıldığı kritik bir dönemdir (Altunpul, 2022). Bu tür yaşantılar, gelişim sürecine zarar vermekle birlikte gelişim sürecini beklenmedik şekilde olumsuz yönde etkileyebilir veya sekteye uğratabilir. Bu durum bireyin ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde çeşitli zorluklarla karşılaşmasına yol açabilir (Slep ve ark., 2011). Bu zorluklardan biri olan olumsuz çocukluk çağı yaşantıları, bireyin yetişkinlik öncesi dönemde maruz kaldığı fiziksel, duygusal ve cinsel istismar ile ihmali kapsayan genellikle kronik bir seyir izleyen ve bireyin fiziksel, psikolojik sağlığıyla bilinç ve kişilik bütünlüğü üzerinde kalıcı olumsuz etkiler yaratabilen, doğrudan ya da dolaylı sonuçlarıyla yaşamı derinden etkileyebilen durumlar veya olaylardır (Öztürk, 2003). Diğer bir tanımda ise olumsuz çocukluk çağı yaşantıları, çocuğun olağan baş etme yöntemlerini etkisiz hale getiren, ani veya sürekli olarak yaşanan, dışarıdan gelen bir darbenin psikolojik etkisiyle ortaya çıkan ve çocuğu geçici olarak çaresiz hissettiren durumlar olarak tanımlanmaktadır (Terr, 1991). Olumsuz çocukluk çağı yaşantıları, ihmal ve istismar olmak üzere iki ana başlıkta açıklanmaktadır (Yurdakök. 2010). Çocuk istismarı, çocuğun sağlığına, yaşam hakkına, duygusal, fiziksel ve sosyal gelişimine zarar verebilecek gerçek ya da potansiyel risk taşıyan tüm eylemleri içerir. Bu eylemler fiziksel, duygusal, cinsel, ekonomik istismarı ve ihmali kapsamaktadır (WHO, 2006). Çocuk ihmali, bir çocuğun temel fiziksel, duygusal, eğitimsel veya tıbbi ihtiyaçlarının ebeveynleri, bakıcıları veya yasal sorumluları tarafından kasıtlı veya ihmalkâr bir şekilde karşılanmaması durumudur (Child Welfare Information Gateway, 2019). Çocukluk döneminde yaşanan bu travmalar, bireylerin yaşamları boyunca devam edebilecek etkiler bırakabilir ve fiziksel ile psikolojik sağlıklarını önemli ölçüde olumsuz yönde etkileyebilir (Şar ve ark., 2012). Sağlam aile ilişkileri ve destekleyici aile ortamı ise, çocuklukta yaşanan travmatik deneyimlerin olumsuz sonuçlarını hafifletebilir ve bireyin öznel mutluluğunu güçlendirebilir (Erus ve ark., 2024).

Olumsuz çocukluk çağı yaşantıları ile ilgili tarih boyunca pek çok vaka bulunmasına rağmen son yüzyılda literatürün oluşmasıyla birlikte araştırma konusu haline gelmiştir (Kara ve ark., 2004). Kempe ve ark., (1962), "Hırpalanmış Çocuk" kavramını kullandıktan sonra uzmanların bu konuya olan ilgisi artmaya başlamıştır. Kempe ve Helfer (1972), çocuk istismarı kavramını anne-baba ve bakıcıların çocuğa karşı olan sorumluluklarını yerine getirmemesi, ihmalkâr davranması veya çocuğa kasıtlı olarak zarar verici tutumlar sergilemesi şeklinde tanımlamıştır. Çocukla ilk temas kuran

kişiler genellikle anne, baba ve bakımını üstlenen bakıcılardır. Ancak bu bireyler zaman zaman çocuğun sağlıklı gelişimini olumsuz etkileyebilecek davranışlarda bulunabilir. Çocuğa karşı fiziksel, duygusal ve psikolojik zarar veren cezalar, fiziksel ve cinsel saldırılar, aile içi istismar ve çocuğun beslenme, bakım ya da eğitim gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmaması şeklinde ihmaller yaşanabilir. Bu tür ihmal ve istismar durumları çocuğun sağlığını ve güvenliğini tehdit etmekle kalmaz aynı zamanda fiziksel, duygusal, psikolojik, cinsel ve sosyal açıdan ciddi zararlar verir. Çocukluk döneminde yaşanan bu olumsuz deneyimlerin etkisi yalnızca çocuklukla sınırlı kalmayıp yetişkinlik döneminde de devam edebilir (Lamont, 2010). Çocukluk döneminde olumsuz şemaların oluşmasına neden olan yaşantıların yetişkinlik döneminde varlığını sürdürmekte ve bireyin psikolojik rahatsızlıklar yaşamasına neden olabilmektedir (Soygüt ve ark., 2009; Young ve ark., 2003). Olumsuz çocukluk çağı yaşantıları, yetişkinlikte bireyin mental sağlığını olumsuz etkileyerek psikopatolojilere sebep olmakla birlikte genetik yapıda değişikliklere yol açabilir (Teicher ve Samson, 2016). Özellikle yakın birinin kaybı gibi durumlar, çocukluk dönemi travmalarına oranla daha ciddi dissosiyatif psikopatolojilerin ortaya çıkmasında önemli bir faktör olabilmektedir. Bu psikopatolojik durumlar arasında dissosiyatif bozukluklar, travma sonrası stres bozukluğu ve somatoform bozukluklar yer almaktadır (APA, 2013).

Travmatik olaylarla karşılaşan bireyler, alışılmadık bir durumla karşı karşıya kaldıklarında uygun çözümler üretmekte güçlük çeker ve beklenmedik bir gerçeklikle yüzleşmek zorunda kalmaktadır. Bu süreç, bireyin geçmişte öğrendiği bilgileri sorgulamasına ve olaylara farklı bir perspektiften bakma ihtiyacı duymasına neden olmaktadır (Terzi, 2024). Önceden edinilen bilgiler ile yaşanan gerçeklik arasındaki uyumsuzluk, bireyin temel psikolojik yapısında değişiklikler meydana getirir. Bu durum, bireyin çevresini ve dünyayı algılama şeklini değiştiren bir dönüm noktası olarak görülür ve travmatik milat olarak tanımlanır. Tüm bu süreçler bireyde yalnızlık, öfke, kaygı, endişe ve umutsuzluk gibi duyguların ortaya çıkmasına sebep olabilmektedir (Bayraktar, 2018). Çocukluk döneminde travmatik bir milat yaşayan bireyler için bu durum çok daha hassas bir süreçtir. Bireyin temel gelişiminin şekillendiği ve dünya hakkındaki bilgileri yeni edinmeye başladığı bu dönemde yaşanan travmatik olaylar, kişilik ve kimlik oluşumunu derinden etkileyebilir. Yapılan bir araştırma, çocukluk çağında travmaya maruz kalmanın, bireylerin sosyal

etkileşimlerinde zorluklar yaşamasına ve stresle başa çıkma mekanizmalarının olumsuz yönde etkilenmesine neden olduğunu ortaya koymuştur (Sarıçamlık, 2020).

Olumsuz çocukluk çağı yaşantıları, çocuk istismarı ve çocuk ihmali olmak üzere iki kategoriye ayrılmaktadır. Çocuk istismarı: fiziksel, duygusal, cinsel ve ekonomik istismar olmak üzere dört ana başlıkta, çocuk ihmali ise: fiziksel, tıbbi, eğitim, duygusal, cinsel ihmal olarak beş başlıkta ele alınmaktadır (Gürhan, 2015).

2.2.3. Olumsuz Çocukluk Çağı Yaşantıları Türleri

2.2.3.1. Çocuk İstismarı

İstismar, genel olarak çocuğa bakım sağlamakla sorumlu olan kişiler (anne, baba, bakıcı vb.) tarafından çocuğun fiziksel, zihinsel ve psikososyal gelişimine zarar veren tutum ve davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Polat, 2007). Dünya Sağlık Örgütü (2002) tarafından yapılan çok sayıda çocuk istismarı tanımının bir araya getirilmesi sonucunda uzmanlar ortak bir tanım oluşturmuştur. Bu tanıma göre çocuğun sağlığına, bedensel, sosyal ve duygusal gelişimine zarar veren her türlü davranış, bilinçli ya da bilinçsiz olarak gerçekleştirilen eylemler çocuk istismarı olarak kabul edilmektedir. Bu açıklama çocuğun davranışının istismar olarak değerlendirilmeyebileceği ve yetişkin tarafından fark edilmeyen durumları da kapsamaktadır. Ayrıca çocuğun bu eylemi algılaması veya yetişkinin eylemin bilinçli olarak gerçekleştirilmiş olması gereklilikler listesine dahil değildir (WHO, 2002). Çocuk istismarı, ebeveynin veya bakıcının çocuğa zarar verme veya zararını önleme görevini yerine getirememesi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu istismar çeşitli biçimlerde gerçekleşmektedir. Bunlar arasında kasıtlı fiziksel zarar verme, sağlıksız beslenme sağlama, cinsel istismar, çıkar sağlama, çocuğun normal büyüme ve gelişimini engelleyici davranışlar bulunmaktadır (Aral ve Gürsoy, 2001). İstismarın etkilerinin etkili bir şekilde yönetilememesi bireyde yalnızlık gibi duygusal eksikliklerin ortaya çıkmasına ve ruhsal iyi oluş düzeyinde azalmaya yol açabilir (Karaağaç ve ark., 2024). İstismara maruz kalan bireyler genellikle güven duygusunu inşa etmekte güçlük çeker, yakın ilişkilerde çekingen davranır ve sosyal bağlamlarda dışlanmış ya da ait olamama hissi yaşayabilirler. Romantik ilişkilerde ise bağlanma güçlükleri, duygusal mesafeyi koruma eğilimi veya aşırı bağlanma gibi sorunlar yaygın şekilde gözlemlenmektedir (Yaman, 2020).

Çocuk istismarının çocuğun yakın çevresi tarafından sürekli olarak tekrarlanması; tanımlanmasını güçleştiren ve tedavi sürecini uzatan en önemli faktörlerdir (Küçük, 2012). İstismarın tam anlamıyla kavranabilmesi için çok boyutlu yapısının fark edilmesi gereklidir. Sonuç olarak istismar genellikle üç temel kategori altında ele alınır: fiziksel istismar, cinsel istismar ve duygusal istismar (Mathews, ve ark., 2023). Bu kategorilerin her biri farklı türde zarar verici davranışları içerir ancak ortak noktaları çocuğa bilinçli olarak zarar verilmesidir. Bu üçlü sınıflandırma istismarın farklı biçimlerinin daha ayrıntılı şekilde incelenmesini sağlayarak mağdur çocukların özel ihtiyaçlarına yönelik hedeflenmiş müdahalelerin ve destek sistemlerinin geliştirilmesini kolaylaştırmaktadır (Kızıltepe, 2021). İstismarın dinamik doğasını ve farklı biçimlerini anlamak etkili önleme ve müdahale stratejileri geliştirmek açısından büyük önem taşımaktadır. Fiziksel, cinsel ve duygusal istismar olarak sınıflandırılması, uzmanların her türle ilişkili belirti ve semptomları daha iyi tanımlamalarına yardımcı olur ve böylece savunmasız çocukları koruma ve destekleme yetkinliklerini artırmaktadır (WHO, 2023). Ayrıca bu sınıflandırma istismara maruz kalan çocukların karmaşık ihtiyaçlarını karşılamak için çocuğun güvenliği ve refahını ön planda tutan eğitimciler, sağlık uzmanları, sosyal hizmet görevlileri ve hukuk profesyonellerinin iş birliği içinde çalışmasını gerektiren çok disiplinli bir yaklaşımın önemini vurgulamaktadır (Çavuşoğlu, 2020; Kubin Mete, 2023). Bu nedenle kurumlar arası koordinasyonun güçlendirilmesi, bilgi paylaşımının artırılması ve ortak müdahale protokollerinin oluşturulması büyük önem taşımaktadır.

2.2.3.1.1. Fiziksel İstismar

Fiziksel istismar, kasıtlı olarak yapılan ve çocuğa acı veren, şiddet içeren eylemlerdir. Bu tür davranışlar, çocuğun gelişimini ve yeteneklerini kısıtlayabilir (UNICEF, 2010). WHO'nun (2019) tanımına göre, çocuğa yönelik kasıtlı olarak gerçekleştirilen fiziksel güç kullanımı, çocuğun sağlığını ve gelişimini olumsuz etkileyebilecek davranışları ifade etmektedir. DSM-5, fiziksel istismarı bedensel sömürü olarak açıklamaktadır. Ebeveynler, bakıcılar veya çocuğun sorumluluğunu üstlenen herhangi biri tarafından bilinçli bir şekilde gerçekleştirilen ve ölümle sonuçlanabilecek şiddet eylemleri, çocuğun bedensel olarak zarar görmesine neden olan hareketlerdir. Bu, ebeveynlerin veya bakıcıların çocuğa zarar verme niyetlerinden bağımsız olarak ele alınmaktadır (APA, 2013).

Fiziksel istismar, çocukluk döneminde en sık görülen istismar türüdür ve bu tür istismara maruz kalan bireylerde psikolojik sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Bu sorunlar genellikle davranışsal belirtiler şeklinde ortaya çıkar. Örneğin saldırganlık, madde kullanımı, uyku düzensizlikleri ve diğer kişilere kıyasla daha olumsuz davranışlar sergileme gibi belirtilerle karşımıza çıkmaktadır (Taner ve Gökler, 2004). Fiziksel istismar alt kategorisi çocuğa kasıtlı olarak yapılan vurma, itme gibi fiziksel şiddet olaylarını tanımlamaktadır (Spinhoven, ve ark., 2010). Fiziksel istismar tırmalama, ısırma, tokat atma, itme, tekmeleme, boğma, nesneler fırlatma, zorla besleme veya yemek vermemeyi içerebilir. Ayrıca zarar verici silah veya nesnelerin kullanımı, duvarlara, zemine veya yataklara kaba bir şekilde itme gibi eylemleri de içermektedir (Çocuk ve Gençlik Merkezi, 2006). Bununla birlikte bir çocuğa kemer veya sopa gibi nesnelerle vurmak, sıcak su, sigara veya ütüyle yakmak, suyun altında tutmak, çocuğu bağlamak veya şiddetli bir şekilde sallamak, fiziksel çocuk istismarına örnek olarak gösterilebilir (Berkowit ve Stewart, 2014). Fiziksel istismara maruz kalan çocuklar öfke, çaresizlik, güçsüzlük, saldırganlık, suçluluk veya utanma duyguları geliştirebilirler. Bu duygular, çocukların kronik endişe veya depresyon durumlarına geçiş yapmalarına yol açabilir. Bu olumsuz duygular, çocukların stres seviyelerini artırarak istenmeyen davranışlara yönelmelerini daha da zorlaştırabilir (Çağatay, 2014). Ebeveynlerin küçük yaşlardan itibaren fiziksel şiddeti disiplin aracı olarak kullanmaları toplumda fiziksel istismarın yaygınlaşmasına yol açabilir. Aileler, çocuklarının sınırları zorladığını ve söylediklerinin dikkate alınmadığını düşündüklerinde onları kontrol etme aracı olarak fiziksel şiddete başvurmayı yaygın bir tutum olarak benimsemektedir (Yaman, 2020). Çocuğun erken yaşlarda fiziksel şiddete maruz kalması fizyolojik ve psikolojik açıdan ciddi hasarlara yol açabilir. Ayrıca fiziksel istismar, çocuğun bedeni üzerinde gözle görülebilir somut izler bıraktığı için en sık karşılaşılan istismar türüdür (McCoy ve Keen, 2014). Ayrıca fiziksel şiddete doğrudan maruz kalmaksızın tanık olmak dahi böyle bir deneyimin çocuk üzerinde yaratabileceği derin ve travmatik etkiler göz önünde bulundurularak istismar kategorisine dahil edilmektedir (Kourt, 2011).

Fiziksel istismar ile ilgili literatür incelendiğinde, ailedeki fiziksel istismarın genellikle duygusal istismar ve ihmal ile birlikte görüldüğü belirtilmektedir (Mash ve Wolfe, 1991). Bu bağlamda, aile içi fiziksel istismarın genellikle diğer ihmal ve istismar türlerini de beraberinde getirdiği söylenebilir. Fiziksel istismar, çocuğa fiziksel zarar

vermenin yanı sıra çocuğun psikolojik bütünlüğünü de zedelemektedir (Howe, 2005). Fiziksel istismara uğrayan çocukların bilişsel, sosyal ve davranışsal sorunlar yaşadıkları gözlemlenmiştir (Bahar ve ark., 2015; Taner ve Gökler, 2004). Bilişsel becerilerde zorluk çeken çocuklar eğitim hayatlarında da akademik sıkıntılar yaşamaktadır (Gökler, 2002). Fiziksel istismar, çocuğun sosyal ilişkilerinde başarısız olmasına, sağlıksız ve yüzeysel bağlar kurmasına, duygularını ifade edememesine ve öfke patlamaları göstermesine yol açabilir (Kaplan, 1999). Fiziksel istismar vakaları incelendiğinde en yaygın karşılaşılan sorunların başında saldırgan davranışlar ve suç işleme eğilimi yer almaktadır (Lewis, 1992). Tüm bunların yanı sıra fiziksel istismara uğrayan çocuklarda özellikle ergenlik döneminde intihar düşüncelerinin de daha fazla olduğu gözlemlenmektedir (Tackett, 2002; Zoroğlu ve ark., 2001). Dünya Sağlık Örgütü'nün (2016) verilerine göre yetişkinlerin dörtte biri çocukluk döneminde fiziksel istismara uğradığını, kadınların yaklaşık %20'si ve erkeklerin %8'i ise çocuklukta cinsel istismara maruz kaldığını bildirmiştir. Ayrıca çocukların büyük bir kısmının fiziksel ve cinsel istismarın yanı sıra duygusal istismara da yaşamları boyunca maruz kaldığı belirtilmektedir (Çubuk ve Şeker, 2021). TÜİK'in (2022), güvenlik birimlerine başvuran çocukların %13,7'si cinsel istismara uğramıştır. Bu oran 2014 yılına kıyasla yaklaşık üç kat artış göstermiştir (Yıldırım, 2023). Yapılan araştırmalar çocuklukta fiziksel istismara uğrayan bireylerin yetişkinlikte istismarcı olma olasılığının daha yüksek olduğunu ve istismarın nesiller boyunca süregelen bir döngü oluşturduğunu ortaya koymaktadır (Çobanoğlu, 2020). Erken dönemde maruz kalınan travmatik deneyimlerin bireyin duygusal düzenleme, empatik tepkiler verme ve güvene dayalı ilişkiler kurma kapasitesini zayıflatabileceği belirtilmektedir.

2.2.3.1.2. Duygusal İstismar

Fiziksel belirtilerin olmaması nedeniyle fark edilmesi ve tanımlanması oldukça zor olan duygusal istismar istismar türleri arasında en güç anlaşılanlardan biridir. Bu istismar türü aşağılayıcı ve tehdit edici ifadeler, hakaret ve cezaları içermektedir (Butchart, 2006; Polat, 2017). Duygusal istismarın örnekleri arasında sevgi göstermeme, cezalandırma tehditleri, çocuğa sevgisizlik veya nefret duygusu hissettirme, çocuğu tanımlamak için aşağılayıcı ya da olumsuz ifadeler kullanma, mantıksız talepler ve beklentiler ile sürekli haksız suçlamalar yer alır. Bu tür istismarın davranışsal sonuçları ise saldırganlık ya da aşırı itaatkârlık, düşük özgüven, antisosyal davranışlar, içe kapanma veya mantıksız korkular, olgunlaşmamış ya da aşırı olgun

davranışlar, dikkat ve sevgi ihtiyacı, iş birliğine yanaşmama, güvensizlik ve akran ilişkilerinde problemler şeklinde görülebilir (Kent ve Wallar, 1998). Fiziksel müdahale içermeyen ancak ciddi tehditler ve ağır cezaları barındıran sözel istismarlar, duygusal istismar olarak açıklanmıştır (Glasser, 2002). Duygusal istismar, çocuğun fiziksel, ruhsal, ahlaki ve sosyal gelişimini olumsuz etkileyebilecek ya da etkileme potansiyeli bulunan eylemleri kapsamaktadır. Örneğin, hareket özgürlüğünün kısıtlanması, küçümseme, iftira atma, suçlu ilan etme, tehdit etme, korkutma, dışlama, alay etme veya diğer fiziksel olmayan düşmanca davranışlar duygusal istismar örnekleri arasında yer almaktadır (WHO, 1999). Çocuğun duygusal ve psikolojik olarak zarar görmesine ve olumsuz etkilenmesine neden olan her türlü sözlü ya da sözsüz davranış, alay, sözlü tehdit, ihtiyaç duyduğu ilginin eksikliği ve sevgiden mahrum bırakılmasıyla meydana gelmektedir (Kara ve ark., 2004). Duygusal istismar, her toplumda ve farklı sosyoekonomik düzeylerde sıkça karşılaşılan bir durumdur ve sadece aile içinde değil sosyal hizmet amacıyla oluşturulan birçok kurumda da yaygın olarak görülür. Bu tür istismar, bireyi fiziksel ve ruhsal olarak yıpratmayı ve kişinin çıkarları doğrultusunda istismar etmeyi içermektedir. Bu durum toplumu olumsuz etkileyen önemli bir problem haline gelmiştir. Yaşamımızın çeşitli evrelerinde birçok kez sarsıcı ve üzücü olaylarla, psikolojik ve fiziksel adaletsizliklerle karşı karşıya kalabilmekteyiz. Bu durum olumsuz yaşam koşullarıyla baş edemeyen bireylerin baskı altında hissetmesine neden olabilir (Koç ve ark., 2012). Fiziksel bir müdahale olmaksızın gerçekleşen duygusal istismarın bireyin gelişimi üzerinde ciddi etkiler yarattığı söylenebilmektedir. Bu durum fiziksel ve zihinsel gelişimi olumsuz yönde etkileyerek bireyin dikkatini toparlamakta zorlanmasına ve öğrenme süreçlerinde güçlük çekmesine yol açabilmektedir (NSPCC, 2023). Duygusal istismara maruz kalan bireylerde düşük benlik algısı, iletişim sorunları, kişilerarası ilişkilerde zorluklar ve saldırgan davranışlar gözlemlenmektedir. Bu çerçevede duygusal istismarın kişilik üzerinde olumsuz sonuçlar doğurduğu anlaşılmaktadır (Şimşek ve Cenkseven-Önder, 2011).

UNICEF (2010), Türkiye'de 7-18 yaş aralığındaki çocukların %49'unun duygusal istismara maruz kaldığını bildirmiştir. Bahar ve ark., (2009) ise Türkiye'de yapılan çalışmalarda, istismar türleri arasında duygusal istismarın %78 ile en yaygın tür olduğunu ifade etmiştir. Zoroğlu ve Şar (2001) yaptıkları çalışmada, katılımcı grubun %15,9'unun duygusal istismara maruz kaldığını tespit etmiştir. Bunun yanı sıra Çocuk

Koruma Birimi'ne bildirilen 215 vakanın %21,4'ünde duygusal istismar vakasına rastlandığı bir diğer çalışmada ortaya konulmuştur (Örsel ve ark., 2011). Çocukluk döneminde 6 yaşından başlayarak ergenlik dönemine kadar sürebilen duygusal istismarın kız ve erkek çocuklar arasında bir fark göstermediği tespit edilmiştir (Dağlı ve İnanıcı, 2011; Kütük ve Bilaç, 2017; Taner ve Gökler, 2004). Bakıcılar, eğitimciler ve ruh sağlığı uzmanları, duygusal istismarın belirtilerini fark ederek etkilenen çocuklara uygun destek ve müdahalelerde bulunma konusunda özenli davranmalıdır. Duygusal istismarın zararları hakkında farkındalık oluşturmak ve toplumu bilinçlendirmek, sağlıklı duygusal gelişimi ve refahı destekleyen ortamların oluşturulmasında büyük bir öneme sahiptir (Sevinç ve Yalçın, 2022; Çavuş, 2023). Belirgin fiziksel bulgulara sahip olmaması, duygusal istismarın tespitini zorlaştırmakta ve istismarın süreklilik kazanarak çocuğun ruh sağlığı üzerinde uzun vadeli etkiler bırakmasına neden olabilmektedir.

2.2.3.1.3. Cinsel İstismar

Cinsel istismar, bir yetişkinin 18 yaşından küçük bir çocuğu cinsel isteklerini tatmin etmek amacıyla zorlama, aldatma, tehdit veya ikna yoluyla kullanması ya da istismar etmesi olarak tanımlanır ve çocuğun fiziksel ve duygusal bütünlüğüne yönelik ciddi bir ihlal teşkil eder (Murray ve ark., 2014). Herhangi bir cinsel davranış, cinsel temas ya da cinsel sömürü, gerçekleşip gerçekleşmediğine bakılmaksızın cinsel istismar kapsamında değerlendirilmektedir (Leeb ve ark., 2008). Cinsel istismar, yetişkinlerin cinsel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla çocuklarla cinsel ilişkiye girmek, çocukları fuhuşa veya pornografiye itmek, cinsel içerikli materyalleri ve başkalarının cinsel aktivitelerini izlemeye zorlamak gibi eylemleri ifade etmektedir (UNICEF, 2010). Bu tür eylemler çocuğun güvenini, masumiyetini ve fiziksel hassasiyetini suistimal ederek genellikle uzun süreli ve derin yaralar bırakmaktadır (Russell ve ark., 2020). Bir eyleme cinsel istismar denilebilmesi için doğrudan temas şartı aranmamaktadır (APA, 2014). Cinsel istismar, temas içeren ve içermeyen olmak üzere iki temel biçimde sınıflandırılmaktadır. Temas içermeyen cinsel istismar türleri: röntgencilik, cinsel içerikli konuşma ve sohbetler, çocukların cinsel ilişkiye tanıklığa zorlanması, cinsel organların gösterilmesi, pornografik içeriklerin izletilmesi veya cinsel içerikli teşhir davranışlarını kapsamaktadır. Temas içeren cinsel istismar ise çocuğun cinsel bölgelerine dokunulması ya da cinsel birleşmeye zorlanması gibi fiziksel temasın bulunduğu durumları ifade etmektedir (Çelebi-Muşdal ve Polat, 2019). Çocukların

cinsel istismara maruz kalma riskini artıran faktörler arasında sosyal izolasyon, ebeveynlerin çocuk yetiştirme konusundaki eğitim eksikliği, ailelerde daha önce istismar vakası yaşanması, sosyoekonomik zorluklar (yoksulluk, işsizlik), aile içi şiddet, madde bağımlılığı, biyolojik olmayan genç veya bekar ebeveynler, iletişim eksikliği ve ebeveynlerin zihinsel sağlık durumları gibi etkenler bulunmaktadır (National Center for Injury Preventionand Control, 2006). Cinsel istismara maruz kalmış erkek çocuklar genellikle öfke patlamaları, başkalarına karşı saldırgan davranışlar, kaçma, kendilerini izole etme ve davranış sorunları gibi dışsal tepkiler gösterebilirken; cinsel istismara maruz kalmış kız çocukları genellikle içe kapanma, depresyona girme gibi içsel tepkiler gösterebilirler. Daha büyük yaştaki istismar mağduru çocuklar ise kendilerine zarar verme eğiliminde olabilirler ve intihar girişimlerinde buluna riski daha fazladır (Dube ve ark., 2005).

Küçük yaşta bir çocuğun, dört yaş üzerinde bir yaş farkıyla diğer bir çocuk tarafından zorlanarak veya tehdit edilerek cinsel davranışlara maruz bırakılması, cinsel istismar kapsamında değerlendirilir. Bu tür istismar vakaları sıkça karşılaşılmasına rağmen genellikle %5 ila %10 oranında bilinmektedir (Turhan ve ark., 2006). Cinsel istismar, genellikle uzun süre devam eden fakat çoğu kez gizli kalan bir durumdur. Yalnızca %15'inin cinsel istismarı bildirdiği tahmin edilmekle beraber yapılan araştırmalar, cinsel istismarın yaygınlığıyla ilgili farklı rakamlar sunsa da kadınlar için %6 ila %62, erkekler için ise %3 ila %39 arasında değiştiğini göstermektedir. Gerçek yaygınlığın ise kadınlar için %12 ila %17, erkekler için ise %5 ila %8 arasında olabileceği düşünülmektedir. Bu istatistikler, cinsel istismarın yaygınlığını anlama konusunda önemli olmakla birlikte bu tür vakaların çoğunun rapor edilmediğini de gözler önüne serilmekle beraber bu durum da istismarın gerçek boyutlarını tam olarak görmemizi engellemektedir (İbiloğlu ve ark., 2018).

Cinsel istismarın etkileri sadece bireyin çocukluk dönemini değil yetişkinlik dönemini de olumsuz şekilde karşımıza çıkabilmektedir (Ovayolu ve ark., 2007). Örneğin, depresyon, cinsel istismara maruz kalan bireylerin yetişkinlik döneminde en sık karşılaşılan uzun vadeli semptom olarak belirginleşebilir (Browne ve Finkelhor, 1986). İnsan ilişkilerinde zorluk yaşayan kişilerin bu durumda güven sorunları, samimiyet korkusu, dışlanma endişesi veya geçmişte yaşanmış olumsuz ilişki deneyimleri gibi faktörlerin etkili olduğu belirtilmektedir (Ratican, 1992). Çocuklar cinsel istismara maruz kaldıklarında bedensel, zihinsel ve davranışsal olarak olumsuz sonuçlarla

karşılaşabilmektedirler. Cinsel istismarın çocuklar üzerindeki etkilerini belirleyebilecek faktörler arasında istismarın yaşandığı zaman, süre, tekrarlanma sıklığı, şiddeti ve mağdur ile istismarcı arasındaki ilişki gibi unsurlar bulunabilir (Weiner ve Kurpius, 1995). Cinsel istismarın sonuçları arasında cinsel kimlik sorunları, cinsel işlev bozuklukları, sağlıksız cinsel etkinliklerde bulunma, uygun olmayan cinsel davranışlar ve çocuklara yönelik cinsel taciz gibi sorunlar bulunabilir. Bir araştırma çocukluk döneminde cinsel istismara maruz kalan kadınların, maruz kalmayanlara göre tecavüz riskinin iki kat daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Bu durum çocuklukta farklı alanlarda yaşanan istismarın, yetişkinlikte cinsel taciz ve tecavüz riskini artırdığını göstermektedir (Topbaş, 2004).

Çocuğun fiziksel ve zihinsel olarak hazır olmadığı bir dönemde gerçekleşen cinsel istismar, cinsellik ve güven algısını kökten sarsan bir travmaya neden olmaktadır. Bu durum güvensizlik, ihanete uğrama ve kontrol kaybı gibi olumsuz duygu ve davranışların yanı sıra idrar kaçırma gibi fiziksel belirtilere ve zihinsel ile gelişimsel gecikmelere yol açabilmektedir (Uzun, 2018). Cinsel istismarın geniş kapsamlı etkileri mağdurlara destek sağlamak ve gelişim süreçlerinde oluşan çok yönlü zararları gidermek için bütüncül ve duyarlı yaklaşımlar gerektirmektedir.

2.2.3.1.4. Ekonomik İstismar

Fiziksel, duygusal ve cinsel istismarın yanı sıra ekonomik istismar da son yıllarda araştırmacıların ilgisini çeken bir konu haline gelmiş ve çocuğun sağlıklı gelişimi üzerinde önemli etkiler bırakmaktadır. Ekonomik istismar, çocukların gücünün yetersiz olduğu işlerde çalıştırılması veya düşük ücretlerle zorlanarak çalıştırılmasıyla çocukların haklarına zarar veren bir durumdur (UNICEF, 2010). Ekonomik istismarın temelinde yer alan faktörler çeşitlidir. Bunlar arasında ailenin maddi sıkıntı içinde olması, fazla sayıda çocuğa sahip olma, üvey ebeveyn varlığı (UNICEF, 2010), kalabalık aile yapısı, aile içinde madde kullanımı veya alkol kullanımının olması, ebeveynlerdeki psikiyatrik hastalıklar, annenin genç yaşta ebeveyn olması, ebeveynlerin kendi çocukluk dönemlerinde istismara maruz kalma öyküleri gibi risk faktörleri bulunmaktadır (Murry ve ark., 2000). Türkiye'de çocukların iş yaşamına erken atılmasının temel nedeni genellikle yoksulluk olduğu düşünülmektedir. Nüfusun hızlı artması, göçler, gelir dağılımındaki adaletsizlik ve dengesizlik, düşük asgari ücret, yüksek enflasyon, geniş kesimlerin düşük satın alma gücü, sağlık ve eğitime

ayrılan bütçenin yetersizliği ve sosyal güvenlik kapsamının dar olması gibi olumsuz sosyoekonomik göstergeler, ailelerin yaşam koşullarını zorlaştırır ve geçimin zorlaşmasına yol açmaktadır. Bu durumda özellikle yoksul ailelerde çocuklar, aile gelirine katkıda bulunmak amacıyla erken yaşta iş hayatına katılmak zorunda kalabilirler. Ayrıca çocukların okula gerekli ilgiyi göstermemesi, yüksek okul masrafları, ailelerin izin vermemesi, ev işlerine yardım etme zorunluluğu, eğitim kurumlarına karşı güven azlığı, eğitimde başarısızlık olarak algılanan durumlar ve eğitimin insanı ilerletmeyeceği düşüncesi gibi nedenler çocukların erken yaşta çalışmasına sebep olarak görülebilmektedir (Karaman ve Özçalık, 2007).

Yapılan araştırmalara baktığımızda dünya çapında çalışan çocukların toplam çocuk nüfusuna oranı beşte birdir. Yani beş çocuktan biri işte ya da çalıştırılmış durumdadır. Bu durumda dünya genelinde her beş çocuktan biri çocukluk dönemini yaşayamadan erişkinliğe adım atmaktadır. Ebeveyn denetiminden uzak olan ve çalışan çocuklar her türlü sömürüye ve istismara karşı daha savunmasız olabilirler (Avşar ve Öğütoğulları, 2012). Türkiye'de 6-14 yaş arasında yaklaşık bir milyon çocuğun ekonomik işlerde çalıştığı Devlet İstatistik Enstitüsü (2012) tarafından yapılan bir ankette ortaya çıkmıştır. Dünya genelinde ise bu sayı yaklaşık 306 milyon olarak belirlenmiştir (Disk Araştırma Enstitüsü, 2013). 2006'da Türkiye genelinde 6-17 yaş aralığındaki çocukların %5,9'u ekonomik işlerde çalışıyordu veya istihdam ediliyordu. Bu durumda, istihdam sağlanan çocukların %47,7'si kentsel bölgelerde, %52,4'ü ise kırsal bölgelerde yaşamaktadır. İstihdam sağlanan çocukların %66'sı erkek iken, %34'ü kız çocukları kapsamaktadır. Bu çalışan çocukların %31,5'i okula devam ederken, %68,5'i eğitimlerini sürdürememekte oldukları vurgulanmıştır (TÜİK, 2007, 2016). Bu rakamlara bakıldığında kırsal ve kentsel bölgeler fark etmeksizin çocuklar eğitim hayatından mahrum bırakılarak çalışma hayatına itilmektedir. Çocuklar çalıştıkları ortamlarda her türlü istismara maruz kalma riski taşımakta ve bu ortamlardaki koşullar, gelişimlerini olumsuz etkileyerek fiziksel ve duygusal yıpranmalarına neden olmaktadır (Bayraktar, 2015). Bu koşullar çocukların sağlıklı gelişimlerini olumsuz yönde etkileyerek bireysel, eğitsel ve sosyal alanlarda geri kalmalarına neden olmakta ve eğitimden kopmalarına, sosyal yeterliliklerinin azalmasına ve çeşitli ruhsal sorunlar yaşamalarına yol açmaktadır.

2.2.3.2. Çocuk İhmali

Bir çocuğun çevresindeki bakıcılar ve diğer önemli kişiler, gelişim sürecinde kritik bir rol oynar ve bu etkileşimler, çocuğun geleceğini derinden etkileyebilir. Bu ilişkilerin karmaşık dinamikleri, çocuğun gelişimini yönlendiren temel unsurlar arasında yer alır ve özellikle erken yaşlarda besleyici ve destekleyici bir ortamın gerekliliğini ortaya koymaktadır (Barczyk ve ark., 2023). Çocuk ihmali, genel anlamda bakım verenlerin çocuğa karşı sorumluluklarını ve görevlerini yerine getirme imkanına sahip olmalarına rağmen bunları yeterince yerine getirmemeleri olarak tanımlanmaktadır (Haworth ve ark., 2024). İhmal, çocuğun temel gereksinimlerinin karşılanmamasını içeren bir durumdur ve beslenme, barınma, sosyal etkileşim, duygusal destek ve sağlık hizmetleri gibi alanları kapsamaktadır. İhmalin belirtileri arasında yetersiz beslenme, açlık, uyku düzensizlikleri, akranlarına kıyasla kilo ve fiziksel görünümde farklılıklar, yetersizlik, değersizlik hissi, düşük benlik saygısı, sosyal ilişkilerde güçlükler, bağlanma problemleri, sınır koyma ile sürdürme konularında yaşanan zorluklar yer almaktadır (Barczyk ve ark., 2023; Büber ve Taylan, 2023).

İhmal ve istismar arasındaki temel fark ihmalin yapılmayan veya karşılanmayan ihtiyaçlardan kaynaklanması ve pasif bir durumu içermesi, istismarın ise aktif bir eylemin sonucu olmasıdır. Örneğin, yeterli güvenlik önlemlerinin alınmaması nedeniyle bir çocuğun düşmesi ve kafa içi kanama geçirmesi bir ihmal sonucu olabilirken, çocuğun itilmesi veya dövülmesi sonucu gelişen kafa içi kanama istismarın bir sonucu olarak kabul edilmektedir. İhmalde eksiklik veya karşılanmayan ihtiyaçlar temelde pasif bir durumu yansıtırken istismar aktif bir eylemin sonucudur (Kobulsky ve Dubowitz, 2020). Araştırmalar, ihmal edilen çocukların yetişkinlikte duygusal düzenleme stratejilerinde bozulmalar yaşadığı ve depresyon, anksiyete düzeylerinde ise artışa neden olduğunu ortaya koymaktadır (Wilk ve Starowicz, 2024; Simon ve ark., 2023). İhmal edilen çocuklar genellikle akademik ve bilişsel zorluklar, akran ilişkilerinde kısıtlılık, sosyal izolasyon ve duygusal sorunları içselleştirme gibi problemlerle karşılaşmaktadır (Hildyard ve Wolfe, 2002). Bu sorunlar, bireyin yetişkinlik döneminde de devam edebilir ve ruh sağlığı, sosyal ilişkiler ve genel yaşam kalitesi gibi çeşitli alanlarda olumsuz etkiler yaratabilir. İhmalin uzun vadeli sonuçları, ihmal edilen çocukların ihtiyaçlarını karşılamak adına erken müdahale ve kapsamlı destek sistemlerinin gerekliliğini ön plana çıkarmaktadır. İhmalin karmaşık yapısını ve geniş çaplı etkilerini kavrayarak paydaşlar bu sorunu önlemek ve ele almak için daha

etkili stratejiler oluşturabilir ve böylece tüm çocukların sağlıklı gelişimini destekleyebilirler (Kılınç ve ark., 2023; Terzi, 2024). Çocuk ihmali ve istismarı sonucu ölümlerin incelendiği durumda %38'inin ihmal, %30'unun fiziksel istismar kaynaklı olduğu ve diğer vakaların ise birden fazla ihmal ve istismarın etkisiyle gerçekleştiği ifade edilmektedir (Yaşar ve ark., 2014). İhmalin genel formları şu şekilde sıralanmıştır: *fiziksel, tıbbi, duygusal, eğitim, çevresel ihmal* olarak sıralanmıştır.

2.2.3.2.1. Fiziksel İhmal

Bir çocuğun hayatta kalması ve sağlıklı bir şekilde gelişmesi için en temel gereksinimleri arasında beslenme, barınma ve giyim yer almaktadır. Eğer bir çocuk bu temel gereksinimlerden yoksun bırakılırsa fiziksel ihmal kapsamında değerlendirilir ve gelişim sürecinde ciddi zorluklarla karşılaşabilir (DSÖ, 2006). Bu tür ihmal, somut ve gözle görülebilir yapısı nedeniyle genellikle duygusal ihmale kıyasla daha kolay tespit edilebilir. Fiziksel ihmalin belirtileri arasında yetersiz giyim, bakımsız fiziksel görünüm, öz bakım eksikliği, akranlarına kıyasla fiziksel gelişimde farklılıklar ve zararlı alışkanlıkların varlığı gibi dışa yansıyan işaretler yer almaktadır (Hildyard ve Wolfe, 2002). Fiziksel ihmale maruz kalan bireylerde bakımsız bir görünüm, soluk bir ten rengi ve yetersiz beslenme sonucu oluşan zayıf bir beden gibi belirtiler gözlemlenmektedir (Lynch, 1999).

Dubowitz ve ark., (2005), belirttiği yedi fiziksel ihmal şekli bulunmaktadır. Bunlar:

1. Sağlık hizmetleri imkanının yok sayılması, gitmemek
2. Sağlık hizmetlerinde geciktirme
3. Terk edilme
4. Bir çocuğun evden uzaklaştırılması
5. Bir çocuğun genellikle günlerce veya haftalarca diğer insanlarla terk edilmesi
6. Yetersiz kontrol sağlanması
7. Yetersiz beslenme, giyim veya hijyen durumlarıdır.

Fiziksel ihmal, bir çocuğu uzun bir süre devamlı olarak başkalarına emanet etme durumu olarak da değerlendirilebilir. Bu ihmal türü ebeveyn ihmaliyle ilişkilendirilir ve çocuğun hayatını ve sağlığını riske atabilecek durumları içermektedir (Gaudin, 1993). Çocuğu terk etme davranışı da fiziksel ihmal kapsamına dahil edilmektedir (Yurdakök ve İnce, 2010). Fiziksel ihmalin bir diğer biçimi anne karnındaki bebeğin ihmal edilmesi anlamına gelen doğmamış bebek ihmali olarak tanımlanır. Annenin

hamilelik sürecinde sigara, alkol, ilaç gibi bebeğe zarar verebilecek maddeleri kullanması, sağlıklı ve yeterli beslenmemesi veya gerekli doğum kontrollerini yaptırmaması, çocuğun doğum sonrası yaşamını da olumsuz etkileyebilir (Reece, 1997). Bu tür ihmal biçimleri doğum öncesi dönemden başlayarak yetişkinlik sürecine kadar bireyin tüm gelişim aşamalarını etkileyebilecek kalıcı ve uzun vadeli sonuçlar doğurabilir (Zhang ve ark., 2024).

Gökler (2002), fiziksel ihmalin, tıpkı istismar gibi çocukların bilişsel, duygusal, kişisel, sosyal ve fiziksel gelişim alanlarını olumsuz etkileyebileceğini belirtmiştir. Fiziksel ihmale uğrayan bireyler, akademik yaşamlarında zorluklarla karşılaşmakta, olumsuz duygu durumları sergilemekte ve ani ruhsal dalgalanmalar yaşamaktadır (Berry ve ark., 2011). Fiziksel ihmale eşlik eden en yaygın sorunlardan biri suça yatkınlık ve saldırgan davranışlardır (Lewis, 1992). Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 2006), ihmalin yalnızca düşük sosyoekonomik durumdaki ailelerde değil maddi durumu iyi olan ailelerde de görülebileceğini belirtmiştir. Ayrıca işsiz ailelerin çocuklarını daha fazla ihmal ettiğini gösteren araştırmalar da bulunmaktadır (Sedlak ve ark., 2010).

Fiziksel ihmalin yaygınlığı çocuk refahına yönelik titiz ve kapsamlı yaklaşımların gerekliliğini ortaya koymaktadır. Fiziksel ihmalin farklı biçimlerini ve etkilerini kavrayarak bakıcılar, eğitimciler ve sağlık uzmanları ihmal edilen çocukların ihtiyaçlarını daha iyi belirleyip uygun müdahalelerde bulunabilir. Bu bütüncül farkındalık, ihmalin olumsuz etkilerini azaltmak ve etkilenen çocukların sağlıklı gelişimini desteklemek için etkili müdahale ve destek sistemlerinin uygulanmasında kritik bir rol oynamaktadır (Bağcı ve Atak, 2022).

2.2.3.2.2. Tıbbi İhmal

Tıbbi ihmal, maddi imkanların uygun olmasına rağmen çocuğun gereken tıbbi bakımının sağlanmaması durumunu ifade etmektedir. Bu, çocuğa bakmakla yükümlü olan kişilerin tıbbi önerilere uymaması, gerekli ilaçların doğru şekilde verilmemesi, tedavinin gerektiği gibi yapılmaması, hayati risk taşıyan sağlık sorunlarında tedavinin reddedilmesi veya geciktirilmesi, sağlık kontrollerinin ve aşıların yapılmaması veya eksik yapılması gibi durumları içermektedir. Ebeveynlerin farklı tedavi yöntemlerini araştırma hakları olabilir ancak tıbbi olarak önerilen tedavinin reddedilmesi, tıbbi ihmal anlamına gelmektedir. Bu ihmal türü, çocuk sağlığı için son derece ciddi bir

konudur. Tıbbi ihmali yaşayan çocuklarda tekrarlayan yaralanmalar, büyüme hızında yavaşlama, ciddi sağlık sorunları ve hatta ölüm riski ortaya çıkabilir (Polat, 2019). Çocukların sağlık hizmetlerinden mahrum bırakılması, tıbbi ihmalin bir göstergesidir. Sağlık hizmetlerine ulaşımın sınırlı veya tamamen eksik olduğu durumlar tıbbi ihmal olarak adlandırılmaktadır (Beyazıt, 2017). Çocuğun ihtiyaç duyduğu ilaçları kullandırmamak, koruyucu diş veya tıbbi bakım sağlamamak, hastalığa veya yaralanmaya sahip bir çocuğa bakım sağlamamak ve bilişsel sağlık hizmeti sunmamak gibi durumlar bireyin sağlık bakım ihtiyaçlarını yok saymak veya ertelemek anlamına gelir (Frank ve ark., 2001).

2.2.3.2.3. Eğitim İhmali

Eğitim ihtiyaçlarının karşılanmaması, çocukların okul veya öğrenme olanaklarından mahrum bırakılması olarak tanımlanmaktadır (Beyazıt, 2017). Çocuğun bulunduğu ülkenin yasalarına uygun bir eğitim alamaması durumu olarak nitelendirilir. Çocuğun eğitim alması gereken dönemde çalıştırılması veya eğitiminin yarıda kesilmesini de kapsamaktadır. Mevsimlik işlerde çocukların çalıştırılması bu durumun bir örneğidir (Pakiş ve ark., 2008).

Eğitim ihmali üç şekilde açıklanabilir (Morton ve Salovitz, 2001):

1. Sürekli olarak okula gitmeme durumu (sorunun ebeveynlere bildirilmesine rağmen müdahalede bulunulmaması
2. Bir çocuğun en az bir ay boyunca okula gitmemesi veya okul kaydının gerçekleştirilmemesi
3. Özel eğitim gereksinimlerine uygun hareket etmemek.

2.2.3.2.4. Duygusal İhmal

Duygusal ihmal, çocuğun bakıcıları tarafından ihtiyaç duyduğu ilgi, sevgi, şefkat ve duygusal desteğin sağlanmaması durumudur (Bernstein ve ark., 2003). Glasser (2002), duygusal ihmali, ebeveynlerin ya da bakıcıların çocuğa duygusal yakınlık göstermemesi, onu ilgi ve sevgiden yoksun bırakması ve çocuğun aile içinde meydana gelen şiddet ya da kötü muameleye tanıklık etmesine olanak tanıması şeklinde tanımlamıştır. Duygusal ihmal, bakım verenin çocuğa gerektiği kadar ilgi göstermediği veya çocuğun sosyal etkileşimleri reddedildiğinde meydana gelir (Erickson ve Egeland, 2002). Duygusal gereksinimlere yeterince dikkat edilmemesi veya

gerektiğinde psikolojik destek alınamaması, duygusal ihmali temsil eder (Beyazıt, 2017).

Duygusal ihmal kavramı oldukça geniş bir içeriğe sahiptir. Bu kavram, çocuğun kendini tanıma, duygularını ifade etme, aidiyet hissi gibi birçok kişisel gereksinimiyle ilgili, bakım verenin ihmal etmesinden veya bu alanlarda kendi ihtiyaçlarını karşılayamamasından kaynaklanan durumları içerebilir. Bu durumda çocuğun ihtiyaçlarını karşılayamama durumu ortaya çıkabilir (Webb ve Musello, 2019). Duygusal ihmalle ilgili düşünce genellikle fiziksel ihmalden daha ciddi ve uzun vadeli etkilere sahip olduğu yönündedir (Goldman ve Salus, 2003). Çocuğun duygusal destek, ilgi ve dikkat gibi gereksinimlerine gerektiği kadar önem verilmemesi, ebeveynler arasındaki sürekli veya şiddetli anlaşmazlıklara maruz kalması, alkol veya uyuşturucu kullanımına izin verilmesi veya bu kullanımın teşvik edilmesi, bazı olumsuz davranışların yapılmasını yok saymak ve psikolojik yardım talebinin önemsenmemesi, talebin reddedilmesi veya çözüm olanaklarının ertelenmesi olarak alanyazında yer almaktadır (Sedlak ve Broadhurst, 1996). Genellikle duygusal ihmali ve duygusal istismarı bir arada görülmektedir. Duygusal ihmali olan bir ortamda, duygusal istismar da yaşanma ihtimalinden bahsedilebilir. Bu durumda çocuğa bakım veren kişinin gösterdiği ihmali ve istismarı içeren davranışlar: çocuğa sesini yükseltme, sık sık azarlama, evde yalnız bırakma, tehdit etme, korkutma, küfürlü konuşmalar, sevgi göstermeme, çocuğu önemsememe, fiziksel olarak kısıtlama veya odada kilitleme gibi örnek gösterilebilir (Güler ve ark., 2002).

Glasser (2002), duygusal ihmali, duygusal istismardan daha kolay fark edilemeyen ve net bir tanıma sahip olmayan bir sorun olarak belirtmiştir. Yaygınlık oranı belirsiz olması ve genellikle göz ardı edildiği gözlemlenmiştir. Duygusal istismar ve ihmal durumlarında, kız ve erkek çocukları arasında belirgin bir ayrım bulunmamakla beraber duygusal istismar genellikle 6-8 yaşları arasında başlayıp ergenliğe kadar devam ederken ihmal genellikle hayatın ilk yılı içinde görülmeye başlamaktadır (Dursunkaya, 2008). Fiziksel ve duygusal ihmaller, küresel düzeyde çocukların maruz kaldığı en sık kötü muamele biçimlerindendir. Fiziksel ihmalin belirtileri daha rahat tespit edilebilirken duygusal ihmalin belirtilerini tespit etmek oldukça zordur (Polat, 2007b). Duygusal ihmali yaşamış olan çocukların psikolojik ve duygusal gelişim belirtileri şu şekilde sıralanabilir: Algılama yeteneklerinde bozulmalar, güvenli ilişki kurma zorluğu, duygusal etkileşimden kaçınma, depresyon, anksiyete bozuklukları,

saldırgan davranışlar ile sosyal uyum sorunları, ihmal edilmemiş çocuklara kıyasla daha fazla görülen davranış tiplerinden olarak gözlemlenmiştir (Erermiş, 2001).

Perry ve ark., (2002), duygusal ihmale maruz kalan çocukların sosyal etkileşim becerilerinde eksiklikler yaşadığını ifade etmiştir. Bu bireylerin güven temelli ve sağlıklı ilişkiler geliştirmekte güçlük çekebileceği belirtilmiştir. Grosman ve ark., (2017), duygusal ihmale maruz kalan bireylerde yalnızlık, depresyon ve kaygı gibi sorunların yaygın olduğunu ve bu bireylerde madde kullanım oranlarının da yüksek olduğunu belirtmiştir.

2.2.3.2.5. Cinsel İhmal

Cinsel ihmal, çocukların cinsel istismara karşı korunmaması, dikkate alınmaması ve gereken ilginin gösterilmemesi, ayrıca cinsel gelişimleri hakkında yeterince bilgi verilmeyip bu durumun öneminin farkına varılmaması olarak karşımıza çıkabilir (Aral, 1997). 24 aydan sonra çocuğun cinsel kimliğine uygun davranışlarına saygı gösterilmemesi, yaşına ve cinsiyetine uygun şekilde davranışlarda bulunulmadığının fark edilmesi, uygun kıyafetler giydirilmediğinin ve hatta cinsiyetine uygun oyuncakların bile temin edilmemesinin gözlemlenmesi cinsel ihmal kapsamındadır. Bu süreçte yaşanan bu tür olumsuz durumlar yetişkinlik döneminde çeşitli davranış problemleri ile çocuğu karşı karşıya getirmektedir (Reece, 1997). Erken çocuklukta cinsel kimliğin sağlıklı biçimde gelişmesi, benlik algısı ve toplumsal uyum açısından önemlidir ve bu gelişimin ihmal edilmesi ise bireyin kimlik yapısında çeşitli sorunlara neden olabilir.

2.2.4. Olumsuz Çocukluk Çağı Yaşantılarının Kuramsal Temelleri

2.2.4.1. Psikodinamik Kuram

Psikodinamik kuram, Sigmund Freud'un temellerini attığı ve daha sonra birçok psikolog tarafından geliştirilen bir kuramdır (Yıldırım ve Kumcağız, 2022). Bu kurama göre, çocukluk çağı travmaları bireyin bilinçdışı süreçlerini etkileyerek yetişkinlikte kişilik gelişimini, ilişkilerini ve ruh sağlığını şekillendirmektedir (Savi-Çakar, 2021). Psikodinamik kurama göre her bir davranışın ve eylemin ardında bir neden bulunur. İnsanın düşünceleri, duyguları ve davranışları tesadüfi değildir. Bu kuram, bir bireyin davranışlarını motive eden unsurları açıklamayı amaçlamaktadır. Freud'un psikodinamik kuramı, insanın davranışlarını şekillendiren içsel dürtülerin,

motivasyonun, ihtiyaçların, ruhsal yaralanmaların ve engellerin rolünü vurgulamaktadır (Yıldırım ve Kumcağız, 2022). Susuzluk, açlık ve cinsellik gibi fizyolojik temellere dayanan istekler dürtü olarak tanımlanırken; sosyal istekler veya başarı hedefleri gibi gereksinimler ise ihtiyaç olarak tanımlanmaktadır. Güdülenme, bireyin mevcut ihtiyaçlarını karşılamak için ortaya çıkan bir sistemdir. Eğer bu ihtiyaçlar karşılanmazsa, psikolojik sorunlar ve travmalar ortaya çıkabilir (Lichtenberg, 2016).

Engellenme ise bireyin hedeflerine, isteklerine ve ihtiyaçlarına ulaşmasının, beklentilerinin ve isteklerinin engellendiği durumlarda ortaya çıkan olumsuz bir duygudur. Engellenme genellikle öfke ve agresif davranışlarla ilişkilendirilmektedir (Myers ve Dewall, 2016). Kendi zarar görmesini istemeyen insanlar engellendiğinde savunma mekanizmalarına başvurmaktadır (Geçtan, 1997). Bu, travmatik durumları geçici olarak çözüme kavuşturma yoludur. Engellenme durumunda önleme, gecikme ve çatışma gibi savunma mekanizmaları devreye girmektedir. Beklenen durumun belirlenen süre içinde gerçekleşmemesi, gecikme duygusunu oluşturmaktadır. Belirlenen hedefe ulaşmanın engellenmesi önleme olarak adlandırılmaktadır. En son olarak çatışma kavramı engellemenin kaynağı olabilir. Bireyler, çeşitli dürtüler arasında kalabilir ve bu durum zaman zaman çatışmalara neden olabilir. Bir konuda gerilim ve belirsizlik yaşayan kişi çatışma içindedir. Birey, sakinleşip iç dünyasını keşfetmeye başladığında çatışan dürtülerinin farkına varabilir. Bu farkındalıkla birlikte karar verme sürecini hızlandırarak daha sağlıklı davranışlar sergileyebilir (Cüceloğlu, 2010).

Bireyler ruhsal travma yaşandığında birey genellikle savunma mekanizmaları veya başa çıkma becerileriyle bu durumu aşamaz bu durum da derin etkiler bırakabilir. Kişiden kişiye değişse de genellikle derin yaralar açabilir ve özellikle çocukluk döneminde ve sürekli olarak tekrarlandığında etkisini artırabilir. Ayrıca ruhsal travma psikolojik bozukluklara neden olabilir (Öztürk ve Uluşahin, 2008). Genel bir açıdan bakıldığında ise psikodinamik kuram çocukluk çağı yaşantılarının bireyin gelecekteki kişilik yapısını etkilemekte olduğunu savunma mekanizmalarını devreye sürekli soktuğunda kişinin gerçekleri algılayış biçimini olumsuz yönde etkilediğine vurgu yapmaktadır.

2.2.4.2. Stres Tepki (Genel Uyum Modeli) Kuramı

Hans Selye tarafından geliştirilen bu yaklaşımda travmanın temelinde stresin etkisi olduğu öne sürülmektedir. Stres, bir bireyin bulunduğu çevrede veya yaşamında meydana gelen değişikliklerin kişide oluşturduğu bedensel ve ruhsal verilen tepkilerdir (Klarrich, 1994). Stres tepkilerinde cinsiyet, genetik yatkınlık, kişilik ve düşünce biçimleri açısından bireysel farklılıklar bulunmaktadır (Xin ve ark., 2017). Örneğin, Çin'de gerçekleştirilen bir araştırmada, duygusal, fiziksel ve cinsel istismara maruz kalan bireylerin Eysenck Kişilik Envanteri ile ölçülen nörotisizm ve psikotisizm puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Li ve ark., 2014).

Bireylerin fiziksel ve duygusal gerilime bağlı olası tehditlere karşı yaşadığı stres, aslında bireyin çevresiyle uyum içinde olamamasının bir belirtisidir. Bu bakış açısına göre, stres anında bireyin bedeninde meydana gelen üç aşamalı tepki Genel Uyum Modeli olarak adlandırılmıştır (Selye, 1974). Bu modele göre bireyin stres karşısında verdiği tepki üç temel evrede ilerlemektedir: *alarm, direnç ve tükenme aşaması* olarak bilinmektedir (Johnstone, 1989).

Alarm aşamasında, birey travmatik bir olay yaşadığında yani bir stres etkeniyle karşılaştığında, vücut sempatik sinir sistemi vasıtasıyla savaş ya da kaç tepkisini harekete geçirir. Bu tepkiyle birlikte vücutta meydana gelen kimyasal ve fiziksel değişiklikler bireyi stres faktörüyle başa çıkmaya hazırlar ya da ondan kaçmaya hazır hale getirir. Bu süreç solunum hızının artması, kan basıncının yükselmesi ve ani adrenalin salınımı gibi belirtilerle ortaya çıkar (Güçlü, 2001).

Direnme aşaması, alarm aşamasının ardından bir uyum veya direnç sürecini içerir. Birey, karşılaştığı stres faktörüyle yani yaşadığı travmatik olayla uyum sağlayabilirse süreç normale döner ve bedenin kaybettiği enerji yeniden kazanılmaya ve vücuttaki hasarın onarılmasına çalışılır. Stres başarıyla yönetildiğinde ve üstesinden gelindiğinde parasempatik sinir sistemi devreye girer. Tansiyon, solunum hızı ve kalp atışı normal seyrine dönmektedir. Direnme aşamasında, birey bu durumla başa çıkmak için büyük çaba harcar ve stres altındaki bir bireyin gösterdiği davranışları sergiler. Bu durumun etkisi, bir süre daha bireyin yaşamında ve davranışlarında fark edilebilir olabilir (Güçlü, 2001).

Tükenme aşamasında, bireyin önceki aşamada uyum sağlama çabalarına rağmen stres kaynaklarının azalmaması veya artması durumunda çabasının ve umudunun azaldığı

gözlemlenebilir. Bu süreçte, bireyin davranışlarında sapmalar ve hayal kırıklıkları ortaya çıkar. Eğer kişi stres faktörleriyle baş edemez ve uyum sağlayamazsa tükenme aşamasına geçer. Bu aşamada parasempatik sinir sistemi devrede olabilir. Birey tükenmiş hisseder ve stres faktörleri devam ettiği sürece bu durum sürer. Birey, bu aşamada diğer stres faktörlerinin etkisine daha açık bir hale gelebilir (Güçlü, 2001).

Genel Uyum Modeli genel olarak değerlendirildiğinde çocukluk çağı travmalarının bireyin fiziksel ve psikolojik sağlığı üzerinde yıpratıcı etkiler yarattığını açıklayan önemli bir yaklaşımdır. Uzun süreli strese maruz kalan çocuklar yetişkinlik dönemlerinde stresle başa çıkmada zorlanabilir ve bu da genel sağlıklarını olumsuz yönde etkileyebilir. Bu nedenle erken dönemde travma deneyimleyen bireylerin psikoterapi, stres yönetimi stratejileri ve destekleyici bir sosyal çevre ile güçlendirilmesi büyük önem taşımaktadır.

2.2.4.3. Sosyolojik Model

Durkheim, Karl Marx, Max Weber gibi sosyologlar tarafından temelleri atılan sosyolojik modelde, çocukluk çağı travmalarını bireysel düzeyde incelemek yerine içinde bulunulan kültürün, toplumun ve ailenin değerleri çerçevesinde değerlendirilmesidir. Sosyolojik modelde, istismarın anlaşılabilmesi için olayın yaşandığı toplum bağlamında incelenmesi gereklidir (Küçük, 2020). Bu modele göre, aile ile sosyal yapı arasındaki etkileşim büyük bir öneme sahiptir. Bu etkileşimde yaşanan problemler ve engeller, aile içindeki stresi ve istismarı artırmaktadır. Bu nedenle çocukluk çağı travmalarını önlemek için aile ile toplumsal yapı arasındaki etkileşimde oluşan stresin en aza indirilmesi bir çözüm önerisi olarak sunulmaktadır. Aile ile toplumsal yapı arasındaki stresi artıran risk faktörleri arasında toplumun şiddete yönelik tutumu, ailenin izole olması, ailedeki birey sayısı ve ailenin sosyoekonomik durumu yer almaktadır. Modelde en fazla vurgu yapılan faktör, toplumun şiddet karşısındaki tutumudur (Özkan, 2022). Şiddetin, kişiler arası sorunların çözümünde bir yöntem olarak kabul gördüğü ve sıkça yaşandığı toplumlarda, çocukluk çağı travmalarının yaygınlaşması beklenir. Benzer şekilde, aile içinde bireyler arası çatışmaların çözümünde şiddetin bir seçenek olarak görülmesi, çocuk ihmal ve istismarını artıran bir unsur olarak değerlendirilmiştir (Scannapieco ve Connell-Carrick, 2005). Bunun yanı sıra televizyon, gazete gibi kitle iletişim araçlarında ihmal ve istismarı teşvik edici davranışların yer alması ile kişiler arası

ilişkilerde veya kültürel bağlamda ihmal ve istismarın normalleştirilmesi olumsuz çocukluk çağı yaşantılarının artışına katkıda bulunmaktadır (Tercan, 1995). Sosyolojik model, 1960-1980 yılları arasında literatüre önemli katkılar sağlamış olsa da olumsuz çocukluk çağı yaşantılarının önlenmesi veya ortadan kaldırılması için gerekli adımlar konusunda yetersiz kalmıştır (Scannapieco ve Connell-Carrick, 2005).

2.2.4.4. Etkileşimsel Model

Cicchetti ve Rizley (1981), çocuk istismarı ve ihmalinin nesiller arası aktarımını ve potansiyel risk faktörlerini açıklamak amacıyla etkileşimsel modeli geliştirmiştir. Bu model, Sameroff ve Chandler'ın Gelişimin Etkileşimsel Modelinin çocukluk çağı travmaları alanına uyarlanmasıyla oluşturulmuştur. Modele göre bir çocuğun gelişiminde yalnızca tek bir olumsuz deneyimin etkisinden söz etmek mümkün değildir. Çocuğun gelişiminde bireysel faktörler, çevresel koşullar ve bakım verenin çeşitli özellikleri önemli bir rol oynamaktadır. Bu doğrultuda, çevrenin çocuğun davranışlarını ve gelişimini etkilediği gibi çocuğun da çevresini ve kendisini etkilediği varsayılmaktadır. Teori, bu süreçte karşılıklı bir etkileşim olduğunu öne sürmektedir (Cicchetti, 1991). Çevrenin çocuğu, çocuğun ise kendisini ve çevresini etkilediği döngüsel bir ilişki ortaya çıkmaktadır. Model, çocukluk çağı travmalarının karmaşık ve çok yönlü bir yapıya sahip olduğunu vurgulamakta; ihmal ve istismarın deneysel olarak incelenmesini ve bu süreçlerin gelişim, psikopatoloji ve kişilik kavramları çerçevesinde ifade etmektedir (Cicchetti ve Rizley, 1981).

2.2.4.5. Sosyal Öğrenme Modeli

Albert Bandura tarafından geliştirilen, çocukların davranışları gözlemleyerek ve taklit ederek öğrendiğini öne süren bu kuram olumsuz çocukluk çağı yaşantılarının etkilerini anlamak için önemli bir bakış açısı sağlar (McLeod, 2016). Özellikle çocukların şiddet veya istismar içeren eylemleri örnek alarak benimseyebileceğini ve bu davranışları kendi hayatlarında sergileyebileceğini ifade etmektedir (Bandura, 1977). Bandura'nın (1961) yaptığı deneyde ise, çocuklara bir yetişkinin şişme bir Bobo bebeğe vurduğu ve saldırgan davrandığı bir video gösterildi. Daha sonra çocuklara aynı oyuncağa erişim sağlandığında çoğunun yetişkinin agresif hareketlerini taklit ettiği, bebeğe vurduğu, tekmelediği ve hatta daha önce görülmemiş yeni şiddet biçimleri sergilediği gözlemlenmiştir. Bu deney çocukların yalnızca kendi deneyimleriyle değil aynı zamanda başkalarını izleyerek de saldırgan davranışları öğrenebileceğini ortaya

koymuştur. Bandura, özellikle gözlemsel öğrenme (modelleme), pekiştirme ve ceza ile medya ve şiddet konularının bu süreçteki rolüne dikkat çekmiştir (Bandura ve ark., 1961). Bu araştırma, çocukların saldırgan eylemleri gözlemleyerek öğrenebildiğini ve bu tür davranışları model alarak sergileyebileceğini ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda çocukluk döneminde ihmal ve istismara başvuran bireylerin, yetişkinlikte kendi çocuklarına aynı davranışları sergilemeleri kesin olmamakla birlikte çocuklarına ihmal ve istismar uygulayan ebeveynlerin çocukluklarında şiddete maruz kalmış olabileceği düşünülmektedir (Abalı, 2017). Çocuğun küçük yaşlarda anne ve babası tarafından herhangi bir travmaya maruz kalması, boşanmış bir ebeveyn çiftinin çocuğu olması ya da anne ve baba arasındaki şiddete tanıklık etmesi çocuğun diğer insanlarla ilişkilerini büyük ölçüde etkiler. Bu tür deneyimlerin, çocuğun bu davranışları model almasına ve yetişkinlik döneminde başkalarına karşı ihmal ve istismar uygulamasına yol açabileceği belirtilmektedir (Aral ve Gürsoy, 2001).

2.2.4.6. Bağlanma Kuramı

Olumsuz çocukluk çağı yaşantılarını anlamak ve ihmali gözlemleyebilmek adına önemli bir kuramdır. Bağlanma kavramı, John Bowlby tarafından ortaya atılmış olup, bebek ile bakım veren arasındaki duygusal bağı ifade etmektedir (Bowlby, 1969). Bowlby, bağlanma stillerinin şekillenmesinde bakım verenin bebeğin ihtiyaçlarına ne derece ve hangi şekilde karşılık verdiğinin önemli bir rol oynadığını vurgulamaktadır (Sroufe, 2000). Bowlby'nin biyolojik temellere dayanan bağlanma kuramına göre ise bebeğin fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarının tutarlı, duyarlı ve sevgi dolu bir şekilde karşılanmasının güvenli bir bağlanma stilinin oluşumuna katkıda bulunduğunu belirtmiştir. Buna karşın bakım verenin bebeğin ihtiyaçlarına karşı duyarsız, tutarsız veya reddedici bir tutum sergilemesi, kaygılı ya da kaçıngan bağlanma stillerinin gelişmesine yol açabilir (Hazan ve Shaver, 1987).

Bağlanma davranışları, sinyalleme ve yaklaşma olarak iki farklı şekilde ele alınmıştır. Sinyalleme, çocuğun davranışları sonucunda annesini yanına çekmeyi hedefleyen etkileri içermektedir (örneğin, gülme, ağlama). Yaklaşma davranışı ise çocuğun annesine gitmesini amaçlayan etkileri içermektedir (örneğin, annesine doğru emekleme, yürüme veya koşma). Anne-çocuk ilişkisinde annenin tutumu, çocuğun bağlanma düzeyini olumlu veya olumsuz yönde etkilediği söylenir. Eğer anne mesafesini koruyup, yakın teması istemezse, çocuk genellikle annesine daha fazla

yakın temasta bulunmak isteyecektir ancak anne, çocuğun her yaklaşma ihtiyacına duyarlı davranıp, çocuğun etkileşimlerine geri dönüş yaparsa, çocuğun mutluluğu artabilir ve aynı zamanda çocuğa uzak yerleri keşfetme şansı vermiş olur (Bowlby, 2012). Bowlby'nin öğrencisi Mary Ainsworth (1978), çocukların bağlanma stillerini incelemek amacıyla Yabancı Durum (StrangeSituation) adlı bir deney tasarlamıştır. Bu deneyde, bebeklerin anneleriyle ayrılma ve yeniden buluşma anlarındaki tepkileri gözlemlenmiştir. Ainsworth, bu gözlemler sonucunda üç farklı bağlanma stili belirlemiştir.

- Güvenli Bağlanma: Anneleriyle güvenli bir bağ geliştiren bebekler, annenin yokluğunda kaygı ve stres hisseder, ancak anne geri döndüğünde rahatlar ve çevreyi keşfetmeye devam ederler. Anneleriyle güven duygusu geliştiren, rahatça keşif yapabilen, annelerinden uzakta olduklarında bile nerede olduklarını bilen, geri döneceklerini bilen, yabancı biriyle karşılaştıklarında korku, endişe duyguları yaşamayan ve anneleri geri döndüğünde olumlu, güler yüzle tepki gösteren bebekler için uygundur (Bowlby, 2012).
- Kaçınan Bağlanma: Bu bebekler, annenin yokluğunda dışarıdan rahatsızlık belirtisi göstermeyebilir ve annenin dönüşünde onu görmezden gelme eğiliminde olabilirler. Duygularını bastırma ve bağımsızlık sergileme eğilimleri öne çıkar. Anneleriyle aynı ortamda bulunduklarında genellikle yabancı bireylerle ilgilenen, oyuncaklarla meşgul olan, hissettiklerini anneleriyle paylaşmayıp bağımsız bir şekilde çevreyi keşfeden bebeklerdir. Bu bağlanma tarzına sahip bebekler, anneleri odadan ayrılıp geri döndüklerinde onları görmezden gelme, ilgilenmeme ve oyunlarına devam etme eğilimindedir (Bowlby, 2012).
- Kaygılı-Kararsız Bağlanma: Annenin yokluğunda yoğun kaygı ve stres yaşar, annenin dönüşünde ise rahatlama ile endişe arasında gidip gelirler. Anneye yakınlaşma isteği ile anneyi uzaklaştırma eğilimi arasında kararsızlık gösterirler. Genellikle anneleriyle sürekli yakın temas halinde bulunur, annelerinin yanında dahi keşif yapmaktan kaçınırlar. Yabancılarla bir arada olduklarında büyük bir kaygı ve korku yaşayabilirler. Annesi yokken olumsuz etkilenip mutsuz olabilirler, fakat anneleri geri döndüğünde onları olumlu bir şekilde karşılamayabilirler (Bowlby, 2012).

Bağlanma kuramı, olumsuz çocukluk çağı yaşantılarını, bireyin erken bakım deneyimlerinin duygusal ve sosyal gelişimi üzerindeki etkileri doğrultusunda ele

almaktadır. Bowlby (1982) göre, çocukların bakım verenleriyle erken dönemde kurduğu ilişkiler, onların dünyaya bakış açılarını, insanlara olan güvenlerini ve stresle baş etme biçimlerini şekillendiren temel bir çerçeve oluşturmaktadır. Bağlanma kuramı, olumsuz çocukluk çağı yaşantılarının bireyin duygusal gelişimi üzerindeki etkilerini anlamak için sağlam bir çerçeve sunar. Erken dönem ilişkiler bireyin kendisi, diğer insanlar ve çevresi hakkında temel inançlarını şekillendirir. Bu nedenle travmatik deneyimlerin sonuçlarını kavramak ve güvenli bağlanma deneyimlerini teşvik etmek, ruh sağlığını koruma ve destekleme açısından büyük önem taşır (Sroufe, 2005).

2.2.4.7. Ekolojik Model

Çocuk ihmal ve istismarının nedenlerine ilişkin farklı yaklaşımları birleştiren Belsky, çocukluk çağı travmalarına yönelik ekolojik modeli geliştirmiştir (Belsky, 1980). Belsky, bu modeli oluştururken Burger'in (1978) gerçekleştirdiği Tinbergen'in Davranış Gelişim Şemasının çocuk istismarına uyarlanmış çalışmasından ve Bronfenbrenner'in Ekolojik Kuramından faydalanmıştır (Belsky, 1980). Bu modele göre çocuk doğduğu aileden, aile ise içinde bulunduğu toplumdan etkilenmektedir. Bu nedenle model, çocukluk çağı ihmal ve istismarını incelerken çocuğun bireysel gelişimi, toplumun değerlendirilmesi ve kültürel değerler gibi unsurları dikkate almaktadır. Bu yaklaşıma göre, çocukluk çağı ihmal ve istismarı sosyal ve psikolojik bir olgu olarak ele alınmaktadır (Taner ve Gökler, 2004). Ekolojik model, ihmal ve istismarı anlamak için üç temel öneri sunmaktadır. İlk öneri, anne ve babanın hangi durumlarda istismar veya ihmal davranışlarında bulunduğunu araştırmak, ayrıca anne ve babanın özellikleriyle birlikte geçmişte kendilerinin de istismara maruz kalıp kalmadığını incelemektir. İkinci öneri, ihmal ve istismarın gerçekleştiği an ile hemen öncesindeki zaman dilimini analiz etmektir. Son olarak model, istismar sonucunda meydana gelen olayların ve istismarın işlevinin detaylı bir şekilde incelenmesini önermektedir (Belsky, 1980).

2.2.4.8. Tarihsel Psikojenik Kuram

Lloyd deMause tarafından geliştirilmiştir (deMause, 1982). Tarih boyunca insanlar toplumları oluşturmak ve varlıklarını sürdürmek için etkileşim içinde olmuşlardır. Bu toplumların temel yapı taşı bireydir. Toplumun ilerleyişi ve geleceği çocukların yetiştirilme tarzlarıyla yakından ilişkilidir. Çocuk yetiştirme yöntemleri zaman içinde ve toplumların kültürel özelliklerine bağlı olarak farklılık göstermektedir ve bu

bağlamda çocuğun ailesinin yapısı ve ebeveynlik tarzı, birey ile toplum arasında kurulan bağı şekillendirmektedir (Öztürk, 2016). Bu yaklaşımda çocukluk dönemi travmaları; aile içi ihmal ve istismarla birlikte ebeveynlik tarzıyla birlikte bütünsel olarak ele alınmaktadır. Ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumları ve tercih ettikleri yetiştirme tarzları, çocukların travmatik deneyimlere maruz kalma ve bunun sonucunda travmatize olma düzeylerinde artışa neden olmak üzere altı aşamadan oluşan modelde ebeveynlerin empati seviyeleri ve çocuklarına karşı sergiledikleri davranışlar, her aşamada farklılık göstererek bu süreçleri belirlemektedir (Türel ve ark., 2018).

Tarihsel psikojenik teorinin evrelerine bakıldığında çocuk öldüren evre olarak adlandırılan dönem bebeklerin ve çocukların öldürülmesiyle ilgili ritüellerin sıkça yaşandığı bir zaman dilimini işaret eder. Ardından gelen terk eden evre ise bu ritüellerin azalmaya başladığı, ebeveynlerin çocukları terk etme eğiliminin arttığı bir dönemi temsil eder. Önceki dönemde olduğu gibi hayatta kalan bebekler ve çocuklar çeşitli travmatik olaylara, cinsel, fiziksel ve psikolojik şiddete maruz kalmıştır. Ayrıca aileler çocuklarını evde büyütmek yerine başkalarına hizmet etmeleri için göndermekle beraber bu hizmet sürecinde de çocuklar birçok istismara uğradıkları söylenmiştir (Odabaşı, 2020).

Tarihsel evrimin bir sonraki aşaması olan değişken evrede, ebeveynlerin çocuk yetiştirme konusunda gelişme gösterdikleri ve standart bir çocuk yetiştirme yöntemi oluşturulmaya başlandığı görülmektedir. Bu dönemde çocuklar birey olarak kabul görmüş ve haklara sahip olmuşlardır. Müdahaleci evre ise ailelerin kendi çocuklarını yetiştirmeye başladığı bir evredir. Bu dönemde önceki dönemlerde görülmemiş bir ebeveyn-çocuk ilişkisi ortaya çıkmıştır. Ancak ebeveynler çocuklarını yetiştirirken kendi isteklerini ön planda tutmuş ve çocukları itaat eden tarzda büyütmeyi tercih etmişlerdir (DeMause, 1997). Sosyalleştirici evrede, çocuklarda empati duygusunun geliştiği gözlemlenmiştir. Bu dönemde yetiştirilen çocuklar, yetişkinlerin yaşam tarzını göz önünde bulundurarak büyütülmüştür. Aynı zamanda cinsel ve fiziksel şiddetin azaldığı, ancak psikolojik şiddetin arttığı gözlemlenmiştir. Psikolojik şiddetin yükselmesiyle birlikte çocukların manipülasyonuna yönelik artışlar da dikkat çekmiştir. Yardım edici evreyle birlikte çocuğun ihtiyaçlarına odaklanılarak yetiştirilmesi amaçlanmıştır. Aileler, çocuklarını birey olarak görmüş ve kişisel gelişimleri için destekleyici bir rol üstlenmiştir (DeMause, 1997).

Sonuç olarak Tarihsel Psikojenik Kuram aynı dönemde yetişmiş çocuklar benzer travmalar yaşamış olabilirler ve bu travmaları da bir dönemin maruz kaldığı travmalar olarak gelecek nesillere aktarma gözlemlenebilmektedir denilebilir. Olumsuz çocukluk çağı yaşantılarını tarihsel süreç boyunca toplumsal ve kültürel dönüşümlerle ilişkilendiren bir perspektif sunar. Bu yaklaşıma göre, çocukluk kavramı zaman içinde değişiklik göstermiş olup çocukların yaşadığı travmatik deneyimler, içinde bulundukları dönemin sosyokültürel dinamikleri tarafından belirlenmiştir.

2.2.4.9. Ekolojik-Etkileşimsel Model

Ekolojik-Etkileşimsel Model, Cicchetti ve Lynch (1993) tarafından ekolojik ve etkileşimsel modellerin birleştirilmesiyle geliştirilmiştir. Bu model, çocukluk çağı travmalarının yanı sıra şiddetin nedenlerini ve sonuçlarını açıklamayı amaçlamaktadır. Ekolojik ve etkileşimsel düzeylerin detaylı bir şekilde incelenmesiyle çocukların gelişimsel düzeylerindeki eksikliklerin daha iyi anlaşılabileceği öne sürülmektedir. Çocuğu etkileyen dört temel sistem bulunmaktadır: makrosistem, eksosistem, mikrosistem ve bireysel sistem. Her bir sistem, çocukluk çağı travmalarıyla ilgili risk ve koruyucu faktörler barındırmakta ve bu sistemler birbiriyle etkileşim içinde çalışmaktadır. Bu etkileşim çocukluk çağı travmalarının ortaya çıkmasına ve çocuğun gelişimsel olarak geri kalmasına yol açabilmektedir. Makrosistem, çocuğun kişilerarası ilişkilerini; eksosistem ise çocuğun gelişimini etkileyen okul, akraba ve sosyal çevre gibi toplumsal yapıları kapsar. Mikrosistem, anne-baba tutumlarını, aile içi ilişkileri ve ebeveynlerin çeşitli özelliklerini içerirken; bireysel sistem, çocuğun benlik saygısını, sorunlarla başa çıkma becerilerini ve çevresiyle uyum düzeyini ortaya koyan unsurları ifade etmektedir (Cicchetti ve Lynch, 1993).

2.2.4.10. Gelişimsel Psikopatoloji Kuramı

Gelişimsel psikopatoloji, bireyde yaşam boyu devam eden gelişimsel çeşitliliği ve psikopatolojik değişimi açıklamaktadır. Bu disiplinler arası yaklaşım gelişimin sürekli bir süreç olduğunu ve bu nedenle psikopatolojinin nedenlerinin ve önlenmesinin ancak tüm süreçleri değerlendirmekle mümkün olacağını vurgulamaktadır (Masten, 2006). Bu kurama göre erken yaşta maruz kalınan travmalar bireyin gelişim sürecinde değişimlere yol açarak psikolojik rahatsızlıkların ortaya çıkmasına zemin hazırlayabilir. Olumsuz çocukluk çağı yaşantıları özellikle beyin gelişimi, bağlanma dinamikleri, duygusal denge ve stresle baş etme mekanizmaları üzerinde etkili olup

bireyin ruh sağlığını uzun vadede şekillendirebilmektedir (Cicchetti ve Toth, 1995). Bireyin psikolojik gelişimi, çevresel faktörler açısından en etkili olanıdır. Birey, çevresinde deneyimlediklerine tepki gösterir ve aynı zamanda çevresini etkileme gücüne sahiptir. Yaşadıklarını anlamlandırır ve bulunduğu ortamı değiştirirken bu değişiklikler karşılıklı etkileşim içinde çevreyi etkiler. Birey ve çevresi, birbirine bağlı olarak değişirler. Bazı tutumlar insanın doğasında yer aldığı için çevre değişse de bireyi etkilemez. Ancak bazıları çevresel faktörlere göre farklılık gösterebilir. Örneğin, dil öğrenimi insan türüne özgü bir özellik olsa da hangi dili öğreneceğimizi belirleyen faktör çevredir. Gelişimsel özellikler, her bireyin bulunduğu çevreye uyum sağlamasıyla doğal olarak ortaya çıkan bir süreçtir (Bateson, 1996).

Bu sürecin en temel ve kalıcı yönü bir bebeğin diğer bireylerle kurduğu ilişkidir. Bu ilişkiler zamanla daha karmaşık hale gelir ve karmaşık insan ilişkileri bilincine dönüşür. Bebeklik ve çocukluk dönemindeki bu ilişkiler, ilerideki kişilik gelişimini büyük ölçüde etkiler. Çocukların okul ve ev gibi farklı ortamlarda gösterdikleri davranış farklılıkları, farklı rol kimlikleri oluşturmalarını ifade etmektedir (Bateson, 1996). Çocuğun ileriki yetişkinlik dönemindeki davranışları için bakım veren bireylerin birbirleriyle olan iletişim ve ilişkisi oldukça kritik bir role sahiptir. Bu etkiler uzun süreli olmasına rağmen uyum sağlayabilirler. Kurulan ilişkiler, zamanla değişebilir ve dönüşebilirken güncellenerek farklı bir hal alabilmektedir (Hinde, 1996).

2.2.4.11. Sosyal Etkileşimsel Model

Sosyal etkileşimsel model, olumsuz çocukluk çağı yaşantılarını anlamada ebeveynler ve çocuk arasındaki ilişki ve iletişimin ayrıntılı bir şekilde incelenmesi gerektiğini savunmaktadır. Ayrıca anne ve baba arasındaki sorunların çocuk üzerinde nasıl etkiler yarattığına ve ne tür değişimlere neden olduğuna odaklanılmasının önemine vurgu yapmaktadır. Komşuluk, akrabalık ilişkileri, sağlık kuruluşları, iş bulma hizmetleri, sigorta ve sosyal hizmetlerin işlevlerini tam anlamıyla yerine getirememesi, çocuk ihmal ve istismarının ortaya çıkmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bunun yanı sıra çocuğun erken doğmuş olması, özel gereksinimlere sahip olması, tek ebeveynli bir ailede büyümesi, ebeveynlerin boşanmış olması ya da üvey ebeveynlerle yaşaması, çocuklar için travma riskini artıran faktörler arasında yer almakta ve etkileşimsel model bu durumları da kapsamaktadır (Abalı, 2017).

2.2.5. Olumsuz Çocukluk Çağı Yaşantılarının Risk Faktörleri

Araştırmacılar, çocukluk çağı ihmal ve istismarına yol açan risk faktörlerini belirlemek amacıyla yaptıkları çalışmalarda çeşitli bulgular ortaya koymuşlardır. Bu bulgular, çocuğa bakım veren kişilerin özelliklerinden, istismarın gerçekleştiği toplumun özelliklerine kadar geniş bir yelpazede değerlendirilen risk faktörlerini kapsamaktadır (Belsky, 1980; Cicchetti ve Rizley, 1981). Bu faktörler, çocukluk çağı ihmal ve istismarını doğrudan ortaya çıkarmasa da bu tür durumların yaşanmasını hızlandıran unsurlar olarak değerlendirilmektedir. Dünya Sağlık Örgütü'ne (2016) göre, çocukluk çağı ihmal ve istismarının risk faktörleri kişisel, ailesel ve toplumsal olmak üzere üç ana başlık altında incelenmektedir (Helvacı-Çelik ve Hocaoğlu, 2018). Çocukluk çağı travmalarının risk faktörleri Şekil 1'de detaylandırılmıştır.

Şekil 1. Olumsuz Çocukluk Çağı Yaşantılarının Risk Faktörleri

Kaynak: Turhan, Sangün ve İnandı, 2006, s. 155

2.2.5.1. Kişisel Risk Faktörleri

Kişisel risk faktörleri, bakım veren ve çocuğa ait çeşitli özellikleri içermektedir (Yılmaz, 2009). Bu özellikler arasında anne ve babanın çocukluk döneminde ihmal ve istismara maruz kalmış olması, öfke kontrolü sorunları, duygusal problemler, düşük eğitim düzeyi, madde bağımlılığı, ekonomik sıkıntılar, erken yaşta evlilik, erken yaşta çocuk sahibi olma, ebeveynlik becerilerinde yetersizlik, doğum öncesi ve sonrası süreçlerde yaşanan sorunlar, ebeveynlerin boşanması, ebeveyn kaybı, çoklu doğum, doğumsal anomaliler, çocuğun istenen cinsiyette olmaması ve fiziksel ya da zihinsel hastalıkları yer almaktadır (Armağan, 2007). Çocuğun aşırı veya sürekli ağlaması,

dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, davranış problemleri, akademik başarısızlık, bazı kültürlerde kız çocuğu olarak doğmak, annenin hamilelik sırasında başka bir çocuğu olması, ikiz ya da üçüz olarak dünyaya gelmek, düşük doğum ağırlığı ve erken doğum risk faktörleri arasında sayılabilir (Şimşek ve ark., 2004). Tüm bunlarla beraber çocuğun şiddet içerikli davranışları bilmemesi ya da ifade etmemesi, içe dönük, çekingen, korkulu, savunmasız, pasif, güçsüz ve kaygılı bir yapıya sahip olması da kişisel risk faktörleri arasında değerlendirilmektedir (Taner ve Gökler, 2004). Türkiye'de yapılan bir araştırmada birinci çocuk olarak doğanların, ortanca veya son çocuklara kıyasla fiziksel istismara maruz kalma riskinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Malgaz-Güçlü ve Acemioğlu, 2020). Bununla birlikte çocukluk çağı ihmal ve istismarı açısından küçük yaşta olmanın bir risk faktörü olabileceğini gösteren araştırmalar da bulunmaktadır (Hinds ve Giardino, 2017). Çocuğun ihmal veya istismara uğrama riskini yalnızca bireysel özellikler değil aynı zamanda aile içindeki şiddet ortamı, ebeveynlerin bağımlılıkları, ruh sağlığı problemleri ve ekonomik güçlükler gibi dışsal faktörler de artırmaktadır.

2.2.5.2. Ailesel Risk Faktörleri

Ailesel risk faktörlerinin, çocukluk çağı ihmal ve istismarında önemli bir rol oynadığı bilinmektedir. Bu risk faktörleri arasında ailenin toplumdan izole bir yaşam sürmesi, geniş aile yapısı içinde yaşamak, göç geçmişine sahip olmak, aile içi şiddetin varlığı, düşük ekonomik düzey, anne, baba ve çocuklar arasındaki iletişim eksikliği ve aile üyelerinden birinin hukuki bir suç işlemiş olması yer almaktadır. Ayrıca ailede yoğun stres kaynaklarının bulunması, kültürel sorunların yaşanması ve ebeveynler arasında ciddi geçimsizliklerin olması, çocukluk çağı ihmal ve istismarını kolaylaştıran ailesel risk faktörleri arasında yer almaktadır (Helvacı-Çelik ve Hocaoğlu, 2018; Yılmaz, 2009). Aile içindeki bu olumsuz etkileşim biçimleri çocuğun temel güven duygusunu sarsarak duygusal ve davranışsal problemler geliştirmesine yol açabilir ve bu durum ileriki yaşamında sağlıksız ilişki kalıplarının oluşmasına temel oluşturabilir.

2.2.5.3. Toplumsal Risk Faktörleri

Toplumsal risk faktörleri arasında sosyal adaletsizlikler, kız ve erkek çocuklarına eşit davranılmaması, kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesi veya eğitim haklarının kısıtlanması, toplumda şiddetin yüksek düzeyde kabul görmesi, büyük kültürel çatışmalar, organize şiddet olayları ve çocukları korumaya yönelik sosyal ve sağlık

hizmetlerinin yetersizliği yer almaktadır (Yalçın, 2011). Bu durumlarla beraber mevcut kültürde çocuğa düşük değer verilmesi, istismar haberlerinin kitle iletişim araçlarında sansürsüz bir şekilde yayımlanması, toplumda şiddetin normalleşmesi, eğitimdeki yetersizlikler, yasaların etkin uygulanamaması ve çocuk yetiştirme konusundaki yanlış toplumsal tutumlar çocukluk çağı ihmal ve istismarını hızlandıran toplumsal faktörler arasında yer almaktadır (Demir, 2019). Dezavantajlı gruplar arasında yer almanın çocukluk çağı ihmal ve istismarının artmasına katkıda bulunduğu da bilinmektedir (Hinds ve Giardino, 2017).

2.2.6. Olumsuz Çocukluk Çağı Yaşantılarının İlişki Doyumundaki Rolü

Çocukluk çağı olumsuz deneyimleri, erken gelişim döneminde oluşan inançları, tutumları ve algıları olumsuz yönde etkileyerek işlevsiz, irrasyonel ve katı inançların gelişimine neden olmaktadır (Beck, 1995). Literatürde ilişki doyumunu etkileyen faktörler incelendiğinde ilişkilerle ilgili inançların ve bilişsel çarpıtmaların önemli bir rol oynadığı dikkat çekmektedir (Çakır ve ark., 2014; Hendrick, 1989; Lumley ve Harkness, 2007; Metts ve Cupach, 1990). Olumsuz çocukluk çağı yaşantılarının, uzun vadeli ilişki sorunları açısından da bir risk faktörü olduğu belirtilmektedir. Travmatik deneyimlerin ilerleyen dönemlerdeki ilişkiler üzerinde etkili olduğu ve bireylerin partnerleriyle güvenli duygusal bağlar kurmasını engelleyebileceği görülmektedir (Kaler ve Freeman, 1994). Çocukluk döneminde yaşanan ihmal ve istismar, yetişkinlikteki ilişkilerde çeşitli sorunlarla ilişkilendirilmiştir (Koçtürk ve Bilge, 2017; Lahav ve ark., 2019). Örneğin, cinsel istismara maruz kalan bireylerin ilişkilerinde yüksek beklentilere sahip olabileceği, kontrol edici ya da korkulu bir tutum sergileyebileceği belirtilmiştir (Keleş ve ark., 2022). Ayrıca cinsel istismar mağdurlarının, ilişkilerinde partnerlerini daha olumsuz algılama eğiliminde oldukları tespit edilmiştir (Aktepe, 2009). Duygusal ihmal mağduru çocukların, ergenlik döneminde ilişkilerinde hassasiyet ve zorluklar yaşadığı belirtilmektedir (Riggs ve Kominski, 2010). Benzer şekilde araştırmalar çocukluk dönemindeki olumsuz deneyimlerin, ilerleyen yıllarda ilişkilerden alınan doyumu olumsuz etkileyebileceğini göstermektedir (Kaler ve Freeman, 1994). Ayrıca bu tür deneyimlerin güvensiz bağlanmaya ve duygu düzenleme sorunlarına yol açabileceği de ifade edilmektedir (Dixon ve ark., 2008, s. 118; Finzi ve ark., 2001).

İlişki doyumunu etkileyen bireysel faktörler incelendiğinde çocukluk döneminde yaşanan olumsuz deneyimlerin önemli bir etken olduğu görülmektedir. Çocuklukta yaşanan ihmal ve istismar, bireylerin psikolojik işlevselliğini ve sosyal becerilerini olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Dugal ve ark., 2016). İhmal ve istismar deneyimlerinin, bireylerin sağlıklı bağlar kurma ve bu bağları sürdürme becerisini olumsuz etkilediği belirtilmiştir (Colman ve Widom, 2004). Ayrıca ihmal ve istismar mağduru katılımcıların bu tür deneyimleri yaşamayanlara kıyasla partnerlerini daha az olumlu algıladıkları gözlemlenmiştir (Colman ve Widom, 2004). Çocuklukta yaşanan travmatik deneyimler bireylerin romantik ilişkilerde güvensizlik, kaçınma ya da aşırı kaygı gibi sağlıksız ilişki stilleri geliştirmelerine yol açarak tatmin edici ve istikrarlı ilişkiler kurmalarını güçleştirebilir.

2.2.7. Olumsuz Çocukluk Çağı Yaşantıları ile İlgili Yurt Dışında ve Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar

Paavilainen ve ark., (2001) çocuk ihmali ve istismarının aile içi dinamiklerle ilişkisini incelemek amacıyla bir araştırma gerçekleştirmiştir. Bu çalışmada ihmal ve istismar davranışı sergileyen ailelerle bu tür davranışlarda bulunmayan ailelerin yapısal ve işlevsel özellikleri karşılaştırılmıştır. Toplam 119 kişi katılmıştır. Araştırma Finlandiya'da anket yoluyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada incelenen değişkenleri ölçmek için "Aile Dinamikleri Ölçeği-2" kullanılmıştır. Araştırma sonucunda özellikle bireyselleşme, karşılıklı esneklik ve denge gibi aile içi dinamiklerin, ihmal ve istismar davranışı sergileyen ailelerde anlamlı düzeyde daha düşük olduğu bulunmuştur. Ayrıca düşük benlik ayrımlaşması, birden fazla çocuğun bulunması ve işsizlik gibi faktörlerin, çocukluk çağı ihmal ve istismarı açısından risk artırıcı unsurlar olarak öne çıktığı belirlenmiştir. Bu bulgular aile içi etkileşim örüntülerinin ve sosyoekonomik koşulların, çocuğun güvenli gelişim süreci üzerindeki kritik etkilerini ortaya koymaktadır.

Durmuşoğlu ve Yıldırım-Doğru (2006), olumsuz çocukluk çağı yaşantılarının ergenlik dönemindeki yakın ilişkiler üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırmaya toplam Selçuk Üniversitesi öğrencilerinden 579 kişi katılmıştır. Araştırmada incelenen değişkenleri ölçmek için "İlişki Değerlendirme Ölçeği" ve "Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği" kullanılmıştır. Çalışma bulguları, çocuklukta yaşanan travmatik deneyimlerin ergenlikte ortaya çıkan ilişkisel

depresyon düzeyleri ile anlamlı ve pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermektedir. Buna ek olarak, fiziksel ve duygusal istismarın, ergenlerin ilişkisel benlik saygısı üzerinde anlamlı ve negatif bir etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlar, erken dönem travmatik yaşantıların, bireyin sosyal ilişkilerini ve öz değer algısını şekillendirmede önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır.

Allen ve Lauterbach (2007) tarafından gerçekleştirilen bu çalışma, olumsuz çocukluk çağı yaşantı öyküsüne sahip bireylerin kişilik özelliklerini incelemeyi amaçlamaktadır. Ulusal düzeyde bir araştırma olduğu için araştırmaya toplam birinci aşamada 8098 kişi, ikinci araştırmada ise 5877 kişi katılmıştır. Araştırmada incelenen değişkenleri ölçmek için "Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği'nin üçü (nevrotiklik, dışadönüklük ve deneyime açıklık)" ve "Goldberg'in (1992) kısa Beş Faktörlü Kişilik Ölçeği'nden alınan iki madde (kişilerarası bağımlılık ve denetim odağı)" kullanılmıştır. Araştırma bulguları, çocukluk travması yaşamış kadınların, erkeklere kıyasla daha yüksek düzeyde kişilerarası bağımlılık sergilediklerini ortaya koymuştur. Bununla birlikte çocukluk travması geçmişi olan bireylerin merak, yaratıcılık ve açık fikirlilik gibi kişilik özelliklerinde daha yüksek düzeylere sahip oldukları belirlenmiştir. Bu sonuçlar erken dönem travmatik yaşantıların, bireylerin kişilik gelişimi ve kişilerarası ilişkileri üzerinde farklı yönlerde etkiler oluşturabileceğine işaret etmektedir.

Kim (2009) tarafından yürütülen bu araştırma çocukluk döneminde ihmal yaşamış bireylerin ebeveynlik tutumlarını incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmaya 18–26 yaşları arasındaki 2.977 genç ebeveyn katılmıştır. Araştırmada incelenen değişkenleri ölçmek için "Ebeveynlik Davranışı Ölçeği" ve "Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma bulguları, çocuklukta ihmal edilmiş ebeveynlerin, ihmal yaşamamış bireylere kıyasla kendi çocuklarına karşı daha yüksek düzeyde ihmal ve fiziksel istismar eğilimi gösterdiklerini ortaya koymuştur. Bu sonuçlar, kuşaklar arası aktarılan travmatik deneyimlerin bireyin ebeveynlik rollerini ve çocuk yetiştirme biçimlerini olumsuz yönde etkileyebileceğini göstermektedir.

Eroğul-Çeçen ve Türk (2013) tarafından gerçekleştirilen bu araştırma, olumsuz çocukluk çağı yaşantılarının ergen bireylerin öfke ifade biçimleri, benlik saygısı ve yaşam doyumu üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmaya 14-18 yaşları arasındaki 450 ergen katılmıştır. Araştırmada incelenen değişkenleri ölçmek için "Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği", "Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği", "Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği" ve "Yaşam Doyumu Ölçeği"

kullanılmıştır. Araştırma bulguları fiziksel, duygusal ve cinsel istismar yaşamış bireylerin bu tür deneyimleri yaşamayan akranlarına kıyasla öfke kontrolünde daha fazla güçlük yaşadıklarını ortaya koymuştur. Ayrıca istismar geçmişine sahip bireylerin benlik saygısı ve yaşam doyumu düzeylerinin, istismar yaşamamış bireylere göre anlamlı düzeyde daha düşük olduğu belirlenmiştir. Bu bulgular çocuklukta yaşanan olumsuz deneyimlerin, bireyin duygusal düzenleme kapasitesi ve yaşamdan aldığı doyum üzerinde uzun vadeli etkiler oluşturabileceğine işaret etmektedir.

Schaffer ve ark., (2015) tarafından yürütülen bu çalışma, çocukluk çağı travma öyküsüne sahip üniversite öğrencilerinde depresif belirtilerin düzeyini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmaya ABD'de Tempe Üniversitesi psikoloji öğrencilerinden 185 kişi katılmıştır. Araştırmada incelenen değişkenleri ölçmek için "Çocukluk Travma Ölçeği", "Beck Depresyon Envanteri-II", "Geri Bildirim Arama Ölçeği", "Güvence Arama Ölçeği" ve "Reddedilme Hassasiyeti Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma bulguları, çocukluk döneminde fiziksel ve cinsel istismar yaşamış bireylerde depresif semptomların anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Elde edilen sonuçlar, erken dönemde maruz kalınan istismarın, bireyin ilerleyen yaşlardaki ruh sağlığı üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olabileceğini göstermektedir.

Tezel ve ark., (2015) tarafından gerçekleştirilen bu çalışma, olumsuz çocukluk çağı yaşantısına sahip bireylerde kişilik bozukluklarının ve iletişim sorunlarının yaygınlığını incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmaya Ankara ve İstanbul'da yaşayan 20-48 yaş arası 300 kişi katılmıştır. Araştırmada incelenen değişkenleri ölçmek için "Young Şema Ölçeği", "Çocukluk Çağı Travma Ölçeği", "Kişilerarası Tarz Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma bulguları, çocukluk döneminde travmatik yaşantılara maruz kalan bireylerde kişilik bozukluklarının daha sık görüldüğünü ortaya koymuştur. Ayrıca, bu bireylerde iletişim sorunlarının da istatistiksel olarak anlamlı biçimde daha yaygın olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bulgular, erken dönemde yaşanan travmaların, bireyin kişilik gelişimi ve kişilerarası ilişkilerinde uzun vadeli olumsuz etkiler yaratabileceğine işaret etmektedir.

Keene ve Epps (2016) tarafından üniversite öğrencileriyle gerçekleştirilen bu araştırma, çocukluk çağı istismar deneyimlerinin duygusal ve davranışsal etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmaya ABD'de yaşayan 300 kişi katılmıştır. Araştırmada incelenen değişkenleri ölçmek için "Duygusal ve Fiziksel İstismar

Ölçeği", "Patolojik Narsisizm Envanteri", "Utanç Deneyimi Ölçeği", "Sürekli Öfke Alt Ölçeği" ve "Saldırganlık Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma bulguları, çocuklukta istismar yaşamış bireylerin, bu tür deneyimi yaşamamış akranlarına kıyasla daha yoğun düzeyde öfke, narsisizm ve utanç duyguları hissettiklerini ortaya koymuştur. Bununla birlikte, fiziksel saldırganlık eğilimi ile çocukluk çağı istismarı arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlar, erken dönem istismar deneyimlerinin bireyin duygusal düzenleme kapasitesini ve saldırganlık düzeyini olumsuz yönde etkileyebileceğini göstermektedir.

Dereboy ve ark., (2018) tarafından gerçekleştirilen bu çalışma, olumsuz çocukluk çağı yaşantılarının kimlik gelişimi, duygu düzenleme güçlükleri ve psikopatoloji ile ilişkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmaya toplam 635 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırmada incelenen değişkenleri ölçmek için "Çocukluk Çağı Travma Ölçeği", "Young Şema Ölçeği", "Kişilerarası Tarz Ölçeği" kullanılmıştır. Katılımcılar arasında çocukluk çağı travması bildirenlerin oranı %31,3 olarak belirlenmiştir. Elde edilen bulgular, çocukluk çağı travmaları ve özellikle duygusal istismar ile kimlik bocalaması arasında anlamlı ilişkiler bulunduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca, duygu düzenleme güçlüğünün bu ilişkide kısmi bir aracı rol üstlendiği saptanmıştır. Bu sonuçlar, erken dönem travmatik yaşantıların, bireyin kimlik gelişimi ve duygusal işlevselliği üzerinde dolaylı yollardan psikolojik sorunlara zemin hazırlayabileceğini göstermektedir.

Aytaç-Alp (2019) tarafından gerçekleştirilen bu çalışma, üniversite öğrencileri örnekleminde olumsuz çocukluk çağı yaşantılarının suçluluk, utanç duyguları ve benlik saygısı ile olan ilişkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmaya 282 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırmada incelenen değişkenleri ölçmek için "Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği", "Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği", "Utanç ve Suçluluk Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma bulguları, çocukluk çağı travmaları ile benlik saygısı arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki bulunduğunu, buna karşın suçluluk ve utanç duyguları ile pozitif yönlü anlamlı ilişkiler olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca, sosyal yaşamlarını ve kişiler arası ilişkilerini olumsuz değerlendiren bireylerin, bu alanları olumlu değerlendiren bireylere kıyasla çocukluk çağı travma puanlarının anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu bulgular, çocukluk döneminde yaşanan travmatik deneyimlerin, bireyin öz değer algısı ve duygusal işleyişi üzerinde kalıcı etkiler oluşturabileceğini göstermektedir.

2.3. İkili İlişkilerde Çatışma Çözme Becerileri ile İlgili Açıklamalar ve Kuramsal Çerçeve

2.3.1. İkili İlişkiler

İnsan doğası gereği tek başına yaşamaya uygun olmayan bir varlıktır ve bu nedenle yalnızlık hissinden uzaklaşmak için başkalarıyla yakın ilişkiler kurma gereksinimi duyar. Bu gereksinim çoğunlukla bireyin hayatında özel bir öneme sahip olan anne, baba, arkadaşlar ya da romantik partnerlerle kurduğu ilişkiler yoluyla giderilmektedir (Deveci-Şirin ve Bayrakçı, 2020). Hayatın ilk yıllarında aileyle kurulan yakın ilişkiler zamanla genişleyerek dış çevreye yansır ve arkadaşlık ile duygusal ilişkilerde de benzer şekilde kendini göstermektedir (Taylor ve ark., 2003). Yakın ilişkiler, sosyal bir varlık olarak insanın yaşamında temel ve olmazsa olmaz bir yer tutmaktadır (Korkmaz, 2020). Bireyin gelişimi üzerinde ebeveynlerle kurulan yakın ilişkilerin önemli etkiler oluşturduğu bilinmektedir. Yakın ilişkilerin oluşum sürecine bakıldığında bu sürecin ergenlik döneminde başladığı ifade edilebilir. Ergenlik çağındaki bireyler çocuklukta kurdukları ilişkilerden farklı ilişkiler kurma eğilimindedir. Bu dönemde özellikle arkadaşlık ilişkileri ve romantik ilişkiler ön plana çıkmaktadır (Bayhan ve Işıtan, 2010). Bunun yanı sıra bireyin gelişiminde etkili olan bir diğer yakın ilişki türü de ikili ilişkilerdir (Şirin ve Bayrakçı, 2019). Hatfield (1988), ikili ilişkileri tanımlarken tarafların birbirlerinin düşünce, duygu ve davranışlarındaki benzerlikleri ve farklılıkları keşfettiği bir süreç olarak ifade etmiştir.

Romantik ilişki, her iki tarafın da rızasıyla başlayan ve isteğe bağlı olarak sürdürülen bir ilişki biçimi olarak tanımlanır (Collins, 2003; Connolly ve McIsaac, 2011). Romantik ilişkilerin insanlık tarihi kadar eski bir geçmişe sahip olduğu bilinmektedir. İnsanlık tarihine ait halk hikayeleri, edebi eserler ve mitolojik anlatılar incelendiğinde bu eserlerin büyük bir bölümünde romantik ilişkilere dair izlere rastlanmaktadır (Demir, 2021). Romantik ilişkilerin doğru ve sağlıklı bir şekilde yönetilmesi bireylerin kişilik gelişimini ve psikolojik iyi oluşunu olumlu yönde desteklemektedir (Furman ve Collins, 2009). Romantik ilişkiler alanında yürütülen çalışmalarda aşkın yapısını açıklamaya yönelik çeşitli kuramsal modeller geliştirilmiştir. Bu kapsamda, Hatfield ve Walster (1981) tarafından geliştirilen Arkadaşça ve Tutkulu Aşk Kuramı, Rubin'in (1970) Hoşlanma ve Aşk Kuramı ve Sternberg'in (1986) üç bileşenden oluşan Üçgen

Aşk Modeli romantik aşkın farklı boyutlarını anlamada sıkça başvurulan temel kuramlar arasında yer almaktadır.

Hatfield (1988), arkadaşça aşk ile tutkulu aşk arasındaki temel farkın yakınlık kavramı olduğunu belirtmiştir. Yakınlık, bireylerin karşı tarafla samimi ve içten bir ilişki kurma çabası olarak tanımlanır (Sternberg, 1986). Moss ve Schwebell (1993) ise romantik ilişkileri beş temel faktör üzerinden açıklamışlardır: bağlanma, duygusal yakınlık, bilişsel yakınlık, fiziksel yakınlık ve karşılıklılık.

Rubin'in Hoşlanma ve Aşk Kuramı, aşk kavramını üç temel öğe üzerinden açıklamaktadır. İlk öğe olan yakınlık, bireylerin derin ve samimi ilişkiler kurma isteğini ifade etmektedir. Gözetme, kişinin kendi mutluluğundan çok karşısındaki bireyin mutluluğunu önemsemesi anlamına gelmektedir. Son olarak bağlanma ise birlikte vakit geçirme arzusu ve karşı taraftan duygusal destek alma ihtiyacını kapsamaktadır (Rubin, 1970).

Sternberg (1988), aşkın üç temel öğeden oluştuğunu ve bu öğelerin bir araya gelerek bir üçgen oluşturduğunu varsayarak Üçgen Aşk Modelini geliştirmiştir. Bu öğelerden tutku, fiziksel çekim, cinsellik ve beğenme gibi güdüsel duyguları içermektedir. Yakınlık ise bireyin kendini açması, ilişkideki paylaşımlar, bağlılık ve duygusal yakınlık gibi unsurları kapsamaktadır. Son öğe olan karar ve bağlılık, aşkın sürdürülebilirliği ile ilgilidir; kısa vadede bireyin diğer kişiye âşık olduğu kararını, uzun vadede ise bu ilişkiyi devam ettirme kararlılığını ifade etmektedir.

Berscheid ve Peplau'ya (1983) göre, ikili ilişkiler üç temel özellikle açıklanmaktadır: bağlanma, sevgi ve aşk gibi duygular; bireyin psikolojik ihtiyaçlarının karşılanması ve karşılıklı bağımlılık. (Korkmaz, 2020). Collins (2003), romantik ilişkiyi diğer ilişki türlerinden ayıran beş temel özelliği vurgulamıştır. İlk olarak katılım, bireylerin flört edip etmediğini, flört sürecinin yaş, süre ve sıklığını kapsamaktadır. İkinci özellik olan eş seçimi, partner olarak tercih edilen kişinin sahip olduğu niteliklerle ilgilidir. Üçüncü olarak, ilişki içeriği, bireylerin birlikte geçirdikleri zamanı nasıl değerlendirdiklerini ve hangi aktiviteleri yaptıklarını ifade etmektedir. İlişki kalitesi ise partnerlerin birlikteyken yaşadıkları olumlu ve faydalı deneyimleri tanımlamaktadır. Collins (2003), ilişkinin bilişsel ve duygusal süreçlerini, bireyin kendisine, partnerine ve ilişkisine yönelik geliştirdiği duygusal tepkiler, beklentiler, algılar ve zihinsel şemalar olarak tanımlamaktadır.

Connolly ve Goldberg (1999), romantik ilişkilerin dört temel evreden geçtiğini ifade etmektedir. İlk aşama ilişkiyi başlatma evresidir ve bu dönemde fiziksel çekim ve arzu ön plana çıkmaktadır. İkinci aşama olan yakın ilişki sürecinde bireyler partnerlerinin arkadaş çevresine dahil olarak ilişkilerini derinleştirmektedir. Üçüncü aşama ise samimi romantik ilişkiler evresidir. Bu dönemde flört etme süreci başlar, duygusal bağlar güçlenir ve cinsel yakınlaşmalar da gerçekleşebilir. Arnett'e (2000) göre, bireyler genellikle ilk flört deneyimlerini ergenlik döneminde yaşamaktadır ancak birçok toplumda reşit olmadan ya da evlilik öncesinde flört edilmesine izin verilmez. Bu durum bazı kültürlerde romantik ilişkilerin belirli aşamalarının atlanarak deneyimlenmesine neden olabilmektedir. İlişkinin son aşaması olan bağlılık dönemi, uzun süreli bir evreyi temsil eder. Bu süreçte bireyler arasında fiziksel çekim ve birlikte olma isteği güçlenir. Aynı zamanda bu derin bağlılık duygusu kimi zaman evlilikle sonuçlanabilir (Korkmaz, 2020).

Saraç ve ark., (2015) üniversite öğrencileri ile gerçekleştirdiği çalışmada ilişki türü ile romantik ilişki doyumu arasındaki bağlantı incelenmiştir. Araştırma bulguları, sözlü veya nişanlı bireylerin ilişkilerinde hissettikleri doyumun, flört evresinde olan bireylere kıyasla daha yüksek olduğunu göstermiştir. Flört süreci, diğer ilişki aşamalarına kıyasla daha erken bir dönem olduğundan, bireyler bu evrede daha fazla sorunla karşılaşma eğiliminde olabilirler. Henüz kriz durumlarının aşılmadığı bu evrede partnerler arasındaki bağlılık tam anlamıyla oluşmamış olabilir ve taraflar güç dengesi kurma yarışına girebilirler (Saraç ve ark., 2015).

2.3.2. Çatışma ve Çatışma Çözme

Çatışma, iki kişi arasındaki farklı beklenti, niyet ve algılardan kaynaklanan bir anlaşmazlık olarak tanımlanmaktadır. Aynı zamanda bir davranışın diğer bir davranışla çakışması, onu engellemesi, bozması veya bazen etkisiz hale getirmesi durumunda ortaya çıkan bir uyuşmazlık olarak da ifade edilmektedir (Messman ve Mikesell, 2000). Çatışma kavramına farklı bir bakış açısı sürecin taraflardan birinin, kendi eylemlerinin karşı taraf tarafından engellendiğini fark ettiğinde başlaması şeklinde tanımlanmıştır (Greef ve Bruyne, 2000). Günlük yaşamda bireylerin deneyimleri, inançları, hayata bakış açıları, değerleri ve algıları gibi birçok konuda farklılık göstermesi, anlaşmazlıklara yol açabilmekte ve bu anlaşmazlıklar çatışma konusu olarak karşımıza çıkabilmektedir (Helvacıoğlu ve Bülbül, 2022). Kişilerarası

ilişkilerde çatışmaların çeşitli sebeplerden kaynaklanabileceğini belirtmektedir. Taraflardan birinin bireyin değerleri ya da çıkarlarıyla örtüşmeyen bir davranışta bulunması, bireyin hedeflerine ulaşamaması, taraflardan birinin üstünlük kurma çabası ve bunun ayrıcalık gibi algılanması ya da tarafların birbirine karşı yaptıkları eylemler açısından bağımlı hale gelmeleri, çatışma durumlarının ortaya çıkmasında etkili faktörler arasında yer alabilmektedir (Rahim, 2002). Çiftler arasındaki çatışma anlarında tercih edilen çözüm stratejileri, ilişkinin genel işleyişi ve doyumu üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. İş birliğine dayalı ve yapıcı yaklaşımlar olumlu sonuçlar doğurabilirken; çatışmadan kaçınma, saldırgan tutumlar sergileme ya da boyun eğici davranışlar gösterme, ilişki doyumunu olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Mayer (2012), çatışmayı bir duygu, bir anlaşmazlık, çıkarların uyuşmaması ya da dünya görüşlerindeki farklılıkların sonucu olarak ortaya çıkan bir durum veya bu davranışların tümünü kapsayan bir süreç olarak değerlendirmektedir. Çatışma bilişsel, duygusal ve davranışsal boyutlarda ortaya çıkabilmektedir. Bilişsel çatışma ise bireyin kendi ihtiyaçları, değerleri veya çıkarları ile karşı tarafın ihtiyaçları, değerleri ve çıkarları arasında bir uyumsuzluk algıladığında meydana gelmektedir (Mayer, 2012).

Mayer (2012) çatışmanın duygusal ve davranışsal boyutlarına dikkat çekmektedir. Duygusal çatışma açıkça ifade edilmeyen öfke, korku veya üzüntü gibi yoğun duyguların çatışmaya yol açmasıyla ortaya çıkmaktadır. Davranışsal çatışma ise bireyin ihtiyaçlarına müdahale edildiğini hissettiğinde, duygularını ve algılarını açıkça dile getirmesi ya da ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırken engellenmesi sonucunda meydana gelmektedir. Bu tür davranışlar, uzlaşmacı ve yapıcı olabileceği gibi düşmanca ve saldırgan bir tutum da sergileyebilir.

Troupe (2008), çatışmanın genellikle tüm ilişkilerde mevcut olduğunu ve kaçınılmaz bir durum olarak kabul edildiğini belirtmiştir. Gottman (1993) ise, tarafların gerçek bir yakınlık sağlayabilmesi için çatışmanın yaşanmasının gerekli olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca ikili ilişkilerde çatışmanın yapıcı başa çıkma yöntemleriyle ele alınmasının ilişkiyi olumlu yönde etkileyebileceğine dikkat çekilmiştir. Bu doğrultuda bireylerin ilişkilerinde sağlıklı bir şekilde çatışmaları çözmeleri gerçek bir yakınlık kurmaları açısından büyük önem taşımaktadır.

Mayer'in (2012) ortaya koyduğu Çatışma Tekerleği, çatışma durumlarını daha detaylı bir şekilde analiz etmeye önemli ölçüde katkı sunmaktadır. Tekerleğin merkezinde yer

alan ihtiyaçlar, bireyin hayatta kalmak için duyduğu temel gereksinimleri, çıkarlarını ve kimlik arayışını ifade etmektedir. Merkezin çevresindeki halkada iletişim, duygular, değerler, içinde bulunulan yapılar ve bireysel öykü yer alırken; en dış halkada ise güç, kültürel yapı, bilgi düzeyi ve kişilik unsurları bulunmaktadır. Mayer (2012), dış çemberde yer alan kavramların diğer tüm öğeleri içine aldığını ve çatışmaya yol açan bu unsurların aynı zamanda çatışmanın çözüm sürecinde de önemli bir rol oynadığını belirtmektedir.

Şekil 2. Çatışma Tekerleği

Kaynak: Mayer, 2012, s. 128

Mayer'in (2012) geliştirdiği çatışma tekerleği modeli, çatışmaların yalnızca kişiler arası anlaşmazlıklardan ibaret olmadığını, çok boyutlu bir yapıya sahip olduğunu vurgulamaktadır. Bu model, çatışma çözüm sürecinde yalnızca davranışsal değil; aynı zamanda duygusal, algısal ve yapısal öğelerin de göz önünde bulundurulması gerektiğini öne sürer (bkz. Şekil 2).

Çatışma Tekerleği modelinde tekerleğin merkezine ihtiyaçları yerleştirmiştir.

İhtiyaçlar, çatışmalar dahil insan davranışlarının temelinde önemli bir rol oynadığını belirtmiştir. Mayer, çatışma sürecinde üç temel ihtiyaç türü tanımlamaktadır. İlk olarak, hayatta kalma ihtiyaçları yemek, barınma, giyinme ve güvenlik gibi temel fizyolojik gereksinimleri kapsamaktadır. İkinci olarak kimlik ihtiyaçları, bireyin anlam arayışı, aidiyet, yakınlık ve özerklik isteğini ifade etmektedir. Son olarak çıkarlar ise kalıcı, prosedürel ve psikolojik gereksinimlerin karşılanmasını içermektedir. Mayer (2012), bu ihtiyaçların çatışma sürecinde belirleyici bir rol oynadığını vurgulamaktadır.

***İletişim*,** Çatışma Tekerleği'nde ihtiyaçlar halkasının ardından gelen ikinci halka olarak tanımlamıştır. İletişim, çatışmanın ortaya çıkmasında kaynak olabileceği gibi çatışmanın çözümünde de önemli bir rol oynayabilir. Çoğu zaman çatışmalar mevcut iletişime değil iletişimden çıkarılan varsayımlara dayalı eylemler nedeniyle şiddetlenmektedir. Etkili iletişim, bireylerin açık ve doğrudan bir etkileşim kurmasıyla mümkündür. Bu etkileşim süreci tarafların mesajlarını açık ve anlaşılır biçimde ifade etmeleri ve karşı tarafın bu mesajları doğru şekilde anlamasıyla mümkün olmaktadır (Mayer, 2012). Yoğun çatışmalara rağmen sağlıklı iletişim kurmaya yönelik çaba son derece önemlidir çünkü iletişim en şiddetli çatışmaların bile aşılmasında kullanılabilecek en etkili araçlardan biridir (Rosenberg, 1970).

***Duygular*,** Çatışma Tekerleği'nde ihtiyaçların ardından gelen ikinci bileşen, çatışmalarda hem bir neden hem de çözüm aracı olarak rol oynayan unsurdur. Mayer (2012), duyguları tanımlarken bunların çatışmaya "yakıt sağlayan enerji" olduğunu belirtmiştir. Mayer'e göre, bireyler ihtiyaçlarını karşılamak konusunda daha rasyonel ve odaklanmış hareket ettiklerinde birçok çatışmanın ortaya çıkmasının önlenebileceğini veya mevcut çatışmaların şiddetinin azalabileceğini ifade etmiştir.

Duygular, bireylerin davranışları üzerinde güçlü bir etki yaratırken çatışma anlarında da cesaret, güç ve enerji sağlamada önemli bir rol oynamaktadır. Ancak duyguların doğrudan ve kontrolsüz şekilde ifade edilmesi çatışmanın daha da şiddetlenmesine yol açabilir. Çatışma anında yoğun duygularla başa çıkabilmek için duyguların açık ve net bir şekilde dile getirilmesi ve karşı tarafın duygularına empatik bir yaklaşım sergilenmesi büyük önem taşımaktadır (Rosenberg, 2003).

Duygular, çatışmaya enerji katarken aynı zamanda çatışmanın şiddetini azaltma konusunda da etkili olabilir. Bunun nedeni insanın doğası gereği ilişki kurma, onaylanma ve kabul edilme ihtiyacının yıkıcı duygular kadar güçlü bir motivasyon kaynağı olmasıdır (Mayer, 2012).

Değerler, Çatışma Tekerleği'nde ihtiyaçları çevreleyen çemberde yer alan ve çatışmada kaynak ve çözüm sunan üçüncü bileşendir (Mayer, 2012). Çatışmanın algılanma ve tanımlanma biçiminin bireyin temel inanış ve değerleriyle yakından ilişkili olduğunu belirtmektedir. Bireyler, değerlerine yönelik bir saldırı algıladıklarında bu durumu aynı zamanda kişiliklerine yönelik bir tehdit olarak da değerlendirebilmektedir (Mayer, 2012).

Kişiler, yaşadıkları durumlarla nasıl başa çıkacaklarını bilemediklerinde veya karşı taraftan gelen bir tehdit hissettiklerinde durumu "doğru ve yanlış" çerçevesinde uç noktalarda değerlendirebilirler. Bu durum kimi zaman bireyin düşüncelerini katılaştırarak bakış açısını daraltabilirken kimi zaman da onu doğru olduğuna inandığı yolda ilerlemesi için motive edebilmektedir. Değerlerin doğru ve olumlu biçimde tanımlanması halinde ortaya çıkan çatışmaların daha yapıcı bir şekilde yönetilebileceği belirtilmektedir (Mayer, 2012).

Etkileşim İçinde Olunan Yapılar, Çatışma Tekerleği'nde ihtiyaçlar halkasını saran ve hem çatışmanın kaynağı hem de çözüm yolu olabilen dördüncü unsurdur. Mayer (2012), çatışmanın yapısal bileşenlerinin kaynakların erişilebilirliği, karar alma süreçleri, zaman sınırlamaları, yasal gereklilikler, iletişim süreçleri ve fiziksel çevre gibi unsurları kapsadığını belirtmiştir. Bireyler, uzlaşmaya açık olsalar dahi içinde bulundukları yapısal koşullar nedeniyle çatışmaya girebilmektedir. Bu nedenle çatışma durumlarını analiz ederken yapısal faktörlerin de dikkate alınması büyük önem taşımaktadır (Mayer, 2012).

Öykü, Çatışma Tekerleği'nde ihtiyaçlardan sonra gelen halkada yer alan ve çatışmalara sebep olan ve çözüm sunan son bileşendir (Mayer, 2012). Çatışmanın bireylerin geçmiş deneyimleri, bulundukları yapının özellikleri ve çatışma konusunun öyküsel bağlamı ile değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Çünkü bu unsurlar çatışma durumunun nasıl algılandığı ve yönetildiği üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Mayer,2012),

Genel Bağlamsal Faktörler**,** Mayer'in (2012) Çatışma Tekerleği modelinde en dış halkada yer almakta ve çatışmanın daha detaylı incelenebilmesi için önemli bir bileşen olarak görülmektedir. Bu unsurlar; kültür, güç, kişilik yapıları ve bilgi gibi çeşitli değişkenleri içermektedir.

Kültür**,** bireylerin iletişim biçimlerini, yaşantılarını aktarma yollarını, duygularını ifade etme tarzlarını, değer yargılarını ve çatışmanın gerçekleştiği yapıyı doğrudan şekillendiren bir etkendir. Tüm bu unsurlar kültürden etkilenerek şekillenmektedir.

Güç, bağlamsal faktörlerden biri olarak bireylerin kişisel tarzlarının ve kişilerarası etkileşimlerin bir sonucu olarak değerlendirilmektedir.

Kişilik, oldukça geniş bir kavram olup bireylerin çatışma sırasında nasıl bir tutum sergileyeceğini etkiler. Kişilik özellikleri, bireyin çatışmaya katılmayı mı yoksa çatışmadan kaçınmayı mı tercih edeceğini belirlemektedir.

Son olarak bilgi de bağlamsal faktörler arasında yer almaktadır. Bilgi, doğrudan bir çatışma kaynağı olmasa da bilginin nasıl değerlendirildiği ve kullanıldığı çatışmanın gidişatını önemli ölçüde etkileyebilmektedir.

Mayer (2012), çatışmanın olumsuz bir durum olarak görülmemesi gerektiğini aksine bireylerin ve toplulukların gelişimi için önemli ve gerekli bir unsur olduğunu vurgulamaktadır. İnsanlar sosyal varlıklar olarak yaşamın çeşitli alanlarında çevreleriyle sürekli etkileşim içindedir ve bu etkileşim sürecinde çatışmaların ortaya çıkması kaçınılmaz bir durumdur. Mayer'e (2012) göre, hiç çatışma yaşamamaktan ziyade ortaya çıkan çatışmaları sağlıklı bir şekilde yönetmek ve bu süreçten değerli sonuçlar elde etmek daha önemlidir.

Çatışma çözme, tarafların aralarındaki uyumsuzlukları gidermek amacıyla çaba sarf ettikleri bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Sweeney ve Carruthers, 1996). Rahim (2002), çatışma çözümünü, çatışmanın hafifletilmesi ya da tamamen sona erdirilmesi süreci olarak tanımlamaktadır. Çatışma durumlarında uzlaşmayı ön planda tutan bireyler karşı tarafla olan ilişkilerinde farklılıklardan ziyade ortak noktaları vurgulayarak çözüm arayışına girmektedir. Bu kişiler diğerlerine karşı daha duyarlı ve daha az önyargılı bir tutum sergileyerek problemin çözüm sürecini kolaylaştırmaktadır (Graziano ve ark., 2007).

Goldstein (1999), çatışma çözümünde etkili olabilecek beş ayrı iletişim biçimine dikkat çekmektedir. Bu tarzlar; yüzleşme, genel ya da özel davranış sergileme, yakınlaşma ya da kaçınma, kendini ifade etme ve duyguların dışa vurumu şeklinde sıralanmaktadır. Yüzleşme, çatışma sürecini başlatan ilk adım olup bu adımla birlikte çatışma durumu ortaya çıkmaktadır. Goldstein'a (1999) göre, genel davranışlar belirli bir duruma bağlı olmaksızın her ortamda rahatlıkla gösterilebilirken özel davranışlar ise daha çok bireyin kişisel alanında ya da aile gibi sınırlı ve özel bağlamlarda ortaya çıkan tutumlardır. Çatışmaya yönelik tutumlar incelenirken yapıcı ve uzlaşmaya dayalı bir yaklaşımla çatışmaya yönelme biçimi öncelikli olarak değerlendirilmektedir. Goldstein (1999), kaçınmacı tarzın bireylerin problemi görmezden gelerek yüzleşmekten kaçınmasına ve çözüm sürecinden uzaklaşmasına yol açtığını

belirtmektedir. Sorunların çözümünde yaklaşma davranışı daha etkili ve işlevsel bir yaklaşım sunarken kaçınma davranışı ise çözüm sürecini güçleştirmektedir. Kendini açma, bireyin duygularını ihtiyaçlarını ve beklentilerini açık ve net bir biçimde ifade etmesi anlamına gelmektedir (Goldstein, 1999). Goldstein (1999), çatışmanın çözümünde bireyin kendisini açık ve net bir şekilde ifade etmesinin önemli bir rol oynadığını vurgulamaktadır. Duygusal ifade bireylerin duygularını kendilerini rahat hissettikleri ölçüde dile getirmelerini ifade etmektedir. Bazı bireyler duygularını konuşarak rahatça aktarabilirken bazıları bu konuda zorluk yaşayabilir. Çatışmanın daha yapıcı ve sağduyulu bir biçimde sürdürülebilmesi için tarafların duygularını birbirlerine açık ve net bir şekilde aktarmaları gereklidir (Goldstein, 1999). Duyguların bastırılması ya da açıkça dile getirilmeden birikmesi zamanla ilişkide iletişim sorunlarına, duygusal uzaklığa ve artan gerginliğe zemin hazırlayabilir. Bu süreç, çatışmaların süreklilik kazanmasına ve ilişki doyumunun düşmesine yol açabilmektedir.

Gottman ve Levenson (1992), çatışmanın sağlıklı bir şekilde çözülmesinin tüm görüş farklılıklarının tamamen ortadan kaldırılmasından ziyade çatışma sürecinin doğru yönetilmesine bireylerin bu süreçte sergiledikleri tutumlara ve sağlanan anlaşmalara bağlı olduğunu ifade etmektedir. Yakın ilişkilerde, tarafların ihtiyaç ve ilgi alanlarının uyuşmadığı durumlarda ortaya çıkan çatışma genellikle ilişkiden alınan doyumla bağlantılıdır. Kurdek (1995) ve Peterson (1983) gibi bazı araştırmacılar çatışmanın çözümünde kullanılan stratejilerin, ilişkideki doyumun en önemli belirleyicilerinden biri olduğunu ifade etmektedir. Gottman ve Levenson (1992), ilişki doyumunun azalmasının, ilişkinin bozulma sürecinin bir göstergesi olduğunu ve bu nedenle çatışma yönetiminin ilişkinin sağlıklı bir şekilde devam etmesi için önemli olduğunu vurgulamaktadır. Eşlerin etkileşimden kaçınmaları, duygularını olumsuz bir şekilde ifade etmeleri, aşırı savunmacı bir tutum sergilemeleri veya tartışmadan kaçınmaları, düşük evlilik doyumu ile ilişkilendirilmiştir ve bu durumun boşanmaya yol açabileceği öngörülmektedir (Gottman ve Levenson, 1992).

Öner-Koruklu'ya (2010) göre çatışma çözme süreci sekiz adımda gerçekleşmektedir:

1. Olumlu bir ortam oluşturmak
2. Algıları netleştirmek
3. Bireysel ve ortak ihtiyaçları belirlemek.
4. Olumlu bir bakış açısı geliştirmek

5. Sorunu netleştirmek için ayrıntılı bilgiler vermek
6. Soruna yönelik etkili çözüm seçeneklerini belirlemek
7. Tanımlanan çözüm yolları arasından en uygun olanını seçmek
8. Uzlaşan iki tarafın karara vararak anlaşma sağlaması

Bu adımlar, çatışma çözme sürecinin etkili bir şekilde ilerlemesini sağlamaktadır.

2.3.3. Çatışma Çözme Becerileri- Çatışma Çözme Stratejileri

Bireylerin karşılaştıkları sorunları nasıl ele aldıkları ve çatışma anında sergiledikleri tepki türlerini tanımlar. (Cann ve ark., 2008). Kişiler arası ilişkilerde ilgi ve ihtiyaçların uyumsuzluğundan kaynaklanan çatışmalara verilen tepkiler bireylere göre farklılık göstermektedir. Bu çatışmalara karşı sergilenen yapıcı tutumlar, problemi çözmeye yönelik bir yaklaşım sunarken olumsuz tavırlar ise sorunu daha da karmaşık hale getirip içinden çıkılamaz bir duruma sokabilir. (Taluy, 2018). Çatışma, yaşamın doğal bir yönü olarak görülmekte ve ikili ilişkilerde ortaya çıkması kaçınılmaz bir durum olarak değerlendirilmektedir. Çatışma karşısında çiftlerin nasıl başa çıktıkları çatışmanın yıkıcı veya yapıcı sonuçlarını etkileyebilir. Çatışma sonucunda ortaya çıkan tüm olumlu ve olumsuz durumlar çatışmanın çözülmesinde benimsenen yaklaşımla doğrudan ilişkilidir. (Basım ve ark., 2006).

Arslan (2005), çatışmayı esas olarak bir problem durumu şeklinde değerlendirmektedir. Bireyler karşılaştıkları problemlere farklı şekilde tepki verirler ve bu tepkiler kişilerin problemi algılama biçimlerine göre değişir. Bazı kişiler çatışmadan kaçınarak sorunu görmezden gelirken diğerleri daha saldırgan bir şekilde tepki verebilir. Bununla birlikte bazıları problemi çözmek için daha uzlaşmacı bir yaklaşım sergileyebilir. İnsanların problemi nasıl ele alacağı çözüm sürecinde önemli bir rol oynar (Arslan, 2005). Uzlaşmacı bir yaklaşım çözümü kolaylaştırırken saldırgan ve kaçınmacı tutumlar problemi daha da zorlaştırabilir.

Johnson ve Johnson (1991), bireylerin çatışma anlarında benimsedikleri tutumlara göre beş farklı hayvan figürüyle temsil edilen stratejiler tanımlamıştır. Kişinin hangi stratejiyi tercih edeceği ise hedeflerine ulaşma isteğine ve ilişkiye verdiği öneme bağlı olarak değişkenlik gösterebilir. Bu stratejiler şu şekildedir:

- Baykuş (Yüzleşme), Tilki (Uzlaşma), Köpek Balığı (Güç Kullanma), Kaplumbağa (Geri Çekilme), Oyuncak Ayı (Yatıştırma)

Baykuş stratejisini benimseyen bireyler açısından çatışma çözüm sürecinde temel öncelik; ilişkiyi sürdürebilmek ve tarafların ihtiyaç ve beklentilerini karşılayan yapıcı bir çözüm geliştirebilmektir. Bu hedefe ulaşabilmek için iş birliği büyük bir rol oynar (Johnson ve Johnson, 1991). Bu strateji, empati ve iş birliğine dayalı bir yaklaşım sergiler ve her iki tarafın da kazanım elde edebileceği çözümleri öne çıkarır (Üngüren ve ark., 2009). Tilki stratejisi de iş birliğine dayalı bir yaklaşımdır. Bu yöntemde uzlaşmaya ulaşabilmek için her iki tarafın da belirli fedakarlıklar yapması gerektiği vurgulanır. Bu stratejinin temel özelliği kazanan ya da kaybeden tarafın olmamasıdır (Thomas, Kilmann, 1974). Tarafların eşit olduğu durumlarda en uygun çözüm yolu olarak bu strateji tercih edilebilir (Maktav, 2013). Köpekbalığı stratejisinde, baskın taraf kendi arzularını ön planda tutar ve karşı tarafın ihtiyaçları ile beklentilerine önem vermemektedir. Bu kişiler için çatışmanın nedenini sorgulamak önemli değildir. Genellikle karşı taraf üzerinde baskı kurarak üstünlük sağlamaya ve onun taleplerini engellemeye odaklanırlar (Üngüren ve ark., 2009). Çatışma konusu bir taraf için büyük önem taşıyorsa ve karşı tarafın taleplerinin yerine getirilmesi durumunda kişinin olumsuz etkilenme ihtimali varsa bu stratejinin kullanılması uygun görülebilir. Bu yaklaşım genellikle yönetici pozisyonundaki kişiler ya da teknik konularda karar verme yetkinliğine sahip uzmanlar tarafından tercih edilmektedir (Rahim, 2002). Kaplumbağa stratejisinde, bireyler köpekbalığı stratejisinin aksine, çatışma anında kendi istek ve ihtiyaçlarından feragat ederler. Bu strateji çatışmanın yok sayılması ve sorundan uzak durma eğilimiyle karakterizedir. Bireyler, sorunu çözmek adına aktif bir girişimde bulunmazlar çünkü zamanla kendiliğinden ortadan kalkacağına inanmaktadırlar. Ancak bu yaklaşım problemi çözmek yerine daha da büyümesine yol açabilir. Bununla birlikte çözülmesi zor sorunlarda bu stratejinin kullanılması faydalı olabilir. Bu sayede taraflar zaman kazanarak daha sakin bir şekilde durumu değerlendirme fırsatı bulmaktadırlar (Yeniçeri, 2009). Oyuncak ayı stratejisinde, var olan ilişkiyi korumak esas hedef olarak görülür. Bu stratejiyi benimseyen kişiler ilişkiyi devam ettirebilmek adına kendi beklenti ve gereksinimlerini geri planda tutma eğilimindedir. Uyma davranışı herhangi bir çıkar beklentisine dayalı değildir. Bu kişiler çatışma konusunu önemsizleştirerek veya öznel taleplerini geri planda tutarak problemi çözmeye çalışırlar (Bilgin, 2008).

Şekil 3. Çatışma Çözme Stratejisi

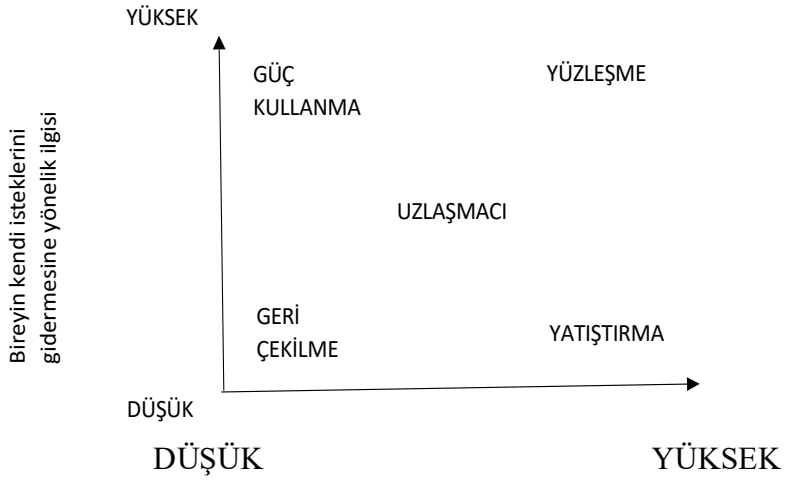

Bireyin karşı tarafın ihtiyaçlarını gidermesine yönelik ilgisi

Kaynak: Taşdemir, 2022, s. 47

Blake ve Mouton (1964), çatışmaları yönetmek için beş ayrı çözüm stilini ortaya koymuştur. Thomas ve Kilmann (1974) ise bu çatışma çözme stillerini iki boyutlu bir çerçevede sınıflandırmıştır. Rahim ve Bonoma'nın (1979) araştırmasına göre, çatışma stilleri bireyin kaygısının yönü ve düzeyine bağlı olarak beş ayrı kategoriye ayrılmıştır. Bu stillerden ilki bütünleşme yaklaşımıdır. Bütünleşme stilinde birey kendi ve karşı tarafın ihtiyaçlarına yüksek derecede kaygı duymaktadır. Sorunu çözmeye ve bilgi paylaşma konusunda açık bir tutum sergiler. Bir diğer stil ise yardımcı stildir. Bu yaklaşımda birey, başkalarının ihtiyaçlarına yüksek düzeyde önem verirken kendi ihtiyaçları konusunda daha düşük düzeyde kaygı duyar. Yardımcı stile sahip bireyler kendi endişelerini göz ardı ederek karşı tarafın kaygılarını gidermeyi öncelikli olarak kabul ederler. Üçüncü stil hâkim tarzdır. Bu yaklaşımda birey kendi çıkarlarına yüksek düzeyde önem verirken karşı tarafın ihtiyaçlarına yönelik kaygısı düşüktür. Kendi taleplerini önceliklendiren bu bireyler, karşı tarafın beklenti ve ihtiyaçlarını dikkate almazlar. Bir diğer çatışma çözme tarzı ise kaçınma stilidir. Bu stilde birey kendi ihtiyaçlarına ve karşı tarafın gereksinimlerine karşı sınırlı düzeyde önem ve hassasiyet gösterir. Bu bireyler çoğunlukla sorumluluk üstlenmekten kaçınır ya da görevlerini başkalarına aktarma eğilimindedir. Uzlaşma stilinde birey kendi ve karşı tarafın ihtiyaçlarına eşit ölçüde önem verir ve her iki taraf için de denge gözeten bir kaygı düzeyi sergiler. Uzlaşmacı tarzda, her iki tarafın da uzlaşı sağlayarak ortak bir paydada birleşebilmesi ve sağlıklı bir karar alabilmesi amaçlanarak fedakarlıkta bulunmaları gerektiği kabul edilir. Çatışma çözme stillerinden hâkim, yardımcı ve kaçınma stilleri

yıkıcı stratejiler olarak; uzlaşma ve bütünleşme ise yapıcı stratejiler olarak tanımlanmaktadır. Yıkıcı stratejiler kullanıldığında bireyler sorunlarını çözmekten uzaklaşarak olumsuz duygular yaşamaktadırlar oysa yapıcı stratejiler tercih edildiğinde taraflar, sorunun çözümüne bir adım daha yaklaşmış gibi hissederler (Deutsch, 1994).

2.3.4. İkili İlişkilerde Çatışma Çözme Becerileri

Çatışmalar, kişilerarası etkileşimlerde ve birebir ilişkilerde kaçınılmaz olarak ortaya çıkan durumlardır. Tarafların bu çatışmalara nasıl yaklaştığı ise ilişkinin yapısı ve işleyişi üzerinde belirleyici bir rol oynar (Taşdemir, 2022). Çatışma yakın ilişkilerin kaçınılmaz bir özelliğidir. Bireyler farklı geçmişlere, aile dinamiklerine, arkadaş çevrelerine, kültürel, manevi ve ilişkisel değerlere, farklı dünya görüşlerine ve karakterlere sahip olabilirler. Bu yüzden her iki tarafı ilgilendiren belirli durumlarda karşıt ve uyumsuz görüşler ortaya çıkabilir bu da çatışmaların yaşanma olasılığını artırır (Cahn, 1992; Madden ve Janoff-Bulman, 1981). Sağlıklı ve mutlu ilişkilerin devamı yaşanan çatışmalara olumlu ve yapıcı bir yaklaşımla müdahale edilmesine bağlıdır. Çatışma çözme yaklaşımları ikili ilişkilerde önemli bir dinamik oluşturur çünkü ilişkilerde sıkça gerilimler yaşanabilir. Bu tür gerilimlerin sağlıklı biçimde giderilebilmesi, çatışma çözme becerilerinin etkili bir şekilde uygulanmasına bağlıdır. Romantik ilişkilerde sorunlar yaşandıkça partnerlerin birbirlerini dinlemeyi bırakmaları ilişkiyi çıkmaza sürükleyebilir. İkili ilişkilerde ortaya çıkan çatışmalarda tarafların önceliği karşı tarafı yenmeye çalışmak değil ona saygı göstermek ve etkili iletişim kurmaya özen göstermek olmalıdır. Çünkü genellikle ilişkilere zarar veren faktör çatışma değil, çatışmanın çözülme şeklidir (Hanzal ve Segrin, 2009).

Glasser ve Glasser (2000), ilişkilerde olumsuzluklara yol açan bazı davranışları şu şekilde sıralamışlardır: Sürekli eleştiri, suçlayıcı tutumlar, şikâyetler, kusur arama, tehditkâr davranışlar, cezalandırma ve manipülatif ödül ya da rüşvet kullanımı. Buna karşılık Glasser ve Glasser (2000), ilişkileri güçlendiren ve olumlu etkiler yaratan davranışlara da dikkat çekmiştir. Bunlar bireyin kendi isteklerini karşılama ve karşı tarafın ihtiyaçlarını anlama ve karşılama yönündeki ilgisini içermektedir. Olumlu ilişkiler kurmada etkili olan davranışlar arasında ise karşı tarafı dinlemek, destek vermek, cesaretlendirmek, saygı göstermek, güven duymak, kabullenici bir tutum sergilemek ve ortaya çıkan sorunları müzakere ederek çözmek yer almaktadır.

Rusbult ve ark., (1982; 1983), eşler arasındaki çatışma durumlarına verilen tepkileri analiz ettikleri çalışmalarında bireylerin çatışmalara yönelik farklı yaklaşımlar benimsediğini ortaya koymuşlardır. Bu yaklaşımlar, etkinlik–edilgenlik ve yapıcılık–yıkıcılık olmak üzere iki temel boyut üzerinden değerlendirilmiş ve elde edilen bulgular doğrultusunda çatışma tepkileri dört kategori altında sınıflandırılmıştır. Bu tepkiler, Hirschman'ın (1970) örgütsel modelinden esinlenerek oluşturulmuştur. Albert Hirschman (1970), EVLN modelinde çalışanların, müşterilerin veya vatandaşların çatışmalara çıkış ve konuşma olmak üzere iki farklı tepki tarzı gösterdiğini ileri sürmüştür. Rusbult ve ark., (1983), Hirschman'ın tanımladığı yaklaşımları temel alarak gerçekleştirdikleri ölçek geliştirme çalışmalarında yok sayma yaklaşımını da ekleyerek çalışmayı daha kapsamlı hale getirmişlerdir. Rusbult (1983), romantik ilişkilerde yaşanan çatışma ve memnuniyetsizlikleri, yapıcı-yıkıcı ve etken-edilgen olmak üzere iki temel boyut altında incelemiştir. Bu boyutların etkileşimi dört farklı davranış biçimini ortaya koymuştur: çıkış, konuşma, bağlılık ve yok sayma. Bu davranış tiplerinden konuşma ve bağlılık, sorunların yapıcı bir şekilde çözülmesine yönelik olumlu tepkiler olarak kabul edilirken çıkış ve yok sayma (ihmal) yıkıcı davranışlar kategorisine girmektedir (Rusbult ve ark., 1982; Rusbult ve ark., 1986). Bu çalışmada çıkış, ikili ilişkilerde tarafların ilişkiyi sonlandırması ve iletişimi durdurması anlamına gelmektedir. Bu tutum etkili ancak yıkıcı bir yaklaşımı yansıtmaktadır. Konuşma yaklaşımında birey sorunu çözme konusunda istekli bir tutum sergiler ve yaşanan problemi diyalog yoluyla aşmayı ve çözüm bulmayı amaçlar. Hatta bireyler gerektiğinde profesyonel destek almaya bile açıktır. Bu yaklaşım etkili ve olumlu bir yöntem olarak değerlendirilmektedir. Bağlılık stilinde taraflar aralarındaki bağı sürdürürler ancak sorunla doğrudan yüzleşmekten ve onu çözmekten kaçınırlar. Bu yönüyle bu tarz pasif fakat yapıcı bir yaklaşım olarak nitelendirilebilir. Yok sayma tutumunda yalnızca sorunla yüzleşmekten kaçınılmaz aynı zamanda ilişki bağı da zarar görür ve taraflar birbirlerine incitici ifadeler kullanabilir. Bu yaklaşım pasif ve yıkıcı bir tarz olarak tanımlanır (Taluy, 2018).

Romantik ilişkilerde çatışma çözme tepkilerini analiz eden araştırmacılar konuşma, bağlılık, çıkış ve yok sayma şeklinde dört temel tepki tipolojisini kullanmışlardır. Araştırmalar (Morrow ve ark., 1986; Agnew ve ark., 1998), partnerlerin sorunlara yıkıcı tepkiler olan çıkış ve yok sayma yerine yapıcı tepkiler olarak bilinen konuşma ve bağlılık vermesinin ilişkiden daha fazla doyum sağlamak ve ilişkiye yatırım

yapmakla bağlantılı olduğunu ortaya koymuştur. Ancak etken tepkiler olan konuşma ve çıkış tepkilerinin bazı durumlarda çatışmanın şiddetini artırabileceği de belirtilmiştir. Öte yandan yapıcı tepkiler kategorisindeki konuşma ve bağlılık davranışlarının olumlu etkiler yaratabileceği ve yüksek ilişki doyumuna katkı sağlayabileceği vurgulanmıştır. Ayrıca daha önce ilişkilerinden doyum sağlayan partnerlerin bu doyumu yeniden kazanmak amacıyla yapıcı adımlar atma eğiliminde oldukları görülmüştür. Buna karşılık yıkıcı tepkiler olan çıkış ve yok sayma davranışlarının daha az olumlu sonuçlar doğurduğu tespit edilmiştir (Rusbult ve ark., 1982; Rusbult ve ark., 1986).

Vuchunic (1987), çiftlerin aralarındaki çatışmaları sona erdirmek için kullandıkları teknikleri dört başlıkta açıklamıştır: itaat, uzlaşma, sonraya bırakma ve geri çekilme. İtaat yaklaşımında, taraflardan biri düşüncesinden geri adım atarak partnerinin görüşünü benimser ve bu şekilde çatışma sona erer. Uzlaşma her iki partnerin de istek ve hedeflerinden taviz vererek sorunu çözmeye çalışmasını içerir. Sonraya bırakma durumunda fikirler net bir şekilde ifade edilmeden ve sorun çözülmeden çatışma sonlandırılır. Geri çekilme ise tartışma sırasında taraflardan birinin ortamdan ayrılması veya sessiz kalmasıyla çatışmanın sona erdirilmesidir (Taşdemir, 2022). Rusbult ve ark., (1991), uyum sağlama davranışı gösteren bireylerin genellikle ilişkilerine daha güçlü bir bağlılık hissettiklerini geçmişte ilişkilerinden doyum sağladıkları için bu doyumu yeniden elde edebileceklerine dair umutlu olduklarını uyum sağlamaktan başka bir seçeneklerinin olmadığını düşündüklerini ve ilişkilerine daha fazla yatırım yaptıklarını ortaya koymuştur. Bu bireylerin partnerlerini ve ilişkilerini hayatlarının merkezi haline getirdikleri ve yaşamlarına anlam katmanın partnerle olan ilişkileriyle doğrudan bağlantılı olduğuna inandıkları için uyum sağlama konusunda daha istekli oldukları belirlenmiştir. Ayrıca Rusbult ve ark., (1991) tarafından uyum sağlama istekliliğinde cinsiyet farklarının genellikle tutarlı olmadığı tespit edilse de farklılık görüldüğünde kadınların erkeklere kıyasla daha fazla uyum gösterme eğilimi sergiledikleri bulunmuştur (Gbadamosi ve ark., 2014).

Gottman (1994; 1999), yaptığı çeşitli araştırmalar sonucunda çiftler arasındaki çatışma türlerini tanımlamıştır. Gottman'a göre çatışmaların etkili biçimde yönetilebilmesi için bireylerin sorunlarını net biçimde dile getirmeleri büyük önem taşımaktadır. Gottman (1994), eleştirellik, savunmacılık, küçümseme ve duvar örme davranışlarını Mahşerin Dört Atlısı olarak adlandırmıştır. Bu davranışların ilişkilerde negatif etkiler yaratarak

yıkıcı sonuçlara yol açabileceği belirtilmiştir. Ayrıca bu tür olumsuz davranışların daha çok uzun vadeli ve sağlıklı bir ilişki dinamiği kuramayan çiftlerde daha sık görüldüğü vurgulanmıştır (Gottman, 1994). Gottman'ın Mahşerin Dört Atlısı olarak tanımladığı kavramlardan ilki olan eleştirellik, bireyin partnerine yönelik olarak sürekli bir kusur veya yanlış bir özellik taşıdığını ima eden ifadeler kullanması anlamına gelmektedir. Bu tür bir yaklaşım karşı tarafın savunmaya geçmesine yol açarak çatışmanın daha da şiddetlenmesine neden olabilir (Gottman ve Silver, 1999). Savunmacılık, Mahşerin Dört Atlısı kavramları arasında yer alan bir diğer davranış biçimi olup bireyin kendisini algıladığı bir suçlamaya karşı savunmaya geçme çabasını ifade etmektedir. Bu tutum yaşanan sorunun sorumluluğunu kabul etmeme eğilimini de içerdiğinden ilişkilerdeki çatışmaları çözülmez hale getirebilmektedir (Gottman ve Silver, 1999). Aşağılamak, Mahşerin Dört Atlısı kavramlarından biri olarak, kişinin kendisini partnerinden üstün görmesi ve bu durumu özellikle çatışma anlarında karşı tarafa hissettirmesi şeklinde tanımlanmaktadır. Bu davranış ilişkideki dengeyi bozarak çatışmaları daha da derinleştirebilir. Bu modelde yer alan son unsur olan duvar örme ise, bireyin etkileşimden tamamen uzaklaşması durumunda ortaya çıkar. Bu kişiler, sözel olmayan yollarla partnerlerini dinlemediklerini ve iletişim kurmaya kapalı olduklarını göstererek iletişimi engellerler. Bu tutum ilişkilerdeki çatışma çözme çabalarını etkisiz hale getirerek sorunların çözülmesini daha da zorlaştırır (Gottman, 1999).

Mutlu bir evlilik sürdürebilmek için Gottman ve Silver (1999), beş temel problem çözme yöntemine dikkat çekmiştir. Bu yöntemlerden ilki olan psikolojik yatıştırma, evlilikte bireylerin kendilerini güvende hissetmelerini sağlamayı hedefler ve diğer dört yöntemin temelini oluşturur. İkinci yöntem ise, çatışmalara yumuşak bir başlangıç yaparak tartışmaları daha yapıcı bir şekilde başlatmayı içerir. Üçüncü yöntem olan onarım, çatışma sürecinde önemli bir rol oynar ve tartışmaların daha sağlıklı bir şekilde devam etmesine yardımcı olur. Taşma ve kendini yatıştırma yöntemi ise, partnerlerin çatışma sırasında duygusal olarak aşırı yüklendiğini ve dayanma sınırına ulaştığını fark ettiklerinde kendilerini sakinleştirip tartışmayı geçici olarak durdurmayı sağlar. Son yaklaşım ise etkiyi kabul etme çiftlerin, çatışma konularında birbirlerini anlamaya ve karşılıklı olarak kabul edebilecekleri noktalar bulmaya çalışmasını hedeflemektedir (Gottman ve Silver, 1999).

2.3.5. İkili İlişkilerde Çatışma Çözme Becerilerinin İlişki Doyumundaki Rolü

İlişkide yaşanan duygusal, bilişsel ve motivasyonel değişimlerin, olumsuz duygular, kırgınlık, öfke ve kızgınlık gibi tepkilere dönüşmesini önlemek için partnerle empati kurulması gerektiği belirtilmektedir (Perrone-McGovern ve ark., 2014). Çatışma çözümünde empati kadar önemli olan bir diğer özellik de uzlaşmacı bir tutum sergilemektir. Araştırmalara göre uzlaşmacı bireyler, uzlaşmacı olmayanlara kıyasla çevrelerindeki insanlar tarafından daha çok beğenilmekte ve daha olumlu değerlendirmelere tabi tutulmakta (Graziano ve Tobin, 2009) çünkü uzlaşmacı bireyler, diğer insanlarla olan farklılıklarına odaklanmaktan ziyade ortak noktalar bulmaya çalışır ve başkalarına daha az önyargıyla, daha fazla empatiyle yaklaşma eğilimi gösterirler (Graziano ve ark., 2007).

Literatürde çatışma çözümü üzerine yapılan araştırmalar uzlaşmacı bireylerin ilişkilerinde daha az çatışma yaşadıklarını ve çatışma yaşasalar bile partnerlerinden duydukları memnuniyetin daha yüksek olduğunu göstermektedir (Grazianove ark., 1996; McCrea ve Costa, 1999). Basım ve ark., (2009) ülkemizde gerçekleştirdiği bir araştırmada gelişime açık, dışadönük ve uyumlu bireylerin çatışma çözümünde daha çok yüzleşme yöntemini tercih ettikleri buna karşılık gelişime kapalı, içedönük ve uyumluluğu düşük bireylerin çatışmalardan kaçınma eğiliminde oldukları belirtilmiştir. Ayrıca literatürde uzlaşmacı yaklaşımların ilişki doyumu ile güçlü bir bağlantısı olduğunu gösteren birçok araştırma bulunmaktadır (Christensen ve Shenk, 1991). Partneri desteklemek, fiziksel yakınlık kurmak, sözel olarak şefkat göstermek, sakin bir şekilde tartışmak, sorunları çözmek, mizah kullanmak, olumlu bir tutum sergilemek ve kararlılık göstermek, yapıcı çatışma çözme stratejileri arasında yer almaktadır. Buna karşılık partnere yönelik düşmanca ifadeler kullanmak, aşağılayıcı sözler söylemek, savunmacı tutum sergilemek ve partneri baskı altına almak ise uyumsuz çatışma çözme stratejileri olarak değerlendirilmektedir (Du Rocher ve ark., 2011).

2.3.6. İkili İlişkilerde Çatışma Çözme Becerileri ile İlgili Yurtiçi ve Yurtdışında Yapılan Çalışmalar

Rusbult, Johnson ve Morrow (1986) tarafından gerçekleştirilen bu çalışma, uzun süreli romantik ilişkilerde bireylerin çatışma durumlarına verdikleri tepkileri incelemeyi amaçlamaktadır. Bu araştırmaya 187 lisans öğrencisi katılmıştır. Araştırma ABD'de

gerçekleştirilmiştir. Araştırmada incelenen değişkenleri ölçmek için "Yatırım Modeli Ölçeği", "Davranışsal Bağlılık Göstergeleri" kullanılmıştır. Araştırma bulguları, bu tür ilişkilerde çatışmalara yönelik olarak etkin tepkilerden ziyade, bağlılık ve yokmuş gibi davranma tepkilerinin daha yaygın biçimde kullanıldığını ortaya koymuştur. Benzer şekilde evli çiftler arasında yapılan analizlerde de konuşma ya da çıkış yapma gibi etkin stratefiler yerine, çatışmaları görmezden gelme yönelimlerinin öne çıktığı tespit edilmiştir. Bu sonuçlar, uzun süreli ilişkilerde bireylerin çatışmaları doğrudan çözme yerine pasif stratejilere yönelebileceğini göstermektedir.

Cramer (2000) tarafından yürütülen bu araştırma, romantik ilişkilerde kullanılan çatışma çözme tarzlarının ilişki doyumu üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, İngiltere'de Loughborough Üniversitesi'nde öğrenim gören 199 öğrenci ile gerçekleştirildi. Araştırmada incelenen değişkenleri ölçmek için "İlişki Değerlendirme Ölçeği", "Çatışma ve Farklı Görüşleri Ele Alma Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma bulguları, özellikle olumsuz çatışma stillerinin ve çözümsüz kalan çatışmaların bireylerin ilişkiden aldıkları doyumu anlamlı düzeyde azalttığını ortaya koymuştur. Bu sonuçlar, sağlıksız çatışma çözme biçimlerinin ilişki kalitesini olumsuz etkileyebileceğini ve ilişki doyumunun düşmesine neden olabileceğini göstermektedir.

Curun (2006) tarafından gerçekleştirilen bu araştırma, evli çiftlerde iletişim çatışmaları ve yüklemelerin evlilik doyumu üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, Ankara ve İstanbul'da yaşayan 22-64 yaş arası 102 evli çiftten oluşmaktadır. Araştırmada incelenen değişkenleri ölçmek için "İlişki Yükleme Ölçeği", "Çatışma İletişim Tarzları Ölçeği", "Bem Cinsiyet Rolü Envanteri" ve "Evlilik için Karşılaştırma Düzeyi Ölçeği" kullanılmıştır. Çalışmada iletişim çatışmaları, "yaklaşma/kaçınma" ve "duyguları ifade etme" olmak üzere iki alt boyutta ele alınmıştır. Araştırma bulguları, erkek katılımcıların kadınlara kıyasla yaklaşma/kaçınma boyutunda daha yüksek puan aldıklarını, dolayısıyla çatışmalardan kaçınma eğiliminde olduklarını göstermiştir. Ayrıca çiftlerin birbirlerinin davranışlarını açıklamak için yaptıkları yüklemeler, çatışma anındaki iletişim tarzları ve cinsiyet rollerine ilişkin kişilik özellikleri gibi etkenlerin, evlilik doyumunu anlamada önemli rol oynadığı belirlenmiştir. Bu bulgular, iletişim örüntüleri ve bireysel farklılıkların evlilik ilişkilerinin kalitesine etkide bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Kantarcı (2009) tarafından 200 evli bireyden oluşan bir örneklem grubuyla gerçekleştirilen bu çalışma, bağlanma stilleri, aldatma eğilimi ve çatışma çözme stilleri arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada incelenen değişkenleri ölçmek için " Çatışma Yönetim Biçimleri Ölçeği", "Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri" ve "Aldatma Eğilimi Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma bulguları, güvensiz bağlanmaya sahip bireylerin genellikle yapıcı olmayan çatışma çözme stratejilerine başvurduklarını ortaya koymuştur. Bunun yanı sıra sadakat düzeyi düşük olan katılımcıların da olumsuz çatışma çözme yaklaşımlarını çok kullandıkları belirlenmiştir. Cinsiyet değişkeni açısından elde edilen veriler ise kadınların erkeklere kıyasla daha pozitif ve çatışmaları etkili biçimde yönetmeyi tercih ettiklerini göstermektedir. Bu sonuçlar, bireysel özelliklerin ve bağlanma örüntülerinin evlilik ilişkilerindeki çatışma yönetimi davranışları üzerinde belirleyici rol oynadığını ortaya koymaktadır.

Çırakoğlu ve Tezer (2010) tarafından yürütülen bu çalışma, bireylerin eleştirel düşünme eğilimlerinin romantik ilişkilerde çatışma çözme stratejileri üzerindeki etkisini incelemektedir. Araştırma, Ankara öğrenim görmekte olan 580 lisans öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırmada incelenen değişkenleri ölçmek için "İlişki Problemlerine Tepkilerim Ölçeği", "Rotter'ın İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği" ve "California Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre, özellikle anne-baba tutumlarında sıkça rastlanan yüksek eleştirel düşünme becerisine sahip bireyler, karar verme stratejileri sayesinde ilişki sorunlarını daha etkili biçimde yönetebilmektedir. Çalışmada eleştirel düşünmenin, çatışmalara verilen etkin tepkilerden olan konuşma ve çıkış davranışlarını öngördüğü belirlenmiştir. Ancak bu becerinin konuşma tepkisini olumlu yönde etkilerken çıkış tepkisini olumsuz yönde etkilediği ortaya konulmuştur. Elde edilen bulgular, eleştirel düşünmenin sağlıklı iletişim ve yapıcı çatışma çözüm süreci açısından önemli bir değişken olduğunu göstermektedir.

Kahveci (2016) tarafından yapılan araştırmada, evli çiftlerin evlilik uyumu, çatışma biçimleri ve depresyon düzeyleri incelenmiştir. Çalışmaya 40 evli çift katılmıştır. Araştırmada incelenen değişkenleri ölçmek için "Evlilikte Uyum Ölçeği", "Evlilik Çatışması Ölçeği" ve "Beck Depresyon Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, çiftlerin çatışma şekilleri ve düzeyleri, depresyon üzerinde etkili olmuştur. Ayrıca, evlilik uyumu seviyesinin de çiftlerin çatışma biçimlerinden ve

yoğunluğundan etkilendiği belirtilmiştir. Evlilik çatışmasının yaygınlığı ve sıklığının çiftlerin gelir düzeyine göre farklılık gösterip göstermediği incelendiğinde düşük gelir düzeyindeki çiftlerin, yüksek gelir seviyesindekilere göre daha sık çatışma yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra evlilik çatışma düzeyinin, evlenme biçimine göre değişiklik gösterdiği görücü usulü ile evlenen çiftlerle flört ederek evlenen çiftler arasında anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırma grubu, veri toplama araçları, veri toplama süreci ve verilerin analizi ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Yetişkinlerin olumsuz çocukluk çağı yaşantıları ve ikili ilişkilerde çatışma çözme becerileri ile ilişki doyumu arasındaki ilişkinin incelendiği bu araştırmada nicel araştırma yöntemlerinin bir türü olan ilişkisel tarama modeli ile gerçekleştirilmiştir. İlişkisel tarama modeli, araştırma konusu ile ilgili durumları tanımlayarak değişkenler arasındaki ilişkileri sistematik bir şekilde ortaya koyar ve olguların derinlemesine anlaşılmasına olanak tanır (Fraenkel ve ark., 2012). Yapılan araştırmada yetişkinlerin olumsuz çocukluk çağı yaşantıları ve ikili ilişkilerde çatışma çözme ile ilişki doyumu arasında bir ilişki olup olmadığı ilişki varsa ilişkinin düzeyi ve hangi yönde olduğu araştırılmaktadır. Ayrıca ilişki doyumu ile cinsiyet, eğitim düzeyi, yaş, algılanan ekonomik düzey, çalışma durumu, medeni durum değişkenlerine göre anlamlı bir farklılığın mevcut olup olmadığı da incelenmektedir.

3.2. Araştırmanın Grubu

Araştırmanın grubu Marmara Bölgesi'nde yaşayan 18-66 yaş arası nişanlı ve evli yetişkinlerden oluşmaktadır. Araştırma grubunun yaş ortalaması 36.15 (SS=10.51)'dir. Araştırmanın amacı doğrultusunda örneklemler gönüllülük esasına dayanarak araştırma grubunu oluşturmuştur. Araştırma grubu belirlenirken düşük maliyetli, zaman açısından verimli ve kolay erişilebilir bir uygun örnekleme yöntemi tercih edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Araştırma kapsamında 262 kadın, 149 erkek olmak üzere toplam 411 katılımcıya ulaşılmıştır. Verilerin yer aldığı demografik bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırma Grubuna Ait Demografik Bilgilerin Frekans ve Yüzdelik Değerleri

Değişken	Frekans	Yüzdelik (%)
Cinsiyet		
Kadın	262	63.7
Erkek	149	36.3
Yaş		
18-25	50	12.2
26-30	117	28.5
31-39	105	25.5
40-66	139	33.8
Eğitim Düzeyi		
Ortaokul	27	6.6
Lise	67	16.3
Lisans	261	63.5
Lisansüstü	56	13.6
Çalışma Durumu		
Çalışmıyor	72	17.5
Kamu	162	39.4
Özel Sektör	177	43.1
Algılanan ekonomik durum		
Düşük	102	24.8
Orta	230	56
Yüksek	79	19.2
Medeni Durum		
Nişanlı	148	36
Evli	263	64
Toplam	411	100

Tablo 1'de görüldüğü üzere çalışmaya gönüllü katılan 411 yetişkinden alınan verilere göre demografik bilgiler gösterilmektedir. Tablo 1'de görüldüğü üzere araştırmaya katılan kadınların sayısı 262 (63,7), erkeklerin sayısı 149 (36,3) kişiden oluşmaktadır. Yaşları incelendiğinde ise 50'si (%12,2) 18 ile 25 yaş arasında, 117'si (%28,5) 26 ile 30 yaş arasında, 105'i (%25,5) 31 ile 39 yaş arasında, 139'u (33,8) 40-66 yaş arasındadır. Eğitim düzeyinde ise 27'si (%6,6) ortaokul, 67'si (%16,3) lise, 261'i (%63,5) lisans düzeyinde, 56'sı (%13,6) lisansüstü düzeydedir. Çalışma durumunda çalışmıyor 72'si (%17,5), 162'si (%39,4) kamu, 177'si (%43,1) özel sektör oluşturmaktadır. Algılanan ekonomik durum incelendiğinde 102'si (%24,8) düşük, 230'u (%56) orta, 79'u (%19,2) yüksek oluşturmaktadır. Medeni durum incelendiğinde ise 148'i (%36) nişanlı, 263'ü (%64) evlidir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Yetişkinlerin demografik bilgilerini almak amacıyla 'Kişisel Bilgi Formu' hazırlanmıştır. Yetişkinlerin olumsuz çocukluk çağı yaşantılarını belirlemek için "Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği", ikili ilişkilerde çatışma çözme becerilerini değerlendirmek için "İkili İlişkilerde Çatışma Çözme Ölçeği", ilişki doyumunu değerlendirmek için "İlişki Doyum Ölçeği" kullanılmıştır. Katılımcılar, bu ölçme aracında verdikleri yanıtlarla kendilerini değerlendirmiştir. Ölçme araçlarına ilişkin detaylı bilgiler aşağıda verilmiştir.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formu, araştırmaya gönüllülük esasına dayalı katılım sağlayacak yetişkinlerin demografik bilgilerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Formda yetişkinlere; cinsiyet, yaş, ekonomik düzey, öğrenim düzey, medeni durum, çalışma durum, kardeş sayısı değişkenlerine yönelik sorular yöneltilerek bilgi alınmıştır.

3.3.2. Çocukluk Örselenme Yaşantıları Ölçeği

Bernstein ve arkadaşları (2003) tarafından geliştirilen Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları Ölçeği Kısa Formu (ÇÖYÖ-KF), çocukluk döneminde yaşanan istismar geçmişini retrospektif olarak değerlendirmeye yönelik bir ölçüm aracıdır. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması Acar (2014) tarafından gerçekleştirilmiştir. Hem orijinal hem de Türkçe formu 28 maddeden oluşan bu ölçek, 5'li Likert tipi bir yapıya sahiptir. Yanıtlar, "Kesinlikle Katılmıyorum (1)", "Katılmıyorum (2)", "Biraz Katılıyorum (3)", "Katılıyorum (4)" ve "Kesinlikle Katılıyorum (5)" şeklinde derecelendirilir. Ölçekten alınan yüksek puanlar, çocukluk döneminde yaşanan istismar deneyimlerinin yoğunluğunu ifade eder. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 25, en yüksek puan ise 125'tir. Ölçek, beş alt boyuttan oluşmaktadır: fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal istismar, fiziksel ihmal ve duygusal ihmal. Ölçeğin orijinalinde yapı geçerliği kapsamında gerçekleştirilen doğrulayıcı faktör analizi sonucunda test edilen modelin iyilik uyum değerlerinin tüm gruplar için tatmin edici olduğu belirlenmiştir. Bu analiz neticesinde ölçeğin beş faktörlü bir yapıya sahip olduğu saptanmıştır. Ölçeğin ölçüt bağıntılı geçerliği ise Terapist İstismar Skalası (TİS) ve ÇÖYÖ-KF'den alınan puanlarla olan ilişkisi incelenerek değerlendirilmiştir. Yapılan analizlerde, TİS ve

ÇÖYÖ-KF puanları ile ölçek toplam puanı ve alt ölçekler arasındaki korelasyonun .18 ile .75 arasında değiştiği görülmüştür. ÇÖYÖ-KF'nin iç tutarlık katsayısı (Cronbach alfa), toplam puan için .77 olarak hesaplanmıştır. Alt boyutlar açısından ise duygusal istismar için .81, fiziksel istismar için .79, cinsel istismar için .80, duygusal ihmal için .81, fiziksel ihmal için .38 ve idealleştirme için .42 değerleri elde edilmiştir. Ölçeğin ikiye bölünerek yarılar arasındaki ilişki üzerinden Spearman-Brown formülü kullanılarak hesaplanan korelasyon katsayısı ölçeğin güvenirliğiyle ilgili bir diğer bulguyu temsil etmektedir. ÇÖYÖ-KF'nin iki yarı test güvenirliği .73 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar, ÇÖYÖ-KF'nin güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir. Bu çalışma kapsamında ise ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .83 olarak bulunmuştur.

3.3.3. İkili İlişkilerde Çatışma Çözme Tepkileri Ölçeği

Rusbult ve Zembrodt (1982) tarafından bireylerin yakın ilişkilerde karşılaştıkları sorunlara verdikleri tepkileri değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir ve iki temel boyutta incelenmektedir: etkinlik/edilgenlik ve yapıcılık/yıkıcılık. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması Taluy (2013) tarafından gerçekleştirilmiş ve yapılan faktör analizi sonucunda ölçeğin özgün formunda olduğu gibi dört faktörlü bir yapıya sahip olduğu belirlenmiştir. Uyarlama sonrası ölçek dört alt boyutta değerlendirilmiştir: Çıkış, Yokmuş gibi davranma, Bağlılık, Konuşma. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları, alt boyutlara göre şu şekilde bulunmuştur: Çıkış: bireyin tepkisi için .68, partnerde algılanan tepki için .63, Konuşma: bireyin tepkisi için .80, partnerde algılanan tepki için .85, Bağlılık: bireyin tepkisi için .74, partnerde algılanan tepki için .77, Yokmuş gibi davranma: bireyin tepkisi için .53, partnerde algılanan tepki için .54. Rusbult ve arkadaşlarının (1991) gerçekleştirdiği bir dizi araştırmanın sonuçlarına göre yıkıcı tepkilere ait iç tutarlık katsayıları .86 ile .92 arasında değişirken, yapıcı tepkiler için bu katsayılar .61 ile .80 arasında değişmektedir. Her iki bölümde de 16'şar maddeden oluşan ölçek, 9 dereceli Likert tipi bir ölçekleme ile hazırlanmıştır (0 = hiç yapmam / eşim hiç yapmaz; 8 = sürekli yaparım / eşim sürekli yapar). Bu araştırmada, ölçeğin yalnızca bireyin tepkilerini ölçen bölümü kullanılmıştır. Bu çalışma kapsamında ise ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .77 olarak bulunmuştur.

3.3.4. İlişki Doyum Ölçeği

Hendrick (1988) tarafından geliştirilen İlişki Doyumu Ölçeği evli, birlikte yaşayan, nişanlı veya flört eden çiftler gibi romantik ilişkisi olan tüm bireyler için uygundur. Ölçek, iki aşamalı bir araştırma ile geliştirilmiş olup yüksek güvenirlik ve ölçüt bağıntılı geçerlik sunmaktadır. Ayrıca tek boyutlu bir yapı sergiler. Orijinal ölçek, yedi maddeden oluşan yedili Likert tipi bir yapıdadır ve toplam varyansın %46'sını açıklayan tek faktörlü bir modele sahiptir. Ölçekten alınabilecek puanlar en düşük 7, en yüksek 49 arasında değişmekte olup yüksek puanlar daha yüksek düzeyde ilişki doyumunu ifade etmektedir. Curun (2001), 140 üniversite öğrencisiyle yaptığı çalışma sonucu ölçeği Türkçe'ye uyarlamıştır ve 7 maddelik 7'li Likert tipi bir ölçektir. Uyarlama çalışmasında yapılan doğrulayıcı ve açımlayıcı faktör analizleri, ölçeğin orijinaliyle uyumlu şekilde tek boyutlu olduğunu ortaya koymuştur. Geçerlik ve güvenirlik çalışmaları sonucunda, ölçeğin orijinal formuna benzer şekilde toplam varyansın %52'sini açıklayan tek faktörlü bir yapıya sahip olduğu belirlenmiştir. Maddelerin faktör yükleri .56 ile .88 arasında değişim göstermektedir. Ölçekten elde edilen veri setine yönelik Cronbach alfa iç tutarlık güvenirlik katsayısı ise .86 olarak hesaplanmıştır (Curun, 2001). Sarı (2008), regresyon analizi için 434 üniversite öğrencisiyle yaptığı geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında, Cronbach Alfa katsayısını .83 olarak bulmuştur. Ölçekten alınan puan arttıkça ilişki doyumu da artar. Türkçe'ye uyarlanırken hesaplanan iç tutarlılık katsayısı .86, mevcut çalışmada ise yapılan güvenilirlik analizine göre iç tutarlılık katsayısı 0.89 olarak bulunmuştur.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmada belirlenen ölçme araçları birleştirilerek bir veri seti oluşturulmuştur. Bu veri setinin başında katılımcılara araştırmanın amacı, verilerin yalnızca bu çalışma için kullanılacağı ve üçüncü şahıslarla paylaşılmayacağı, soruların nasıl yanıtlanacağı ve araştırmacı hakkında bilgiler sunulmuş olan bilgilendirilmiş onama formu yer almıştır. Bilgilendirilmiş onamın ardından kişisel bilgi formu ve ölçme araçlarının yönergeleri ile maddeleri katılımcılara iletilmiştir. Araştırmanın yapılabilmesi için Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu tarafından 30.09.2024 tarihinde 2024.09 numaralı toplantı kararı sonucunda 20240903316 numaralı etik kurul onayı alınmıştır. Ölçek formları, Google Form aracılığıyla bir bağlantı haline getirilmiştir. Araştırmanın verileri, araştırmacının çevresindeki uygun

kişilere ulaşarak gönüllülük esasına dayanarak toplanmıştır. Ölçme araçlarının tamamlanması yaklaşık 12 dakika sürmüştür. Veri toplama işlemi 2024 yılı Ekim ile Aralık ayları arasında gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar, ölçme aracını doldurmuşlardır.

3.5. Verilerin Analizi

Bu çalışmada betimsel istatistikler kapsamında ortalama, standart sapma, basıklık ve çarpıklık değerleri kullanılmıştır. Gruplar arasındaki ortalama farklarını değerlendirmek için bağımsız örneklemler t-testi ve tek yönlü ANOVA yöntemleri uygulanmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkiler ise Pearson Korelasyon Katsayısı ve Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi ile incelenmiştir. Araştırmada elde edilen veriler, IBM SPSS 25 yazılımı aracılığıyla analiz edilmiştir. Çalışmanın genelinde istatistiksel anlamlılık düzeyi olarak .05 kabul edilmiştir.

Araştırmada toplam 500 katılımcıdan veri toplanmış ancak kriterlere uymayan, eksik veya hatalı olan 89 veri araştırmaya dahil edilmemiştir. Yetişkinlerin ilişki doyumlarının cinsiyet, medeni durum değişkenlerine göre anlamlı farklılığı olup olmadığını belirlemek amacıyla bağımsız gruplar t-testi yapılmıştır. İlişki doyumlarının yaş, eğitim düzeyi, çalışma durumları ve algılanan ekonomik durum değişkenlerine göre anlamlı farklılığı olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. "Varyansların homojenliği" varsayımını test etmek için Levene testi, gruplar arasındaki anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için ise Post Hoc Tukey testi uygulanmıştır. Tukey testi, grup varyanslarının eşit olduğu durumlarda kullanılan bir post hoc analiz yöntemidir (Agbangba vd., 2024; Day & Quinn, 1989). İlk olarak verilerin t-testi ve ANOVA analizleri için alt gruplardaki normallik değerlendirmeleri yapılmıştır. Gruplar arası normallik değerlendirmesi, çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerlerinin -2 ile +2 aralığında olması kriterine dayanılarak gerçekleştirilmiştir (George ve Mallery, 2016). Araştırma bulgularına göre yaş, medeni durum, eğitim düzeyi, çalışma durumu değişkenlerinin her bir alt grubunun normal dağılım sergilediği belirlenmiştir. Veri analizinde algılanan ekonomik düzey, cinsiyet değişkenlerine yönelik fark analizi yapabilmek amacıyla alt gruplar incelenmiş ve cinsiyet değişkeninde sekiz uç değer, algılanan ekonomik düzey değişkeninde ise bir uç değer veri setinden çıkarılmıştır. Bu doğrultuda eğitim düzeyi değişkeninde grup sayıları arasındaki farklılaşmalar nedeniyle 27 ortaokul mezunu grup analize dahil edilmemiştir. Yapılan düzenlemeler

ile beraber yetişkinlerin ilişki doyumu puanları ile araştırmaya katılan yaş, cinsiyet, algılanan ekonomik düzey, çalışma durumu, medeni durum, eğitim düzey değişkenlerinde normal dağılımı karşıladığı görülmüştür.

Bu araştırmada yetişkinlerin olumsuz çocukluk çağı yaşantılarının ve ikili ilişkilerde çatışma çözme düzeylerinin ilişki doyumlarını ne düzeyde yordadığını belirlemek amacıyla çoklu regresyon analizi uygulanmıştır. Regresyon analizine geçilmeden önce doğrusallık ve normallik varsayımlarını etkileyebilecek uç değerlerin tespit edilmesi önemlidir. Normallik koşulunu sağlamak amacıyla basıklık ve çarpıklık değerlerinin -2 ile +2 aralığında olması kriteri dikkate alınmıştır (George ve Mallery, 2016). Bu doğrultuda cinsiyet değişkeninde kadın grubundaki dört, erkek grubundaki dört uç değer veri setinden çıkarılmıştır. Benzer şekilde normalliği sağlamak adına algılanan ekonomik düzey değişkeninde bir uç değer veri setinden çıkarılmıştır. Veri setindeki çok değişkenli uç değerler, Mahalanobis uzaklığı yöntemi kullanılarak analiz edilmiş ve kritik eşik olan .001'den küçük bir değer bulunmaması temel alınmıştır (Tabachnick ve Fidell, 2015). Analiz sonucunda 6 uç değer tespit edilmiş ve bu değerler veri setinden çıkarılmıştır. Bu bulgular doğrultusunda çoklu regresyon analizinin temel varsayımlarından biri olan çok değişkenli normallik şartı sağlanmıştır.

Çoklu regresyon analizinin uygulanabilmesi için karşılanması gereken diğer ön koşullar bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin doğrusallık göstermesi; yordayıcı değişkenler arasında yüksek bir korelasyon bulunmaması ve bu değişkenler arasındaki korelasyon katsayısının .80'i aşmamasıdır (Field, 2016). Pearson korelasyon analizi sonuçları, değişkenler arasındaki ilişkinin .80'in üzerinde olmadığını görülmüştür. Ayrıca yordayıcı değişkenler arasındaki çoklu bağlantıyı tespit etmenin alternatif bir yöntemi, varyans büyütme faktörleri (VIF) ile bağımsız değişkenlerin açıklayamadığı varyansı gösteren tolerans değerlerini değerlendirmektir (Field, 2016). Tolerans değerinin .20'den büyük (Field, 2016) ve en yüksek VIF değerinin 4'ün altında olması durumunda (Hair ve ark., 2014) çoklu korelasyon sorununun bulunmadığı ifade edilebilir.

Yapılan analizler sonucunda olumsuz çocukluk çağı yaşantıları (tolerans= .90, VIF= 1.10), ikili ilişkilerde çatışma çözme (tolerans= .88, VIF= 1.13) değişkenlerinin tolerans ve VIF değerlerinin kabul edilebilir sınırlar içinde olduğu belirlenmiştir. Belirtilen varsayımların sağlanmasıyla birlikte çoklu regresyon analizi

gerçekleştirilmiştir. İstatistiksel analizler IBM SPSS 25 paket programı kullanılarak yapılmış ve .05 anlamlılık düzeyi esas alınmıştır.

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın amaçları doğrultusunda elde edilen verilerin istatistiksel analizlerine ilişkin bilgiler ve bu analizlerin sonuçları sunulmuştur. İlk olarak araştırmanın değişkenlerine ilişkin ölçeklerden elde edilen ortalama puanlar, standart sapma, standart hata, aralık (ranj) ve minimum-maksimum değerler sunulmuştur.

Araştırmanın ilk aşamasında yetişkinlerin ilişki doyumlarının cinsiyet, medeni durum değişkenlerine göre anlamlı farklılığı olup olmadığını belirlemek amacıyla bağımsız gruplar t-testi; yetişkinlerin ilişki doyumlarının yaş, eğitim düzeyi, çalışma durumları ve algılanan ekonomik durum değişkenlerine göre anlamlı farklılığı olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır.

Araştırmanın ikinci aşamasında yetişkinlerin olumsuz çocukluk çağı yaşantıları, ikili ilişkilerde çatışma çözme ve ilişki doyumu arasındaki ilişkileri belirlemek için Pearson korelasyon analizi sonuçlarına yer verilmiştir. Daha sonra olumsuz çocukluk çağı yaşantıları, ikili ilişkilerde çatışma çözme ve ilişki doyumu arasındaki ilişkileri ortaya koyabilmek için kullanılan çoklu regresyon analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

4.1. Yetişkinlerin Olumsuz Çocukluk Çağı Yaşantıları, İkili İlişkilerde Çatışma Çözme ve İlişki Doyumuna Yönelik Betimsel İstatistikler

Araştırmanın gerçekleştirildiği örneklem grubunda bulunan yetişkinlerin çocukluk çağı travmaları, ikili ilişkilerde çatışma çözme ve ilişki doyumu değişkenlerine ait ortalama, standart sapma, standart hata, ranj, minimum ve maksimum değerlerine Tablo 2'de yer verilmiştir.

Tablo 2. Değişkenlerin Toplam Puanlarına Ait Standart Sapma, Standart Hata, Ranj, Minimum ve Maksimum Değerleri

	N	$\bar{X}$	SS	Shx	Ranj	Min	Max
Olumsuz Çocukluk Çağı Yaşantıları	411	41.13	13.73	.67	67	28	95
İkili İlişkilerde Çatışma Çözme	411	96.12	16.09	.79	108	32	140
İlişki Doyumu	411	37.32	9.26	.45	41	8	49

Tablo 2'de Çocukluk Çağı Örselenme Yaşantıları Ölçeği'nin, İkili İlişkilerde Çatışma Çözme Ölçeği'nin ve İlişki Doyum Ölçeği'nin toplam puanlarından elde edilen aritmetik ortalama ($\bar{X}$), standart sapma (SS), standart hata (Shx), ranj, minimum (Min) ve maksimum (Max) değerler verilmiştir. Tablo 2'de görüldüğü gibi çocukluk çağı örselenme yaşantıları ölçeği toplam puan aritmetik ortalaması 41.13, standart sapması 13.73 ve standart hatası .67'dir. Bu araştırmada ölçekten edinilen en yüksek puan 95, en düşük puan 28 ve ranj ise 67'dir. İkili ilişkilerde çatışma çözme toplam puan aritmetik ortalaması 96.12, standart sapması 16.09 ve standart hatası .79'dur. Bu araştırmada ölçekten edinilen en yüksek puan 140, en düşük puan 32 ve ranj ise 108'dir. İlişki doyumunun toplam puan aritmetik ortalaması 37.32, standart sapması 9.26 ve standart hatası .45'tir. Bu araştırmada ölçekten edinilen en yüksek puan 49, en düşük puan 8 ve ranj ise 41'dir.

4.2. Demografik Değişkenlerin İlişki Doyumu Üzerindeki Farklılığının İncelenmesine Yönelik Bulgular

İlişki Doyum Ölçeği'nin toplam puanının sırasıyla cinsiyet, medeni duruma göre anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek için bağımsız gruplar t-testi yapılmış, sonuçlar aşağıda sırasıyla gösterilmiştir. Yaş, eğitim düzeyi, çalışma durumu ve algılanan ekonomik düzey değişkenlerine göre de istatiksel olarak anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan Anova testi analiz sonuçları aşağıda sırası ile gösterilmiştir.

Tablo 3. İlişki Doyumu Düzeyinde Cinsiyete Göre Farklılık Olup Olmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar t-testi Sonuçları

Gruplar	N	$\bar{X}$	SS	Sd	t	p
Erkek	149	36.36	8.63	409	2.743	.006
Kadın	262	38.70	8.08			

Tablo 3'te görüldüğü gibi, kadınların ilişki doyumu puan ortalamaları ($\bar{X}$ = 38.7; SS = 8.08) erkeklerin ilişki doyumu puan ortalamalarından ($\bar{X}$ = 36.36; SS = 8.63) daha yüksektir. Ortalamalar arasındaki bu farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan bağımsız gruplar t testi sonucunda cinsiyete göre katılımcıların ilişki doyumu düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($t = 2.743; p<.05$). Bu sonuç, kadınların ilişki doyumu düzeylerinin erkeklere göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 4. İlişki Doyumu Düzeyinde Medeni Durumlarına Göre Farklılık Olup Olmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Gruplar t-testi Sonuçları

Gruplar	N	$\bar{X}$	SS	Sd	t	p
Evli	263	38.57	7.83	409	2,239	.026
Nişanlı	148	36.58	9.09			

Tablo 4'te görüldüğü gibi, evli bireylerin ilişki doyumu puan ortalamaları ($\bar{X}$ = 38.57; SS = 7.83) nişanlı bireylerin ilişki doyumu puan ortalamalarından ($\bar{X}$ = 36.58; SS = 9.09) daha yüksektir. Ortalamalar arasındaki bu farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan bağımsız gruplar t testi sonucunda medeni duruma göre katılımcıların ilişki doyumu düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur (*t = 2.239; p<.05*). Bu sonuç, evli bireylerin ilişki doyumu düzeylerinin nişanlı bireylere göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 5. İlişki Doyumu Düzeyinde Yaşa Göre Farklılık Olup Olmadığını Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Analizi Sonuçları

Gruplar	N	$\bar{X}$	SS	F	p
18-25	50	38.54	9.98	1.759	.154
26-30	117	38.55	8.38		
31-39	105	36.86	9.80		
40-66	139	36.19	9.21		

Tablo 5'te görüldüğü gibi, katılımcıların 18-25 yaş ($\bar{X}$ = 38.54; SS = 9.98), 26-30 yaş ($\bar{X}$ = 38.55; SS = 8.38), 31-39 yaş ($\bar{X}$ = 36.86; SS = 9.80), 40-66 yaş ($\bar{X}$ = 36.19; SS = 9.21) gruplarına göre ilişki doyumu düzeyi puan ortalamaları görülmektedir. Ortalamalar arasındaki farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı incelenmek istenmiştir. Varyansların homojenliği varsayımı karşılandığı için (Levene testi, *p>.05*), gruplar arası farklılıkları incelemek üzere Tukey testi uygulanmıştır. Tukey testi sonuçlarına göre, yaş grupları arasında ilişki doyumu puan ortalamaları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını göstermiştir. [F (3.407) = 1.759; *p>.05*]. Bu sonuç, 18-25 yaş grubu, 26-30 yaş grubu, 31-39 yaş grubu ve 40-66 yaş grubunun ilişki doyum düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir.

Tablo 6. İlişki Doyumu Düzeyinde Eğitim Düzeyine Göre Farklılık Olup Olmadığını Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Analizi Sonuçları

Gruplar	N	$\bar{X}$	SS	F	p
Lise	67	36.79	5.92	4.736	.009
Lisans	261	37.93	8.77		

Lisansüstü	56	41.19	8.46

Tablo 6'da görüldüğü gibi katılımcıların lise mezunu ($\bar{X}$ = 36.79; SS = 5.92), lisans mezunu ($\bar{X}$ = 37.93; SS = 8.77), lisansüstü mezun ($\bar{X}$ = 41.19; SS = 8.46) gruplarına göre ilişki doyumu düzeyi puan ortalamaları görülmektedir. Ortalamalar arasındaki farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı incelenmek istenmiştir. Varyansların homojenliği varsayımı karşılandığı için (Levene testi, $p>.05$), gruplar arası farklılıkları incelemek üzere Tukey testi uygulanmıştır. Tukey testi sonuçlarına göre, eğitim düzeyi grupları arasında ilişki doyumu puan ortalamaları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu göstermiştir. [F (2.381) = 4.736; $p<.05$]. Bu sonuç, Lisansüstü mezunu bireylerin ($\bar{X}$ = 41.19) ilişki doyumu lisans mezunu bireylere ($\bar{X}$ = 37.93) ve lise mezunu bireylere ($\bar{X}$ = 36.76) göre daha yüksektir ($p <.05$).

Tablo 7. İlişki Doyumu Düzeyinde Çalışma Durumlarına Göre Farklılık Olup Olmadığını Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Analizi Sonuçları

Gruplar	N	$\bar{X}$	SS	F	p
Çalışmıyor	66	38.53	7.92		
Kamu	158	37.93	8.55	.159	.853
Özel Sektör	160	38.35	8.45		

Tablo 7'de görüldüğü üzere, katılımcıların çalışmıyor ($\bar{X}$=38.53; SS=7.92), kamu ($\bar{X}$=37.93; SS=8.55), özel sektör ($\bar{X}$=38.35; SS=8.45) gruplarına göre ilişki doyumu düzeyi puan ortalamaları görülmektedir. Ortalamalar arasındaki farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı incelenmek istenmiştir. Varyansların homojenliği varsayımı karşılandığı için (Levene testi, $p>.05$), gruplar arası farklılıkları incelemek üzere Tukey testi uygulanmıştır. Tukey testi sonuçlarına göre, çalışma grupları arasında ilişki doyumu puan ortalamaları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını göstermiştir. [F (2.381) = .159; $p>.05$]. Bu sonuç, çalışmıyor grubu, kamu grubu ve özel sektör grubunun ilişki doyum düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir.

Tablo 8. İlişki Doyumu Düzeyinde Algılanan Ekonomik Düzeye Göre Farklılık Olup Olmadığını Belirlemek Üzere Yapılan ANOVA Analizi Sonuçları

Gruplar	N	$\bar{X}$	SS	F	p
Düşük	94	38.64	8.44		
Orta	216	37.65	8.46	1.212	.299
Yüksek	74	39.28	8.06		

Tablo 8'de görüldüğü gibi, katılımcıların düşük ($\bar{X}$ = 38.64; SS = 8.44), orta ($\bar{X}$ = 37.65; SS = 8.46), yüksek ($\bar{X}$ = 39.28; SS = 8.06) gruplarına göre ilişki doyumu düzeyi puan ortalamaları görülmektedir. Ortalamalar arasındaki farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı incelenmek istenmiştir. Varyansların homojenliği varsayımı karşılandığı için (Levene testi, *p>.05*), gruplar arası farklılıkları incelemek üzere Tukey testi uygulanmıştır. Tukey testi sonuçlarına göre, algılanan ekonomik düzey grupları arasında ilişki doyumu puan ortalamaları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını göstermiştir. [F (2.381) = 1.212; *p>.05*]. Bu sonuç, düşük ekonomik düzey, orta düzey ve yüksek ekonomik düzey gruplarının ilişki doyum düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir.

4.3. Olumsuz Çocukluk Çağı Yaşantıları, İkili İlişkilerde Çatışma Çözme ve İlişki Doyumunu Yordamasına Yönelik Bulgular

Araştırmada yetişkinlerin ilişki doyumu ile olumsuz çocukluk çağı yaşantıları ve ikili ilişkilerde çatışma çözme arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla Pearson korelasyon analizi yapılmıştır ve analiz sonuçları Tablo 9'da verilmiştir. Daha sonra olumsuz çocukluk çağı yaşantıları, ikili ilişkilerde çatışma çözmenin ilişki doyumunu yordayıp yordamadığını belirlemek amacıyla çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Sonuçlara Tablo 10'da yer verilmiştir.

Tablo 9. Olumsuz Çocukluk Çağı Yaşantıları, İkili İlişkilerde Çatışma Çözme ve İlişki Doyumu Arasındaki İlişkiyi Belirlemek için Yapılan Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	1	2	3
1.Olumsuz Çocukluk Çağı Yaşantıları			
2.İkili İlişkilerde Çatışma Çözme	-.244**		
3.İlişki Doyumu	-.247**	.435**	
Ortalama	41.13	96.12	37.32
Standart Sapma	13.73	16.09	9.26

**p<.01

Tablo 9'da görüldüğü üzere katılımcıların olumsuz çocukluk çağı yaşantıları, ikili ilişkilerde çatışma çözme ve ilişki doyumu arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Korelasyon katsayısı 1,00 ile 0,70 arasında

olduğunda yüksek düzeyde, 0,70 ile 0,30 arasında olduğunda orta düzeyde, 0,30'un altında olduğunda ise değişkenler arasında zayıf düzeyde bir ilişki olduğunu ifade eder (Büyüköztürk, 2019; Karasar, 2018). Analiz sonuçlarına göre, çocukluk çağı travmaları ile ilişki doyumu arasında zayıf düzeyde, negatif yönde doğrusal bir ilişki (*r =-.24, p<.01*) bulunmuştur. İkili ilişkilerde çatışma çözme ile ilişki doyumu arasında orta düzeyde, pozitif yönde doğrusal bir ilişki (*r = ,43 p<.01*) bulunmuştur. Ayrıca, çocukluk çağı travmaları ile ikili ilişkilerde çatışma çözme arasında zayıf düzeyde, negatif yönde doğrusal bir ilişki (*r =-.24, p<.01*) gözlemlenmiştir.

Tablo 10. Olumsuz Çocukluk Çağı Yaşantıları, İkili İlişkilerde Çatışma Çözme ve İlişki Doyumu Arasındaki İlişkiyi Belirlemek için Yapılan Çoklu Regresyon Analizi Sonucu

Değişkenler	B	Sh	β	t	p	İkili r	Kısmi r
1.Çocukluk Çağı Yaşantıları	-.101	.02	-.150	-3.30	.000	-.247	-.161
2.İkili İlişkilerde Çatışma Çözme	.229	.03	.398	8.77	.000	.435	.399
$R=.459^a$; $R^2=.210$; F (2-408) = 54.309							

Tablo 10'da görüldüğü üzere katılımcıların olumsuz çocukluk çağı yaşantıları, ikili ilişkilerde çatışma çözmenin ilişki doyumunu yordayıp yordamadığını belirlemek amacıyla çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda bu değişkenlerin birlikte ilişki doyumunu anlamlı bir şekilde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır [F (2,408) = 54.309 *p<.001*]. Olumsuz çocukluk çağı yaşantıları, ikili ilişkilerde çatışma çözme birlikte ilişki doyumunda varyansın %20,6'sını açıklamaktadır. Olumsuz çocukluk çağı yaşantıları (B =- .101, *p<.001*) ilişki doyumunu negatif yönde yordamaktadır. İkili ilişkilerde çatışma çözme (B = .229, *p<.005*) ilişki doyumunu pozitif yönde yordamaktadır. Değişkenlerin ilişki doyumunu açıklamadaki göreli önem sıraları incelendiğinde en güçlü yordayıcının ikili ilişkilerde çatışma çözme olduğu (β = .398), olumsuz çocukluk çağı yaşantıları (β =- .150) izlediği görülmektedir.

5. TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular ilgili alanyazın çerçevesinde ele alınmış ve değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda yetişkinlerin ilişki doyum düzeylerinin cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterdiği bulunmuştur. İlişki doyum düzeylerinin katılımcıların yaş, çalışma durumu, algılanan ekonomik düzey değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği ortaya koyulmuştur. Araştırmanın bir diğer sonucu olumsuz çocukluk çağı yaşantıları, ikili ilişkilerde çatışma çözmenin ilişki doyumunu birlikte yordadığını saptamıştır.

Araştırma bulgularının ilk kısmı ilişki doyumunun demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan analizlerdeki sonuçların tartışılması ve yorumlanmasından ikinci kısmı ise olumsuz çocukluk çağı yaşantıları ve ikili ilişkilerde çatışma çözmenin yetişkinlerde ilişki doyumunu ne derecede yordadığını belirlemek için yapılan analiz sonucunun tartışılması ve yorumlanmasından oluşmaktadır.

5.1. Yetişkinlerin İlişki Doyumlarında Demografik Değişkenlere Göre Anlamlı Farklılık Olup Olmadığına Yönelik Tartışma ve Yorum

Mevcut araştırmanın bulguları ilişki doyumu düzeylerinde cinsiyete bağlı istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğunu göstermiştir. Sonuçlara göre kadın katılımcıların ilişki doyumu puanları erkek katılımcılara kıyasla anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur. Alanyazın incelendiğinde bu bilgiye paralel olarak kadınların romantik ilişki doyumunun erkeklerden anlamlı düzeyde farklılaştığını belirten çalışmalara rastlanmaktadır (Kaura ve Lohman, 2007; Rosen ve ark., 2017). Rosen ve ark., (2018), gerçekleştirdikleri çalışmalarında kadınların romantik ilişkilerinde doyum düzeylerinin erkeklerin ilişki doyum düzeylerinden anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Kaura ve Lohman'ın (2007) kadınların ilişki doyum düzeylerinin erkeklerin ilişki doyum düzeylerinden daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Hendrick ve ark., (1988) araştırmasına göre, kadınların ilişki doyum düzeylerinin

erkeklere kıyasla daha yüksek olduğunu öne süren çalışmalar da mevcuttur. Taluy ve Büyükşahin'in (2015) araştırmasında, yapıcı tepkilerin kadınlarda daha sık görüldüğü bu durumunda ilişki doyumunu arttırdığı söylenmektedir. Kadınlar, romantik ilişkilerde erkeklere oranla duygusal yakınlık ve ait olma duygusuna daha yüksek düzeyde ihtiyaç duyarlar (Feeney, 1999). Bu gereksinimlerinin karşılanması durumunda ise ilişki doyumlarında daha hızlı ve belirgin bir artış gözlemlenebilir. Bununla birlikte literatürde sınırlı çalışmalar olmakla beraber farklı bulgular sunan araştırmaların bulunması bu konuda genelleme yapmayı güçleştirmektedir. Öcal-Yüceol'un (2016) çalışmasında, cinsiyet değişkenine göre ilişki doyum düzeyleri incelenmiş ve erkek katılımcıların kadınlara kıyasla daha yüksek ilişki doyumuna sahip oldukları bulunmuştur. Benzer şekilde Sarı'nın (2008) araştırmasında da kadınların ilişki doyum düzeylerinin erkeklere göre daha düşük olduğu belirlenmiştir. Bu bulgular Sakallı ve Curun'un (2001) ortaya koyduğu sonuçlarla da örtüşmektedir. Onlara göre, erkekler romantik ilişkilerde kadınlara kıyasla daha baskın bir konumda yer almakta ve ilişkideki beklentilerini daha kolay karşılayabilmektedirler. Bu durumun erkeklerin ilişki doyumunun kadınlara göre daha yüksek olmasına neden olabileceği öne sürülmektedir. Bu durum kadınların ilişkide yaşadıkları memnuniyetsizlikleri ifade etmede daha açık davranırken erkeklerin ise çoğu zaman sorunları bastırma ya da göz ardı etme eğilimi gösterebilir. Bu farklılık erkeklerin ilişki doyumunu gerçekte olduğundan daha yüksek algılamalarına ve bu şekilde ifade etmelerine yol açabilmektedir (Noller, 1996). Bazı araştırmalar ise ilişki doyumu ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığını ortaya koymaktadır. Hendrick ve Hendrick'in (1995) araştırmasında, ilişki doyumu açısından kadınlar ve erkekler arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Benzer şekilde Satıcı ve Deniz'in (2018) araştırmasında romantik ilişki doyumu düzeylerinin kadın ve erkek bireyler arasında büyük ölçüde benzerlik gösterdiği ve cinsiyet değişkeninin bu bağlamda anlamlı bir yordayıcı olmadığı anlaşılmaktadır. Bu bulgu, mevcut literatürde benzer sonuçlara ulaşan çeşitli araştırmalarla tutarlılık göstermektedir. Beştav'ın (2007) yaptığı araştırmada, ilişki doyum düzeylerinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirtilmiştir. Aynı doğrultuda, Saraç ve ark., (2015) üniversite öğrencileriyle gerçekleştirdiği çalışmada da cinsiyetin ilişki doyumu üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisinin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Cinsiyet rollerinde zamanla meydana gelen değişim kadınlar ve erkeklerin romantik ilişkilerden bekledikleri unsurların ve ilişki doyumuna ilişkin algılarının birbirine yaklaşmasına

neden olabilmektedir. Kadın ve erkeklerin romantik ilişkilerde destek, güven, etkili iletişim ve duygusal yakınlık gibi temel doyum kaynaklarına benzer ölçüde değer vermeleri, cinsiyet farklılıklarının ilişki doyumu üzerindeki ilişkisini azaltabilir (Hendrick ve Hendrick, 2002). Özellikle üniversite öğrencileri gibi genç yetişkin bireylerde toplumsal cinsiyet rolleri daha esnek yaşandığı için ilişkileri değerlendirme biçimleri cinsiyete bağlı büyük farklılıklar göstermeyebilmektedir (Twenge, 1997). Sonuç olarak ulusal ve uluslararası literatürde ilişki doyumu ile cinsiyet arasındaki ilişkiye dair tutarlı bir bulguya ulaşılamadığı görülmektedir. Bu araştırmada kadınların ilişki doyumunun daha yüksek çıkması örneklem grubunun sosyodemografik özelliklerinden kaynaklanıyor olabilir. Çalışmaya katılan kadın katılımcılardan çalışan sayısının fazla olması da bu durumu etkilemiş olabilir. Akan ve ark., (2023) çalışmasında erkek katılımcıların eğitim seviyesinin kadınlara kıyasla daha yüksek olduğu ancak kadınların iş gücüne katılım oranının düşük olduğu görülmüştür. Bu araştırmada ise katılımcıların büyük çoğunluğunun lisans veya lisansüstü mezunu olması ve kadın katılımcıların yarısından fazlasının çalışıyor olması elde edilen sonuçları önemli ölçüde etkilemiş olabilir. Şen ve Altunsu-Sönmez'in (2024), eş desteğinin ve ev içi sorumlulukların paylaşımının, çalışan kadınların evlilik doyumunu artırmada önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Çalışan kadınların artan kendine güven, öz yeterlilik hissi ve genişleyen sosyal destek çevresiyle birlikte ilişki doyum düzeylerinin artmasını sağlamış olabilir. Çalışan kadınlar, iş hayatında edindikleri iletişim ve problem çözme yetkinliklerini özel yaşamlarına da taşıyabilirler. Bu sayede, çatışmaları daha yapıcı bir şekilde yöneterek ilişki doyumlarını artırabilirler. Frisco ve Williams (2003), çalışması ekonomik bağımsızlığın kadınların ilişki memnuniyetini artırdığını göstermektedir. Çalışan kadınlarda artan iletişim becerileri, kültür seviyesinin yükselmesi, gelişen özgüven ile beraber ilişki doyum düzeyinin artmasını sağlamış olabilir. Schindler ve ark., (2010), çalışan bireylerin ilişki sorunlarını çözmede daha başarılı olduklarını ifade etmiştir. Bireyin çalışma yaşamında edindiği problem çözme, iletişim ve stres yönetimi gibi becerilerle ilişkili olabileceğini göstermektedir. Sorunların etkili bir şekilde çözülmesi de kadınların ilişki doyum düzeylerini arttırdığı söylenebilir. Yapılan araştırmalar alan yazındaki bu farklılığın ilişki doyumunda cinsiyet değişkenini etkileyen çeşitli faktörlerin rol oynayabileceğini düşündürmektedir. Tüm bu değerlendirmeler doğrultusunda ise mevcut araştırmada kadın katılımcıların evlilik doyum düzeylerinin erkek katılımcılara göre daha yüksek olmasının anlaşılır olduğu söylenebilir.

Araştırmanın sonucuna göre yetişkinlerin ilişki doyumu düzeylerinde yaş değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu sonuca göre 18-25 yaş, 26-30, 31-39 yaş ve 40-66 yaş gruplarının ilişki doyum düzeyleri arasında anlamlı bir fark gözlemlenmemiştir. Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde yaşın romantik ilişki doyumuyla ilişkisi olmadığına dair bulgulara rastlanmaktadır (Çürükvelioğlu, 2012). Saraç ve ark., (2015) araştırmasında 18 ve 37 yaş arası üniversite öğrencileri ile gerçekleştirdiği araştırmada duygusal ilişkilerden elde edilen doyum incelenmiş ve ilişki doyumu düzeyleri yaşa göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazın incelendiğinde Kol'un (2020) çalışmasında yaş değişkeni açısından ilişki doyumu sonuçları incelendiğinde yaş ile ilişki doyumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı tespit edilmiştir. Eken'in (2019) araştırmasında ise 18-24, 25-31, 32-üstü olarak gruplanan yaş değişkeni ile ilişki doyumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ökten'in (2016) bireyleri 18-21 ve 22-29 yaş olarak gruplandırdığı araştırmada ve Ulutaş'ın (2018) gerçekleştirdiği araştırmasında 17-19, 20-22, 23-25 yaş arası, 26 ve üstü olarak gruplanan yaş değişkeni ile ilişki doyumu arasında herhangi bir ilişki bulunmadığını tespit etmişlerdir. Yılmaz- Olcay ve Kalı-Soyer (2024) çalışmasında 21-35 yaş arası yetişkinlerle ilişki doyumu çalışmıştır. Kirit (2017) 19-67 yaş arası evli ve evli olmayan 250 yetişkin bireyle literatüre katkı sağlamıştır. Bu bağlamda romantik ilişki doyumunun farklı yaş gruplarına ayrılarak araştırmalar yapıldığı ama yaş gruplarında fark çıkmadığı görülmektedir. Bazı çalışmalarda yaş grupları oldukça geniş belirlendiğinde grup içindeki bireylerin ilişki deneyimleri ve yaşam evreleri farklılık gösterebilir bu da sonuçların homojenliğini azaltabilir. Buna karşılık yaş grupları çok dar aralıklarla oluşturulduğunda ise değişkenlik sınırlı kalabilir ve bu durum anlamlı farkların ortaya çıkmasını engelleyebilir. Gleeson ve Fitzgerald'ın (2014) araştırmasında, yetişkin bağlanma stilleri, çocukluktan itibaren ebeveyn algıları ve ilişki doyumu arasındaki bağlantılar incelenmiş ve yaş faktörünün ilişki doyumu üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı belirlenmiştir. Literatürdeki araştırmalar (Yeh ve ark., 2006; Gottman ve Silver, 1999), romantik ilişki doyumunu etkileyen faktörlerin genellikle sağlıklı bir ilişkinin temel unsurları olan iletişim tarzları, cinsellik, ortak karar alma, güven ve saygı gibi unsurlarla bağlantılı olduğunu göstermektedir (Mackey ve ark., 2004). Bu nedenle bu faktörler dikkate alınarak araştırmalar yürütülmelidir. İlişki doyumunun tek bir faktöre bağlı olmadığı ve farklı etmenlerin etkisiyle biçimlendiği görülmektedir (Özkan, 2023). Bazı toplumlarda ilişkiler üzerinde yaşın etkisi kısıtlı olabilir çünkü bu tür

durumlarda sosyal roller ve beklentiler daha belirleyici hale gelir ve bunu destekler nitelikte çalışmalar da mevcuttur. Örneğin, Öcal-Yüceol'un (2016) araştırmasında bireylerin cinsiyet rolleriyle ilgili tutumlarının, romantik ilişkilerdeki doyum seviyeleriyle ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Literatürde evlilik doyumu üzerine yapılan çalışmalarda yaş değişkenine ilişkin farklı bulgulara ulaşılmaktadır. Bayar'ın (2021) çalışmasında 30 yaş ve altı, 31-40, 41-50, 51 yaş ve üzeri olarak gruplandırılan yaş değişkeninin bireylerin yaş grubu yükseldikçe ilişki doyum düzeylerinin de genel olarak düştüğü belirlenmiştir. Dinçsoy'un (2021) araştırmasında ise 18-30, 31-50 ve 51 yaş ve üstü olarak gruplandırılan yaş değişkeninin sosyal medya kullanıcıları üzerinde gerçekleştirdiği çalışmada yaş grubu arttıkça ilişki doyumu seviyesinin azaldığı tespit edilmiştir. Jose ve Alfons'un (2007), 18-29, 30-44, 45-59 yaş arası ve 60 yaş ve üstü olarak gruplanmış farklı yaş gruplarındaki yetişkinlerle yürüttükleri çalışmada, evlilik doyumu ile yaş arasında ters yönde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Genç bireyler romantik ilişkilerde daha çok idealist ve hayalci beklentilere sahip olabilirken yaş ilerledikçe bu beklentiler zamanla daha gerçekçi ya da kimi durumlarda umutsuz bir bakış açısına dönüşebilir. Bu değişim bireylerin ilişki doyumunu algılayış biçimini de etkileyebilir (Vannier ve O'Sullivan, 2017). Mevcut araştırmada, yaş değişkenine göre ilişki doyumu düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu bulgu bazı literatürlerle çelişmekle birlikte (Jose ve Alfons, 2007; Bayar, 2021), çeşitli metodolojik ve bağlamsal etkenlerle açıklanabilir. Yaşın tek başına ilişki doyumunu belirlemesinden ziyade ilişki süresi, yaşam deneyimi, psikolojik olgunluk gibi faktörlerle birlikte değerlendirilmesi gerektiği bazı çalışmalarda vurgulanmaktadır (Karney ve Bradbury, 1995; Bookwala, 2005). Yaş ilerledikçe bireylerin ilişkideki beklentilerinin, çatışma çözme biçimlerinin ve partner desteğine yönelik algılarının değişmesi mümkündür fakat bu değişimlerin ilişki doyumuna olan etkisi çalışmada ölçülmeyen diğer değişkenlerin aracılığıyla ortaya çıkabilmektedir (Shi, 2003). Kültürel olarak yaşın ilişki doyumuna etkisinin sınırlı olması da bu sonucun nedenleri arasında değerlendirilebilir (Spanier, 1976). Tüm bu değerlendirmeler doğrultusunda yaş değişkeninin ilişki doyumu üzerinde tek başına belirleyici bir unsur olmadığı sonucuna ulaşılabilir.

Araştırmanın sonucunda, yetişkinlerin ilişki doyumu düzeylerinde medeni durum değişkenine göre anlamlı bir fark bulunmuştur. Sonuçlara göre evlilerin ilişki doyumu düzeylerinin puan ortalamaları nişanlıların ilişki doyumu düzeylerinin puan

ortalamalarından anlamlı derecede daha yüksek bulunmuştur. Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde, Öselemis ve Türkdoğan'ın (2024) araştırması, evlilik kurumunda kök aile işlevselliği yüksek olan bireylerin ilişki doyumunun daha yüksek olabileceğini ve bu bağlamda evlilik kurumunun ilişki doyumunu artırıcı bir etkisinin bulunabileceğini ortaya koymaktadır. Kabasakal'ın (2016) makalesinde, evli bireylerin eşlerinden aldıkları destek ile evlilik memnuniyetleri arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Erdinç'in (2018) gerçekleştirdiği çalışmada evlilik uyumu ile yaşam memnuniyeti arasında orta düzeyde pozitif bir ilişki bulunduğu belirlenmiştir. Evlilikte duygusal bağlılık, güven hissi, resmi bağlanma ve sosyal desteğin, ilişki memnuniyetini artırıcı bir rol oynadığı dolaylı olarak ifade edilmektedir (Zhumgalbekov ve Efilti, 2023). Evlilik, yalnızca duygusal bir birliktelik değil aynı zamanda yasal ve sosyal bir taahhüt içerdiğinden, taraflar arasında daha güçlü bir aidiyet duygusunun oluşmasına katkı sağlayabilir (Rusbult, 1980). Ayrıca evlilik süreciyle birlikte bireylerin rollerinin daha net tanımlanması ve karşılıklı sorumlulukların açık hale gelmesi, çatışma yönetimini kolaylaştırarak ilişki doyumunu artırabilir (Belsky ve Hsieh, 1998). Sosyal normlar açısından da değerlendirildiğinde toplumun evli bireylere daha fazla istikrar ve olgunluk atfetmesi, çiftlerin ilişkilerine daha fazla yatırım yapmalarına olanak tanıyabilmektedir (Amato, 2000). Bununla birlikte zamanla çiftler birbirlerine yalnızca romantik partner olarak değil arkadaş, eş ve aile gibi çok boyutlu roller atfederek ilişkilerini yeniden yapılandırmakta ve bu rol çeşitliliği ilişki doyumunu sürdürülebilir kılmaktadır (Soğancı, 2017). Ayrıca evlilik süresince geliştirilen iletişim becerileri ve çatışma çözme stratejileri de ilişkinin niteliğini olumlu yönde etkileyebilmektedir (Taluy ve Büyükşahin-Sunal, 2015). Tüm bu etkenler göz önünde bulundurulduğunda evlilik kurumunun ilişki doyumunu artırıcı bir yapısal çerçeve sunduğu sonucuna ulaşılabilmektedir. Demirtaş (2004), evli bireylerin, ilişkilerini sürdürmek için karşılaştıkları sorunlara evli olmayanlara kıyasla daha yapıcı bir şekilde yaklaştıklarını belirtmiştir. Bu durum evliler için ilişkiyi korumanın daha öncelikli olduğunu göstermektedir. Johnson (1991), bağlanmanın iki kişi arasındaki bağımlılığı sürdürdüğünü ve evlilikle birlikte bu bağımlılığın daha da arttığını belirtmiştir. Büyükşahin (2006), çalışması Yatırım Modeli çerçevesinde gerçekleştirilerek flört ilişkisi yaşayan bireylerin ilişki doyumu ve ilişkiye yaptıkları yatırım düzeyleri sözlü/nişanlı ve evli bireylere kıyasla daha düşüktür. Bu durum Yatırım Modeli çerçevesinde, flört döneminin daha az bağlayıcı ve daha fazla belirsizlik içeren bir süreç olmasıyla açıklanmaktadır. Literatürdeki çalışmalar farklılık

göstermektedir. Saraç (2013), flört dönemindeki bireylerin ilişki doyum puan ortalamaları sözlü ve nişanlı bireylerin ilişki doyum puan ortalamalarına göre anlamlı düzeyde daha yüksek çıkmıştır. Çoban'ın (2011), çalışmasında medeni durum değişkenine bağlı olarak ilişki doyumu düzeylerinde anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir. Yılmaz ve Gündüz'ün (2021), araştırmasında ise nişanlı ve evli bireylerin ilişki doyum düzeylerinin benzer olduğunu göstermektedir. Yiğit ve Çelik (2016), evli bireyler ve romantik ilişkisi olan katılımcılar üzerinde yaptıkları çalışmada romantik ilişkisi olan bireylerin ilişki doyumunun evli bireylerden daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Literatür incelendiğinde, ilişki doyumunun ilişki türüne ve süresine bağlı olarak değişiklik gösterdiği belirlenmiştir (Büyükşahin ve Hovardaoğlu, 2007; Juric, 2011). Mevcut araştırmanın bulgularına baktığımızda evlilik statüsünün romantik ilişki doyumunu artırıcı yönde olduğu söylenebilir. İlişki süresi uzadıkça evli bireyler arasında karşılıklı güven, duygusal yakınlık ve ortak yaşam deneyimlerinin birikimi artmakta bu durum partnerler arasında daha sağlam bir bağ kurulmasına katkı sağlamaktadır (Berscheid ve Regan, 2005). Bu bulgular Rusbult'un (1980) geliştirdiği Yatırım Modeli ile de örtüşmektedir. Modelde ilişki doyumunun sürekliliğini doyum düzeyi, yatırımların büyüklüğü ve alternatiflerin niteliği ile açıklamaktadır. Bağlanma kuramı perspektifinden bakıldığında uzun süreli ve resmi birlikteliklerde güvenli bağlanma biçimlerinin daha sık gözlemlenmesi, partnerler arası etkileşimin daha sağlıklı sürdürülmesine olanak tanımakta ve bu durum ilişki doyumunu desteklemektedir (Hazan ve Shaver, 1987). Tüm bu değerlendirmeler doğrultusunda, ilişki doyumunun sadece bireysel beklentilerle değil zaman içinde gelişen karşılıklı yatırımlar ve bağlanma biçimleriyle şekillendiği dolayısıyla ilişkinin zamansal ve ilişki türü yönünden de doyum üzerinde belirleyici olduğu söylenebilir.

Araştırmanın sonucuna göre, yetişkinlerin ilişki doyumu düzeylerinin eğitim düzeyi değişkenine göre anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu sonuca göre lisansüstü mezunu bireylerin ilişki doyumu düzeylerinin puan ortalamaları lise mezunu bireylerin ilişki doyumu düzeylerinin puan ortalamalarına göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Lisans mezunu bireylerin ilişki doyum düzeylerinin puan ortalamaları lise mezunu bireylerin ilişki doyumu düzeylerinin puan ortalamalarına göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde mevcut araştırmayı destekleyen bulgulara rastlanmakla beraber eğitim düzeyi değişkeni ile ilişki doyumunu inceleyen araştırmalarda da sınırlılık mevcuttur. Yılmaz (2020), evli

bireyler üzerine yaptığı çalışmada lise, üniversite ve lisansüstü mezunu katılımcıların evlilik doyum puan ortalamalarının daha alt eğitim seviyesindeki katılımcılara göre daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Bu bulgu, eğitim düzeyinin evlilik doyumu üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu göstermektedir. Yavuz (2015), evli bireyler üzerinde yaptığı çalışmada, yüksek eğitim düzeyine sahip bireylerin ilişki doyumunun daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Bu bulgular, eğitim seviyesinin artmasının ilişki doyumunu olumlu yönde etkileyebileceğini göstermektedir. Aras'ın (2020) yaptığı çalışmada lisans ve yüksek lisans mezunu kadınların evlilik doyumlarının, eğitim seviyesi lise ve daha düşük olan kadınlara göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Mevcut araştırmada çalışan kadın yüzdesinin %78,6 ve lisans mezunu kadınlarının yüzdesinin %67,9 olması kadınların iş hayatında yerini giderek arttırmasına bağlı olarak artan özgüvenleri, Oppenheimer (1997) tarafından yapılan çalışmaya göre, çalışan kadınların ekonomik bağımsızlığa sahip olmaları, evlilik içerisinde daha eşit bir konum elde etmelerine yardımcı olabilir ve bu durum ilişki doyumlarını olumlu şekilde etkileyebilir. Tabatabaei ve ark., (2012), yüksek eğitim düzeyine sahip bireylerin daha iyi problem çözme becerileri geliştirdiğini ve bu becerilerin evlilikte karşılaşılan sorunların üstesinden gelmede önemli bir rol oynayabileceğini belirtmişlerdir. Ayrıca eğitim sürecinin bireylere yaşamın farklı yönleriyle ilgili daha geniş bir bakış açısı kazandırmasının, evlilik ilişkisinde daha gerçekçi beklentilere ve daha uyumlu bir ilişkiye katkı sağlayabileceği vurgulanmıştır (Çağ ve Yıldırım, 2013). Eğitim, bireylerin iletişim becerilerini güçlendirmelerine yardımcı olur. İletişim yeteneği gelişmiş bireyler partnerleriyle duygularını ve ihtiyaçlarını daha net bir şekilde paylaşabilir bu da ilişki doyumunun artmasına katkı sağlayabilir (Yalçın ve Ersever, 2015). Bireylerin eğitim düzeylerinin artmasının yalnızca bireysel gelişimlerine değil aynı zamanda ilişkisel doyumlarına da katkı sağlayabileceğini göstermektedir (Yalçın ve Ersever, 2015). Eğitim düzeyinin yükselmesi, bireylerin daha iyi ekonomik koşullara ulaşmalarını kolaylaştırmakta bu da yaşam standardını ve psikososyal iyilik hâlini artırmaktadır (Türkmen, 2022). Ekonomik istikrarın sağlanması özellikle evlilik gibi uzun süreli birlikteliklerde maddi kaynaklı çatışmaların ve stresin azalmasına katkı sağlamakta bu da ilişki doyumunu destekleyen bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Çakmak'ın (2008), vurguladığı üzere eğitim yoluyla elde edilen ekonomik güvence, bireylerin sadece bireysel refahını değil aynı zamanda aile içi huzuru ve uyumu da olumlu yönde etkileyebilmektedir. Bu durum da mevcut çalışmanın sonucunu destekler niteliktedir. Literatürde mevcut sonucu destekleyen

çalışmalar olmakla beraber desteklemeyen çalışmalar da mevcuttur. Karataş (2019), yaptığı çalışmada romantik ilişki doyumunun eğitim düzeyine bağlı olarak farklılık göstermediği sonucuna varmıştır. Benzer şekilde, romantik ilişki doyumu ve evlilik doyumunun eğitim düzeyine bağlı olarak farklılık göstermediğini ortaya koyan araştırmalar da bulunmaktadır (Çelik, 2008; Taşköprü, 2013). Kurdek'in (1987) araştırmasına göre eşlerin eğitim seviyeleri yükseldikçe kendilerini daha bağımsız hissettikleri ve bu bağımsızlık duygusunun boşanma riskini artırabileceği ifade edilmiştir. Bu bağlamda eğitim düzeyinin artması bireylerin kendilerini daha özgür ve bireysel hissetmelerine yol açabilir bu da evliliklerini daha fazla sorgulamalarına neden olarak evlilik doyumlarını azaltabilecek bir etken haline gelebilir (Emerson, 1977). Bu sonuçlar, evlilik doyumunun eğitim düzeyiyle beraber kişilik özellikleri, iletişim becerileri ve sevgi, saygı gibi diğer faktörlerden daha fazla etkilenebileceğini göstermektedir (Erdal, 2019). Literatürde yapılan incelemeler, belirli kişilik özelliklerinin özellikle uyumluluk ve sorumluluğun, ilişki doyumu üzerinde daha belirgin bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır (Malouff ve ark., 2009; Neyer ve Voigt, 2005). Bireyler için partnerlerin uyumluluğu, empati düzeyleri, duygusal zekâları gibi faktörler daha belirleyici olabilir (Tutarel-Kışlak ve Çabukça, 2002). Benzer eğitim seviyesine sahip bireylerin partner olarak birbirlerini tercih etmelerinin, ilişkiden alınan doyumun değişmemesine neden olabileceği de söylenmektedir (Zhang ve ark., 2024). Tüm bu sonuçlar değerlendirildiğinde lisansüstü mezunu bireylerin lisans ve lise mezunu bireylerden ilişki doyumu düzeyinin yüksek olması literatürdeki çoğu araştırma bulgularını da destekler niteliktedir.

Araştırmanın sonucuna göre, yetişkinlerin ilişki doyumu düzeylerinde çalışma durumu değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu sonuca göre çalışmıyor, kamu ve özel sektör gruplarının ilişki doyum düzeyleri arasında anlamlı bir fark gözlemlenmemiştir. Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde çalışma durumu ile ilgili çalışmaların gözlemlendiği çalışmalar sınırlıdır. Güder'in (2022) çalışmasında çalışan ve çalışmayan romantik ilişkisi olan bireylerin ilişki doyumlarının benzer olduğu saptanmıştır. Özellikle çalışan ve çalışmayan kadınların evlilik doyumları üzerine odaklanan çalışmalar dikkat çekicidir. Kılıç-Gergin'in (2023) araştırmasında, çalışan ve çalışmayan kadınların evlilik uyumunda anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir ancak eşleriyle sorumluluklarını paylaşan kadınların eşleriyle sorumluluklarını paylaşmayanlara kıyasla daha yüksek evlilik uyumuna sahip

oldukları tespit edilmiştir. Soylu ve Kabasakal'ın (2017) çalışmasında, evli kadınların yaşam doyumlarının evlilik doyumu ve çalışma durumu değişkenleri açısından değerlendirilmesini hedeflemiştir. Araştırma sonuçlarına göre, çalışan ve çalışmayan kadınlar arasında evlilik doyumu açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ancak yaşam doyumu açısından bakıldığında çalışan kadınların yaşam doyumunun daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Soylu ve Kabasakal, 2016). Bu bulgu iş yaşamının bireylerin genel yaşam memnuniyetine ve ilişkilerine olumlu katkıda bulunabileceğini göstermektedir (Karaaslan ve ark., 2021). Şimşek ve Koç'un (2020) araştırması, çalışmayan bireylerin ekonomik istikrarsızlık nedeniyle yaşadığı stres ve çatışmaların, iş-yaşam dengesi sağlanamadığında ilişki doyumunu olumsuz etkileyebileceğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, iş tatminsizliği yaşayan bireylerin olumsuz duygularını romantik ilişkilerine yansıtmalarının da doyum düzeyini azaltabileceği belirtilmektedir. Oppenheimer (1997) çalışmasına göre, kadınların ekonomik bağımsızlığa sahip olması, ilişkide daha dengeli bir dinamik oluşturarak ilişki doyumunu yükseltebilir. Mevcut araştırmada çalışan kadın oranı %78,6 olması ve toplam çalışan oranının %81,4 olması çalışan bireylerin maddi bağımsızlığa sahip olduğunu göstermektedir bu da ilişkideki doyum duygusunu arttırabileceğini göstermektedir (Archuleta ve ark., 2013) ancak bu araştırmada çalışma durumuna göre anlamlı bir farkın olmamasını etkileyen nedenler arasında iş-yaşam dengesi kurulamaması, bireylerin iş yükünün fazla olması, zaman kısıtlılığı ve tükenmişlik nedeniyle partnerleriyle yeterli duygusal etkileşim kurmakta zorlanabilmek gelebilmektedir (Greenhaus ve Beutell, 1985). Mussatayeva'nın (2018) araştırmasına göre sosyoekonomik güç, eğitim seviyesi ve modernleşme, kadınların evlilik doyumunu doğrudan etkilerken erkekler üzerinde dolaylı bir etki göstermemektedir. Bireyin çalışma durumu, ilişki doyumunu ekonomik güvence, zaman yönetimi, stres düzeyi ve rol paylaşımı gibi çeşitli etkenler aracılığıyla şekillendirebilir. Dengeli bir iş-yaşam ilişkisi (Demir-Erbil ve Hazer, 2020), etkili iletişim ve adil sorumluluk dağılımı (Egeci, 2017), ilişki doyumunun artmasında önemli bir faktör olabilir. Bu çalışmada çalışmayan, kamu ve özel sektörde çalışan bireylerin ilişki doyum düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılık bulunmamasının nedenleri arasında bireyleri yaşamlarında partnerleriyle bir denge kurmuş olabileceği çalışan bireylerin ekonomik bağımsızlıklarının bulunması kadar çalışmayan bireylerin eşlerinden ya da ailelerinden aldıkları destekle ekonomik stres yaşamamaları mümkündür (VoBemer ve Baranowska-Rataj, 2020). Ekonomik durumları benzer olan bireyler arasında ilişki

doyumunda büyük farklar görülmeyebilmektedir (Byrne ve ark., 1966). Çalışmayan bireyler ise ev içi sorumluluklar açısından daha fazla yük taşıyabilir ancak bu durum da partnerler arası anlayış ve iş bölümüyle dengelenebilmektedir (Carlson ve ark., 2020). Evlilik ilişkilerinde eşe yönelik olumsuz yüklemelerin artması bireylerin evlilikten aldıkları doyumun azalmasına neden olmaktadır (Deniz ve ark., 2019). Bu da çiftler arasında dengenin bozulmasına neden olabilmektedir. Çalışmayan, kamu veya özel sektörde çalışan bireylerin ilişki doyumları puan ortalamalarında anlamlı fark olmaması kişilik özellikleri, iletişim becerileri, ekonomik istikrar, iş-yaşam dengesi ve sosyal destek sistemleri gibi faktörlerin, çalışma durumuna göre daha belirleyici olmasından kaynaklanabilir (Köse ve ark., 2021). Tüm bu değerlendirmeler göz önünde bulundurulduğunda bu araştırmada çalışma durumuna göre çalışmayan bireyler kamu ve özel sektörde çalışan bireylerin puan ortalamalarında anlamlı fark olmaması durumu anlaşılmaktadır.

Araştırma sonucunda bireylerin algıladıkları ekonomik durum ile ilişki doyumu düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu bulgu düşük, orta ve yüksek ekonomik düzeye sahip katılımcıların romantik ilişkilerinden aldıkları doyumun benzer düzeyde olabileceğini göstermektedir. Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde Gürel ve Çopur'un (2021) Ankara'nın farklı sosyoekonomik düzeylere sahip ilçelerinde gerçekleştirdiği çalışmada çiftlerin yaşadığı ekonomik zorlukların evlilik kalitesi üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı belirlenmiştir. Yılmaz (2020) araştırmasında, evlilik kalitesinin yüksek olduğu çiftlerin aldıkları doyumlarının da yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Literatürde ekonomik koşulların ilişki doyumu üzerinde etkili bir faktör olabileceği sıkça vurgulanmakla birlikte (Williamson ve ark., 2013), bazı araştırmalar bireylerin ekonomik durumlarından duydukları memnuniyetin, partner desteği, sağlıklı iletişim ve güçlü duygusal bağlar gibi ilişki içi unsurlar tarafından dengelenebileceğini ortaya koymaktadır (Ross ve ark., 2021; Vinokur ve ark., 1996). Çoban (2021), yetişkinlerle gerçekleştirilen çalışmada ilişki doyumunun gelir düzeyine göre farklılaşmadığı bulgularına ulaşmıştır. Bu çalışmanın sonucunu destekleyen çalışmalar sınırlı olmakla beraber literatürde algılanan sosyoekonomik düzeyin ilişki doyumunu arttırdığına yönelik çalışmalar oldukça fazladır. Aslan'ın (2020) ilişki doyumu üzerine yaptığı çalışmada gelir düzeyinin artışının bireyin ilişki doyumu ile pozitif bir ilişki içinde olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya göre bireyin gelirinin artmasıyla birlikte ilişki doyumunun

da yükseldiği tespit edilmiştir. Erdinç (2018), gelir düzeyi yüksek bireylerin, gelir düzeyi düşük bireylere kıyasla daha yüksek ilişki doyumuna sahip olduklarını tespit etmiştir. Zainah ve ark., (2012), yüksek gelir elde eden bireylerin kendilerinin ve partnerlerinin ihtiyaçlarını karşılamada düşük gelirli bireylere göre daha başarılı olduklarını belirtmiştir. Bu nedenle yüksek gelir düzeyine sahip bireylerin ilişkilerinde daha yüksek düzeyde doyum yaşadıkları tespit edilmiştir. Salebci'nin (2020) araştırmasında, gelir düzeyi ile ilişki doyumu arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Başka bir ifadeyle bireylerin gelir düzeyi arttıkça ilişkilerinden aldıkları doyum da yükselmektedir. Gelir düzeyindeki artış bireylerin hem kendi hem de partnerlerinin temel ihtiyaçlarını (örneğin, barınma, beslenme, sağlık) ve lüks taleplerini karşılama imkanlarını artırır. Bu durum ilişkiden alınan memnuniyeti yükseltebilir. Yüksek gelir çiftlere seyahat etme, sosyal etkinliklere katılma ve çeşitli boş zaman aktivitelerine katılma imkânı sunar. Bu da ilişkinin kalitesini ve tatmin düzeyini artırabilir. Aydıner-Boylu ve Paçacıoğlu'na (2016) göre, gelir düzeyindeki artış bireylerin yaşam kalitesini yükseltmekte ve boş zaman aktivitelerine katılımını artırmaktadır. Boş zaman etkinlikleri, bireylerin sosyal ilişkilerini güçlendirerek genel yaşam memnuniyetini olumlu yönde etkilemektedir. Bu doğrultuda yüksek gelir düzeyine sahip çiftlerin daha fazla sosyal etkinlik ve seyahat fırsatına erişmesi, ilişkilerinden aldıkları memnuniyeti artırabilir. Çirkin ve Göksel'in (2016) çalışmasında, gelir seviyesindeki artışın bireylerin yaşam doyumunu pozitif yönde etkilediği ifade edilmiştir. Gelir artışı, bireylerin hem temel hem de lüks ihtiyaçlarını karşılama olanaklarını artırarak genel yaşam memnuniyetini yükseltebilir. Bu da ilişkilerdeki memnuniyetin artmasına olumlu katkı sunabilir. Özkul ve Özkul (2022), ekonomik olarak iyi bir düzeyde olmanın ve sosyal ilişkilerdeki becerilerin bireylerin yaşam doyumunu artırdığını ifade etmektedir. Maddi refahın yükselmesi, bireylerin sosyal etkinliklere ve boş zaman aktivitelerine daha fazla katılım göstermelerine olanak tanıyarak, sosyal ilişkilerini güçlendirmekte ve genel yaşam memnuniyetlerini artırmaktadır. Bu durum ilişkilerde duygusal yakınlığı güçlendirerek doyumun artmasına destek olabilir. Literatürdeki mevcut çalışmalarda algılanan ekonomik düzey yüksek ise ilişki doyumunun da yüksek olduğunu kanıtlayan birçok çalışma karşımıza çıkmaktadır. Çok sık rastlanmamakla beraber algılanan ekonomik düzey yüksek ise ilişki doyumunun düşük olduğunu gösteren çalışmalar da mevcuttur. Çağ ve Yıldırım'ın (2013) araştırmasında, ailenin ortalama aylık gelir düzeyinin evlilik doyumunu anlamlı şekilde yordamadığı belirlenmiştir. White ve Keith'in (1990)

sosyoekonomik statü ile evlilik kalitesi arasında anlamlı bir ilişki tespit edemedikleri araştırma sonuçlarıyla da paralellik göstermektedir. Çiftler arasında ekonomik sıkıntılara rağmen ortak çözümler üretebiliyorsa ya da maddi durum ilişkilerinde belirleyici bir faktör değilse algılanan ekonomik düzey ile ilişki doyumu arasında anlamlı bir bağ oluşmayabilmektedir (Kelley ve ark., 2018). Toplumsal cinsiyet rollerine bağlı olarak ekonomik beklentiler farklılık gösterebilir. Örneğin, bazı kültürlerde ekonomik yükümlülüğün erkeklere ait olduğu düşüncesi yaygın olduğundan ekonomik düzeyin kadınların ilişki doyumunu doğrudan etkilemeyebileceği söylenebilmektedir (Falconier ve Jackson, 2020). Mevcut çalışmada ise algılanan ekonomik düzey değişkeni ile ilişki doyumu arasında anlamlı bir fark çıkmaması ekonomik durumun bireyler tarafından nasıl algılandığı da önemlidir; çünkü mutlak gelir düzeyinden bağımsız olarak algılanan ekonomik yeterlilik ve bu durumun beklentilerle uyumu doyum düzeyini etkileyebilmektedir (Vinokur ve ark., 1996). Ayrıca düşük gelir düzeyine sahip bireylerin partnerlerinden veya aile çevrelerinden sağladıkları sosyal destek, ekonomik eksiklikleri dengeleyerek ilişki doyumunun korunmasına katkı sağlayabilir (Ross ve ark., 2021). Bu durum ekonomik düzeyin tek başına belirleyici bir faktör olmadığını ve ilişki doyumunun çok boyutlu bir yapı içerisinde değerlendirildiğini göstermektedir. Bu durum çiftlerin benzer ekonomik düzeylerde partnerlerle ilişki kurmasından kaynaklanıyor olabilmektedir (McElyea, 2020). Hardie ve Lucas (2010) araştırmasında, bireylerin ailelerinden veya sosyal çevrelerinden destek görmesi, ekonomik zorlukların ilişki üzerindeki olumsuz etkilerini azaltabileceği bu durumunda ilişki doyumuna katkıda bulunup çatışmaları azaltabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Bireyler, maddi durumlarını yalnızca kazançlarıyla değil aynı zamanda çevrelerindeki kişilerle karşılaştırarak algılarlar. Bu karşılaştırma süreci bireyin ekonomik tatmin düzeyini şekillendirebilir ve ilişki doyumunu etkileyebilir. Kişi ve partneri maddi olarak yeterli koşullara sahip olsalar bile çevresindeki bireylerin daha yüksek bir yaşam standardına sahip olduğunu algıladığında kendi ekonomik konumunu görece olarak yetersiz değerlendirebilir. Bu tür bir algı ilişkiden duyulan tatmini azaltabilir; özellikle ortak harcamalar, geleceğe yönelik hedefler ya da yaşam tarzına dair beklentilerde uyumsuzluklara ve anlaşmazlıklara neden olabilir. Bu da ilişki doyumunu etkileyebilmektedir (Clark ve ark., 2008). Eğer çiftler ekonomik sıkıntılara rağmen ortak çözümler bulabiliyor ya da maddi durum ilişkilerinde belirleyici bir unsur olmuyorsa algılanan ekonomik düzey ile ilişki doyumu arasında anlamlı bir bağ oluşmayabilmektedir (Falconier ve Jackson,

2020). Tüm bu sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde algılanan ekonomik düzey değişkenine göre ilişki doyumunun anlamlı düzeyde farklılık bulunmaması nedenleri anlaşılır görünmektedir.

5.2. Olumsuz Çocukluk Çağı Yaşantıları ve İkili İlişkilerde Çatışma Çözmenin İlişki Doyumunu Yordamasına Yönelik Tartışma ve Yorum

Bu araştırmanın bulguları olumsuz çocukluk çağı yaşantıları ve ikili ilişkilerde çatışma çözmenin birlikte ilişki doyumunu anlamlı bir şekilde yordadığını ortaya koymaktadır. Bu sonuç ilişki doyumunun oluşumunda çocuklukta yaşanan deneyimlerin, partnerlerine verdikleri duygusal tepkiler ve problem çözme becerileriyle karmaşık bir etkileşim içinde olduğunu ortaya koymaktadır. Regresyon öncesi yapılan korelasyon analizi sonucunda ilişki doyumu ile olumsuz çocukluk çağı yaşantıları arasında negatif yönlü orta düzeyde anlamlı bir ilişki; ilişki doyumu ile ikili ilişkilerde çatışma çözme arasında pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişki tespit edilmiştir. Olumsuz çocukluk çağı yaşantıları ve ikili ilişkilerde çatışma çözmenin birlikte ilişki doyumundaki varyansın %20,6'sını açıklaması bu faktörlerin ilişki doyumunda ne kadar etkili olduğunu göstermektedir. Yapılan çoklu regresyon analizi sonucunda olumsuz çocukluk çağı yaşantıları ve ikili ilişkilerde çatışma çözme becerilerinin birlikte ele alındığında yetişkin bireylerin ilişki doyumu düzeylerindeki toplam varyansın %20,6'sını anlamlı düzeyde açıkladığı belirlenmiştir. Bu bulgu söz konusu iki değişkenin romantik ilişkilerde doyumu belirleyen anlamlı psikososyal etkenler olduğunu ortaya koymaktadır. Erken dönemde yaşanan olumsuz deneyimlerin bireyin yakın ilişkilerde güven duyma, bağ kurma ve etkili iletişim geliştirme becerilerini olumsuz yönde etkileyebileceği; buna karşılık çatışma çözme becerilerinin ilişki doyumunu artırıcı ve koruyucu bir işlev görebileceği ifade edilebilir. Olumsuz çocukluk çağı yaşantıları bireyin bağlanma örüntülerini, güven geliştirme süreçlerini ve duygusal düzenleme kapasitesini zedeleyerek yetişkinlik dönemindeki yakın ilişkilerde işlevselliğin azalmasına yol açabilmektedir. Buna karşılık etkili çatışma çözme becerileri ilişkisel gerilimlerin yapıcı biçimde ele alınmasını kolaylaştırmakta ve bu yolla ilişki doyumunu artırıcı bir rol oynamaktadır. Bağımsız değişkenler ayrı ayrı incelendiğinde mevcut çalışmada olumsuz çocukluk çağı yaşantıları ile ilişki doyumu arasında negatif bir ilişki olduğu görülmektedir. Alanyazına bakıldığında olumsuz çocukluk çağı yaşantıları ile ilişki doyumu arasındaki negatif ilişkiyi ele alan birçok çalışma

mevcuttur. İstismara maruz kalan bireylerin daha fazla gerçekdışı ilişki beklentileri, bilişsel çarpıtmalar ve ilişki inançlarına sahip oldukları da tespit edilmiştir (Aktepe, 2009; Briere ve Runtz, 1987; Owen ve Chard, 2001). Bu sonuçlar çocukluk dönemi travmatik deneyimlerinin bireylerin kendilerine, diğer insanlara ve dünyaya yönelik olumsuz, çarpıtılmış, mantıksız ve işlevsiz inançlar geliştirmesine neden olabileceğini düşündürmektedir. Bu inançların, olumsuz tepkileri tetikleyerek yetişkinlikte ilişki problemlerinin artmasında etkili olabileceği ifade edilebilir (Black ve ark., 2010). Olumsuz deneyimler yaşamış bireylerin romantik ilişkilerinde şiddet uygulama ve yıkıcı davranışlarda bulunma eğiliminde oldukları dikkat çekmektedir (Nikulina ve ark., 2021). Bu çalışmada olumsuz çocukluk çağı yaşantıları ilişki doyumundaki varyansın %6,1'ini açıklaması bu travmaların ilişki doyumu üzerinde önemli bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bulgu mevcut araştırmayla tutarlılık göstererek olumsuz çocukluk çağı yaşantıları ilişki doyumu üzerindeki etkisini arttırmaktadır. Paavilainen ve Tarkka'nın (2003), üniversite öğrencileriyle gerçekleştirdikleri bir araştırmanın sonuçları çocukluk döneminde fiziksel şiddet deneyimi yaşamış bireylerin ilişkilerinde yetersizlik yaşadıklarını ve ilişkilerinin olumsuz koşullar altında devam ettiğini ortaya koymuştur. Burgess ve ark., (1995), çocukluk döneminde yaşanan ihmal ve istismarın yetişkinlikte kurulan ilişkilerde de benzer şekilde tekrarlandığını ifade etmektedir. Erken dönemde cinsel istismara maruz kalan bireyler ya sosyalleşme ve ilişki kurma konusunda zorlanan ya da aşırı uçlarda ilişkiler yaşayan ve sonuç olarak ilişkilerinden doyum alamayan kişiler haline gelebilmektedir (Taner ve Gökler, 2004). Sosyolojik modele göre aile içindeki bireyler arası çatışmalarda şiddetin bir çözüm yöntemi olarak görülmesi çocuk ihmal ve istismarını artıran bir faktör olarak değerlendirilmektedir (Scannapieco ve Connell-Carrick, 2005). Bu durum yetişkinlik döneminde iletişim sorunlarına yol açarak ilişki doyumunun düşük olmasına katkıda bulunmaktadır. Genel Uyum Modeline göre, bireylerin fiziksel ve duygusal gerilim nedeniyle tehditlere karşı yaşadığı stres aslında çevreleriyle uyum sağlayamadıklarının bir göstergesidir (Selye, 1974). Bu uyumsuzluk devam ettikçe bireylerin ilişkilerinde doyum yaşama süreci de olumsuz yönde etkilenir. Karakurt ve Silver'ın (2014) çalışması, çocuklukta maruz kalınan duygusal travmaların bireylerin yetişkinlikteki romantik ilişkilerinde güven eksikliği, bağlanma sorunları ve iletişim güçlükleri gibi çeşitli ilişki temelli problemlere neden olabileceğini ortaya koymuştur. Söz konusu çalışmada olumsuz çocukluk çağı yaşantıları ilişki doyumunu negatif yordadığı bulgusu romantik ilişkilerinde olumsuz çocukluk çağı yaşantıları dikkate

değer bir rol oynadığını göstermektedir. Bu sonuç mevcut araştırmanın bulgularıyla uyumlu olup olumsuz çocukluk çağı yaşantıları ilişki doyumu üzerindeki etkisinin önemini pekiştirmektedir. Maneta ve ark., (2015) gerçekleştirdiği araştırmada, çocukluk döneminde yaşanan fiziksel, duygusal ve cinsel istismarın çiftlerin ilişki doyumunu olumsuz etkilediği bulunmuş ve bu tür istismarlara maruz kalan çiftlerde diğer çalışmalarla uyumlu şekilde ilişki doyumunun düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Young-Moon ve ark., (2019) araştırmasına göre, çocukluk döneminde travma deneyimlemiş ebeveynler, travmaya maruz kalmamış ebeveynlere kıyasla yakın kişilerarası ilişkilerde ve psikiyatrik sağlık alanında daha fazla zorluk yaşamaktadır. Sosyal Öğrenme Modeline göre bir çocuğun erken yaşlardan itibaren travmaya maruz kalması, ebeveynleri arasındaki şiddete tanıklık etmesi veya boşanmış bir ailede büyümesi onun diğer insanlarla kurduğu etkileşimleri önemli ölçüde şekillendirir. Bu tür deneyimler çocuğun bu davranışları model almasına ve yetişkinlikte benzer tutumları sergilemesine yol açabilir (Aral ve Gülsoy, 2001). Sosyal Öğrenme Modeline göre davranışlar gözlemler sonucu öğrenilmekte olduğundan çocukluk döneminde ihmal ve istismara uğrayan bireylerin yetişkinlikte kendi çocuklarına aynı davranışları sergilemeleri kesin olmamakla birlikte çocuklarına ihmal ve istismar uygulayan ebeveynlerin çocukluklarında şiddete maruz kalmış olabileceği düşünülmektedir (Abalı, 2017). Muşdal-Çelebi ve Polat'ın (2019) araştırması, çocukluk döneminde yaşanan travmaların evlilik doyumu ile istatistiksel olarak negatif bir ilişki içinde olduğunu ortaya koymuştur. Elde edilen bulgular travmatik deneyimlerin evlilik doyumunu azalttığını göstermektedir. Bu bulgu literatürde olumsuz çocukluk çağı yaşantıları ile evlilikte karşılaşılan olumsuz durumlar arasındaki ilişkiyi ortaya koyan araştırmalarla örtüşmektedir. Özellikle çocuklukta fiziksel istismar, cinsel saldırı veya ciddi fiziksel şiddete maruz kalan evli bireylerin boşanma ve ayrılık oranlarının daha yüksek olduğunu gösteren çalışmalarla paralellik taşımaktadır (Whisman, 2006). Aytaç-Alp'in (2019) üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirdiği araştırmada olumsuz çocukluk çağı yaşantıları suçluluk, utanç ve benlik saygısı ile olan ilişkileri incelenmiştir. Çalışmanın bulguları olumsuz çocukluk çağı yaşantıları ile benlik saygısı arasında negatif bir ilişki olduğunu, suçluluk ve utanç duyguları ile pozitif bir korelasyon bulunduğunu göstermektedir. Ayrıca sosyal yaşamlarını ve kişilerarası ilişkilerini olumsuz algılayan bireylerin bu alanları olumlu değerlendirenlere kıyasla olumsuz çocukluk çağı yaşantıları puanlarının anlamlı derecede daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra

sosyal yaşamlarını ve kişilerarası ilişkilerini olumsuz gören bireylerin ilişki doyumlarının da düşük olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Bu bulgulara bakıldığında olumsuz çocukluk çağı yaşantıları bireylerin gelecekte yaşayacakları romantik ilişkilerini önemli ölçüde etkilemekte ve romantik ilişkilerini sürdürmesini zorlaştırmaktadır. Mevcut çalışma olumsuz çocukluk çağı yaşantıları romantik ilişkiler üzerinde olumsuz etkiler yarattığını ortaya koymaktadır. Çalışma bireylerin erken dönem yaşantılarının yetişkinlikteki yakın ilişkiler üzerindeki kalıcı etkilerini ortaya koyması açısından büyük önem taşımaktadır. Bu sonuç romantik ilişkilerde yaşanan güven sorunları, bağlanma güçlükleri ve iletişim problemleri gibi doyumu azaltan dinamiklerin kökeninde erken yaşlarda yaşanmış travmatik deneyimlerin bulunabileceğini göstermektedir.

Mevcut araştırmada değişkenlerin ilişki doyumunu açıklamadaki göreli önemleri incelendiğinde, ikili ilişkilerde çatışma çözmenin en güçlü yordayıcı olduğu bulunmuş ve bu sonuç romantik ilişkilerde davranış biçimlerinin etkisini vurgulayan diğer çalışmalarla uyum göstermiştir. Bu çalışmada ikili ilişkilerde çatışma çözme becerileri ilişki doyumundaki varyansın %18,9'unu açıklaması bu çatışma çözme becerilerinin ilişki doyumu üzerinde önemli bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sonuç mevcut araştırmayla tutarlılık göstererek ikili ilişkilerde çatışma çözme becerilerinin ilişki doyumu üzerindeki etkisini daha da vurgulamaktadır. Kurdek'in (1995) çalışması, bir ilişkide doyumu öngörmede en önemli faktörün çatışma çözme stratejileri olduğunu ortaya koyarak mevcut araştırmanın sonucunu kanıtlar niteliktedir. Rusbult ve ark., (1986a) oluşturdukları Karşılıklı Yatırım Modelin'de, partnere yönelik saldırgan davranışlar sergileyerek onun ihtiyaçlarını görmezden gelme ve yalnızca kendine odaklanma gibi tepkilerin daha az; problemleri çözmeye, ilişkiyi olumlu bir şekilde sürdürmeye ve koşulları iyileştirmeye yönelik çaba içeren konuşma gibi yapıcı tepkilerin ise daha sık gösterilmesinin ilişki doyumunu olumlu etkilediği belirtilmiştir. Bu çalışma partnerin yapıcı tepkilerinin yani konuşma ve bağlılığın ilişki doyumu üzerinde önemli bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Çatışma çözme stratejileri, işlevsellik düzeylerine göre yapıcı veya yıkıcı olabilir. Yapıcı stratejiler açık iletişim kurmayı, partnerin bakış açısını anlamayı ve sorunları çözmeye yönelik bir taahhüt içermektedir. Buna karşılık yok sayma ve çıkış düşmanca, rekabetçi davranışlar ve geri çekilme yıkıcı stratejileri kapsamaktadır (Cahn ve Abigail, 2014). Bu stratejiler her iki partnerin de ilişki kalitesi algısını etkilemektedir.

Yapıcı stratejiler genellikle daha yüksek ilişki kalitesiyle ilişkilendirilirken, yıkıcı stratejiler daha düşük ilişki kalitesi algısıyla bağlantılıdır (Delatorre ve Wagner, 2019). Yakın ilişkilerde çatışma çözme becerisi ilişkiden alınan tatmini etkileyen önemli bir faktör olarak görülmektedir. İşlevsel olmayan çatışma çözme örnekleri çiftler arasındaki ilişkiyi olumsuz etkileyerek çatışmaların daha da kötüleşmesine yol açabilmektedir (Bonache ve ark., 2016). Bu nedenle yakın ilişkilerde çatışma çözme becerilerinin önemi oldukça büyüktür (Cahn ve Abigail, 2014). Yakın ilişkilerde problem çözme becerileri ilişkinin sağlıklı bir şekilde devam edebilmesi açısından oldukça önemlidir. Sorunlara karşı sert tepkiler vermek çözüm sağlamaktan ziyade problemin büyümesine yol açabilir. Bu nedenle sorunlara daha yumuşak ve yapıcı bir yaklaşım benimsemek faydalı olacaktır (Kurdek, 1995). Gottman (1994), eleştirellik, savunmacılık, küçümseme ve duvar örme gibi davranışları Mahşerin Dört Atlısı olarak tanımladığı modelde bu davranışların ilişkilerde olumsuz etkiler yaratarak yıkıcı sonuçlara neden olabileceği ifade edilmiştir. Ayrıca bu tür olumsuz tutumların uzun vadeli ve sağlıklı bir ilişki dinamiği oluşturamayan çiftlerde daha yaygın olduğu vurgulanmıştır (Gottman ve Silver, 1999). Yakın ilişkilerde problem çözme becerisi çiftlerden en az birinin iletişim becerilerini kullanarak çözüm ve onarım için adım atmasıyla ilişkilidir. Sorunun çözümü veya onarımı için bir girişimde bulunulmaması durumunda duygusal uzaklaşma örneklerinin ortaya çıktığı gözlemlenmektedir (Anlatan, 2021). Gottman ve Silver (1999), mutlu bir evliliğin sürdürülebilmesi için beş farklı problem çözme yönteminden biri olarak etkiyi kabul etmeyi vurgulamıştır. Bu yöntem çiftlerin çatışma konularında birbirlerini anlamaya çalışmasını ve ortak bir uzlaşma noktası bulmalarını amaçlamaktadır. Bu durumlar yakın ilişkilerde sorun çözme becerisinin ilişkinin kalitesini ve geleceğini doğrudan etkilediğini ortaya koymaktadır (Kaygas ve Özbay, 2023). Vuchunic (1987), çiftlerin çatışmaları çözmek için başvurdukları yöntemleri dört kategoriye ayırmıştır. Çatışmaların sağlıklı bir şekilde giderilmesi için önerilen en etkili yaklaşım ise uzlaşma yöntemidir. Bu yöntemde her iki tarafın da küçük fedakârlıklarda bulunarak ortak ve yapıcı bir çözüm yolu oluşturması temel prensiptir. Duran ve Hamamcı'nın (2010) yaptığı araştırmada, evlilik öncesi ilişki geliştirme programının yakın ilişkiler üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışmada evlilik öncesinde ilişki geliştirme programına katılan çiftlerin, çatışma ve problem durumlarında daha olumlu bir iletişim yaklaşımı benimsediği ancak kendi duygularını partnerlerine ifade etme konusunda bir etkisinin olmadığı tespit edilmiştir. Bu durum romantik ilişki içinde olan bireylerin doyumlarını

arttırabilmek için kendi duygularını partnerleriyle paylaşma konusunda da bir çalışma yapılabileceğini gözler önüne sermektedir. Mevcut çalışmada yakın ilişkilerde çatışma çözme becerilerinin ilişkinin kalitesini ve geleceğini şekillendiren önemli bir faktör olduğu vurgulanmıştır. Hamamcı ve ark., (2011) araştırmasında, evlilik öncesinde gazete, dergi, kitap, internet, televizyon ve radyo programları, uzman kişiler, anne-baba ve arkadaşlarla konuşma, evli bireyleri gözlemleme gibi bilgi kaynaklarının kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmanın dikkat çeken bir diğer bulgusu ise evlilikle ilgili çatışma ve problem çözme deneyimi olmadan evliliğe başlanmasının ilişkinin mutsuz devam etmesine veya boşanmayla sonuçlanmasına yol açabileceğidir. Bu sonuç romantik ilişkilerde çatışma çözme becerisinin önemini bir kez daha vurgulamaktadır. Araştırmalara göre (Koski ve Shaver, 1997; Overall ve McNulty, 2017), ilişkilerin devamlılığını belirleyen en önemli faktör yaşanan çatışmaların sayısından çok eşler arasındaki iletişim biçimidir. Sakallı-Uğurlu (2002, s. 56), bireylerin partnerlerini olumlu değerlendirmelerinin ilişki doyumu üzerinde önemli bir etkisi olduğunu ifade etmiştir. Benzer şekilde Veldorale-Brogan ve ark., (2013) çalışmasında, partneri iyi bir kişi olarak algılamanın sorunlarla karşılaşıldığında yapıcı tepkiler verme olasılığını artırdığı öne sürülmüştür. Yapıcı tepkiler verilmesi bireylerde ilişki doyumuna katkıda bulunduğu literatürdeki çalışmalarla da desteklenmiştir. Taluy ve Büyükşahin-Sunal'ın (2016) çalışmasında, bireylerin ilişki doyumunun, partnerlerinde algıladıkları yıkıcı davranış tarzlarından etkilendiği tespit edilmiştir. Mevcut çalışmadan elde edilen bulgular romantik ilişkilerde bireylerin yüksek düzeyde ilişki doyumu yaşayabilmeleri için etkili çatışma çözme becerilerine sahip olmalarının önemli olduğunu ortaya koyan nitelikte olabilir. Bu doğrultuda çiftlerin yapıcı çatışma çözme stratejileri geliştirmeleri ilişkinin sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi açısından kritik bir rol oynamaktadır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuç

Bu araştırmada öncelikle yetişkinlerin ilişki doyumlarının; cinsiyet, medeni durum, yaş, eğitim düzeyi, çalışma durumu ve algılanan ekonomik durum gibi değişkenlere göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Çalışmanın ikinci aşamasında ise olumsuz çocukluk çağı yaşantıları, ikili ilişkilerde çatışma çözme değişkenlerinin ilişki doyumunu yordayıp yordamadığı analiz edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

- Katılımcıların ilişki doyumu düzeyleri cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermektedir.
- Katılımcıların ilişki doyumu düzeyleri medeni durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir.
- Katılımcıların ilişki doyumu düzeyleri yaşa göre anlamlı farklılık göstermemektedir.
- Katılımcıların ilişki doyumu düzeyleri eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir.
- Katılımcıların ilişki doyumu düzeyleri çalışma durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir.
- Katılımcıların ilişki doyumu düzeyleri algılanan ekonomik duruma göre anlamlı farklılık göstermemektedir.
- Çocukluk çağı travmaları, ikili ilişkilerde çatışma çözme becerileri birlikte ilişki doyumunu yordamaktadır.

6.2. Öneriler

Bu araştırmada yetişkinlerin ilişki doyumlarının cinsiyet, medeni durum ve eğitim düzeyi değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterdiği; yaş, çalışma durumu ve algılanan ekonomik düzey değişkenine göre anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Araştırmanın bir diğer sonucunda olumsuz çocukluk çağı yaşantıları ve

ikili ilişkilerde çatışma çözme becerilerinin ilişki doyumunu yordadığı görülmüştür. Bu sonuçlar dâhilinde aşağıdaki öneriler sunulmuştur.

6.2.1. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

- Araştırma bulguları ilişki doyumunun bireylerin çatışma çözme becerileriyle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu doğrultuda tüm çiftlere yönelik olarak geliştirilecek ilişki geliştirme programlarının uygulanması önerilmektedir. Bu programlarda özellikle etkili iletişim kurma, çatışma çözme becerilerini arttırma, duygusal ihtiyaçları ifade etme ve karşılıklı empati geliştirme gibi ilişkiyi güçlendiren becerilere odaklanılması çiftlerin ilişki doyum düzeylerini arttırmada önemli katkılar sağlayabilir.
- Araştırma bulguları olumsuz çocukluk çağı yaşantılarının bireylerin ilişki doyumlarıyla olumsuz ilişkili olduğunu göstermektedir. Çift danışmanlık süreçlerinde, danışanların çocukluk çağı yaşantılarının incelenmesi ve ilişkilerine etkisinin değerlendirilmesi önerilebilir.

6.2.2. Gelecekte Yapılacak Araştırmalara Yönelik Öneriler

- Bu çalışmada evli ve nişanlı bireyler bir arada değerlendirilmiştir. Yeni yapılacak araştırmalarda romantik ilişki doyumunun nişanlı ve evli bireylerde ayrı ayrı incelenmesi önerilebilir.
- Bu araştırmada ilişki doyumu ile ikili ilişkilerde çatışma çözme becerileri arasında olumlu, olumsuz çocukluk çağı yaşantıları ile olumsuz ilişki çıkmıştır. Çatışma becerilerini geliştirmeye ve olumsuz çocukluk çağı yaşantılarının etkilerinin çözümlenmesine yönelik ilişki geliştirme programları planlanabilir. Bu programların deneysel olarak etkililiği sınanabilir.

KAYNAKÇA

Abalı, C. (2017). *Çocukluk çağı travmalarının evlilik uyumu ve yaşam kalitesi üzerindeki etkisi* (Yayın No. 485507) [Yüksek lisans tezi, Üsküdar Üniversitesi] YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Acar, İ. H. (2013). Predictors of preschool children's peer interactions: Temperament and prosocial behaviour [Unpublished master's thesis, University of Nebraska–Lincoln].

Acehan, S., Bilen, A., Ay, M. O., Gülen, M., Akkan Avcı, A., & İçme, F. (2013). Çocuk istismarı ve ihmalinin değerlendirilmesi. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi, 22*(4), 591–614. https://dergipark.org.tr/tr/pub/aktd/issue/2206/29347

Agbangba, C. E., Aide, E. S., Honfo, H., & Kakai, R. G. (2024). On the use of post-hoc tests in environmental and biological sciences: A critical review. *Heliyon, 10(February),* e25131. https://doi.org/10.1016/J.HELIYON.2024.E25131

Agnew, C. R., Van Lange, P. A. M., Rusbult, C. E., & Langston, C. A. (1998). Cognitive interdependence: Commitment and the mental representation of close relationships. *Journal of Personality and Social Psychology, 74*(4), 939–954. https://doi.org/10.1037/0022-3514.74.4.939

Ağır, M. (2017). Sınıf içi sosyal uyum davranışlarına yönelik, prososyal davranışların kazanımına ilişkin grup rehberliği örneği. *İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi, 18*, 1–15.Retrievedfrom. http://www.istjss.org/index_page_list.asp?action=sayi&sayi=18

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2011). *Türkiye aile yapısı araştırması*. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayınları.

Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation.* Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.

Ainsworth, M. D. S. (1989). Attachments beyond infancy. *American Psychologist, 44*(4), 709–716. https://doi.org/10.1037/0003-066X.44.4.709

Ainsworth, M. D. S., & Bell, S. M. (1974). Mother-infant interaction and communication. *Cognition, 20*, 191-206.

Ainsworth, M. D. S., & Wittig, B. A. (1969). Attachment and the exploratory behavior of one-year-olds in a strange situation. In B. M. Foss (Ed.), *Determinants of infant behavior* (pp. 113–136). Methuen.

Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. N. (2015). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Psychology Press.

Akan, M., Ünal, S., & Gürer, H. (2023). Evlilik doyumu kadın ve erkeklerde farklı mı seyreder? *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 44*, 513–538. https://doi.org/10.14520/adyusbd.1323885

Aktepe, E. (2009). Çocukluk çağı cinsel istismarı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 1*(2), 105–119.

Aktepe, E. (2009). Çocukluk çağı travmalarının yetişkinlikteki etkileri: Bir gözden geçirme çalışması. *Psikiyatri Dergisi, 10*(3), 150-159.

Aktu, Y. (2015). *Levinson'un kuramı açısından ilk yetişkinlik dönemindeki bireylerin yaşam yapılarının incelenmesi* (Yayın No.15655) [Yüksek lisans tezi Gaziosmanpaşa Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Aktu, Y. (2016). Levinson'un kuramında ilk yetişkinlik döneminin yaşam yapısı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 8*(2), 162–177.

Aktu, Y. (2016a). Levinson'un kuramında ilk yetişkinlik döneminin yaşam yapısı. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 8*(2), 162–177.

Aktu, Y. (2016b). Levinson'un yaşam yapısı kuramı açısından "Benim Adım Khan" filminin incelemesi. *The Journal of Academic Social Science, 4*(37), 505–517.

Aktu, Y. (2018). Levinson'un kuramı bağlamında Kemal Sunal'ın psikobiyografisi. *International Journal of Social Science Research, 7*(2), 254–274.

Allen, B., & Lautherbach, D. (2007). Personality characteristics of adult survivors of childhood trauma. *Journal of Traumatic Stress, 20*(4), 587–595.

Altunpul, N. (2022). *Üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı istismarı ve ihmali ile suça yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayın No. 755392) [Yüksek lisans tezi Necmettin Erbakan Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Amato, P. R. (2000). The consequences of divorce for adults and children. *Journal of Marriage and Family, 62*(4), 1269–1287. https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2000.01269.x

Amato, P. R., & Hohmann-Marriott, B. (2007). A comparison of high- and low-distress marriages that end in divorce. *Journal of Marriage and Family, 69*(3), 621–638. https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2007.00396.x

American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). American Psychiatric Publishing.

American Psychological Association. (2014). *The road to resilience.* Washington, DC: American Psychological Association.

Anlatan, Ö. (2021). Deneye dayalı bir yaklaşım: Gottman çift terapisi. *Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi, 4*(1), 74-93.

Aral, N. (1997). *Fiziksel istismar ve çocuk.* Tekışık Web Ofset Tesisleri.

Aral, N., & Gürsoy, F. (2001). Çocuk hakları çerçevesinde çocuk ihmal ve istismarı. *Milli Eğitim Dergisi, 151*(5).

https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/151/aral_gursoy.htm

Aras, S. (2020). Kadınlarda evlilik doyumunun cinsel yaşam kalitesi, bilişsel çarpıtmalar ve bazı demografik değişkenler açısından incelenmesi. *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences, 6*(22), 70-87.

Archuleta, K. L., Grable, J. E., & Britt, S. L. (2013). Financial and relationship satisfaction as a function of harsh start-up and shared goals and values. *Journal of Financial Counseling and Planning*, *24*(1), 3–14.

Arısoy, A., & Taş, M. A. (2021). Sosyal çalışmacılarda meslek aşkı ve prososyal hizmet davranışları ilişkisi: Yaşamın anlamının aracılık etkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 21*(53), 827-854. https://doi.org/10.21560/spcd.vi.787575

Armağan, E. (2007). Çocuk ihmali ve istismarı: Psikoz tablosu sergileyen bir istismar olgusu. *New Symposium Journal, 45*(4), 170–173.

Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist, 55*(5), 469–480. https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.5.469

Arslan, C. (2005). *Kişilerarası çatışma çözme ve problem çözme yaklaşımlarının yükleme karmaşıklığı açısından incelenmesi* (Yayın No. 190103) [Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Austin, W., & Walster, E. (1974). Participants' reactions to 'Equity with the world'. *Journal of Experimental Social Psychology, 10*(6), 528-548.

Avşar, Z., & Öğütoğulları, E. (2012). Çocuk işçiliği ve çocuk işçiliği mücadele stratejileri. *Sosyal Güvenlik Dergisi, 2*(1), 9–40.

Aydın, B. (2005). *Çocuk ve ergen psikolojisi* (2. baskı). Atlas Yayın Dağıtım.

Aydın, M., & Gülerarslan Özdengül, A. (2024). Kadın yaşam doyumu: Erdemli davranışların katkısı. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 24*(3), 1035-1050. https://doi.org/10.18037/ausbd.1478652

Aydıner Boylu, A., & Paçacıoğlu, B. (2016). Yaşam kalitesi ve göstergeleri. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD), 8(*15), 137-150. https://doi.org/10.20990/kilisiibfakademik.266011

Ayenew, E. (2016). Association of conflict resolution style and relationship satisfaction between couples. *The International Journal of Indian Psychology, 3*(2), 111. https://doi.org/10.25215/0302.111

Aytaç-Alp, A. (2019). *Karabük Üniversitesi öğrencilerinde çocukluk çağı travmalarının suçluluk-utanç duyguları ve benlik saygısı ile ilişkisinin incelenmesi* (Yayın No. 561192) [Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Aytaç-Alp, A., & Durat, G. (2019). Karabük Üniversitesi öğrencilerinde çocukluk çağı travmalarının suçluluk-utanç duyguları ve benlik saygısı ile ilişkisinin incelenmesi. *Sağlık Akademisi Kastamonu, 4*(3), 144–187. https://doi.org/10.25279/sak.499339

Babcock, J. C., & Potthoff, A. L. (2015). Romantic relationship satisfaction: The role of partner physical attractiveness and warmth. *Journal of Social and Personal Relationships, 32*(5), 601-622. https://doi.org/10.1177/0265407514541078

Bacanlı, H. (1998). *Gelişim ve öğrenme.* Nobel Yayın Dağıtım.

Bağcı Çetin, B., & Öztürk Samur, A. (2018). 60-72 aylık çocukların prososyal davranışları ile anne-babalarının prososyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 20*(1), 1–17. https://doi.org/10.17556/erziefd.286651

Bağcı, A. G., & Atak, H. (2022). Üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı ruhsal travmaları, eylemlilik ve psikolojik sağlamlık arasındaki ilişkiler. *Muş Alparslan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2*(1), 104–122.

Bağcı, B. (2015a). *Çocuk ve yetişkin prososyallik ölçeklerinin geçerlik güvenirlik çalışması ve çocuk ile anne-baba prososyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayın No. 394899) [Yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Bahar, G., Savaş, H. A., & Bahar, A. (2009). Çocuk istismarı ve ihmali: Bir gözden geçirme. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, 4*(12), 51–65.

Bahar, G., Savaş, H. A., Ünal, A., & Bahar, A. (2015). İki uçlu duygu durum bozukluğu hastalarının tedaviye katılımları ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Journal of Mood Disorders, 5*(3), 95–103.

Baker-Hennigham, H., Walker, S. P., Powell, C. A., & Meeks Gardner, J. (2009). A pilot study of the Incredible Years teacher training programme and a curriculum unit on social and emotional skills in community pre-schools in Jamaica. *Child: Care, Health and Development, 35*(5), 624–631.

Bales, R. F., & Parsons, T. (2014). *Family: Socialization and interaction process.* Routledge.

Bandura, A. (1977). *Social learning theory.* Prentice-Hall.

Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory.* Prentice-Hall.

Bandura, A., Ross, D., & Ross, S. A. (1961). Transmission of aggression through imitation of aggressive models. *Journal of Abnormal and Social Psychology, 63*(3), 575–582.

Bandy, R., & Ottoni-Wilhelm, M. (2012). Family structure and income during the stages of childhood and subsequent prosocial behavior in young adulthood. *Journal of Adolescence, 35*(4), 1023–1034.

https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3432915/

Barczyk, Z. A., Foulds, J. A., Porter, R. J., & Douglas, K. M. (2023). Childhood trauma and cognitive functioning in mood disorders: A systematic review. *Bipolar Disorders, 25*(4), 263–277.

Barnes, S., Brown, K. W., Krusemark, E., Campbell, W. K., & Rogge, R. D. (2007). The role of mindfulness in romantic relationship satisfaction and responses to relationship stress. *Journal of Marital and Family Therapy, 33*(4), 482-500. https://doi.org/10.1111/j.1752-0606.2007.00033.x

Bartal, D. (1982). A cognitive-learning model of helping behavior development: Possible implications and applications. In N. Eisenberg (Ed.), *The development of prosocial behavior* (pp. 199–217). Academic Press.

Basım, H. N., Çetin, F., & Tabak, A. (2009). Beş faktör kişilik özelliklerinin kişilerarası çatışma çözme yaklaşımlarıyla ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi, 24*(63), 20-34.

Başar, M. A., & Yılmaz, M. (2021). İletişim derslerinin empatik eğilim ve prososyal davranışlar üzerine etkisinin incelenmesi. *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14*(1), 251–266.

Bateson, P. (1996). Design for a life. In D. Magnusson (Ed.), *The lifespan development of individuals* (pp. 1–21). Cambridge University Press.

Bayar, B. (2021). *Yetişkin bireylerde erken dönem uyumsuz şemalar, romantik ilişkilerindeki bağlanma stilleri, ilişki doyumları ve başa çıkma biçimleri arasındaki ilişki* [Yayımlanmış yüksek lisans tezi, İstanbul Kent Üniversitesi]. https://acikerisim.kent.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12780/405

Bayraktar, F., Kındap, Y., Kumru, A., & Sayıl, M. (2010). Prososyal ahlaki muhakeme ile prososyal davranışlar arasındaki ilişkiler: Özgecilik ve cinsiyetin rolü. *Türk Psikoloji Dergisi, 25*(65), 1–15.

Bayraktar, M. (2018). *Travmatik milat ve psikolojik etkileri.* Psikoloji Yayınları.

Bayraktar, S. (2015). *İnsanlığın kanayan yarası çocuk istismarı ve ihmali.* Nobel Tıp Kitapevleri.

Beck, J. S. (1995). *Cognitive therapy: Basics and beyond.* Guilford Press.

Bedir, D. (2008). *Erken çocukluk döneminde çatışma çözme becerisi hakkında öğretmen görüşlerinin incelenmesi ve çatışma çözme beceri ölçeği'nin geçerlik ve güvenirlik çalışması* (Yayın No. 235177) [Yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi].

Bellibaş, E., Büküşoğlu, N., & Erermiş, S. (2005). Ayrılma anksiyetesi bozukluğu tanılı bir grup çocukta mizaç özellikleri. *Ege Tıp Dergisi, 44(*1), 39–44.

Belsky, J. (1980). Child maltreatment: An ecological integration. *American Psychologist, 35*(4), 320–335.

Belsky, J., & Hsieh, K. H. (1998). Patterns of marital change during the early childhood years. *Psychological Bulletin, 124*(1), 64–81. https://doi.org/10.1037/0033-2909.124.1.64

Berk, L. E. (2004). *Development through the lifespan.* Allyn and Bacon.

Berkowitz, C. D., & Stewart, S. T. (2014). Sexual abuse. In C. D. Berkowitz (Ed.), *Berkowitz's pediatrics: A primary care approach (5th ed.).* American Academy of Pediatrics.

Berscheid, E., & Regan, P. (2005). *The psychology of interpersonal relationships*. Pearson Education.

Bernstein, D. P., Stein, J. A., Newcomb, M. D., Walker, E., Pogge, D., Ahluvalia, T., Stokes, J., Handelsman, L., Medrone, M., Desmond, D., & Zule, W. (2003). Development and validation of a brief screening version of the Childhood Trauma Questionnaire. *Child Abuse & Neglect, 27*(2), 169–190. https://doi.org/10.1016/S0145-2134(02)00541-0

Berry, K., Wearden, A., Barrowclough, C., Oakland, L., & Bradley, J. (2011). An investigation of adult attachment and the nature of relationships with voices. *British Journal of Clinical Psychology, 51*(3), 280–291. https://doi.org/10.1111/j.2044-8260.2011.02027.x

Beştav, G. F. (2007). *Romantik ilişki doyumu ile cinsiyet, bağlanma stilleri, rasyonel olmayan inançlar ve aşka ilişkin tutumlar arasındaki ilişkilerin incelenmesi* (Yayın No. 257559) [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Bertoni, A., Caffaro, F., & Cavallo, E. (2025). Couples and parenting dynamics during Covid-19 pandemic: A systematic review. *PLOS ONE*, *20*(3), e0315417. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0315417

Beyazıt, U. (2017). *Çocuk ihmalinin önlenmesine yönelik anne eğitim programının etkililiği* (Yayın No. 462830) [Doktora tezi, Ankara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Beyazkürk, D., Anlıak, Ş., & Dinçer, Ç. (2007). Çocuklukta akran ilişkileri ve arkadaşlık. *Eurasian Journal of Educational Research, 26*, 13–26.

Bilgin, N. (Ed.). (1995). *Sosyal psikolojiye giriş.* İzmir Kitaplığı.

Black, D. S., Sussman, S., & Unger, J. B. (2010). A meta-analysis of the association between childhood physical and sexual abuse and substance use in adolescence. *Addictive Behaviors*, *35*(7), 560–567.

https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2010.02.010

Blazovich, J. L., Smith, K. T., & Smith, L. M. (2014). Interactional justice dimensions and organizational trust: An investigation into the moderating effects of stress and a three-way. *Journal of Organizational Culture, Communications and Conflict, 18*(2).

Bonache, H., Santana, G. R., & Mendez, R. G. (2016). Conflict resolution styles and teen dating violence. *International Journal of Clinical and Health Psychology, 16*, 276-286.

Bookwala, J. (2005). The role of marital quality in physical health during the mature years. *Journal of Aging and Health, 17*(1), 85–104.

https://doi.org/10.1177/0898264304272794

Bouchard, G., Lussier, Y., & Sabourin, S. (1999). Personality and marital adjustment: Utility of the five-factor model of personality. *Journal of Marriage and the Family, 61*(3), 651-660.

Bowlby, J. (1969). *Attachment: Attachment and loss (Vol. 1).* Hogarth.

Bowlby, J. (1978). Attachment theory and its therapeutic implications. *Adolescent Psychiatry, 6,* 5–33.

Bowlby, J. (1982). *Attachment and loss: Vol. 1. Attachment* (2nd ed.). Basic Books.

Bowlby, J. (2012). *Bağlanma* (T. V. Soylu, Çev.). Pinhan Yayıncılık.

Bozdemir, B. S. (2024). *Uygulamalı sosyal psikolojiye giriş.* Nobel Yayınları.

Bradbury, T. N., & Fincham, F. D. (1989). Assessing the effects of behavioral marital therapy: Assumptions and measurement strategies. *Clinical Psychology Review, 7*, 525–538.

Bradbury, T. N. ve Fincham, F. D. (1993). Assessing dysfunctional cognition in marriage: A reconsideration of the Relationship Belief Invetory. *Psychological Assessment, 5*(1), 92-101.

Bradbury, T. N., Fincham, F. D., & Beach, S. R. H. (2000). Research on the nature and determinants of marital satisfaction: A decade in review. *Journal of Marriage and Family, 62*(4), 964–980. https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2000.00964.x

Bradbury, T. N., & Shaffer, M. J. (2012). The development of marital satisfaction. In O. N. Sarason & S. Duck (Eds.), Personal relationships: *Implications for clinical and community psychology* (pp. 25–51). John Wiley & Sons.

Briere, J., & Runtz, M. (1987). Post sexual abuse trauma: Data and implications for clinical practice. *Journal of Interpersonal Violence, 2*(4), 367-379. https://doi.org/10.1177/088626087002004001

Briere, J., & Runtz, M. (1988). Symptomatology associated with childhood sexual victimization in a nonclinical adult sample. *Child Abuse & Neglect, 12*(1), 51–59. https://doi.org/10.1016/0145-2134(88)90007-7

Brightwheel. (2023, January 15). *Developmental domains in early childhood.* https://mybrightwheel.com/blog/developmental-domains

Burger, J. M. (2006). *Kişilik.* Kaknüs Yayınları.

Burgess, R. L., Hartman, C. R., & McCormack, A. (1995). Abused to abuser: Antecedents of socially deviant behaviors. *American Journal of Orthopsychiatry, 65*(4), 558-573. https://doi.org/10.1037/h0079685

Bursik, K., & Stackert, R. A. (2003). Attachment and separation-individuation in adult women: A comparison of college students and adult women in romantic relationships. *Journal of Adult Development, 10*(1), 39-48. https://doi.org/10.1023/A:102195983

Butchart, A., Phinney Harvey, A., Mian, M., & Fürniss, T. (2006). *Preventing child maltreatment: A guide to taking action and generating evidence.* World Health Organization.

Butzer, B., & Kuiper, N. A. (2008). Humor use in romantic relationships: The effects of relationship satisfaction and pleasant versus conflict situations. *Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied, 142*(3), 245-260.

Büber, Ö., & Taylan, H. H. (2023). Çocuk ihmal ve istismarında ebeveynlerin farkındalık düzeyleri. *Sosyal Sağlık Dergisi, 3*(1), 89–111.

Büyüköztürk, Ş. (2019). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı.* Pegem Akademi.

Büyükşahin, A. (2006). Çok boyutlu ilişki ölçeği: Geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi, 16*(2), 97-105.

Büyükşahin, A., & Hovardaoğlu, S. (2007). Yatırım modelinin bazı ilişkisel değişkenler yönünden incelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi, 22*(59), 69-86.

Byrne, D., Clore, G. L., & Worchel, P. (1966). *Effect of economic similarity-dissimilarity on interpersonal attraction*. *Journal of Personality and Social Psychology, 4*(2), 220–224. https://doi.org/10.1037/h0023705

Cahn, D. D. (1992). *Conflict in intimate relationships*. Guilford Press.

Cahn, D. D., & Abigail, R. A. (2014). *Managing conflict through communication* (5th ed.). Pearson.

Cann, A., Norman, M. A., Welbourne, J. L., & Calhoun, L. G. (2008). Attachment styles, conflict styles and humour styles: Interrelationships and associations with relationship satisfaction. *European Journal of Personality, 22*(2), 131–146. https://doi.org/10.1002/per.666

Carlo, G., & Randall, B. A. (2002). The development of a measure of prosocial behaviors for late adolescents. *Journal of Youth and Adolescence, 31*(1), 31–44. https://doi.org/10.1023/A:1014033032440

Carlo, G., Crockett, L. J., Randall, B. A., & Roesch, S. C. (2007). A latent growth curve analysis of prosocial behavior among rural adolescents. *Journal of Research on Adolescence, 17*(2), 301–324.

https://doi.org/10.1111/j.1532-7795.2007.00524.x

Carlo, G., Fabes, R. A., Laible, D., & Kupanoff, K. (1999). Early adolescence and prosocial/moral behavior II: The role of social and contextual influences. The *Journal of Early Adolescence, 19*(2), 133–147.

Carlo, G., Hausmann, A., Christiansen, S., & Randall, B. A. (2003). Sociocognitive and behavioral correlates of a measure of prosocial tendencies for adolescents. *The Journal of Early Adolescence, 23*(1), 107–134.

https://doi.org/10.1177/0272431602239132

Carlo, G., McGinley, M., Hayes, R. C., Batenhorst, C., & Wilkinson, J. (2007). Parenting styles or practices? Parenting, sympathy, and prosocial behaviors among adolescents. *The Journal of Genetic Psychology, 168*(2), 147–176. https://doi.org/10.3200/GNTP.168.2.147-176

Carlson, D. L., Miller, A. J., & Rudd, S. (2020). Division of housework, communication, and couples' relationship satisfaction. *Socius: Sociological Research for a Dynamic World, 6*, 1–15.

https://doi.org/10.1177/2378023120924805

Caughlin, J. P., Huston, T. L., & Houts, R. M. (2000). How does personality matter in marriage? An examination of trait anxiety, interpersonal negativity, and marital satisfaction. *Journal of Personality and Social Psychology, 78*(2), 326–336.

Chapin, J., & Coleman, H. (2001). The role of conflict resolution styles in mediating the relationship between marital conflict and marital satisfaction. *Journal of Social and Personal Relationships, 18*(4), 523–534.

Chapman, D. P., Whitfield, C. L., Felitti, V. J., Dube, S. R., Edwards, V. J., & Anda, R. F. (2004). Adverse childhood experiences and the risk of depressive disorders in adulthood. *Journal of Affective Disorders, 82*(2), 217–225.

https://doi.org/10.1016/j.jad.2003.12.013

Cherry, K. (2022, June 14). How to cite sources in APA citation format. Verywell Mind. https://www.verywellmind.com/how-to-cite-sources-in-apa-format-2794852

Child Welfare Information Gateway. (2019). *What is child abuse and neglect? Recognizing the signs and symptoms.* U.S. Department of Health & Human Services, Children's Bureau.

https://www.childwelfare.gov/pubs/factsheets/whatiscan/

Christensen, A., & Shenk, J. L. (1991). Communication, conflict, and psychological distance in nondistressed, clinic, and divorcing couples. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 59*(3), 458–463.

https://doi.org/10.1037/0022-006X.59.3.458

Cicchetti, D. (1991). Fractures in the crystal: Developmental psychopathology and the emergence of self. *Developmental Review, 11*(3), 271–287.

Cicchetti, D., & Lynch, M. (1993). Toward an ecological/transactional model of community violence and child maltreatment for children's development. *Psychiatry, 56*(1), 96–118.

Cicchetti, D., & Rizley, R. (1981). Developmental perspectives on the etiology, intergenerational transmission, and sequelae of child maltreatment. *New Directions for Child and Adolescent Development, 11*, 31–55.

Cicchetti, D., & Toth, S. L. (Eds.). (1995). *Developmental psychopathology: Theory and method* (Vol. 1). Wiley.

Collins, N. L., & Read, S. J. (1990). Adult attachment, working models, and relationship quality in dating couples. *Journal of Personality and Social Psychology, 58*(4), 644–663. https://doi.org/10.1037/0022-3514.58.4.644

Collins, W. A. (2003). More than myth: The developmental significance of romantic relationships during adolescence. *Journal of Research on Adolescence, 13*(1), 1–24. https://doi.org/10.1111/1532-7795.1301001

Colman, R. A., & Widom, C. S. (2004). Childhood abuse and neglect and adult intimate relationships: A prospective study. *Child Abuse & Neglect, 28*(11), 1133-1151.

Connolly, J., & Goldberg, A. (1999). Romantic relationships in adolescence: The role of friends and peers in their emergence and development. In W. Furman, B. B. Brown, & C. Feiring (Eds.), *The development of romantic relationships in adolescence* (pp. 266–290). Cambridge University Press.

Cook, A., Blaustein, M., Spinazzola, J., & van der Kolk, B. (2005). *Complex trauma in children and adolescents*. National Child Traumatic Stress Network.

Cramer, D. (2000). Relationship satisfaction and conflict style in romantic relationships. *Journal of Psychology, 134*(3), 337-341.

https://doi.org/10.1080/00223980009600873

Cramer, D. (2002a). Relationship satisfaction and conflict over minor and major issues in romantic relationships. *Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied, 136*(1), 75-81.

Cramer, D. (2002b). Relationship satisfaction and conflict resolution styles: An analysis of the actor-partner interdependence model. *Journal of Psychology, 136*(6), 297-310.

Cramer, D. (2004). Emotional support, conflict, depression, and relationship satisfaction in a romantic partner. *The Journal of Psychology, 138*(6), 532-542.

Cüceloğlu, D. (2010). *İnsan ve davranışı.* Remzi Kitabevi.

Curun, F. (2006). *Yüklemeler, iletişim çatışmaları, cinsiyet ve cinsiyet rolü yönelimi ile evlilik doyumu arasındaki ilişki* (Yayın No. 191465) [Doktora tezi, Ankara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Çağ, P., & Yıldırım, İ. (2013). Evlilik doyumunu yordayan ilişkisel ve kişisel değişkenler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 4*(39), 13-23.

Çağatay, S. E. (2014). *Üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı travmatik yaşantı düzeyi ile bağlanma stilleri ve savunma mekanizmaları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayın No. 375394) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Arel Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Çakır, S. G., Terzi, Ş., & Doğan, T. (2014). Üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilerinde bilişsel çarpıtmaların ilişki doyumu ile ilişkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 5*(41), 35-47.

Çakır, U., Gündüz, N., Turan, H., Güleş, N., & Aker, T. (2014). Kadın majör depresif bozukluk hastalarında cinsel travmaya bağlı TSSB ve ilişkili bilişler. Anatolian *Journal of Psychiatry, 15*, 200–206.

Çakmak, Ö. (2008). Eğitimin ekonomiye ve kalkınmaya etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 33–41.

https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/787153

Çavuş, İ. (2023). *Çocukluk çağı psikolojik travmalarının beliren yetişkinlik döneminde kişilerin psikolojik sıkıntı ve iyi oluş düzeyleri üzerindeki etkilerinin psikolojik sağlamlık teorisi kapsamında incelenmesi* (Yayın No. 804457) [Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi].

Çavuşoğlu, F. (2020). Cinsiyet gruplarına göre çocukluk çağı travma düzeylerinin incelenmesi. *Journal of International Social Research, 13*(73), 575–581.

Çebi Karaaslan, K., Çalmaşur, G., & Emre Aysin, M. (2021). Bireylerin yaşam memnuniyetlerini etkileyen faktörlerin incelenmesi. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, *35*(1), 271–280.

https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1269622

Çelik Kahraman, S. (2019). *Okul öncesi prososyal davranış ölçeğinin geliştirilmesi ve 48-72 aylık çocuklarda prososyal davranışların bazı değişkenlere göre incelenmesi* (Yayın No. 593776) [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Çelik, C. K. (2006). *Eğitim yöneticilerinin mesleki tükenmişlikleri ile evlilik doyumları arasındaki ilişki* (Yayın No. 204643) [Yüksek lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Çevik, T. (2024). Romantik ilişki yaşayan bireylerde bağlanma stili açısından ilişki doyumu ve bilinçli farkındalığın incelenmesi. *Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi, 8*(2), 327–340.

Çırakoğlu, O. C. (2006). *Role of locus of control and critical thinking in handling dissatisfaction in romantic relationships of university students.* [Unpublished doctoral dissertation, Middle East Technical University].

Çırakoğlu, O. C., & Tezer, E. (2010). Kontrol odağı ve eleştirel düşünmenin üniversite öğrencilerinin ilişki doyumsuzluklarına verdikleri tepkiler üzerindeki yordayıcı rolü. *Türk Psikoloji Yazıları, 13*(26), 29-41.

Çirkin, Z., & Göksel, T. (2016). Mutluluk ve gelir. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 71*(2), 375-400. https://doi.org/10.1501/SBFder_0000002397

Çoban, Y. (2021). Öz-şefkat ile ilişki doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Muş Alparslan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1*(2), 128-139.

Çocuk ve Gençlik Merkezi. (2006). *Çocuk ihmal ve istismarına multidisipliner yaklaşım.* http://www.shcek.gov.tr

Çubuk, S., & Şeker, P. T. (2021). Çocuk istismarının Türkiye'de yapılan lisansüstü çalışmalara yansıması: Bir literatür incelemesi. *E-Kafkas Journal of Educational Research, 8*(3), 534-552. https://doi.org/10.30900/kafkasegt.935101

Çürükvelioğlu, E. (2012). *Beliren yetişkinlik dönemindeki bireylerin romantik ilişki doyumunu yordamada cinsiyet, yaş, ilişki süresi, benlik belirginliği ve kişisel eylemliliğin rolü* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi].

Dağlı, T., & İnanıcı, M. A. (2011). Çocuk istismarı ve ihmali. *Türkiye Klinikleri Adli Tıp ve Adli Bilimler Dergisi, 8*(1), 1–8.

Damon, W. (2006). *The moral child: Nurturing children's natural moral growth*. Free Press.

Day, R. W., & Quinn, G. P. (1989). Comparisons of treatments after an analysis of variance in ecology. *Ecology, 59*(4), 433-463. https://doi.org/10.2307/1943075

Decety, J. (2020). Empathy in medicine: What it is, and how much we really need it. *In The American journal of medicine, 133*(5), 561–566.

Delatorre, M. Z., & Wagner, A. (2019). How do couples disagree? *Scientific Research Article, 28*(2), 91-108.

deMause, L. (1982). *Foundations of psychohistory*. Creative Roots.

deMause, L. (1997). The psychogenic theory of history. *The Journal of Psychohistory, 25*(2), 112–183.

Demir, A. (2008). Üniversite öğrencilerinde romantik ilişkilerde yaşanan çatışmaların ilişki doyumu üzerindeki etkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(30), 23–34.

Demir, A. (2019). Bedene yönelik müdahalede şiddet, travmalar ve çocukluk: Sosyolojik bir inceleme. *Çocuk ve Medeniyet, 4*(7), 227–246.

Demir, B. (2021). *Drama etkinliklerinin okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60–72 aylık çocukların prososyal davranışları üzerine etkisinin incelenmesi* (Yayın No. 680529) [Yüksek lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Demir, E. (2021). *Olumlu çocukluk yaşantılarının romantik ilişkilerde çatışma çözme stillerine etkisi* (Yayın No. 686356) [Yüksek lisans tezi, On dokuz Mayıs Üniversitesi].

Demir Erbil, H., & Hazer, O. (2020). Çalışma yaşam kalitesinin evlilik uyumuna etkisi. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 38(1), 59–78. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1029708

Demirtaş, H. A. (2004). *Yakın ilişkilerde kıskançlık (bireysel, ilişkisel ve durumsal değişkenler)* (Yayın No. 141547) [Doktora tezi, Ankara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Deniz, M. E., Uzun, G., & Yıldırım Kurtuluş, H. (2019). Evlilikte suçu affetme ve yüklemenin evlilik doyumu üzerindeki yordayıcı etkisi. *İlköğretim Online*, *18*(2), 852–861. https://doi.org/10.17051/ilkonline.2019.562065

Deniz, M. E., Erus, S. M., & Batum, D. (2020). Examining marital satisfaction in terms of interpersonal mindfulness and perceived problem solving skills in marriage, *International Online Journal of Educational Sciences, 12* (2), 69-83.

Dereboy, Ç., Aker, A. A., Özkula, G., Aytekin, T., & Güleç, H. (2018). Üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı travmaları, kimlik gelişimi ve psikopatoloji: Duygu düzenleme güçlüğünün kısmi aracı rolü. *Anadolu Psikiyatri Dergisi, 19*(6), 541–548. https://doi.org/10.5455/apd.293493

Deutsch, M. (1994). Constructive conflict resolution: Principles, training, and research. *Journal of Social Issues, 50*(1), 13–32. https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1994.tb02395.x

Deveci Şirin, H., & Bayrakcı, E. (2020). Romantik ilişki geliştirme programı'nın (RİGP) romantik ilişki doyumu ve romantik inanç düzeyine etkisinin incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 16*(1), 145–165. https://doi.org/10.17860/mersinefd.592785

DiLillo, D., Peugh, J., Walsh, K., Panuzio, J., Trask, E., & Evans, S. (2009). Child maltreatment history and later romantic relationships: Exploring a psychological abuse typology. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma, 18*(6), 624–642. https://doi.org/10.1080/10926770903103256

Dinçer, Ç., Tuğba, B., Nergiz, T., Aydın, E., Sinem, İ., & Göktaş, İ. (2019). Okul öncesi dönem çocuklarının kişiler arası problem çözme ve sosyal becerileri ile akran ilişkilerinin değerlendirilmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 19*(3), 882–900.

Dinçsoy, B. (2021). *Sosyal medya bağımlılığının romantik ilişkilerdeki güven duygusu ve ilişki doyumu açısından incelenmesi* (Yayın No. 655098) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Kent Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

DİSK Araştırma Enstitüsü. (2013). *Çocuk işçiliği raporu.* Ankara.

Dixon, L., Browne, K., & Hamilton-Giachritsis, C. (2008). Patterns of risk and protective factors in the intergenerational cycle of maltreatment. *Journal of Family Violence, 24*(2), 111–122.

Dodge, K. A., Pettit, G. S., & Bates, J. E. (1994). Socialization mediators of the relation between socioeconomic status and child conduct problems. *Child Development, 65*(2), 649–665.

Doğru, M. C., Öge, R. M., Satıcı, S. A., & Deniz, M. E. (2025). Trust and romantic relationship quality as serial mediators of link between partner phubbing and relationship satisfaction. *Psychological Reports*, Advance Online Publication. https://doi.org/10.1177/00332941251335603

Downey, C., & Crummy, A. (2021). The impact of childhood trauma on children's wellbeing and adult behavior. *European Journal of Trauma & Dissociation, 6*(1), 100237. https://doi.org/10.1016/j.ejtd.2021.100237

Dökmen, Ü. (2005a). *İletişim çatışmaları ve empati.* Sistem Yayıncılık.

Dökmen, Ü. (2014). *Sanatta ve günlük yaşamda iletişim çatışmaları ve empati.* (52. baskı). Remzi Kitabevi.

Dönerce, A. (2018). *Obsesif kompulsif bozukluk (OKB) tanısı almış hastalarda yaşam kalitesi, romantik ilişki doyumu ve ilişki niteliğinin arasındaki ilişkinin*

incelenmesi (Yayın No. 513267) [Yüksek lisans tezi, Üsküdar Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Du Rocher Schudlich, T. D., Papp, L. M., & Cummings, E. M. (2011). Relations between spouses' depressive symptoms and marital conflict: A longitudinal investigation of the role of conflict resolution styles. *Journal of Family Psychology, 25*(4), 531-540. https://doi.org/10.1037/a0023386

Dube, S. R., Anda, R. F., Whitfield, C. L., Brown, D. W., Felitti, V. J., Dong, M., & Giles, W. H. (2005). Long-term consequences of childhood sexual abuse by gender of victim. *American Journal of Preventive Medicine, 28*(5), 430–438. https://doi.org/10.1016/j.amepre.2005.01.015

Dubowitz, H., Pitts, S. C., Litrownik, A. J., Cox, C. E., Runyan, D., & Black, M. M. (2005). Defining child neglect based on child protective services data. *Child Abuse & Neglect, 29*(5), 493–511.

Dugal, C., Bigras, N., Godbout, N., & Bélanger, C. (2016). Childhood interpersonal trauma and its repercussions in adulthood: An analysis of psychological and interpersonal sequelae. *In Intech Open Science* (pp. 71–88).

Duran, R. (2021). Türkiye aile yapısının geleceğine yönelik çıkarımların değerlendirilmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi, 8*(2), 153–170.

Dumitrescu, D., & Rusu, A. S. (2012). Relationship between early maladaptive schemas, couple satisfaction and individual mate value: an evolutionary psychological approach. *Journal of Cognitive & Behavioral Psychotherapies, 12*(1), 63-76.

Dumitrescu, D., & Rusu, P. P. (2012). Early maladaptive schemas and marital satisfaction. *Journal of Psychological and Educational Research, 20*(2), 7-19.

Dunfield, K. A., Kuhlmeier, V. A., O'Connell, L., & Kelley, E. (2011). Examining the diversity of prosocial behavior: Helping, sharing, and comforting in infancy. *Infancy, 16*(3), 227–247. https://doi.org/10.1111/j.1532-7078.2010.00041.x

Duran, Ş., & Hamamcı, Z. (2010). Evlilik öncesi ilişki geliştirme programının yakın ilişkiler yaşayan üniversite öğrencilerinin iletişim becerileri ve çatışma iletişim tarzları üzerine etkisinin incelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 23*(23), 87-100.

Durmuş, E., & Baba, E. (2014). Evli çiftlerin duygusal zekâ düzeyleri ile evlilik uyumlarının karşılaştırılması. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 23*(1), 352–369.

Durmuşoğlu, N., & Yıldırım-Doğru, S. S. (2006). Çocukluk örseleyici yaşantılarının ergenlikteki yakın ilişkilerde bireye etkisinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15*, 237–246.

Dursunkaya, D. (2008). Duygusal örselenme ve ihmal. In F. Çuhadaroğlu Çetin (Ed.), *Çocuk ve ergen psikiyatrisi temel kitabı* (ss. 183–190). HYB Yayıncılık.

Dush, C. M. K., & Amato, P. R. (2005). Consequences of relationship status and quality for subjective well-being. *Journal of Social and Personal Relationships, 22*(5), 607–627. https://doi.org/10.1177/0265407505056438

Egeci, İ. S. (2017). Factors associated with relationship satisfaction: Importance of communication skills. *Journal of Human Sciences, 14*(1), 1–10.

https://www.researchgate.net/publication/225772774

Eisenberg, N., & Fabes, R. A. (1990). Empathy: Conceptualization, measurement, and relation to prosocial behavior. *Motivation and Emotion, 14*(2), 131–149. https://doi.org/10.1007/BF00991640

Eisenberg, N., & Fabes, R. A. (1998). Prosocial development. In W. Damon (Series Ed.) & N. Eisenberg (Vol. Ed.), *Handbook of child psychology: Vol. 3. Social, emotional, and personality development* (5th ed., pp. 701–778). Wiley.

Eisenberg, N., & Fabes, R. A., & Spinrad, T. L. (2007). Prosocial development. In W. Damon & R. M. Lerner (Eds.), *Handbook of child psychology* (6th ed., Vol. 3). Wiley.

Eisenberg, N., & Miller, P. A. (1987). The relation of empathy to prosocial and related behaviors. *Psychological Bulletin, 101*(1), 91–119.

Eisenberg, N., & Mussen, P. H. (1997). *The roots of prosocial behavior in children* (4th ed.). Cambridge University Press.

Eisenberg, N., & Valiente, C. (2002). Parenting and children's prosocial and moral development. In M. H. Bornstein (Ed.), *Handbook of parenting: Vol. 5. Practical issues in parenting* (2nd ed., pp. 111–142). Erlbaum.

Eisenberg, N., Fabes, R. A., & Spinrad, T. L. (2006). Prosocial development. In N. Eisenberg (Ed.), *Handbook of child psychology: Vol. 3. Social, emotional, and personality development* (6th ed., pp. 646–718). Wiley.

Eisenberg, N., Fabes, R. A., & Spinrad, T. L. (2007). Prosocial development. In W. Damon, R. M. Lerner, & N. Eisenberg (Eds.), *Handbook of Child Psychology: Social, Emotional, and Personality Development* (Vol. 3, pp. 646–718). Wiley.

Eisenberg, N., Miller, P. A., Shell, R., McNalley, S., & Shea, C. (1991). Prosocial development in adolescence: A longitudinal study. *Developmental Psychology, 27*, 849–857.

Eisenberg, N., VanSchyndel, S. K., & Spinrad, T. L. (2016). Prosocial motivation: Inferences from an opaque body of work. *Child Development, 87*(6), 1668–1678. https://doi.org/10.1111/cdev.1263

Eken, Ö. (2019). *Romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar ve ilişki doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayın No. 642688) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Okan Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Ellis, A. (1977). *Anger: How to live with and without it.* Secaucus, NJ: Citadel Press.

Ellis, A., Sichel, J. L., Yeager, R. J., DiMattia, D. J., & DiGiuseppe, R. (1989). *Rational-emotive couples therapy.* New York: Pergamon Press.

Elphinston, R. A., & Noller, P. (2011). Time to face it! Facebook intrusion and the implications for romantic jealousy and relationship satisfaction. *Cyberpsychology, Behavior and Social Networking, 14*(11), 631-635. https://doi.org/10.1089/cyber.2010.0318

Emerson, S. (1977). *Effects on marital and relationship happiness*. University of Nevada, Las Vegas. https://digitalscholarship.unlv.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=4286&context=rtds

Erdal, A. (2019). *Evlilik uyum ve doyumunun kişilik özellikleri ve duygusal zeka açısından incelenmesi* (Yayın No. 647031) [Yüksek lisans tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Erden, S., & Akdur, R. (2018). Türkiye'de Kadına Şiddette Eşlerin Rolü ve Bir İnceleme. *International Journal of Social Sciences*, 9(37), 293-312.

Erdinç, İ. (2018). *Evli çiftlerde evlilik uyumu, cinsel yaşam doyumu ve yaşam doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi].

Erermiş, S. (2001). Çocuk ihmali nedir? *İzmir Atatürk Hastanesi Tıp Dergisi, 39*(2), 7–10.

Erickson, M. F., & Egeland, B. (2002). Child neglect. In L. Myers, J. Berliner, C. T. Briere, & C. Hendrix (Eds.), *The APSAC handbook on child maltreatment* (2nd ed., pp. 3–20). Sage.

Erikson, E. H. (1963). *Childhood and Society.* W. W. Norton & Company.

Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and crisis*. W. W. Norton & Company.

Erus, S. M., Uygun, E. G., Deniz, M. E., & Satıcı, S. A. (2024). Adverse childhood experiences and subjective happiness: Half-longitudinal mediation role of family sense of coherence. *Personality and Individual Differences, 230*, 112810. https://doi.org/10.1016/j.paid.2024.112810

Eroğul-Çeçen, A. R., & Türk, S. B. (2013). Ergenlerde çocukluk örselenme yaşantıları ve öfke ifade tarzları ile benlik saygısı ve yaşam doyumu arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *International Journal of Human Sciences, 10*(1), 1421–1439.

Eryılmaz, A. (2013). Bir yaşam dönemi olarak yetişkinlik: Tanımı, ölçütleri ve kuramları. In H. Bacanlı & Ş. İ. Terzi (Eds.), *Yetişkinlik ve yaşlılık gelişimi ve psikolojisi* (ss. 49–85). Açılım Yayınları.

Eryılmaz, A., & Atak, H. (2009). Ready or not? Dimensions of romantic intimacy on emerging adulthood: The Turkish experience. *International Journal of Human and Social Sciences, 41*, 31-38.

Eryılmaz, A., & Ercan, L. (2010). Beliren yetişkinlikte romantik yakınlığı başlatma ve başa çıkma. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 23*(2), 381-397.

Eryılmaz, A., & Ercan, L. (2011). Beliren yetişkinlikte romantik yakınlığı başlatma ile ihtiyaç doyumu arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Education Sciences, 6*(1), 526-535.

Falconier, M. K., & Epstein, N. B. (2010). Relationship satisfaction in Argentinean couples under economic strain: Gender differences in a dyadic stress model. *Journal of Social and Personal Relationships, 27*(6), 781–799. https://doi.org/10.1177/0265407510376254

Falconier, M. K., & Jackson, J. B. (2020). Economic strain and couple relationship functioning: A meta-analysis. *International Journal of Stress Management*, Advance online publication. https://doi.org/10.1037/str0000157

Feldman, S. S., & Gowen, L. K. (1998). Conflict negotiation tactics in romantic relationships in high school students. *Journal of Youth and Adolescence, 27*(6), 691–717. https://doi.org/10.1023/A:1022857731497

Feeney, J. A. (1999). Adult romantic attachment and couple relationships. In J. Cassidy & P. R. Shaver (Eds.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (pp. 355–377). Guilford Press.

Field, A. (2016). *Discovering statistics using IBM SPSS Statistics* (5th ed.). Sage Publications.

Fincham, F. D. (2003). Marital conflict: Correlates, structure and context. *Current Directions in Psychological Science, 12*(1), 23-27.

https://doi.org/10.1111/1467-8721.01215

Fincham, F. D., & Beach, S. R. H. (2006). Relationship satisfaction: The role of attributions and forgiveness. In A. L. Vangelisti & D. Perlman (Eds.), *The Cambridge handbook of personal relationships* (pp. 293–310). Cambridge University Press.

Fincham, F. D., & Beach, S. R. H. (2006). Relationship satisfaction: The role of communication, empathy, and conflict resolution. *Journal of Family Psychology, 20*(4), 559–570. https://doi.org/10.1037/0893-3200.20.4.559

Fincham, F. D., & Beach, S. R. H. (2006). Relationship satisfaction: The role of love, sex, and attachment. In A. L. Vangelisti & D. Perlman (Eds.), *The Cambridge handbook of personal relationships* (pp. 579–594). Cambridge University Press.

Fincham, F. D., & Beach, S. R. H. (2010). Marriage in the new millennium: A decade in review. *Journal of Marriage and Family, 72*(3), 630–649. https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2010.00722
https://fincham.info/papers/decade%20review.pdf

Finkelhor, D., & Browne, A. (1985). The traumatic impact of child sexual abuse: A conceptualization. *American Journal of Orthopsychiatry, 55*(4), 530–541. https://doi.org/10.1111/j.1939-0025.1985.tb02703.x

Finkelhor, D., Hotaling, G., Lewis, I. A., & Smith, C. (1989). Sexual abuse and its relationship to later sexual satisfaction, marital status, religion, and attitudes. *Journal of Interpersonal Violence, 4*(4), 379-399.

Finzi, R., Ram, A., Har-Even, D., Shnit, D., & Weizman, A. (2001). Attachment styles and aggression in physically abused and neglected children. *Journal of Youth and Adolescence, 30*(6), 769–786. https://doi.org/10.1023/A:1012237813771

Fletcher, G. J. O., Simpson, J. A., Campbell, L., & Overall, N. C. (2015). Pair-bonding, romantic love and evolution: The curious case of Homo sapiens. *Perspectives on Psychological Science, 10*(1), 20-36.

https://doi.org/10.1177/1745691614561683

Flouri, E., & Sarmadi, Z. (2016). Prosocial behavior and childhood trajectories internalizing and externalizing problems: The role of neighborhood and school contexts. *Developmental Psychology, 52*(2), 253–258.

Fowers, B. J., & Olson, D. H. (1992). ENRICH marital inventory: A discriminant validity and cross-validation assessment. *Journal of Marital and Family Therapy, 18*(4), 345–356. https://doi.org/10.1111/j.1752-0606.1992.tb00943.x

Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education* (8th ed.). McGraw Hill.

Frank, D. A., Klass, P. E., Earls, F., & Eisenberg, L. (2001). Infants and young children in orphanages: One view from pediatrics and child psychiatry. *Pediatrics, 97*(4), 569–578.

Freihart, B. K., McMahon, L. N., Hahnel-Peeters, R. K., & Meston, C. M. (2023). *Relationship satisfaction.* University of Texas at Austin.

https://labs.la.utexas.edu/buss/files/2023/03/Relationship_Satisfaction_Friehart_etal.pdf

Frisco, M. L., & Williams, K. (2003). Perceived housework equity, marital happiness, and divorce in dual-earner households. *Journal of Family Issues, 24*(1), 51-73. https://doi.org/10.1177/0192513X02238520

Fromm, E. (1956). *The art of loving*. Harper & Row.

Furman, W. (2002). The emerging field of adolescent romantic relationships. *Current Directions in Psychological Science, 11*(5), 177–180.

https://doi.org/10.1111/1467-8721.00195

Furman, W., & Collins, W. A. (2009). Adolescent romantic relationships and experiences. In R. M. Lerner & L. Steinberg (Eds.), *Handbook of adolescent psychology* (3rd ed., Vol. 2, pp. 341–378). Wiley.

Furman, W., Simon, V. A., Shaffer, L., & Bouchey, H. A. (2002). Adolescents' working models and styles for relationships with parents, friends, and romantic partners. *Child Development, 73*(1), 241-255. https://doi.org/10.1111/1467-8624.00403

Gaudin, J. M. (1993). *Child neglect: A guide for intervention.* National Center on Child Abuse and Neglect.

Gbadamosi, O., Ghanbari Baghestan, A., & Al-Mabrouk, K. (2014). Gender, age and nationality: Assessing their impact on conflict resolution styles. *Journal of Management Development, 33*(3), 245-257. https://doi.org/10.1108/JMD-02-2012-0025

Geçtan, E. (1997). *Psikodinamik psikiyatri ve normaldışı davranışlar*. Remzi Kitabevi.

Genç, F. G. (2021). *Annelerin prososyal davranışları ve tutumları ile okul öncesi dönem çocuklarının prososyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayın No. 665947) [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

George, D., & Mallery, M. (2016). *IBM SPSS statistics 23 step by step a simple guide and reference.* Routledge.

Gizir, C. A. (2007). Psikolojik sağlamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler üzerine bir derleme çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 3*(28), 113–128.

Glasser, D. (2002). Emotional abuse and neglect (psychological maltreatment): A conceptual framework. *Child Abuse & Neglect, 26*(6–7), 697–714.

https://doi.org/10.1016/S0145-2134(02)00342-3

Glasser, W., & Glasser, C. (2000). *Getting together and staying together: Solving the mystery of marriage.* HarperCollins.

Godbout, N., Dutton, D. G., Lussier, Y., & Sabourin, S. (2009). Early exposure to violence, domestic violence, attachment representations, and marital adjustment. *Personal Relationships, 16*(3), 365-384.

Godbout, N., Sabourin, S., & Lussier, Y. (2009). Childhood sexual abuse and adult romantic adjustment: Comparison of single- and multiple-indicator measures. *Journal of Interpersonal Violence, 24*(3), 693-705.

Goldman, J., & Salus, M. K. (2003). *A coordinated response to child abuse and neglect: The foundation for practice.* U.S. Department of Health and Human Services.

Goldstein, S. B. (1999). Construction and validation of a conflict communication scale. *Journal of Applied Social Psychology, 29*(9), 1803–1832.

https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.1999.tb00153.x

Gottman, J. M. (1993). The roles of conflict engagement, escalation, and avoidance in marital interaction: A longitudinal view of five types of couples. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 61*(1), 6–15.

Gottman, J. M. (1994). *What predicts divorce?* Erlbaum.

Gottman, J. M. (1994). *What predicts divorce? The relationship between marital processes and marital outcomes.* Lawrence Erlbaum Associates.

Gottman, J. M. (1999). *The marriage clinic.* W. W. Norton.

Gottman, J. M., & DeClaire, J. (1998). *Raising an emotionally intelligent child: The heart of parenting.* Simon & Schuster.

Gottman, J. M., & Krokoff, L. J. (1989). Marital interaction and satisfaction: A longitudinal view. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 57*(1), 47–52. https://doi.org/10.1037/0022-006X.57.1.47

Gottman, J. M., & Levenson, R. W. (1992). Marital processes predictive of later dissolution: Behavior, physiology, and health. *Journal of Personality and Social Psychology, 63*(2), 221–233.

Gottman, J. M., & Silver, N. (1999). *The seven principles for making marriage work.* Crown Publishers.

Gökler, I. (2002). Çocuk istismarı ve ihmali: Erken dönem stresin nörobiyolojik gelişime etkisi. *Turkish Journal of Child & Adolescent Mental Health, 9*(1), 47–57. https://www.cogepderg.com/archives/archive-detail/article-preview/ocuk-istismar-veihmali-erken-dnem-stresin-nrobiyo/30208

Graziano, W. G., & Tobin, R. M. (2009). Agreeableness. In M. R. Leary & R. H. Hoyle (Eds.), *Handbook of individual differences in social behavior* (pp. 46-61). Guilford Press.

Graziano, W. G., Bruce, J., Sheese, B. E., & Tobin, R. M. (2007). Attraction, personality, and prejudice: Liking none of the people most of the time. *Journal of Personality and Social Psychology, 93*(4), 565-582.

https://doi.org/10.1037/0022-3514.93.4.565

Graziano, W. G., Jensen-Campbell, L. A., & Hair, E. C. (1996). Perceiving interpersonal conflict and reacting to it: The case for agreeableness. *Journal of Personality and Social Psychology, 70*(4), 820-835.

https://doi.org/10.1037/0022-3514.70.4.820

Greenhaus, J. H., & Beutell, N. J. (1985). Sources of conflict between work and family roles. *Academy of Management Review*, *10*(1), 76–88.

https://doi.org/10.5465/amr.1985.4277352

Grinker, R. R., & Spiegel, J. P. (1945). *Men under stress*. Philadelphia: Blakiston.

Gross, J. T., Stern, J. A., Brett, B. E., & Cassidy, J. (2017). The multifaceted nature of prosocial behavior in children: Links with attachment theory and research. *Social Development, 26*(4), 661–678.

Grossmann, F. K., Spinazzola, J., Zucker, M., & Hopper, E. (2017). Treating adult survivors of childhood emotional abuse and neglect: A new framework. *American Journal of Orthopsychiatry, 87*(1), 86–93.

https://doi.org/10.1037/ort000013

Gulledge, A. K., Gulledge, M. H., & Stahmann, R. F. (2003). Romantic physical affection types and relationship satisfaction. *American Journal of Family Therapy, 31*(4), 233–242.

Güçlü, N. (2001). Stres yönetimi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 21*(1), 91–109.

Güder, E. (2022). *Romantik ilişki yaşayan bireylerde çocukluk çağı travmaları, psikolojik kırılganlık ve ilişki doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayın No. 771958) [Yüksek lisans tezi, Yakın Doğu Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Gülay, H., & Akman, B. (2009). *Okul öncesi dönemde sosyal beceriler* (1. baskı). Pegem Yayınevi.

Gülaydın, G., & Semerci, B. (2018). Romantik ilişkisi olan yetişkin bireylerin ilişki doyumlarının bağlanma stilleri, benlik saygısı ve kişilerarası ilişki tarzları açısından incelenmesi. *Psikoloji Araştırmaları Dergisi, 3*(6), 14-25.

Güler, N., Uzun, S., Boztaş, S., & Aydoğan, S. (2002). Anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar/ihmal davranışı ve bunu etkileyen faktörler. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, 24*(3), 128–134.

Gürcan, T. (2015). *İlişkisel belirsizlik: İlişki doyumu, romantik ilişkilerde gelecek zaman yönelimi ve çatışma çözme tepkileri arasındaki ilişkiler* (Yayın No. 413832) (Yüksek lisans tezi, Üsküdar Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Gürel, B., & Çopur, Z. (2021). Ekonomik faktörlerin evlilik kalitesine etkisi: Bir dyadic model testi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 21*(52), 631-668. https://doi.org/10.21560/spcd.vi.693212

Gürhan, N. (2015). *Her yönüyle çocuk istismar ve ihmali (Sağlık-Yasa-Eğitim ve Aile Boyutu).* Nobel Yayıncılık.

Güven Metin, G. (1999). *Dramanın 5-6 yaş çocuklarının sosyal-duygusal gelişimlerine etkisinin incelenmesi* (Yayın No. 82251*)* [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E., & Tatham, R. L. (2014). *Multivariate data analysis* (7th ed.). Pearson Education Limited.

Hamamcı, Z., Buğa, A., & Duran, Ş. (2011). Üniversite öğrencilerinin evlilik yaşantısı ile ilgili bilgi kaynaklarının ve evlilik öncesi eğitim ihtiyaçlarının incelenmesi. *Aile ve Toplum Dergisi, 7*(26), 33-50.

Hamlin, J. K., & Wynn, K. (2011). Young infants prefer prosocial to antisocial others. *Cognitive Development, 26*(1), 30–39.

Hanzal, A., & Segrin, C. (2009). The role of conflict resolution styles in mediating the relationship between enduring vulnerabilities and marital quality. *Journal of Family Communication, 9*(3), 150–169.

https://doi.org/10.1080/15267430902945612

Harris, C. R. (2003). A review of sex differences in sexual jealousy, including self-report data, psychophysiological responses, interpersonal violence, and morbid jealousy. *Personality and Social Psychology Review, 7*(2), 102-128.

Hardie, J. H., & Lucas, A. (2010). Economic Factors and Relationship Quality Among Young Couples. *Journal of Marriage and Family*, 72(5), 1141–1154.

https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2010.00755.x

Hastings, P. D., Utendale, W. T., & Sullivan, C. (2007). The socialization of prosocial development. In J. E. Grusec & P. Hastings (Eds.), *Handbook of socialization: Theory and research* (pp. 638–664). Guilford Press.

Hatfield, E. (1988). Passionate and companionate love. In R. J. Sternberg & M. L. Barnes (Eds.), *The psychology of love* (pp. 191–217). Yale University Press.

Haworth, S., Schaub, J., Kidney, E., & Montgomery, P. (2024). A systematic review of measures of child neglect. *Research on Social Work Practice, 34*(1), 17–40.

Hay, D., & Cook, K. (2007). The transformation of prosocial behavior from infancy to childhood. In C. Brownell & C. Kopp (Eds.), *Socioemotional development in the toddler years: Transitions and transformations* (pp. 100–131). Guilford Press.

Hazan, C., & Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology, 52*(3), 511-524.

Heavey, C. L., Layne, C., & Christensen, A. (1993). Gender and conflict structure in marital interaction: A replication and extension. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 61*(1), 16–27. https://doi.org/10.1037/0022-006X.61.1.16

Hein, G., & Singer, T. (2008). I feel how you feel but not always: The empathic brain and its modulation. *Current Opinion in Neurobiology, 18*, 153–158.

Helvacı-Çelik, F. G., & Hocaoğlu, Ç. (2018). Çocukluk çağı travmaları: Bir gözden geçirme. *Sakarya Tıp Dergisi, 8*(4), 695–711.

Hendrick, S. S. (1988). A generic measure of relationship satisfaction. *Journal of Marriage and the Family, 50*(1), 93–98. https://doi.org/10.2307/352430

Hendrick, S. S. (1989). A generic measure of relationship satisfaction. *Journal of Marriage and the Family, 51*(1), 93-98. https://doi.org/10.2307/352379

Hendrick, S. S. (2009). *Yakın ilişkiler psikolojisi* (A. Dönmez, Ed.; A. Büyükşahin, N. Taluy, & I. Ç, Çev.).

Hendrick, S. S., & Hendrick, C. (1989). Research on love: Does it measure up? *Journal of Personality and Social Psychology, 56*(5), 784–794.

https://doi.org/10.1037/0022-3514.56.5.784

Hendrick, S. S., & Hendrick, C. (1995). Gender differences and similarities in sex and love. *Personal Relationships, 2*(1), 55-65.

Hendrick, S. S., & Hendrick, C. (2002). *Love and satisfaction in close relationships*. In P. N. Noller & J. A. Feeney (Eds.), *Understanding marriage: Developments in the study of couple interaction* (pp. 275–294). Cambridge University Press.

Hendrick, S. S., & Hendrick, C. (2006). Measuring respect in close relationships. *Journal of Social and Personal Relationships, 23*(6), 881–899.

https://doi.org/10.1177/0265407506070471

Hendrick, S. S., Hendrick, C., & Adler, N. L. (1988). Romantic relationships: Love, satisfaction, and staying together. *Journal of Personality and Social Psychology, 54*(6), 980-988. https://doi.org/10.1037/0022-3514.54.6.980

Heyman, R. E., Sayers, S. L., & Bellack, A. S. (1994). Global marital satisfaction versus marital adjustment: An empirical comparison of three measures. *Journal of Family Psychology, 8*(4), 432–446.

https://doi.org/10.1037/0893-3200.8.4.432

Hildyard, K. L., & Wolfe, D. A. (2002). Child neglect: Developmental issues and outcomes. *Child Abuse & Neglect, 26*(6–7), 679–695.

Hinde, R. A. (1979). *Towards understanding relationships*. Academic Press.

Hinde, R. A. (1996). The interpretation of biology and culture. In D. Magnusson (Ed.), *The lifespan development of individuals* (pp. 359–376). Cambridge University Press.

Hinds, T. S., & Giardino, A. P. (2017). *Child physical abuse: Current evidence, clinical practice, and policy directions.* Springer.

Hirschman, A. O. (1970). *Exit, voice, and loyalty: Responses to decline in firms, organizations, and states.* Harvard University Press.

Hoffman, M. L. (1982). Development of prosocial motivation: Empathy and guilt. In N. Eisenberg (Ed.), *The development of prosocial behavior* (pp. 281–313). Academic Press.

Hoffman, M. L. (2000). *Empathy and moral development: Implications for caring and justice.* Cambridge University Press.

Holmes, J. (2014). *John Bowlby and attachment theory.* Routledge.

Honari, H., & Sarami, G. (2015). The relationship between attachment styles and marital satisfaction. *Journal of Applied Environmental and Biological Sciences, 5*(12), 208–212.

Hortaçsu, N. (2012). *İnsan ilişkileri*. İmge Kitabevi.

Howe, D. (2005). *Child abuse and neglect: Attachment, development and intervention.* Palgrave Macmillan.

İbiloğlu, A. O., Atlı, A., Oto, R., & Özkan, M. (2018). Çocukluk çağı cinsel istismar ve ensest olgularına çok yönlü bakış. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 10*(1), 84–98. https://doi.org/10.18863/pgy.336520

Joel, S., Eastwick, P. W., Finkel, E. J., et al. (2020). Machine learning uncovers the most robust self-report predictors of relationship quality across 43 longitudinal couples studies. *Proceedings of the National Academy of Sciences, 117*(32), 19061–19071. https://doi.org/10.1073/pnas.1917036117

Johnson, D. W., & Johnson, F. P. (1991). *Joining together: Group theory and group skills* (4th ed.). Prentice-Hall.

Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (1995). *Teaching students to be peacemakers* (3rd ed.). Interaction Book Company.

Johnson, M. P. (1991). Commitment to personal relationships. In E. H. Jones & D. W. Perlman (Eds.), *Advances in personal relationships* (Vol. 3, pp. 117-143). Jessica Kingsley.

Johnstone, M. (1989). *Stress in teaching: An overview of research.* Scottish Council for Research in Education.

Jones, E., & Wessely, S. (2006). Psychological trauma: A historical perspective. *Psychiatry, 5*(7), 217–220.

Jones, E., & Wessely, S. (2007). A paradigm shift in the conceptualization of psychological trauma in the 20th century. *Journal of Anxiety Disorders, 21*(2), 164–175.

Jose, O., & Alfons, V. (2007). Do demographics affect marital satisfaction? *Journal of Sex & Marital Therapy, 33*(1), 73–85.

https://doi.org/10.1080/00926230600998573

Jung, E., & Schröder-Abe, M. (2019). Prosocial behavior as a protective factor against aggressive behavior in adolescence: A longitudinal study. *Journal of Adolescence, 75*, 55-65. https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2019.07.010

Juric, S. (2011). Difference in relationship satisfaction and adult attachment in married and cohabitating couples. *Anthropos, 1-2*(221-222), 51-69.

Kabasakal, Z. (2016). Evli bireylerin evlilik doyumunun cinsiyet ve eş desteğine göre incelenmesi. *Journal of Research in Education and Teaching, 5*(4), 21-29.

Kağıtçıbaşı, Ç., & Cemalcılar, Z. (2021). *Dünden bugüne insan ve insanlar: Sosyal psikolojiye giriş* (24. basım). Evrim Yayınevi.

Kahana, E., Bhatta, T., Lovegreen, L. D., Kahana, B., & Midlarsky, E. (2013). Altruism, helping, and volunteering: Pathways to well-being in late life. *Journal of Aging and Health, 25*(1), 159-187.

Kahveci, G. A. (2016). *Evli çiftlerde evlilik uyumu, evlilik çatışma biçimi ve depresyon düzeylerinin değerlendirilmesi* (Yayın No. 423086*)* [Yüksek lisans tezi, Beykent Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Kahil, A., & Palabıyıkoğlu, N. R. (2018). İkincil travmatik stres. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar/ Current Approaches in Psychiatry, 10*(1), 59–70.

https://doi.org/10.18863/pgy.336495

Kaler, S. R., & Freeman, B. J. (1994). Analysis of environmental deprivation: Cognitive and social development in Romanian orphans. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 35*(4), 769–781. https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.1994.tb01220.x

Kaler, S. R., & Freeman, E. E. (1994). Childhood sexual abuse and attachment: An intergenerational perspective. *Clinical Psychology Review, 14*(5), 433-449. https://doi.org/10.1016/0272-7358(94)90017-5

Kantarcı, D. (2009). *Evli bireylerin bağlanma stillerine göre aldatma eğilimleri ve çatışma yönetim biçimlerinin incelenmesi* (Yayın No. 262581) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Kaplan, S. J., Pelcovitz, D., & Labruna, V. (1999). Child and adolescent abuse and neglect research: A review of the past 10 years. Part I: Physical and emotional abuse and neglect. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, 38*(10), 1214–1222. https://doi.org/10.1097/00004583-199910000-00009

Kara, B., Biçer, Ü., & Gökalp, A. S. (2004). Çocuk istismarı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi, 47,* 140–151.

https://www.cshd.org.tr/uploads/pdf_CSH_87.pdf

Karaagaç, Z. G., Satici, S. A., & Deniz, M. E. (2024). Unraveling the link between childhood psychological maltreatment and mental well-being: The serial mediation role of family belongingness, family coherence, and loneliness. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families,* Advance online publication. https://doi.org/10.1177/10664807241248180

Karaca, N. (2014). Türkiye'de değişen aile yapısı: Ilıca Şeker Fabrikası örneği. *Folklor/Edebiyat, 20*(79), 137–150.

Karadağ, E., & Mutafçılar, I. (2009). Prososyal davranış ekseninde özgecilik üzerine teorik bir çözümleme. *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi (FLSF), 8*, 41–69.

Karaman, B., & Özçalık, M. (2007). Türkiye'de gelir dağılımı eşitsizliğinin bir sonucu: Çocuk işgücü. *Yönetim ve Ekonomi, 14*(1), 25–41.

Karamehmetoğlu Çemberci, M. (2019). *Eşlerde ilişki doyumunun belirleyicileri olarak yaşam pozisyonları ve temel psikolojik ihtiyaçlar* (Yayın No. 554165) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Arel Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Karataş, Z. (2019). *Romantik ilişki doyumu ile duygu düzenleme güçlüğü ve kişiler arası tarz arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayın No. 555569) [Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi

Karatatar, H. (2018). *Beliren yetişkinlikte algılanan ebeveynlik stili ve ilişki doyumu arasındaki ilişkide kişilik özelliklerinin aracı rolü* (Yayın No. 497303) [Yüksek lisans tezi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Karney, B. R., & Bradbury, T. N. (1995). The longitudinal course of marital quality and stability: A review of theory, methods, and research. *Psychological Bulletin, 118*(1), 3–34. https://doi.org/10.1037/0033-2909.118.1.3

Karney, B., & Brandbury, T. (1997). Neuroticism, marital interaction, and the trajectory of marital satisfaction. *Journal of Personality and Social Psychology, 72*(5), 1075-1097.

Kaura, S. A., & Lohman, B. J. (2007). Dating violence victimization, relationship satisfaction, mental health problems, and acceptability of violence: A comparison of men and women. *Journal of Family Violence, 22*(6), 367-381. https://doi.org/10.1007/s10896-007-9092-0

Kaura, S. A., & Lohman, B. J. (2007). Dating violence victimization, relationship satisfaction, mental health problems, and self-esteem: A review of the literature. *Journal of Family Violence, 22*(6), 413-420.

Kaya, A. (2018). Sağlıklı ilişkilerin bireylerin sonraki ilişkilerindeki şema oluşumuna etkisi. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi, 38*(2), 45–60.

Kaygas, H., & Özbay, Y. (2023). 'Do Conflicts Strengthen My Relationship?' The Role of Relational Resilience in the Relationship Between Conflict Frequency and Marital Satisfaction. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, *13*(70), 203–217. **https://doi.org/10.17066/tpdrd.1181812**

Keene, A., & Epps, J. (2016). Childhood physical abuse and aggression: Shame and narcissistic vulnerability. *Child Abuse & Neglect, 51*, 276–283.

Keizer, R., & Schenk, N. (2012). Becoming a parent and relationship satisfaction: A longitudinal dyadic perspective. *Journal of Marriage and Family, 74*(4), 759–773. https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2012.00993.x

Keleş, Ş., Toros, F., Güler Aksu, G., & İncel, İ. (2022). Cinsel istismara uğrayan ergenlerde bağlanma stili, ana-baba tutumu, depresyon ve anksiyetenin değerlendirilmesi. *Çukurova Medical Journal, 47*(3), 1024–1032.

https://doi.org/10.17826/cumj.1096244

Kelley, H. H., & Thibaut, J. W. (1978). *Interpersonal relations: A theory of interdependence*. Wiley.

Kelley, H. H., LeBaron, A. B., & Hill, E. (2018). Financial stress and marital quality: The moderating influence of couple communication. *Journal of Financial Therapy, 9*(2), 3**.**

https://doi.org/10.4148/1944-9771.1176

Kempe, C. H., & Helfer, R. E. (Eds.). (1972). *The battered child* (3rd ed.). University of Chicago Press.

Kempe, C. H., Silverman, F. N., Steele, B. F., Droegemueller, W., & Silver, H. K. (1962). The battered-child syndrome. *Journal of the American Medical Association, 181*(1), 17-24.

Kılıç Gergin, M. T. (2023). Evli çalışan kadınlar ile evli çalışmayan kadınların evlilik uyumunun incelenmesi. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi, 6*(2), 183–204. https://doi.org/10.26677/TR1010.2023.1178

Kılıç, A. (2020). *Genç yetişkinlerin sosyal medya bağımlılıkları, sosyal medya kullanım amaçları ve romantik ilişki doyumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayın No. 636508) [Yüksek lisans tezi, Biruni Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Kılıçaslan, A. (2001). *Aile fonksiyonlarının ve algılanan farklılaşmış anne-baba yaklaşımının kardeş ilişkileri üzerindeki etkisi* (Yayın No. 104928) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Kılınç, B. B., Kök, A. N., & Şener, M. T. (2023). Çocukluk çağı fiziksel travmaların nedenleri ve sonuçları: Adli olguların retrospektif incelenmesi. *Türkiye Klinikleri Journal of Pediatrics, 32*(2), 75–82.

Kızıltepe, R. (2021). *Çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımının ekolojik etkileşimsel model çerçevesinde incelenmesi* (Yayın No. 686671) [Doktora tezi, Ege Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Killingworth, M. A., & Gilbert, D. T. (2010). A wandering mind is an unhappy mind. *Science, 330*(6006), 932. https://doi.org/10.1126/science.1192439

Kim, J. (2009). Type-specific intergenerational transmission of neglectful and physically abusive parenting behaviors among young parents. *Children and Youth Services Review, 31*(7), 761–767.

Kinnunen, U., & Feldt, T. (2004). Economic stress and marital adjustment among couples: Analyses at the dyadic level. *European Journal of Social Psychology, 34*(5), 519–532. https://doi.org/10.1002/ejsp.213

Kirit, G. (2017). *Romantik ilişkisi olan yetişkin bireylerin ilişki doyumlarının bağlanma stilleri, benlik saygısı ve kişilerarası ilişki tarzları açısından incelenmesi* (Yayın No. 623787) [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Klarreich, S. H. (1994). *Stressiz çalışma ortamı* (B. Güngör, Çev.). Alfa.

Kluwer, E. S. (2010). From partnership to parenthood: A review of marital change across the transition to parenthood. *Journal of Family Theory & Review, 2*(2), 105-125. https://doi.org/10.1111/j.1756-2589.2010.00045.x

Knee, C. R., Lonsbary, C., Canevello A. ve Patrick, H. (2005). Self-determination and conflict in romantic relationships. *Jounal of Personality and Social Psycolog, 89*(6), 997-7009. https://doi.org/10.1037/0022-3514.89.6.997

Knee, C. R., Patrick, H., Vietor, N. A., Nanayakkara, A., ve Neighbors, C. (2002). Selfdetermination as growth motivation in romantic relationships. *Personality and Social Psychology Bulletin, 28*, 609 – 619.

Keene, A. C., & Epps, J. (2016). Childhood physical abuse and aggression: Shame and narcissistic vulnerability. *Child Abuse & Neglect, 51*, 276–283. https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2015.09.012

Kobulsky, J. M., Dubowitz, H., & Xu, Y. (2020). The global challenge of the neglect of children. *Child Abuse & Neglect, 110*(Pt 1), 104–296.

Koç, M., Çolak, T. S., & Düşünceli, B. (2012). Söylenme zamanı ve şekline göre travmaya verilen bilişsel, duyuşsal ve davranışsal tepkiler (7–12 yaş). *İlköğretim Online, 11*(1), 75–84.

Koçtürk, N., & Bilge, Y. (2017). Çocukluk dönemi istismar ve ihmal yaşantısı olan bireylerin kariyer sorunları ve psikolojik sağlamlıkları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 32*(4), 776–790.

Koenen, K. C., Roberts, A. L., Stone, D. M., & Dunn, E. C. (2010). The epidemiology of early childhood trauma. In R. A. Lanius, E. Vermetten, & C. Pain (Eds.), *The impact of early life trauma on health and disease: The hidden epidemic* (pp. 13–24). Cambridge University Press.

Kol, K. (2020). *Olumlu olumsuz mükemmeliyetçilik ile ilişki doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayın No. 623611) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Korkmaz, B., & Keleşoğlu, S. (2021). Okul öncesi dönemde sosyal gelişim ve prososyal davranışlar. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi, 5*(1), 30–45.

Korkmaz, K. (2020). *Romantik ilişkilerde ilişki doyumu ve yatırımı: Çatışma çözme ve özduyarlığın rolü* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi].

Koski, L. R., & Shaver, P. R. (1997). Attachment and relationship satisfaction across the lifespan. In G. J. O. Fletcher & J. Fitness (Eds.), *Satisfaction in close relationships* (pp. 26-56). Guilford Press.

Kourt, R. (2011). *18-24 yaş arası üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı travmalarının dissosiyatif yaşantılar ve suçluluk-utanç duyguları ile ilişkisinin incelenmesi* (Yayın No. 296641) [Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Köse, S., Baykal, B., Köse, S., Gürsoy Çuhadar, S., Turgay, F., & Kıroğlu Bayat, İ. (2021). *Role of personality traits in work-life balance and life satisfaction.* ResearchGate. https://www.researchgate.net/publication/348420428_Role_of_Personality_Traits_in_Work-Life_Balance_and_Life_Satisfaction

Kubin Mete, B. (2023). *İstismar-ihmal geçmişi ve romantik ilişkide bağlanma: Bilişsel duygu düzenleme ve erken dönem uyumsuz şemaların rolü* (Yayın No. 792648) [Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Kumru, A., Carlo, G., & Edwards, C. P. (2004). Relational, cultural, cognitive, and affective predictors of prosocial behaviors. *Türk Psikoloji Dergisi, 19*, 109–125.

Kurdek, L. A. (1995). Predicting change in marital satisfaction from husbands' and wives' conflict resolution styles. *Journal of Marriage and the Family, 57*(1), 153–164.

Küçük, S. (2012). *Hafif zihinsel engelli çocuklar ve ebeveynlerinde cinsel istismardan korunma konusunda farkındalık yaratma* (Yayın No. 331361) [Doktora tezi, Erciyes Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Küçük, Ö. (2020). Marx, Durkheim ve Weber'de bilim, etik ve siyaset gerilimi ve sosyolojik bireycilik: Klasik sosyolojik gelenekte bir diyalog girişimi. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, 23*(1), 94–129. https://doi.org/10.18490/sosars.728320

Kütük, M. Ö., & Bilaç, Ö. (2017). Çocuklarda ve adölesanlarda duygusal istismar ve ihmal. *Türkiye Klinikleri Çocuk Psikiyatrisi Dergisi, 24*(1), 49–56.

Lahav, Y., Ginzburg, K., & Spiegel, D. (2019). Post-traumatic growth, dissociation, and sexual revictimization in female childhood sexual abuse survivors. *Child Maltreatment, 25*(1), 96–105.

Laible, D. J., Carlo, G., & Raffaelli, M. (2000). The differential relations of parent and peer attachment to adolescent adjustment. *Journal of Youth and Adolescence, 29*, 45-59.

Lamont, A. (2010). *Effects of child abuse and neglect for children and adolescents* (CFCA Resource Sheet No. 1, pp. 1–7). Australian Institute of Family Studies. https://www.theactgroup.com.au/documents/EffectsofChildAbuseandNeglectforAdultSurvivors.pdf

Laursen, B., & Collins, W. A. (1994). Interpersonal conflict during adolescence. *Psychological Bulletin, 115*(2), 197–209.

https://doi.org/10.1037/0033-2909.115.2.197

Lavner, J. A., & Bradbury, T. N. (2010). Patterns of change in marital satisfaction over the newlywed years. *Journal of Marriage and Family, 72*(5), 1171–1187. https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2010.00757.x

Leeb, R. T., Paulozzi, L. J., Melanson, C., Simon, T. R., & Arias, I. (2008). *Child maltreatment surveillance: Uniform definitions for public health and recommended data elements* (Version 1.0). Centers for Disease Control and Prevention, National Center for Injury Prevention and Control.Levinson, D. J. (1976). *The seasons of a man's life.* Ballantine Books.

Levinson, D. J. (1977). The mid-life transition: A period in adult psychosocial development. *Psychiatry, 40*(2), 99–112.

Levinson, D. J. (1986). A conception of adult development. *American Psychologist, 41*(1), 3–13.

Levinson, D. J. (1996). *The seasons of a woman's life*. Knopf.

Lewis, D. O. (1992). From abuse to violence: Psychophysiological consequences of maltreatment. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, 31*(3), 383–391.

https://doi.org/10.1097/00004583-199205000-00006

Li, X. B., Wang, Z. M., Hou, Y. Z., Wang, Y., Liu, J. T., & Wang, C. Y. (2014). Effects of childhood trauma on personality in a sample of Chinese adolescents. *Child Abuse & Neglect, 38*(4), 788–796.

Lichtenberg, D. J. (2016). *Psikanaliz ve güdülenme* (Z. Ertan, Çev.). Psikoterapi Enstitüsü Yayınları.

Litzinger, S., & Gordon, K. C. (2005). Exploring relationships among communication, sexual satisfaction, and marital satisfaction. *Journal of Sex & Marital Therapy, 31*(5), 409–424. https://doi.org/10.1080/00926230591006719

Lumley, M. N., & Harkness, K. L. (2007). Specificity in the relations among childhood adversity, early maladaptive schemas, and symptom profiles in adolescent depression. *Cognitive Therapy and Research, 31*(5), 639-657.

https://doi.org/10.1007/s10608-006-9100-3

Luo, S., Zhang, G., & Watson, D. (2010). Conflict resolution styles and marital satisfaction: A cross-cultural study of Chinese and American couples. *Journal of Family Psychology, 24*(2), 146-155.

Mackey, R. A., Diemer, M. A., & O'Brien, B. A. (2004). Relational factors in understanding satisfaction in the lasting relationships of same-sex and heterosexual couples. *Journal of Homosexuality, 47*(1), 111–136.

Maktav, S. (2013). *Çatışma stilleri ve etkileşim stratejileri/Çatışma etkileşimi ve iklim* (7. baskı, F. Akkoyun, Çev. Ed.). Nobel Yayınları.

Malbois, E. (2023). What is sympathy? Understanding the structure of other-oriented emotions. *Emotion Review, 15*(1), 85–95.

Malgaz-Güçlü, D., & Acemioğlu, R. (2020). Erken çocukluk döneminde yaşanan fiziksel istismar: Nitel bir çalışma. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi, 4*(4), 97–111.

Malouff, J. M., Schutte, N. S., & Thorsteinsson, E. B. (2014). Trait emotional intelligence and romantic relationship satisfaction: A meta-analysis. *American Journal of Family Therapy, 42*(1), 53-66.

Mancini, C., Van Ameringen, M., & MacMillan, H. (1995). Relationship of childhood sexual and physical abuse to anxiety disorders. *Journal of Nervous and Mental Disease, 183*(5), 309–314. https://doi.org/10.1097/00005053-199505000-00007

Maneta, E., Cohen, S., Schulz, M. S., & Waldinger, R. J. (2015). Links between childhood physical abuse and intimate partner aggression: The mediating role of anger expression. *Violence and Victims, 30*(3), 394–406.

https://doi.org/10.1891/0886-6708.VV-D-13-00074

Martin, G. B., & Clark, R. D. (1982). Distress crying in neonates: Species and peer specificity. *Developmental Psychology, 18*(1), 3–9.

Mash, E. J., & Wolfe, D. A. (1991). Methodological issues in research on physical child abuse. *Criminal Justice and Behavior, 18*(1), 8–29.

https://doi.org/10.1177/0093854891018001003

Mason, A. E., Sbarra, D. A., & Mehl, M. R. (2005). Thin-slicing divorce: Thirty seconds of information predict changes in psychological adjustment over 90 days. *Psychological Science, 21*(10), 1420–1422.

https://doi.org/10.1177/0956797610381505

Masten, A. S. (2006). Developmental psychopathology: Pathways to the future. *International Journal of Behavioral Development, 30*, 47–54.

Mathews, B., Pacella, R., Scott, J. G., Finkelhor, D., Meinck, F., Higgins, D. J., & Dunne, M. P. (2023). The prevalence of child maltreatment in Australia: Findings from a national survey. *Medical Journal of Astarla, 218*, 13–18.

Mayer, B. (2012). *The dynamics of conflict: A guide to engagement and intervention* (2nd ed.). Jossey-Bass.

McCoy, M. L., & Keen, S. M. (2014). *Child abuse and neglect* (2nd ed.). Psychology Press.

McCrae, R. R., & Allik, J. (Eds.). (2002). *The five-factor model of personality across cultures.* Springer Science & Business Media.

McCrae, R. R., & Costa, P. T. (1999). A five-factor theory of personality. In L. A. Pervin & O. P. John (Eds.), *Handbook of personality: Theory and research* (2nd ed., pp. 139–153). Guilford Press.

McElyea, S. (2020). *Effects of income disparity on relationships* (Master's thesis, Old Dominion University). ODU Digital Commons. https://digitalcommons.odu.edu/psychology_etds/1383

McLaughlin, K. A., & Sheridan, M. A. (2016). Beyond cumulative risk: A dimensional approach to childhood adversity. *Current Directions in Psychological Science, 25*(4), 239–245. https://doi.org/10.1177/0963721416655883

McLaughlin, K. A., & Lambert, H. K. (2017). Child trauma exposure and psychopathology: Mechanisms of risk and resilience. *Current Opinion in Psychology, 14,* 29–34.

https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2016.10.004

McLean, L. (2015). Relationship satisfaction and its correlates: The role of communication, empathy, and conflict resolution in romantic relationships. *Journal of Social and Personal Relationships, 32*(5), 1-20.

McLeod, S. (2016). Bandura- Social learning theory. *Simply Psychology.* https://www.simplypsychology.org/bandura.html

Meeks, B. S., Hendrick, S. S., & Hendrick, C. (1998). Communication, love, and relationship satisfaction. *Journal of Social and Personal Relationships, 15*(6), 755-773.

Meltzer, A. L., & McNulty, J. K. (2016). Body image and marital satisfaction: Evidence for the mediating role of sexual frequency and sexual satisfaction. *Journal of Family Psychology, 30*(6), 729–739.

https://doi.org/10.1037/fam0000205

Merz, E. M., & Jak, S. (2013). The long reach of childhood: Childhood experiences influence close relationships and loneliness across life. *Advances in Life Course Research, 18*(3), 212-222.

Metts, S., & Cupach, W. R. (1990). The influence of relationship beliefs and problem-solving responses on satisfaction in romantic relationships. *Human Communication Research, 17*(1), 170-185.

https://doi.org/10.1111/j.1468-2958.1990.tb00230.x

Meyers, S. A., & Landsberger, S. A. (2002). Direct and indirect pathways between adult attachment style and marital satisfaction. *Personal Relationships, 9*(2), 159-172.

Mikulincer, M., & Shaver, P. R. (2003). The attachment behavioral system in adulthood: Activation, psychodynamics, and interpersonal processes. *Advances in Experimental Social Psychology, 35*, 53–152.

https://doi.org/10.1016/S0065-2601(03)01002-5

Mikulincer, M., & Shaver, P. R. (2007). *Attachment in adulthood: Structure, dynamics, and change.* The Guilford Press.

Miller, R. S. (2011). *Intimate relationships* (6th ed.). McGraw-Hill.

Morgan, C. T. (2004). *Psikolojiye giriş* (H. Arıcı ve diğerleri, Çev.). Meteksan Yayınları.

Moss, B. F., & Schwebel, A. I. (1993). Defining intimacy in romantic relationships. *Family Relations, 42*(1), 31–37. https://doi.org/10.2307/584918

Muenzenmaier, K. H., Seixas, A. A., Schneeberger, A. R., Castille, D. M., Battaglia, J., & Link, B. G. (2015). Cumulative effects of stressful childhood experiences on delusions and hallucinations. *Journal of Trauma & Dissociation, 16*(4), 442–462.

Murdock, N. L. (2018). *Psikolojik danışma ve psikoterapi kuramları olgu sunumu yaklaşımıyla* (F. Akkoyun, Çev.). Nobel Akademik Yayıncılık. (Orijinal eser 2013'te yayımlandı)

Muris, P., & Ollendick, T. H. (2005). The role of temperament in the etiology of child psychopathology. *Clinical Child and Family Psychology Review, 8*(4), 271–289.

Murray, L. K., Nguyen, A., & Cohen, J. A. (2014). Child sexual abuse. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics, 23*(2), 321–337.

Murry, S. K., Baker, A. W., & Lewin, L. (2000). Screening families with young children for child maltreatment potential. *Pediatric Nursing, 26*(1), 47–54.

Muşdal Çelebi, B., & Polat, A. (2019). Çocukluk çağı travmatik yaşantıların, yetişkin bağlanma stillerinin ve psikolojik iyi oluşun evlilik doyumu üzerindeki etkisi. *Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 5*(1), 29-34.

https://doi.org/10.30934/kusbed.417436

Myers, D. G., & Dewall, C. N. (2016). *Psikoloji* (A. D. Batıgün, Çev. Ed.). Palme Yayıncılık.

National Center for Injury Prevention and Control. (2006). *CDC injury fact book.* Centers for Disease Control and Prevention.

National Society for the Prevention of Cruelty to Children. (2023). *Emotional abuse*. NSPCC Learning.

https://learning.nspcc.org.uk/child-abuse-and-neglect/emotional-abuse

Neff, K. D., & Beretvas, S. N. (2013). The role of self-compassion in romantic relationships. *Self and Identity, 12*(1), 78–98.

https://doi.org/10.1080/15298868.2011.639548

Neff, K. D., & Suizzo, M. A. (2006). Culture, power, authenticity and psychological well-being within romantic relationships: A comparison of European American and Mexican Americans. *Cognitive Development, 21*(4), 441–457.

https://doi.org/10.1016/j.cogdev.2006.06.008

Neyer, F. J., & Lehnart, J. (2007). Relationships matter in personality development: Evidence from an 8-year longitudinal study across young adulthood. *Journal of Personality, 75*(3), 535–568.

https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2007.00448.x

Neyer, F. J., & Voigt, D. (2004). Personality and social network effects on romantic relationships: A dyadic approach. *European Journal of Personality, 18*(4), 279-299.

Nguyen, T. P., Karney, B. R., & Bradbury, T. N. (2017). Childhood abuse and later marital outcomes: Do partner characteristics moderate the association? *Journal of Family Psychology, 31*(1), 82-92.

https://doi.org/10.1037/fam0000208

Nikulina, V., Gelin, M., & Zwilling, A. (2021). Is there a cumulative association between adverse childhood experiences and intimate partner violence in emerging adulthood? *Journal of Interpersonal Violence, 36*(3-4), NP1205–NP1232.

https://doi.org/10.1177/0886260517741626

Nolen-Hoeksema, S., Parker, L. E., & Larson, J. (1994). Ruminative coping with depressed mood following loss. *Journal of Personality and Social Psychology, 67*(1), 92–104.

https://doi.org/10.1037/0022-3514.67.1.92

Noller, P. (1996). What is this thing called love? Defining the love that supports marriage. *Personal Relationships, 3*(1), 97–115. *https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.1996.tb00105.x*

Norona, J., Scharf, M., Welsh, D. P., & Shulman, S. (2018). Predicting post-breakup distress and growth in emerging adulthood: The roles of relationship satisfaction and emotion regulation. *Journal of Adolescence, 63*, 191-193.

Odabaşı, H. Y. (2020). İlk psikobiyografi çalışması: Freud'un Leonardo da Vinci eseri ve psikotarih üzerine. *Üsküdar University Journal of Social Sciences, 11*, 301–334.

Oğuz, V. (2006). *Altı yaş grubundaki çocukların bakış açısı alma becerileri ile anne babaların empatik becerilerinin incelenmesi* (Yayın No. 197530) [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Oral, R., Can, D., Kaplan, S., & Yurt, A. (2001). Çocuk istismarı ve ihmali: Adli tıp açısından bir değerlendirme. *Adli Tıp Dergisi, 15*(2), 27–34.

Ovayolu, N., Uçan, Ö., & Serindağ, S. (2007). Çocuklarda cinsel istismar ve etkileri. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, 2*(4), 14–22.

Owen, G., & Chard, K. M. (2001). Cognitive distortions and post-traumatic stress disorder in adult survivors of childhood sexual abuse. *Journal of Traumatic Stress, 14*(1), 135-150.

https://doi.org/10.1023/A:10078540119404

Owens, G., & Chard, K. M. (2001). Cognitive distortions among women reporting childhood sexual abuse. *Journal of Interpersonal Violence, 16*(2), 178-191.

https://doi.org/10.1177/088626001016002004

Öcal-Yüceol, S. E. (2016). *Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar ile ilişki doyumu ve romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar arasındaki ilişkiler* (Yayın No. 441119) [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Ökten, M. (2016). *Modeling the relationship between romantic jealousy and relationship satisfaction: The mediator roles of rumination, co-rumination and self-compassion* (Yayın No. 439071) [Doktora tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Öner-Koruklu, N. (2010). Çatışma çözme eğitimi programının üniversite öğrencilerinin çatışma çözme becerilerine etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 10*(1), 621–646.

Öner-Koruklu, N. (2010). *Kişilerarası ilişkilerde çatışma ve çatışma çözme*. Pegem Akademi. https://doi.org/10.14527/9786052414507.09

Örsel, S., Karadağ, H., Karaoğlan Kahiloğulları, A., & Akgün Aktağ, E. (2011). Psikiyatri hastalarında çocukluk çağı travmalarının sıklığı ve psikopatoloji ile ilişkisi. *Anatolian Journal of Psychiatry, 12*, 130–136.

https://app.trdizin.gov.tr/makale/TVRJd016STJOZz09

Öselemiş, F. E., & Türkdoğan, T. (2024). Kök aile işlevselliği, benlik ayrımlaşması ve ilişki doyumu: Nişanlı ve evli bireylerde bir aracılık modeli. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 62*, 405-431.

Özcan, S., & Hamamcı, Z. (2023). Romantik ilişki yaşayan bireylerin çocukluk dönemi örselenme yaşantıları, ilişki doyumu ve evlilik beklentisi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 7*(1), 27–44. https://doi.org/10.30855/guebd.2023.07.01.002

Özkan, C. (2023). Yakın ilişkilerin çatışmalı yönü ve çatışma çözme becerileri. *Psikoloji Araştırmaları, 1*(2), 18-30.

Özkan, G. (2022). Ekolojik sistem yaklaşımı açısından çocuk ihmal ve istismarında bireysel, ailesel ve çevresel risk faktörlerinin değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi, 4*(8), 218–234.

Özkul, A. S., & Özkul, R. F. (2022). Yaşam doyumunu etkileyen değerler: Üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. Paradigma: *İktisadi ve İdari Araştırmalar Dergisi, 11*(2), 1-12.

Öztürk, E. (2003). *Travma kökenli dissosiyatif bozukluk vakalarının ailelerinde çocukluk çağı travmalarının sıklığı* (Yayın No. 138713) [Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Öztürk, E. (2016). Psikotarih açısından çocuk yetiştirme tarzları ve çocuk istismarı. *Turkiye Klinikleri Journal of Forensic Medicine Special Topics, 2*(3).

Öztürk, O., & Uluşahin, A. (2008). *Ruh sağlığı ve bozuklukları*. Tuna Matbaacılık.

Paavilainen, E., Astedt-Kurki, P., Paunonen-Ilmonen, M., & Laippala, P. (2001). Risk factors of child maltreatment within the family: Towards a knowledgeable base of family nursing. *International Journal of Nursing Studies, 38*(3), 297–303.

Paavilainen, E., Tarkka, M. T. (2003). Definition and identification of child abuse by Finnish public health nurses. *Public Health Nursing, 20*(1), 49-55. https://doi.org/10.1046/j.1525-1446.2003.20107.x

Padilla-Walker, L. M., Memmott-Elison, M. K., & Coyne, S. M. (2018). Associations between prosocial and aggressive behaviors across adolescence: The moderating role of media violence exposure. *Journal of Youth and Adolescence, 47*(2), 315–327. https://doi.org/10.1007/s10964-017-0712-0

Pakiş, I., Yaycı, N., Günçe, E., Çeli, S., Uysal, C., & Karapirli, M. (2008). Çocuk ihmaline bağlı ölüm olguları. *Adli Tıp Bülteni, 13*(2), 82–87.

Panagar, A. (2024). *Understanding interpersonal relationships: Trust and intimacy in modern society.* Academic Press.

Pearlman, L. A., & Saakvitne, K. W. (1995). *Trauma and the therapist: Countertransference and vicarious traumatization in psychotherapy with incest survivors.* W. W. Norton & Company.

Pekcanlar Akay, A., & Ercan, E. S. (Eds.). (2021). *Çocuk ve ergen ruh sağlığı ve hastalıkları* (2. bs.). Türkiye Çocuk ve Genç Psikiyatrisi Derneği.

Perrone-McGovern, K. M., Oliveira-Silva, P., Simon-Dack, S., Lefdahl-Davis, E., Adams, D., McConnell, J., & Gonçalves, Ó. F. (2014). Effects of empathy and

conflict resolution strategies on psychophysiological arousal and satisfaction in romantic relationships. *Applied Psychophysiology and Biofeedback, 39*(1), 19-25.

https://doi.org/10.1007/s10484-013-9237-2

Perry, B. D., Colwell, K., & Schick, S. (2002). Neglect in childhood. *In Encyclopedia of Crime and Punishment* (Vol. 1, pp. 192–196).

Peterson, C. (1983). Conflict resolution strategies in marriage: Predictors and consequences. *Journal of Marriage and the Family, 45*(1), 45–56.

Pistole, M. C. (1989). Attachment in adult romantic relationships: Style of conflict resolution and relationship satisfaction. *Journal of Social and Personal Relationships, 6*(4), 505–510. https://doi.org/10.1177/0265407589064008

Polat, O. (2007). *Tüm boyutlarıyla çocuk istismarı: Tanımlar*. Seçkin Yayıncılık.

Polat, O. (2019). *Tüm boyutlarıyla çocuk istismarı-1* (3. baskı). Seçkin Yayıncılık.

Potthoff, A. L., & Babcock, J. C. (2015). Relationship satisfaction as a mediator of abuse and commitment. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma, 24*(1), 68-83. https://doi.org/10.1080/10926771.2015.982239

Pratt, M. W., Skoe, E. E. A., & Arnold, M. L. (2004). Care reasoning development and family socialisation patterns in later adolescence: A longitudinal analysis. *International Journal of Behavioral Development, 28*(2), 139–147. https://doi.org/10.1080/01650250344000379

Preston, S., & De Waal, F. (2002). Empathy: Its ultimate and proximate bases. *Behavioral and Brain Sciences, 25*, 1–72.

Prino, C. T., & Peyrot, M. (1994). The effect of child physical abuse and neglect on aggressive, withdrawn, and prosocial behavior. *Child Abuse & Neglect, 18*(10), 871–884. https://doi.org/10.1016/0145-2134(94)90156-2

Prino, C. T., Peyrot, M., & De Benedictis, T. (1994). Childhood physical abuse and development of aggression in adolescent boys: The moderating role of prosocial behavior. *Adolescence, 29*(114), 389–398.

Proulx, C. M., Helms, H. M., & Buehler, C. (2007). Marital quality and personal well-being: A meta-analysis. *Journal of Marriage and Family, 69*(3), 576–593.

https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2007.00393.x

Radke-Yarrow, M., Zahn-Waxler, C., & Chapman, M. (1983). Children's prosocial dispositions and behavior. In P. Mussen & E. M. Hetherington (Eds.), *Handbook of child psychology* (Vol. 4, pp. 469–545). Wiley.

Rahim, A. (2002). Toward a theory of managing organizational conflict. *International Journal of Conflict Management, 13*(3), 206–235. https://doi.org/10.1108/eb022874

Rands, M., Levinger, G., & Mellinger, G. D. (1981). Patterns of conflict resolution and marital satisfaction. *Journal of Family Issues, 2*(3), 297–321. https://doi.org/10.1177/019251381002003003

Ratican, K. (1992). Sexual abuse survivors: Identifying symptoms and special treatment considerations. *Journal of Counseling & Development, 71*(1), 33–38.

Reece, R. M. (1997). Background considerations in child maltreatment. *Child Maltreatment, 2*, 666–916.

Reese-Weber, M. (2000). Middle and late adolescents' conflict resolution skills with siblings: Associations with interparental and parent-adolescent conflict resolution. *Journal of Youth and Adolescence, 29*(6), 697–711.

https://doi.org/10.1023/A:1026453409585

Reese-Weber, M., & Kahn, J. H. (2005). Familial predictors of sibling and romantic-partner conflict resolution: Comparing late adolescents from intact and divorced families. *Journal of Adolescence, 28*(4), 479–493.

https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2004.08.005

Riggs, S. A. (2010). Childhood emotional abuse and the attachment system across the life cycle: What theory and research tell us. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma, 19*(1), 5–51. https://doi.org/10.1080/10926770903475968

Riggs, S. A., & Kominski, P. (2010). Childhood emotional abuse, adult attachment, and depression as predictors of relational adjustment and psychological aggression. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma, 19*, 75–104.

Rogers, C. R. (1961). *On becoming a person: A therapist's view of psychotherapy*. Houghton Mifflin.

Rosen, N. O., Bailey, K., & Muise, A. (2018). Degree and direction of sexual desire discrepancy are linked to sexual and relationship satisfaction in couples transitioning to parenthood. *The Journal of Sex Research, 55*(2), 1-12.

Rosenberg, M. B. (2003). *Nonviolent communication: A language of life* (2nd ed.). PuddleDancer Press.

Ross, D. B., Gale, J., Wickrama, K. A. S., Goetz, J., & Vowels, M. J. (2021). The impact of family economic strain on work-family conflict, marital support, marital quality, and marital stability during the middle years. *Journal of Personal Finance, 20*(2), 1–20.

Roth-Hanania, R., Davidov, M., & Zahn-Waxler, C. (2011). Empathy development from 8 to 16 months: Early signs of concern for others. *Infant Behavior and Development, 34*(3), 447–458.

Rubin, Z. (1970). Measurement of romantic love. *Journal of Personality and Social Psychology, 16*(2), 265–273.

Runyan, D., Wattam, C., Ikeda, R., Hassan, F., & Ramiro, L. (2002). Child abuse and neglect by parents and other caregivers. *World Health Organization*, 59–86. https://www.researchgate.net/publication/284513156_Child_abuse_and_neglect_by_parents_and_other_caregivers

Rusbult, C. E. (1980). Commitment and satisfaction in romantic associations: A test of the investment model. *Journal of Experimental Social Psychology, 16*(2), 172-186.

Rusbult, C. E. (1983). A longitudinal test of the investment model: The development (and deterioration) of satisfaction and commitment in heterosexual involvements. *Journal of Personality and Social Psychology, 45*(1), 101-117.

https://doi.org/10.1037/0022-3514.45.1.101

Rusbult, C. E., & Buunk, B. P. (1993). Commitment processes in close relationships: An interdependence analysis. *Journal of Social and Personal Relationships, 10*(2), 175–204. https://doi.org/10.1177/026540759301000202

Rusbult, C. E., Johnson, D. J., & Morrow, G. D. (1986). Determinants and consequences of exit, voice, loyalty, and neglect: Responses to dissatisfaction in adult romanticinvolvements. *Human Relations, 39*(1), 45–63. https://doi.org/10.1177/001872678603900103

Rusbult, C. E., Johnson, D. J., & Morrow, G. D. (1986). Impact of couple patterns of problem solving on distress and non-distress in dating relationships. *Journal of Personality and Social Psychology, 50*, 744-753.

Rusbult, C. E., Johnson, D. J., & Morrow, G. D. (1986). Predicting satisfaction and commitment in adult romantic involvements: An assessment of the generalizability of the investment model. *Social Psychology Quarterly, 49*(1), 81–89. https://doi.org/10.2307/2786852

Rusbult, C. E., Johnson, D. J., & Morrow, G. D. (1986). Responses to dissatisfaction in adult romantic involvements: Exit, voice, loyalty, and neglect. *Human Relations, 39*(1), 45–63. https://doi.org/10.1177/001872678603900103

Rusbult, C. E., Zembrodt, I. M., & Gunn, L. K. (1982). Exit, voice, loyalty, and neglect: Responses to dissatisfaction in romantic involvements. *Journal of Personality and Social Psychology, 43*(6), 1230–1242. https://doi.org/10.1037/0022-3514.43.6.1230

Russell, D., Higgins, D., & Posso, A. (2020). Preventing child sexual abuse: A systematic review of interventions and their efficacy in developing countries. *Child Abuse & Neglect, 102*,104-395.

Sabatelli, R. M. (1988). Exploring relationship satisfaction: A social exchange perspective on the interdependence between theory, research, and practice. *Family Relations, 37*(2), 217–222. https://doi.org/10.2307/584326

Sağkal, A., & Özdemir, Y. (2019). Romantik ilişkilerde bağlanma ve ihtiyaç karşılanmasının ilişki kalitesiyle ilişkisi: Genç yetişkinler üzerine bir araştırma. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi (AUJES), 52*(2), 441–466. https://doi.org/10.18039/ajesi.520839

Sakallı Uğurlu, N. (2002, Eylül). Romantik ilişkilerde cinsiyet farklılığına göre memnuniyeti ve bağlanmayı yordayan değişkenler. *XII. Ulusal Psikoloji Kongresi'nde sunulan poster bildiri*, Ankara.

Sakallı-Uğurlu, N. (2003). How do romantic relationship satisfaction, gender stereotypes, and gender relate to future time orientation in romantic relationships? *The Journal of Psychology, 137*(3), 294-303.

Salebci, S. (2020). *Evli bireylerde öz şefkat, benlik saygısı ile evlilik doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayın No. 651897*)* [Yüksek lisans tezi, İstanbul Okan Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Saltalı, N., & Arslan, E. (2012). Ebeveyn tutumlarının anasınıfına devam eden çocukların sosyal yetkinlik ve içe dönüklük davranışını yordaması. *İlköğretim Online, 11*(3), 729–737.

Salter, A. C. (1992). *Predators: Pedophiles, rapists, and other sex offenders—Who they are, how they operate, and how we can protect ourselves and our children.* Basic Books.

Saraç, A. (2013). *Üniversite öğrencilerinin romantik ilişki doyumunu yordamada akılcı olmayan inançlar ve evlilik öncesi ilişki algılarının rolü* (Yayın No. 370442) [Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Saraç, A., Hamamcı, Z., & Güçray, S. (2015). Üniversite öğrencilerinin romantik ilişki doyumunu yordaması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 5*(43), 69-81.

Sarı, E. (2007). *Anasınıfına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların, annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarının, çocuğun sosyal uyum ve becerilerine etkisinin incelenmesi* (Yayın No. 207031) [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Sarı, T. (2008). *Üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilerle ilgili akılcı olmayan inançlar, bağlanma boyutları ve ilişki doyumu arasındaki ilişkiler* (Yayın No. 257552) [Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Sarı, T., & Korkut Owen, F. (2016). Romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançların ve bağlanma boyutlarının ilişki doyumu üzerindeki yordayıcı rolünün incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1*(37), 204–216.

Sarıçamlık, H. (2020). *Çocukluk çağı travması ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkide bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin aracı rolü* (Yayın No. 669992) [Yüksek lisans tezi, Işık Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Satıcı, B. (2018). *Genç yetişkinlerde mükemmeliyetçilik ile romantik ilişki doyumu arasında duygusal zekâ ve bilinçli farkındalığın aracılık rollerinin incelenmesi* (Yayın No. 531414) [Doktora tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Satıcı, B., & Deniz, M. E. (2018). Cinsiyetin romantik ilişki doyumu üzerindeki etkisi: Bir meta-analiz çalışması. *İlköğretim Online, 17*(2), 1077–1095. https://doi.org/10.17051/ilkonline.2018.419356

Savaş, S. (2021). *Romantik ilişki inançları ve romantik ilişki doyumunun erken dönem uyumsuz şemalar açısından incelenmesi* (Yayın No. 669972) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Kent Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Savi-Çakar, F. (2021). *Çocuk ve ergenlerde travma, kayıp ve yas danışmanlığı kuram ve uygulamaları.* Pegem Akademi.

Scannapieco, M., & Connell-Carrick, K. (2005). *Understanding child maltreatment: An ecological and developmental perspective.* Oxford University Press.

Schade, L. C., Sandberg, J., Bean, R., Busby, D., & Coyne, S. (2013). Using technology to connect in romantic relationships: Effects on attachment, relationship satisfaction, and stability in emerging adults. *Journal of Couple & Relationship Therapy, 12*(4), 314-338. https://doi.org/10.1080/15332691.2013.836051

Schaffer, M. M., Liu, R. T., Kraines, M. A., Choi, J. Y., & Alloy, L. B. (2015). Elucidating the relation between childhood emotional abuse and depressive symptoms in adulthood: The mediating role of maladaptive interpersonal

processes. *Personality and Individual Differences, 74*, 106–111. https://doi.org/10.1016/j.paid.2014.09.045

Schaffhuser, K., Wagner, J., Lüdtke, O., & Allemand, M. (2014). Dyadic longitudinal interplay between personality and relationship satisfaction: A focus on neuroticism and self-esteem. *Journal of Research in Personality, 53*, 124–133. https://doi.org/10.1016/j.jrp.2014.08.008

Schindler, I., Berg, C. A., Butler, J. M., Fortenberry, K. T., & Wiebe, D. J. (2010). Late-midlife and older couples' shared possible selves and psychological well-being during times of illness: The role of collaborative problem solving. *The Journals of Gerontology: Series B, 65B*(4), 416–424. https://doi.org/10.1093/geronb/gbq030

Schore, A. N. (2019). *Right brain psychotherapy (Norton series on interpersonal neurobiology).* WW Norton & Company

Scott, N., & Seglow, J. (2007). *Altruism*. Open University Press, McGraw-Hill Education.

Sedlak, A. J., & Broadhurst, D. D. (1996). *The third national incidence study of child abuse and neglect.* U.S. Government Printing Office.

Sedlak, A. J., Mettenburg, J., & Basena, M. (2010). *Fourth national incidence study of child abuse and neglect (NIS–4): Report to Congress.* U.S. Department of Health and Human Services, Administration for Children and Families. Washington, DC. http://www.acf.hhs.gov/sites/default/files/opre/nis4_report_congress_full_pdf_jan2010.pdf

Selye, H. (1974). *Stress without distress*. Lippincott.

Serttaş, Ö. (2019). *Okul ikliminin yordayıcısı olarak öğrencilerin prososyal davranışları ve öğrenci bağlılığı: Lise öğrencileri üzerine yapılan bir araştırma* (Yayın No. 557921) [Yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Seven, D. (2007). Ailesel faktörlerin altı yaş çocuklarının sosyal davranış problemlerine etkisi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 51*(51), 477–499.

Sevinç, P., (2020). *Çocukluk çağı travmaları ve affetmenin evlilik uyumu ile ilişkisi* (Yayın No. 669997) [Yüksek lisans tezi, Işık Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Sevinç Yalçın, Ç. P. (2022). *Üniversite öğrencilerinde internet ve sosyal medya bağımlılığı ile çocukluk çağı travmaları, siber dissosiyasyon ve travma sonrası büyüme arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi* (Yayın No. 783656) [Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Shantz, C. U., & Hartup, W. W. (Eds.). (1992). *Conflict in child and adolescent development.* Cambridge University Press.

Sharma, A., & Hasan, S. (2024). A study on communication and relationship satisfaction among married people. *Journal of Psychology and Cognition, 9*(1), 1–6. https://www.alliedacademies.org/articles/a-study-on-communication-and-relationship-satisfaction-among-married-people.pdf

Shaver, P. R., & Mikulincer, M. (2002). Attachment-related psychodynamics. *Attachment & Human Development, 4*(2), 133–161. https://doi.org/10.1080/14616730210154171

Shaver, P., & Hazan, C. (1987). Being lonely, falling in love. *Journal of Social Behavior and Personality, 2*(2), 105-124.

Shi, L. (2003). The association between adult attachment styles and conflict resolution in romantic relationships. *American Journal of Family Therapy, 31*(3), 143–157. https://doi.org/10.1080/01926180301120

Simon, E., Goessens, L., & Bosmans, G. (2024). Neglecting the impact of childhood neglect: A scoping review of the relation between child neglect and emotion regulation in adulthood. *Child Abuse & Neglect, 153, Article 106802*. https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2024.106802

Siperstein, G. N. (2004). *Promoting social success: A curriculum for children with special needs.* In London: Brookes Publishing Colleges (pp. 1–5).

Slep, A. M. S., Heyman, R. E., & Snarr, J. D. (2011). Child emotional aggression and abuse: Definitions and prevalence. *Child Abuse & Neglect, 35*(10), 783–796.

Soğancı, D. (2017). *Bağlanma stillerinin romantik ilişki doyumu üzerindeki etkisi* (Yayın No. 466100) (Yüksek lisans tezi, Haliç Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Sokol, Y., Thornton, M. A., & Carlo, G. (2015). Aging and prosocial behaviors: A lifespan perspective. *International Journal of Behavioral Development, 39*(2), 165–175. https://doi.org/10.1177/0165025414556523

Sokolski, D. M., & Hendrick, S. S. (1999). Marital satisfaction. *American Journal of Family Therapy, 26*(1), 39-49. https://doi.org/10.1080/019261899262023

Soygüt, G., Karaosmanoğlu, A., & Çakır, Z. (2009). Erken dönem uyumsuz şemaların değerlendirilmesi: Young Şema Ölçeği Kısa Form-3'ün psikometrik özelliklerine ilişkin bir inceleme. *Türk Psikiyatri Dergisi, 20*(1), 75–84. https://app.trdizin.gov.tr/makale/T0RjMk5UQXc/erken-donem-uyumsuz-semalarin-degerlendirilmesi-yung-sema-olcegi-kisa-form-3-un-psikometrik-ozelliklerine-iliskin-bir-inceleme

Soylu, T. V. (2012). *Bağlanma* (T. V. Soylu, Çev.). Pinhan Yayıncılık.

Soylu, Y., & Kabasakal, H. Z. (2017). Evli kadınların yaşam doyumunun evlilik doyumu ve çalışma durumu açısından incelenmesi. *Journal of Research in Education and Teaching, 6*(4), 140-150.

Spanier, G. B. (1976). Measuring dyadic adjustment: New scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage and Family, 38*(1), 15–28. https://doi.org/10.2307/350547

Spinhoven, P., Elzinga, B. M., Hovens, J. G., Roelofs, K., Zitman, F. G., van Oppen, P., & Penninx, B. W. (2010). The specificity of childhood adversities and negative life events across the lifespan to anxiety and depressive disorders. *Journal of Affective Disorders, 126*(1–2), 103–112.

Spitzer, C., Barnow, S., Gau, K., Freyberger, H. J., & Grabe, H. J. (2008). Childhood maltreatment in patients with somatization disorder. Australian and New Zealand

Journal of Psychiatry, 42(4), 335–341. https://doi.org/10.1080/00048670701881580

Sroufe, L. A. (2000). Early relationships and the development of children. *Infant Mental Health Journal, 21*(1–2), 67–74. https://doi.org/10.1002/(SICI)1097-0355(200001/04)21:1/23.0.CO

Sroufe, L. A. (2005). Attachment and development: A prospective, longitudinal study from birth to adulthood. *Attachment & Human Development, 7*(4), 349–367. https://doi.org/10.1080/14616730500365928

Stackert, R. A., & Bursik, K. (2003). Why am I unsatisfied? Adult attachment style, gendered irrational relationship beliefs, and young adult romantic relationship satisfaction. *Personality and Individual Differences, 34*(8), 1419-1429. https://doi.org/10.1016/S0191-8869(02)00124-1

Sternberg, R. J. (1986). *A triangular theory of love. Psychological Review, 93*(2), 119–135. https://doi.org/10.1037/0033-295X.93.2.119

Sternberg, R. J. (1997). Construct validation of a triangular love scale. European *Journal of Social Psychology, 27*(3), 313-335. https://doi.org/10.1002/(SICI)1099-0992(199705)27:3<313::AID-EJSP824>3.0.CO;2-4

Substance Abuse and Mental Health Services Administration. (2014). *Trauma-informed care in behavioral health services* (Treatment Improvement Protocol Series 57). U.S. Department of Health and Human Services. https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK207191/

Sullivan, H. S. (1953). *The interpersonal theory of psychiatry*. W.W. Norton & Company.

Sulloway, F. J. (1996). *Born to rebel*. Pantheon Books.

Sümer, S. (2017). *Romantik ilişkilerde bağlanma stilleri, romantik kıskançlık ve ilişki doyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayın N o. 486229) [Yüksek lisans tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Şahinoğlu, N. (2010). *Tükenmişlik sendromu ile mizaç ve karakter boyutları arasındaki ilişkiler* (Yayın No. 262141) [Yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Şar, V. (1998). Dissosiyatif bozukluklar. C. Güleç & E. Köroğlu (Eds.), *Psikiyatri temel kitabı* (ss. 569–590). Hekimler Yayın Birliği.

Şar, V., Öztürk, P. E., & İkikardeş, E. (2012). Çocukluk çağı ruhsal travma ölçeğinin Türkçe uyarlamasının geçerlilik ve güvenilirliği. *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences, 32*(4), 1054–1063.

Şen, S., & Altunsu Sönmez, Ö. (2024). Eş desteğinin çalışan ve çalışmayan kadınların evlilik doyumuna etkisi. *Olgu Sosyoloji Dergisi, 3*(1), 9-17. https://doi.org/10.58632/olgusos.1478552

Şimşek, F., Ulukol, B., & Bingöler, B. (2004). Çocuk istismarına disiplin penceresinden bakış. *Adli Bilimler Dergisi, 3*(1), 47–52.

Şimşek, M. N., & Koç, H. (2020). İş-aile çatışmasının iş doyumu ve yaşam doyumu üzerindeki etkisi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 12(3), 3072–3088. https://www.isarder.org/2020/vol.12_issue.3_article58.pdf

Şimşek, S., & Önder, F. C. (2011). Ergenlerde davranış problemlerinin, anne-babadan ve öğretmenlerden algılanan duygusal istismar açısından incelenmesi. *İlköğretim Online, 10*(3), 1123–1137. https://dergipark.org.tr/tr/pub/ilkonline/issue/8591/106799

Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2015). *Çok değişkenli istatistiklerin kullanımı* (M. Baloğlu, Çev. Ed.). Nobel Yayın Dağıtım.

Tabatabaei, S. M., Panahandeh, S., Hasanabadi, M., Roshani, F., & Attari, A. (2012). Relation between general health and marital satisfaction in employees of Ferdowsi University of Mashhad. *Journal of Research in Behavioral Science, 10*(6), 491-499.

Tackett, K. K. (2002). The health effects of child abuse: Four pathways by which abuse can influence health. *Child Abuse & Neglect, 6*(7), 715–730. http://www.uppitysciencechick.com/Festschrift.pdf

Taluy, N. (2018). İkili ilişkilerde çatışma çözme tepkileri ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik sınama çalışması. *Psikoloji Çalışmaları, 38*(1), 33–51. https://doi.org/10.26650/SP399410

Taluy, N., & Büyükşahin-Sunal, A. (2016). Yapıcı ve yıkıcı çatışma çözme tepkilerinin karşılıklı etkileşiminin ilişki doyumu üzerindeki etkileri. *Journal of Human Sciences, 13*(3), 5163–5173.

Taner, Y., & Gökler, B. (2004). Çocuk istismar ve ihmali: Psikiyatrik yönleri. *Hacettepe Tıp Dergisi, 35*(2), 82–86.

Taşdemir, M. (2022). *Boşanma sürecindeki bireylerin empatik eğilim düzeyleri ve çatışma çözme stillerinin incelenmesi* (Yayın No. 767702*)* [Yüksek lisans tezi, Ordu Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Taşköprü, M. (2013). *Evlilik doyumu ile problem çözme becerileri, stresle başa çıkma ve evlilik süresi arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayın No. 332630) (Yüksek lisans tezi, İstanbul Bilim Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Tavakoli, N., Jomehri, F., & Farrokhi, N. (2014). The relationship between attachment styles and social self-efficacy with internet addiction in Iranian students. *Bulletin of Environment, Pharmacology and Life Sciences, 3*, 302-307.

Taygur Altıntaş, T., & Yıldız Bıçakçı, M. (2017). Erken çocukluk döneminde prososyal davranışlar. *The Journal of Academic Social Science Studies, 57*, 245–261.

Taylor, S. E., Peplau, L. A., & Sears, D. O. (2003). *Social psychology* (11th ed.). Prentice Hall.

Teicher, M. H., & Samson, J. A. (2016). Annual research review: Enduring neurobiological effects of childhood abuse and neglect. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 57*(3), 241–266. https://doi.org/10.1111/jcpp.12507

Tencer, H. L. (2002). Childhood trauma and adult interpersonal relationship problems in women: The role of shame and guilt. *Dissertation Abstracts International: Section B: The Sciences and Engineering, 62*(7-B), 3395.

Tencer, H. L. (2002). Verbal and emotional abuse as predictors of change in close friendship in early adolescence. *Society for Research in Adolescence, 4*, 771-779.

Tercan, M. (1995). *Çocuğun ana-babası tarafından fiziksel istismarı ve ihmali* (Yayın No. 41467) [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Terr, L. C. (1991). Childhood traumas: An outline and overview. *American Journal of Psychiatry, 148*, 10–20. https://doi.org/10.1176/ajp.148.1.10

Terzi, N. (2024). *Çocukluk çağı travmalarının yeme tutumu ve travma sonrası büyüme ile ilişkisinin incelenmesi* (Yayın No. 863585) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Nişantaşı Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Tezel, F. K., Kışlak, Ş. T., & Boysan, M. (2015). Relationships between childhood traumatic experiences, early maladaptive schemas, and interpersonal styles. *Nöropsikiyatri Arşivi, 52*(3), 226–232. https://doi.org/10.5152/npa.2015.7118

Thibault, J. W., & Kelley, H. H. (1959). *The social psychology of groups*. John Wiley and Sons.

Thomas, K. W., & Kilmann, R. H. (1974). *Thomas-Kilmann Conflict Mode Instrument.* Xicom.

Tıraş, M. N. (2018). *Perinatal dönemde paternal depresyon ve evlilik uyumu ilişkisi* (Yayın No. 502550) [Uzmanlık tezi, Çukurova Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Ting-Toomey, S. (1988). Intercultural conflict styles: A face-negotiation theory. In Y. Y. Kim & W. B. Gudykunst (Eds.), *Theories in intercultural communication* (pp. 213–235). Sage.

Topbaş, M. (2004). İnsanlığın büyük bir ayıbı: Çocuk istismarı. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni, 3*(4), 76–80.

Toy, B. (2006). *Sanat eğitimi alan ve almayan 15–17 yaş grubundaki ergenlerin sosyal uyumlarının ve benlik tasarım düzeylerinin incelenmesi* (Yayın No. 180805) [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Troupe, F. (2008). *Marital conflict: A longitudinal study* [Master's thesis, Florida State University]. https://purl.fcla.edu/fsu/lib/FSU0053145

Turhan, E., Sangün, Ö., & İnandı, T. (2006). Birinci basamakta çocuk istismarı ve önlenmesi. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi, 15*(9), 153–157.

Tutarel Kışlak, Ş., & Çabukça, F. (2002). Empati ve demografik değişkenlerin evlilik uyumu ile ilişkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 5*(5). https://doi.org/10.21560/spcd.82204

Türel, F. İ., Öztürk, E., & Çalıcı, C. (2018). Bireyden topluma travma ve şiddet: Bireysel ve toplumsal şiddet olaylarına psikotarihsel bir yaklaşım. *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 3*(3), 3–10.

Türkiye İstatistik Kurumu. (2023). *Güvenlik birimine gelen veya getirilen çocuklar*, 2022 [İstatistik tablosu]. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Guvenlik-Birimlerine-Gelen-veya-Getirilen-Cocuklar-2022-49639

Türkiye İstatistik Kurumu. (2007). *Çocuk işgücü araştırması* [T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni, 61].

Türkkan, Z., & Odacı, H. (2019). Çocukluk çağı travmalarının yetişkinlikteki psikolojik belirtiler üzerindeki etkisi: Üniversite öğrencileri üzerinde bir araştırma. *Klinik Psikiyatri Dergisi, 22*(1), 45–54. https://doi.org/10.xxxx/yyyy

Türkmen, F. (2022). *Eğitimin ekonomik ve sosyal faydaları ve Türkiye'de eğitim-ekonomik büyüme ilişkisinin araştırılması*. T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı.

https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Egitimin-Ekonomik-ve-Sosyal-Faydalari-ve-Turkiyede-Egitim-Ekonomik-Buyume-Iliskisinin-Arastirilmasi-Fatih-Turkmen.pdf

Uebelacker, L. A., & Whisman, M. A. (2005). Attachment and interpersonal adjustment in nonclinical couples. *Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training, 42*(4), 404-418. https://doi.org/10.1037/0033-3204.42.4.404

Ulutaş, E. (2018). *Üniversite öğrencilerinde romantik ilişki doyumu ile kişilik özellikleri ve benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yayın No. 526963) [Yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

UNICEF. (2010). *Türkiye'de çocuk istismarı ve aile içi şiddet araştırması.* http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/cocuk-istismari-raporu-tr.pdf

UNICEF. (2010). *Türkiye'de çocuk istismarı ve aile içi şiddet araştırması raporu.* https://www.unicef.org/turkey/raporlar/t%C3%BCrkiyede-%C3%A7ocuk-istismarive-aile-i%C3%A7i-%C5%9Fiddet-ara%C5%9Ftirmasi-%C3%B6zet-raporu-2010

UNICEF. (2010). *Türkiye'de çocuk istismarı ve aile içi şiddet araştırması.* http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/cocuk-istismari-raporu-tr.pdf

Updegraff, K. A., McHale, S. M., & Crouter, A. C. (2001). Parents' involvement in adolescents' peer relationships: A comparison of mothers' and fathers' roles. *Journal of Marriage and Family, 63*(3), 655–668. https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2001.00655.x

Usta, M. F., Türkbay, T., & Göngöloğlu, M. A. (2012). Ebeveynlerin mizaç özellikleri ve ebeveynlik stillerinin çocukların davranış sorunları üzerindeki etkisi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 19*(2), 89–98.

Uygun, E. G., Erus, S. M., & Satıcı, B. (2025). How adverse childhood experiences relate to subjective vitality: The half-longitudinal role of loneliness. *Children and Youth Services Review, 172*, 108269. https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2025.108269

Uzmen, G., & Mağden, D. (2002). Prososyal davranışların gelişimi ve anne baba tutumları ile ilişkisi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 9*(2), 60–68.

Uzmen, S., & Mağden, D. (2002). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının prososyal davranışlarının resimli çocuk kitapları ile desteklenmesi. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 15*(15), 193–212.

Ünal, F. (2007). Çocuklarda empatinin gelişimi: Empatinin gelişiminde anne-baba tutumlarının etkisi. *Milli Eğitim Dergisi, 36*(176), 134–148.

Van Hoorn, J., Van Dijk, E., Meuwese, R., Rieffe, C., & Crone, E. A. (2016). Peer influence on prosocial behavior in adolescence. *Journal of Research on Adolescence, 26*(1), 90–100.

Vannier, S. A., & O'Sullivan, L. F. (2017). Passion, relational mobility, and relationship satisfaction: A test of a cross-national model. *Journal of Social and Personal Relationships, 34*(7), 1047–1070.

https://doi.org/10.1177/0265407516669577

Vannier, S. A., & O'Sullivan, L. F. (2017). Passion, not gender, predicts sexual satisfaction in romantic relationships. *Journal of Personality*, *85*(4), 505–518. https://doi.org/10.1111/jopy.12258

Veldorale-Brogan, A., Lambert, N. M., DeWall, C. N., & Fincham, F. D. (2013). The virtue of problem-solving: Perceived relationship virtues as predictors of problem-solving skills. *Personal Relationships, 20*, 511–523.

Verywell Health. (2021, December 17). *The Difference Between Acute and Chronic Trauma.* https://www.verywellhealth.com/acute-trauma-vs-chronic-trauma-5208875

Viglas, M., & Perlman, M. (2018). Effects of a mindfulness-based program on young children's self-regulation, prosocial behavior and hyperactivity. *Journal of Child and Family Studies, 27*(4), 1150–1161.

Vinokur, A. D., Price, R. H., & Caplan, R. D. (1996). Hard times and hurtful partners: How financial strain affects depression and relationship satisfaction of unemployed persons and their spouses. *Journal of Personality and Social Psychology, 71*(1), 166–179. https://doi.org/10.1037/0022-3514.71.1.166

Voßemer, J., & Baranowska-Rataj, A. (2020). Partner's unemployment and well-being: The mediating role of relationship quality and stability. *CEDAR Working Papers*, *2020*(4).https://www.divaportal.org/smash/get/diva2:1501664/FULLTEXT01.pdf

Vuchinich, S. (1987). Starting and stopping spontaneous family conflicts. *Journal of Marriage and the Family, 49*(3), 591–601. https://doi.org/10.2307/351963

Walster, E., Traupmann, J., & Walster, G. W. (1978). Equity and extramarital sexuality. *Archives of Sexual Behavior, 7*(2), 127-142.

Walster, E., Walster, G. W., & Berscheid, E. (1978). *Equity: Theory and research.* Allyn & Bacon.

Watson, D., Hubbard, B., & Wiese, D. (2000). General traits of personality and affectivity as predictors of satisfaction in intimate relationships: Evidence from self- and partner-ratings. *Journal of Personality, 68*(3), 413-449.

Webb, J., & Musello, C. (2019). *Çocukta ihmalin izi: Boşluk hissi* (12. baskı, A. Gülsün, Çev.). Sola Unitas Yayınları.

Weiner, N., & Kurpius, S. E. R. (1995). *Shattered innocence: A practical guide for counseling women survivors of childhood sexual abuse.* Taylor & Francis.

Whisman, M. A. (2006). Childhood trauma and marital outcomes in adulthood. *Personal Relationships, 13*(4), 375-386. https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2006.00124.x

White, J. K., Hendrick, S. S., & Hendrick, C. (2004). Big five personality variables and relationship constructs. *Personality and Individual Differences, 37*(7), 1519-1530.

Wilk, K., & Starowicz, A. (2024). Childhood emotional neglect and its relationship with well-being: Mediation analyses. *European Journal of Trauma & Dissociation, 8*(4), 100-434. https://doi.org/10.1016/j.ejtd.2024.100434

Williamson, H. C., Altman, N., Hsueh, J., & Bradbury, T. N. (2014). Effects of relationship education on couple communication and satisfaction: A randomized controlled trial with low-income couples. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 82*(5), 962-974. https://doi.org/10.1037/a0037160

Williamson, H. C., Karney, B. R., & Bradbury, T. N. (2013). Financial strain and relationship quality: Implications for prevention. *Journal of Family Psychology*, *27*(3), 397–407. **https://doi.org/10.1037/a0031533**

Wispé, L. (1986). The distinction between sympathy and empathy: To call forth a concept, a word is needed. *Journal of Personality and Social Psychology, 50*(2), 314–321. https://doi.org/10.1037/0022-3514.50.2.314

World Health Organization. (2023). *Child maltreatment*. https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/child-maltreatment

World Health Organization. (2006). *Preventing child maltreatment: A guide to taking action and generating evidence.* http://whqlibdoc.who.int/publications/2006/9241594365_eng.pdf

World Health Organization [WHO]. (2019). *WHO guidelines for the health sector response to child maltreatment.* https://www.who.int/publications/m/item/who-guidelines-for-the-health-sector-response-to-child-maltreatment

World Health Organization. (2002). *World report on violence and health.*

World Health Organization. (2006). *Preventing child maltreatment: A guide to taking action and generating evidence.* Geneva: World Health Organization. www.who.int/violence_injury_prevention/publications/violence/child_maltreatment/en/

Wrape, E. R. (2012). *Emotional and cognitive coping in relationship dissolution* (Yüksek lisans tezi). University of North Texas. https://digital.library.unt.edu/ark:/67531/metadc149556/m2/1/high_res_d/wrape-er.pdf

Quan, L., Zhang, K., & Chen, H. (2025). The relationship between childhood trauma and romantic relationship satisfaction: The role of attachment and social support. *Frontiers in Psychiatry, 15*, 1519699. https://doi.org/10.3389/fpsyt.2024.1519699

Xin, Y., Wu, J., Yao, Z., Guan, Q., Aleman, A., & Luo, Y. (2017). The relationship between personality and the response to acute psychological stress. *Scientific Reports, 7*(1), 16906. https://doi.org/10.1038/s41598-017-17053-2

Yalçın, İ., & Ersever, O. G. (2015). İlişki geliştirme programının üniversite öğrencilerinin ilişki doyum düzeylerine etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 30*(2), 185–201. https://pdr.education.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/434/2017/03/Yalcin-Ersever-2015.pdf

Yam, F. C. (2023). The relationship between partner phubbing and life satisfaction: The mediating role of relationship satisfaction and perceived romantic relationship quality. *Psychological Reports, 126*(1), 303–331. https://doi.org/10.1177/00332941221144611

Yaman, N. (2020). The effects of childhood sexual abuse on adult life and coping process. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research, 13*(74), 1220–1229.

http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt13/sayi74_pdf/6psdil/yaman_neslihan.pdf

Yaşar, C. M., Kızıltepe, İ. G., & Kandır, K. (2014). Preservice teachers' awareness levels regarding the signs of physical abuse in children. *Kuramsal Eğitim Bilim Dergisi, 7*(3), 286–303.

Yavuz, O. (2015). *Evlilikte problem çözme becerisi ve evlilik doyumunun bilim sanat merkezinde çocuğu olan ve olmayan ebeveynler açısından karşılaştırılması* (Yayın No. 407144) [Yüksek lisans tezi, Fatih Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Yavuz, T. (2018). *Üniversite öğrencilerinin ilişki doyumu ve bağlanma stilleri arasındaki bağlantı* (Yayın No. 513442) [Yüksek lisans tezi, Üsküdar Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Yavuzer, H. (2007). *Çocuk psikolojisi* (20. baskı). Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2012). *Evlilik okulu.* Remzi Kitabevi.

Yeh, H. C., Lorenz, F. O., Wickrama, K. A. S., Conger, R. D., & Elder, G. H. Jr. (2006). Relationships among sexual satisfaction, marital quality, and marital instability at midlife. *Journal of Family Psychology, 20*(2), 339–343. https://doi.org/10.1037/0893-3200.20.2.339

Yeniçeri, Ö. (2009). *Örgütlerde çatışma ve yabancılaşma yönetimi* (1. baskı). IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

Yeşilyurt, E. (2020). Yaratıcılık ve yaratıcı düşünme: Tüm boyut ve paydaşlarıyla kapsayıcı bir derleme çalışması. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 15*(25), 3874–3915. https://dergipark.org.tr/en/download/articlefile/1083219

Yıldırım, T. (2023, Eylül 20). *Utanç tablosu: Cinsel suç mağduru çocuk sayısında korkunç artış: 9 yılda 3 katına çıktı.* Hürriyet. https://www.hurriyet.com.tr/gundem/utanc-tablosu-cinsel-suc-magduru-cocuk-sayisinda-korkunc-artis-3-katina-cikti-42333143

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri.* Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, O., & Kumcağız, H. (2022). Psikodinamik yaklaşıma göre insan davranışının incelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 40*, 103–132. https://doi.org/10.14520/adyusbd.1052683

Yıldırım, A., & Uçanok, Z. (2012). Çocukluk çağı travmalarının yetişkinlikteki yakın ilişkiler üzerindeki etkileri. *Türk Psikoloji Dergisi, 27*(70), 67–82.

Yıldız, B., & Gündüz, B. (2021). Beliren yetişkinlik döneminde romantik ilişki doyumunun yordayıcısı olarak benlik ayrımlaşması, otantiklik ve depresyon. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 10*(56), 123-142.

Yıldız, M. (2021). *Empati ve perspektif alma üzerine bir inceleme*. İstanbul Gelişim Üniversitesi.

Yılmaz, H. K. (2020). *Eşle yaşanan sorunlar ile evlilik doyumu arasındaki ilişki* (Yayın No. 623963) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Yılmaz Olcay, F. E., & Kalı Soyer, M. (2024). Genç yetişkinlerin retrospektif baba algıları ile romantik ilişki doyumları arasındaki ilişkide duygu düzenlemenin aracı rolü. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 26*(4), 1730-1754. https://doi.org/10.16953/deusosbil.1397624

Yılmaz, A. (2009). Çocuk istismarı ve ihmali: Risk faktörleri ve çocukların psiko-sosyal gelişimi üzerindeki etkileri. *Civil Academy Sosyal Bilimler Dergisi, 7*(1), 63–79.

Yiğit, İ., & Çelik, C. (2016). İlişki doyumunun erken dönem uyum bozucu şemalar, kişilerarası ilişki tarzları ve kendilik algısı açısından değerlendirilmesi. *Türk Psikolojik Yazıları, 19*(38), 77-87.

Yoleri, S., & Seven, S. (2014). Analyzing effect of age and sex differences on prosocial behavior of preschool children. *International Journal of Social Science, 29*, 261–270.

Young Moon, K., Lee, S. Y. I., & Lee, A. R. (2019). Perception of child abuse and child disciplinary practice among adults abused as children: Comparison to general population. *Journal of Korean Academy of Child and Adolescent Psychiatry, 30*(2), 57-65.

Young, J. E., & Gluhoski, V. (1997). Schema-focused therapy. In C. G. Costello (Ed.), *Personality characteristics of the personality disordered* (pp. 396-421). Wiley.

Young, J. E., Klosko, J. S., & Weishaar, M. (2003). *Schema therapy: A practitioner's guide.* Guilford Publications.

Young, J., & Gluhoski, V. (1997). A schema-focused perspective on satisfaction in close relationships. In M. Hojjat & R. J. Sternberg (Eds.), *Satisfaction in close relationships* (pp. 356-381). The Guilford Press.

Yörükan, T. (2011). *Bağlanma ve sonraki yaşlarda görülen etkileri*. İş Bankası Kültür Yayınları.

Yu, Y., Li, X., & Zhao, J. (2020). The impact of childhood trauma on prosocial behavior: The mediating role of empathy and the moderating role of perceived social support. *Journal of Adolescence, 80*, 219–228. https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2020.02.008

Yurdakök, K. (2010). Çocuk istismar ve ihmali, tanım ve risk faktörleri. *Katkı Pediatri Dergisi, 32*(5), 537–546.

Yücel, D. (2014). Çocukluk çağı istismar yaşantılarının genç yetişkinlik dönemindeki bağlanma süreçleri, psikopatolojik semptomlar, ilişki yeterlilikleri ve aşk tutumları ile ilişkilerinin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 13*(49), 108–123.

Zahn-Waxler, C., & Radke-Yarrow, M. (1990). The origins of empathic concern. *Motivation and Emotion, 14*, 107–130.

Zahn-Waxler, C., Radke-Yarrow, M., Wagner, E., & Chapman, M. (1992). Development of concern for others. *Developmental Psychology, 28*(1), 126–136. https://doi.org/10.1037/0012-1649.28.1.126

Zainah, A. Z., Nasir, R., Hashim, R. S., & Yusof, N. M. (2012). Effects of demographic variables on marital satisfaction. *Asian Social Science, 8*(9), 46-49.

Zhan, S., Shrestha, S., & Zhong, N. (2022). Romantic relationship satisfaction and phubbing: The role of loneliness and empathy. *Frontiers in Psychology, 13,* Article 967-339. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.967339

Zhang, W. B., Jia, F. F., Liu, B. P., Li, Q., & Jia, C. X. (2024). Explaining how childhood physical abuse and physical neglect influence adult depression: An analysis with multiple sequential mediators. *Child Abuse & Neglect, 152*, 106-771.

Zhumgalbekov, A., & Efilti, E. (2023). Evli bireylerin evlilik uyumu ve yaşam doyumunun incelenmesi. *Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi, 5*(1), 1-15. https://doi.org/10.38151/akef.2023.41

Zoroğlu, S. S., Tüzün, Ü., Şar, V., Öztürk, M., Kora, M., & Alyanak, B. (2001). Çocukluk dönemi istismar ve ihmalinin olası sonuçları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi, 2*(2), 69–78. https://www.researchgate.net/publication/285637846

EKLER

Ek 1. Bilgilendirilmiş Onam Formu

BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Değerli Katılımcı,

Bu araştırma kapsamında, ilişki doyumu ile ilişkili değişkenler incelenecek.

- Çalışmaya katılım gönüllülük esasına dayanmaktadır.
- Bu formdan elde edilecek kişisel bilgiler tamamen gizli tutulacak ve yalnızca araştırma amacıyla kullanılacaktır.

Formu tamamlamak yaklaşık 10 dakika sürmektedir. Sizden formda yer alan her bir madde için size en uygun olan seçeneği işaretlemeniz beklenmektedir. Araştırma sorularını cevaplarken herhangi bir nedenden ötürü devam etmek istemezseniz çalışmayı bırakabilirsiniz.

- Çalışmaya katılabilmek için katılımcıların ilişkisinin olması gerekmektedir.
- Çalışmaya katılabilmek için katılımcıların 18 yaş ve üstü olması gerekmektedir.

Bu çalışma, Yıldız Teknik Üniversitesi- Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Tezli Yüksek Lisans öğrencisi Burçin Hazal AĞCA tarafından Doç. Dr. Seher Merve ERUS danışmanlığındaki tez kapsamında yürütülmektedir.

Katkılarınız için teşekkür ederiz.

Araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul ediyorum. ☐ Onaylıyorum

18 yaşından büyük ve ilişkim var. ☐ Onaylıyorum

Ek 2. Kişisel Bilgi Formu

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Cinsiyetiniz:

   ☐ Kadın

   ☐ Erkek

2. Yaşınız: .....

3. Medeni durumunuz?

   ☐ Evli

   ☐ Nişanlı

   ☐ Romantik ilişkisi var

4. Çocuğunuz var mı?

   ☐ Evet

   ☐ Hayır

5. Eğitim durumunuz:

   ☐ İlkokul

   ☐ Ortaokul

   ☐ Lise

   ☐ Lisans

   ☐ Yüksek Lisans

   ☐ Doktora

6. Çalışma Durumunuz:

   ☐ Öğrenci

   ☐ Çalışıyorum

   ☐ Çalışmıyorum

7. Ekonomik düzeyinizi nasıl algılıyorsunuz?

☐ Düşük

☐ Ortanın altı

☐ Orta

☐ Ortanın üstü

☐ Yüksek

8. Anneniz:

☐ Sağ

☐ Vefat etti

9. Babanız:

☐ Sağ

☐ Vefat etti

10. Anneniz ve babanız birlikte mi?

☐ Birlikte

☐ Ayrı yaşamakta

11. Anneniz ve babanızın ikinci evliliği var mı?

☐ Annemin var

☐ Babamın var

☐ Annem ve babam birlikteler

☐ İkinci evlilikleri yok

12. Kaç kardeşsiniz? (Kendiniz dahil)

☐ 1

☐ 2

☐ 3

☐ 4 ve üzeri

Ek 3. Çocukluk Dönemi Örselenme Yaşantıları Ölçeği Örnek Maddeler

	Hiçbir Zaman	Nadiren	Bazen	Sıklıkla	Çok Sık
1. Çocukluğumda, yeterli düzeyde beslendiğime inanmıyorum.	**0**	**1**	**2**	**3**	**4**
2. Çocukluğumda, benimle ilgilenen ve beni koruyan biri ya da birileri vardı.	**0**	**1**	**2**	**3**	**4**
3. Çocukluğumda, ailemdeki kişiler bana "aptal", "tembel" ya da "çirkin" gib sözcüklerle hitap ederlerdi.	**0**	**1**	**2**	**3**	**4**
4. Çocukluğumda, annem ve babam ailemize ilgilenemeyecek kadar sarhoş ya da uyuşturucunun etkisi altındaydı.	**0**	**1**	**2**	**3**	**4**
5. Çocukluğumda, ailemde kendimi önemli ya da özel hissetmemi sağlayan biri ya da birileri vardı.	**0**	**1**	**2**	**3**	**4**
6. Çocukluğumda, kirli giysiler giymek zorunda kalırdım.	**0**	**1**	**2**	**3**	**4**
7. Çocukluğumda, sevildiğimi hissederdim.	**0**	**1**	**2**	**3**	**4**
8. Çocukluğumda, annem ve babamın benim hiç doğmamış olmamı dilediklerini düşünürdüm.	**0**	**1**	**2**	**3**	**4**

Ek 4. İkili İlişkilerde Çatışma Çözme Ölçeği Örnek Maddeler

İkili İlişkilerde Çatışma Çözme Tepkileri Ölçeği

İnsanlar ilişki yaşadıkları kişiyle sorunlar yaşayabilirler. İlişkide yaşanan sorunlar karşısında verilen tepkiler aşağıda yer almaktadır.

Aşağıdaki önermeleri okuyup, **SİZİN** şu andaki ilişkinizdeki sorunlara tepki veriş tarzınızı düşünerek yanıtlayınız. Lütfen her bir ifadenin size ne derece uyduğunu belirtmek için aşağıda verilen ölçekteki sayılardan sizin için uygun olanını her maddenin sağındaki yanıt çizelgesine işaretleyiniz. Teşekkürler.

0	1 2	3 4	5	6	7	8
Hiç Yapmam	Nadiren Yaparım	Bazen Yaparım		Sıkça Yaparım		Sürekli Yaparım

İlişki Sorunlarına Tepkilerim									
1) Eşim/ilişki yaşadığım kişi gerçekten kötü bir şey söylediğinde onu terk etmekle tehdit ederim.	0	1	2	3	4	5	6	7	8
2) Eşim/ilişki yaşadığım kişi bana kaba davrandığında durumu çözmeye ve koşulları düzeltmeye çalışırım.	0	1	2	3	4	5	6	7	8
3) Eşim/ilişki yaşadığım kişi hoşuma gitmeyen bir şey yapınca onu affederim ve olayı unuturum.	0	1	2	3	4	5	6	7	8
4) Eşim/ilişki yaşadığım kişi düşüncesizce bir şey yapınca bu konuyla ilgilenmekten kaçınırım.	0	1	2	3	4	5	6	7	8
5) Eşim/ilişki yaşadığım kişi bana kaba davrandığında çok kızarım ve çekip gitmek isterim.	0	1	2	3	4	5	6	7	8

Ek 5. İlişki Doyumu Ölçeği Örnek Maddeler

Aşağıda romantik ilişkilerden sağlanan doyuma ilişkin ifadeler bulunmaktadır. Her bir maddenin ilişkilerinizdeki duygu ve düşüncelerinizi ne oranda yansıttığını karşılarındaki 7 aralıklı ölçek üzerinde, ilgili rakam üzerine çarpı (X) koyarak belirtiniz. Lütfen her bir maddenin size uygunluğunu belirtmek üzere aşağıdaki ölçeği kullanınız.

1 2 3 4 5 6 7

Hemen hemen Hiç — Çok karşılıyor

	1	2	3	4	5	6	7
Sevgiliniz ihtiyaçlarınızı ne kadar iyi karşılıyor?							
Genel olarak ilişkinizden ne kadar memnunsunuz?							
Diğerleri ile karşılaştırıldığında ilişkiniz ne kadar iyi?							
Ne sıklıkla ilişkinize hiç başlamamış olmayı istiyorsunuz?							
İlişkiniz ne dereceye kadar sizin başlangıçtaki beklentilerinizi karşılıyor?							